T. C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ABDURRAHMAN KARAŞ

ATTİKA SERAMİĞİ'NDE TROİA SAVAŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Birol CAN

ERZURUM/2007

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma Arkeoloji Anabilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Y.Doç.Dr. Birol CAN
Danışman/Jüri Üyesi

Prof.Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU
Jüri Üyesi

Doç.Dr. Ahmet Ali BAYHAN
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 25 / 09 / 2007

Prof.Dr. Vahdettin BAŞCI
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

ÖZET II

ABSTRACT III

ÖNSÖZ IV

KISALTMALAR V

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ 1

1.1. Troia'nın Tarihi Coğrafyası 1

1.2. Araştırma ve Kazılar 8

1.3. Amaç, Kapsam ve Yöntem 11

İKİNCİ BÖLÜM

2. TROİA SAVAŞI 16

2.1. Troia Savaşı Efsanesi (Özet) 16

2.2. Antik Kaynaklarda Troia Savaşı 17

2.3. Troia Savaşının Sosyal ve Siyasal Nedenleri ve Etkileri 23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ATTİKA SERAMİĞİ VE TROİA SAVAŞI 27

3.1. Attika Seramiği 27

3.2. Attika Seramiklerinde Troia Savaşı Betimlemeleri 30

4. SONUÇ 129

5. KATALOG 131

6. KAYNAKÇA 206

7. LEVHALAR 209

ÖZGEÇMİŞ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ATTİKA SERAMİĞİ'NDE TROİA SAVAŞI

Abdurrahman KARAŞ

Danışman: Yard. Doç. Dr. Birol CAN

2007 - SAYFA :

Jüri: Prof. Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU
Doç. Dr. Ahmet Ali BAYHAN
Yrd. Doç. Dr. Birol CAN

Bu çalışmada, Attika seramiğinde Troia Savaşı Destanı ile ilgili yaklaşık olarak MÖ. 750 ile 320 arası dönem içerisine tarihlendirilen görsel kanıtlar, mitolojik anlatım esas alınarak sunulmuştur. Aynı konu ile ilgili birden çok örnek arasında ise kronolojik sıra geçerlidir. Troia Destanı ile ilgili ilk kıvılcımın çakıldığı, Peleus ile Thetis'in düğününde, kavga tanrıçası Eris'in, altın elmayı konuklar arasına atarak güzellik tartışmasını alevlendirmesi ile başlayan olay, Aineias'ın yanmakta olan Troia'yı terk etmesi ile sonlandırılmıştır.

ABSTRACT

MASTER THESIS

THE TROJAN WAR IN THE ATTICA POTTERY

Abdurrahman KARAŞ

Supervisor: Assist. Prof. Birol CAN

2007 - SAYFA :

Jury: Prof. Mehmet KARAOSMANOĞLU
Assoc. Prof. Ahmet Ali BAYHAN
Assist. Prof. Birol CAN

In this study, visual descriptions of the Attica pottery which date back to a period between nearly 750 B.C. and 320 B.C. and which are related to the Epic of Trojan War were presented in mythological perspective. Among many examples on the same subject, the historical choronology was taken as a basis. The subject which started with a beauty quarrel when Eris, the goddes of fight, threw a gold apple to the audience at the wedding of Peleus and Thetis, the first spark of Troia, finished with Aineias's leaving Troia on fire.

ÖNSÖZ

Asya ile Avrupa kıtaları arasında bir köprü olan Anadolu, tarih boyunca birçok uygarlığa sahne olmuş ve çeşitli medeniyetlerin kültür zenginliklerini bağrında barındırmıştır. Bu zengin geçmişiyle evrensel uygarlığın oluşmasında dünyadaki bütün coğrafyalardan daha fazla pay sahibidir.

Anadolu Coğrafyası'nda doğmuş olan önemli uygarlıklardan birisi de Troia medeniyetidir. Antik Dönemde olduğu kadar, tarihin her döneminde hatta günümüzde bile her kültürden insanı büyülemiş olan Troia, bir efsane, bilimsel bir gerçeklik ve bir sembol olarak etkilerini sürdürmektedir.

Yüzyıllarca kaybolmuş olan bu kenti Anadolu'daki medeniyetlerden daha önemli kılan şey şüphesiz Troia Savaşı Destanı'dır. Bu destan, Anadolu için bir kapı vazifesi gören Çanakkale Boğazı'nın hakimiyetini elinde bulunduran Troia Medeniyeti'ni yıkarak, zengin bir coğrafyaya sahip olan Anadolu'yu ele geçirmek isteyen batılı güçlerle, bu saldırılara karşı amansız bir şekilde direnen Anadolu insanı arasında yapılan gerçek bir savaştan doğmuştur.

Batı toplumları tarafından oldukça önemsenen bu destana karşı Anadolu insanı her zaman ilgisiz kalmıştır. Oysaki bu topraklarda doğmuş olan bu destanı bilmek, ne kadar önemli bir coğrafyada yaşadığımızı anlamamızda bize yol gösterecektir.

Arkeoloji biliminin içerisinde yer alan birisi olarak, Troia Destanı ile ilgili yapacağım bir çalışma ile konu ile ilgilenenlerin bilinçlenmesine katkı sağlayabileceğim düşüncesi ve ümidiyle, Troia Destanı'nı, Attika seramiklerindeki görsel anlatımlarla süsleyip, tarihi gerçekler ışığında sunmaya çalıştım.

Beni bu konuda cesaretlendiren ve desteklerini esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Yrd. Doç. Dr. B. CAN ile, Yrd. Doç. Dr. V. KELEŞ'e, her türlü yardımlarını gördüğüm ve kıymetli bilgilerinden istifade ettiğim üniversitemiz Arkeoloji Bölümü'nün bütün hocalarına, bu çalışmada büyük emekleri geçen Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tüm personeline, arkadaşım ve meslektaşım H. METİN'e, manevi yardımlarından dolayı sevgili eşime, moral kaynağım oğlum ALPEREN ile kızım SUDENAZ'a sonsuz teşekkürler.

Bundan sonra yapılacak çalışmalara kaynak olması ümidiyle…

Erzurum/Eylül 2007 **Abdurrrahman KARAŞ**

KISALTMALAR

Akurgal 1998,	E. Akurgal, Anadolu Uygarlıkları (1998)
Akurgal 2000,	E. Akurgal, Anadolu Kültür Tarihi (2000)
Aristoteles,	Aristoteles, Poetika (Çev. İ. Tunalı,1995)
Bayladı,	B. Bayladı, Mitoloji Sözlüğü (2005)
Başaran,	C. Başaran, Arkeolojiye Giriş (1998)
Beloit edu,	http://www.beloit.edu/Trojan%20War%20Site/Web%20Site/Home TrojanWar_Museum.htm
Blome,	P. Blome, "Yunan Sanatında Destan" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. S. B. Gün, 2001) 118 - 152
Boardman 2002,	J. Boardman, Kırmızı Figürlü Atina Vazoları (Çev. G. Ergin, 2002)
Boardman 2003,	J. Boardman, Siyah Figürlü Atina Vazoları (Çev. G. Ergin, 2003)
Boysal,	Y. Boysal, Görsel İlyada (2004)
Brandau - Schickert - Jablonka,	B. Brandau – H. Schickert – P. Jablonka, Resimlerle Troya (Çev. A. Kanat, 2004)
Can,	Ş. Can, Klasik Yunan Mitolojisi (1970)
Cancık,	H. Cancık, "Troia Savaşı" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. S. B. Gün, 2001) 174 - 179
Carpenter,	T. Carpenter, H. Antik Yunanda Sanat ve Mitoloji (Çev. B. M. Ünlüoğlu, 2002)
Charboneaux,	J. Charbonneaux, Das Archaische Griechenland (1969)
Classis,	http://www.class.uh.edu/classes/Arth1380/ArtConceptPages/ ParthenonMetobes/index.htm
Cömert,	B. Cömert, Mitoloji ve İkonografi (1999)
Çevirici,	F. Çevirici, "Polyksena'nın Kurban Edilmesi Mitosunun Antik Metinlerde ve Arkeolojik Metaryeller Üzerinde Değerlendirilmesi" Olba XIV, (2006) 23 - 52
Emuseum,	http://www.emuseumstore.com/
Erhat,	A. Erhat, Mitoloji Sözlüğü (2003)
Estin - Laporte,	C. Estin – H. Laporte, Yunan ve Roma Mitolojisi (Çev. M. Eran,1987)

Fink, G. Fink, Antik Mitolojide Kim Kimdir ? (Çev. S. Yalçın, 2004)

Graves, R. Graves, Yunan Mitleri (Çev. U. Akpur, 2004)

Grimal, P. Grimal, Mitoloji Sözlüğü - Yunan ve Roma (Çev. S. Tamgüç, 1997)

Hamilton, E. Hamilton, Mitologya (Çev. Ü. Tamer, 2002)

Halikarnas Balıkçısı, Halikarnas Balıkçısı, Anadolu Efsaneleri (2003)

Herodotos, Herodotos, Herodot Tarihi (Çev. M. Ökmen, 1991)

Homeros 1994, Homeros, Odysseia (Çev. A. Erhat - A. Kadir, 1994)

Homeros 2004, Homeros, İlyada (Çev. A. Erhat - A.Kadir, 2004)

Jahne, A. Jahne, "Heinrich Schliemann" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. F. Gehle, düz. R. Aslan, 2001) 195 - 197

Karaosmanoğlu, M. Karaosmanoğlu, Mitoloji ve Egenin Tanrıları (2005)

Köhlemeier, M. Köhlmeier, Tanrıların Masalları (Çev. A. Dirim, 2001)

Mansel, A. M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi (1999)

Memiş, E. Memiş, Eskiçağ Tarihinde Doğu-Batı Savaşları (2003)

Pausanias, Pausanias, Periegesistes Hellados (Yunanistan Betimlemesi)

Philipresheph, http://www.philipresheph.com/demodokos/catalog.htm

Robertson, M. A. Robertson, History of Greek Art (1975)

Rosenberg, D. Rosenberg, Dünya Mitolojisi (Çev. K. Akten, 2003)

Schefold, K. Schefold, Gods and Hereos in Late Greek Art, (1992)

Schwab, G. Schwab, Klasik Yunan Mitolojisinin En Güzel Efsaneleri (Çev. D. D. Yüzer, 2004)

Sevin, V. Sevin, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası (2001)

Simon, E. Simon, Die Griechischen Vasen (1976)

Stoevesandt, M. Stoevesandt, "Iliada'nın Aynasında Troia Savaşı Destanı" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. S. B. Gün, 2001) 88 - 97

Strabon, Strabon, Geographika (Çev. A. Pekman, 1993)

Theoi, http://www.theoi.com/Gallery/.

Umar 2002, B. Umar, Troia (2002)

Vergilius, Vergilius, Aeneis (Çev. T. Uzel, 1998)

West, L. M. West, "Binyıllar Arasında Homeros" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. F. Gehgle, düz. R. Aslan 2001) 85 - 86

Wikimedia,	http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Trojan_War
Wikipedia,	http://en.wikipedia.org/wiki/Trojanwar,
Woodford,	S. Woodford, The Trojan War in Ancient Art (1998)
Wöhlcke,	M. Wöhlcke, Troya Savaşı (Çev. A. Erbak, 2004)
age.	Adı geçen eser
ags.	Adı geçen site
B. C.	Milattan Önce
düz.	Düzeltme
Çev.	Çeviren
Kat.	Katalog
Lev.	Levha
MÖ.	Milattan önce
MS.	Milattan sonra
Res.	Resim
s.	Sayfa
Şek.	Şekil

1. GİRİŞ

1. 1. Troia'nın Tarihi Coğrafyası

Antik Troia[1] kenti, MÖ.3000 yılına kadar uzanan geçmişi ve Troia Destanı ile tarih boyunca önemli bir üne sahip olmuştur. Yapılan araştırmalar, kentin, hem kuzey-güney hem de doğu-batı hattında, özellikle de deniz taşımacılığı bakımından önemli bir ticaret merkezi olduğunu göstermektedir (Lev.1, Şek. 1)[2].

Troas Bölgesi'nin hiç kuşku yok ki en önemli kenti Troia'nın öteki adı İlion'dur. Hitit yazılı belgelerinde geçen Wilusa, Wilusija ya da Taruisa kelimelerinin kesin olmamakla beraber Troia olduğu bazı araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir[3].

Hellen dilinde Troia biçimine bürünen kentin adı, yörenin en eski halkı Luvi/Pelasgos dilinde baş tanrı Adra/Atra/Odra-Dra /Tra'nın adından sonra kullanıldığında "-tapınağı" anlamına gelen "uwa" takısının birleştirilmesi ile "Adra Tapınağı" (nın bulunduğu yer) anlamı veren "Atruwa" kelimesinden türetilmiştir[4]. İlion kelimesi ise yine Luvi/Pelasgos halkının dilinde "Boğaz, Geçit" gibi anlamları olan "İla" kelimesine, Hellen dilinde "yeri" anlamına gelen "ion" takısının eklenmesiyle türetilmiştir. Kentin topografyasına bakıldığı zaman, 'Boğaz-yeri', ya da 'Geçit-yeri' anlamına gelen bu adın kent için uygun bir seçim olduğu görülür[5].

Yunan mitolojisine göre Troia adının kökeni Troia kral soyunun atalarından Tros'a dayanmaktadır[6]. İlion adı ise kentin kurucusu ve aynı zamanda Priamos'un dedesi olan İlos'tan dolayıdır[7].

Troia, ülkemizin kuzeybatısında tam olarak Çanakkale Boğazı'nın güney çıkışında kurulmuş, Çanakkale ilimize 30 km. uzaklıktaki antik bir kenttir. Batısında Lemnos (=Limni) ve güneyinde Lesbos (=Midilli) adaları bulunmaktadır[8]. Kentin kurulduğu

---

[1] Bugün gerek Hisarlık örenyerinde, gerekse Türkçe tarih kitaplarında kullanılan 'Truva' ya da 'Trova' yazılışı yanlıştır. Homeros destanlarında bu kent 'Troia' diye yazılmaktadır. Fransızca 'Troie' (Trua diye okunur) sözcüğü, ülkemizde Truva ya da Trova biçimine sokulmuş ve de kullanılmaktadır. Böylece ikinci elden uydurma bir ad ortaya çıkmıştır (Homeros, İlyada, Çev. A. Erhat - A. Kadir, 2004, s. 22).
[2] Y. Boysal, Görsel İlyada, 2004, s. 1
[3] V. Sevin, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, 2001, s. 64
[4] B. Umar, Troia, 2002, s. 1
[5] B. Umar, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, 1993, s. 337
[6] A. Erhat, Mitoloji Sözlüğü, 2003, s. 288
[7] P. Grimal, Mitoloji Sözlüğü – Yunan ve Roma (Çev. S. Tamgüç, 1997) s. 327
[8] M. Wöhlcke, Troya Savaşı (Çev. A. Erbak, 2004) s. 17

tepeye günümüzde "Hisarlık" denilmektedir[9]. Bu tepenin Çanakkale Boğazı'na olan uzaklığı yaklaşık 4,5 km., Ege Denizi'ne olan uzaklığı ise 6 km. civarındadır[10].

Troia Savaşı çağında, boğazdan iç kısımlara doğru uzanan ve eski körfez denilen ince uzun deniz girintisi nedeniyle bir kıyı kenti olan Troia, Skamandros/Karamenderes Irmağı'nın yüzyıllar boyu taşıdığı alüvyonların bu körfezi doldurması sonucu daha iç kısımlarda kalmıştır[11].

Bugün Çanakkale'nin Ezine ilçesine bağlı İntepe beldesi Tevfikiye Köyü yakınlarındaki Hisarlık Tepesi'nin, Troia olduğu konusundaki şüpheler hep var olmuştur. Örneğin 19. yüzyılda bazı uzmanlar Troia'yı Hisarlık Tepesi'nin 4 km. güneyindeki Pınarbaşı Köyü'nde aramışlardır. Oysaki buradaki köylüler, uzmanların bir hayal peşinde olduklarını ve Troia'nın Hisarlık'ta aranması gerektiğini iddia etmişlerdir[12].

Troia hakkında ilginç bir teori de jeo-arkeolog E. Zannger tarafından ortaya atılmıştır. Kendisi Troia'nın, Platon'un (Eflatun) bahsettiği Atlantis olduğunu ileri sürmüş ve bu tezini destekleyenler de olmuştur[13]. Oysaki Eflatun'a göre, Atlantis bir adadır ve kendisinden 9000 yıl önce korkunç bir felaketle, bir gecede yok olmuştur[14].

Destanda anlatılan Priamos Troiası'nın yeri konusunda Antikçağ'da da bazı tartışmalar olmuştur. Örneğin MÖ. 64 - M.S. 19 yılları arasında yaşamış olan Amasyalı coğrafyacı Strabon, kendi döneminin Troia/İlion kentinin Priamos Troiası'nın yerinde bulunduğu, onun devamı olduğu konusunda kent yerlilerinin sözlerine inanmamıştır[15].

Bütün bu tartışmalar bir yana bırakılıp eğer İlyada dikkatli bir şekilde okunacak olursa, Troia'nın Hisarlık'ta olduğu konusunda hiçbir şüphe kalmaz. Gerçi Homeros, destanlarını okuduğu esnada Troia uzun zaman önce yıkılıp gitmişti ama ozan yerini biliyormuş gibi kenti, İda, yani Kazdağı'nın eteğinde, Skamandros veya Ksanthos (=Kara Menderes) ile Simoeis (=Dümrek) çayının sınırladıkları ve bir yanı Ege Denizi'ne bir yanı boğaza bakan üçgen biçimli ovaya egemen yüksekçe bir kale olarak

---

[9] Rosenberg, Dünya Mitolojisi (Çev. K. Akten, 2003) s. 70
[10] http://www.troiavakfi.com/KaziTarihcesi.asp?menu_item=Kazi
[11] Umar 2002, s. 9, 114
[12] Örneğin, 1864 yılında Atinalı mimar E. Ziller ile G. V. Hahn, Homeros Troiası'nın orada olabileceği ihtimali ile Pınarbaşı'ndaki Ballıdağ'da kazı yapmışlardır (A. Jahne, "Heinrich Schliemann" Troia: Düş ve Gerçek, Çev. F. Gehle, düz. R. Aslan, 2001) s. 195
[13] B. Brandau – H. Schickert – P. Jablonka, Resimlerle Troya (Çev. A. Kanat, 2004) s. 13
[14] Platon bu konuya "Timaios" ve "Kritias" adlı diyaloglarında değinir (Çev. Erol Güney, 2001, Sosyal Yayınları)
[15] Strabon, Geographika, XIII 1-25 (Çev. A. Pekman, 1993) s. 73-89

sunmuştur. Ancak 19. yüzyılın ortalarına kadar Homeros'un bahsettiği Troia kentinin gerçek olabileceğine kimse inanmamıştır[16].

Batı Anadolu'da MÖ.1200 öncesi yani Priamos Dönemi Troiası'nın yıkımı öncesi dönemde şu veya bu çağda az çok geniş kapsamda egemen olmuş, Luvi kültürü dışında hiçbir kültür bilinmemektedir. MÖ.1200 öncesinde varlığı bilinen tek yaygın kültür, Luvi kültürüdür. Bunun izleri, kanıtları, anıları, başta Troas Bölgesi olmak üzere Batı Anadolu'daki binlerce tarihsel adın incelenmesi sonucunda açıkça görülmektedir. Her ne kadar Luvi yazısının kullanıldığı anıtsal yapıtlar, Kemalpaşa yakınındaki Karabel Anıtları ve Manisa yakınında bulunan Akpınar Ana Tanrıça kabartması kuzeyinde görülememiş ise de, 1990'lardaki arkeolojik kazılarda Luvice yazılı mühür ele geçmiştir; Torbalı yakınındaki Metropolis kazılarında R. Meriç, Troia kazılarında ise M. Korfman, bu tür birer mühür bulmuşlardır[17].

Umar'a göre, Batı Anadolu'da MÖ.1200 öncesinde egemen olmuş Luvi kültürü dışında hiçbir kültürün bilinmemesi, izinin bulunamaması dolayısıyla, bu kültür bazılarınca iddia edildiği gibi MÖ. 2. bin dolaylarında Anadolu'ya göç yoluyla gelmiş bir kültür değil, öz Anadolulu bir kültürdür ve Batı Anadolu'daki en eski kültür yapıtlarını (Yortan, Karataş/Semayük, Beycesultan, Hacılar ve hatta Konya yöresindeki Çatalhöyük, Canhasan) üretmiş kültürler, ata-Luvi kültürüdür[18]. İlyada'da anılan pek çok Troialı'nın adının (İlk çağ Hellenleri'nce bilinmemesine rağmen) Luvi dilinden geldiği ve hatta bunlardan birçoğunun anlamının, Luvi dili hakkında bugün sahip olunan bilgi birikimi sayesinde anlaşılabilmektedir[19].

Troia, Anadolu'da MÖ. 3. binde şehirleşme eğilimini ve yerleşme yerlerinin yanında tahkimli şatoların da bulunduğunu ispatlamaktadır. Gerek Troia I, gerek Troia II bir bütün olarak karşımıza çıkar ve bunları meydana getiren insanlar öz Anadolulu'dur. Fakat buradaki kültür Troia'nın yanı sıra, Biga Yarımadası'nda oldukça geniş bir alana yayılmıştır[20].

Erken Tunç Çağı Anadolusu'nun en önemli merkezi Troia I yerleşmesidir. Kent 90 metre çapında bir surla çevrilmiştir. Evler megaron tipindedir. Troia I'in en önemli eserlerinden biri, günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen bir kabartma

[16] Homeros 2004, s. 20
[17] Umar 2002, s. 11-12
[18] C. Renfrew bu görüşü kabul etmemektedir (bkz. Anadolu Araştırmaları, cilt XIII, s. 262)
[19] Umar 2002, s. 12-14
[20] A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, 1999, s. 23-27

olup üzerinde bir insan yüzü tasvir edilmiştir[21]. Evlerden elde edilen araçlar ve kemik kalıntılarından Troia I insanlarının tarım, hayvancılık ve balıkçılıkla geçindikleri ve deniz kıyısından midye ve istiridye topladıkları anlaşılmaktadır[22]. Seramikler el yapımıdır. Kent büyük bir yangınla son bulmuştur[23].

Troia II, bir önceki kültürün devamıdır, ancak kent daha da gelişerek önemli bir merkez olmuştur. Büyük ve güçlü bir sur duvarı ile çevrelenen kentte, Troia I'de hatta Beycesultan'da MÖ. 4. binde (Kalkolitik Dönem) görülen megaron tipi konutlar yaygınlaşmıştır. Troia I megaronları gibi taş temeller üzerine kerpiçten yapılmış olan megaronlarda tahta direklerin kullanılmamış olması dikkat çekicidir. Taş araçlar yavaş yavaş yerlerini madeni araçlara bırakmaktadır. Az da olsa çark üretimi seramikler bu katmanda görülmektedir[24]. Dörpfeld, Schliemann'ın "Priamos'un Hazineleri" dediği takıların bu katmana ait olduğunu tespit etmiş ve Schliemann da Dörpfeld'in etkisiyle bunu kabul etmiştir. Kent muhtemelen bir savaş sonucu çıkan büyük bir yangınla son bulmuştur[25]. Bu yıkımın, o zamanlar Balkanlar üzerinden gelip Orta Anadolu'ya göçen Hititler'le ilişkili olduğu kabul edilir.

Troia III, IV, V tabakaları, Troia II kültürünün insanlarınca kurulmuş ve içerisinde yaşanmış kentlerdir, ama bayındırlık, zenginlik, Troia II'ye göre azalmıştır[26].

Troia VI, her açıdan tüm Troia kentlerinin en gelişmişidir. Mykenai'den çok farklı bir Anadolu kalesidir. Bu kentte ölüler yakılmış ve külleri toprak kaplarda sur dışındaki mezarlıklara konulmuştur. Bu nokta ve bu kentin günümüzde de ayakta kalan surları, Dörpfeld'de Troia VI'nın Homeros Troiası olabileceği kanısını uyandırmıştır. Ancak, Blegen bu tabakanın bir deprem sonucu yıkıldığını arkeolojik verilerle ispat etmiştir. O halde muhteşem surları, kapıları, Athena Tapınağı ve bunca güzel evleri olan Troia VI Destan Troiası değil midir? Blegen, VI. tabakanın hemen üzerine kurulmuş iki tabaka tespit etmiş ve bunlara VIIa ve VIIb adını vermiştir. VIIa kültür bakımından VI. tabakadan farksızdır. Blegen, VIIa tabakasının insan eliyle yıkıldığını da yine arkeolojik verilerle ispatlamıştır[27].

---

[21] E. Akurgal, Anadolu Uygarlıkları, 1998, s. 26-27
[22] Mansel, age. s. 24
[23] Umar 2002, s. 50-51
[24] Mansel, age. s. 24-25; E. Akurgal, Anadolu Kültür Tarihi, 2000, s. 13; Umar 2002, s. 50-51
[25] F. Kınal, Eski Anadolu Tarihi, 1998, s. 40
[26] Umar 2002, s. 52
[27] Akurgal 1998, s. 135-136; Akurgal 2000, s. 188-189; Homeros 2004, s. 22-23

Tarihte Troia için birçok kez savaşılmıştır, bu doğrudur, fakat Homeros'un bahsettiği Troia Savaşı gerçekten olmuş mudur? Eğer olmuşsa hangi tabakada olmuştur? Yoksa İlyada yüzyıllar boyu süren saldırıların sonucunda mı ortaya çıkmıştır? Bu sorular bilim dünyası tarafından hala tartışılan konulardır.

Antikçağ'da, Knidoslu Ktesias (MÖ. 5./4.yüzyıl), Kyreneli Eratosthenes (MÖ. 4.yüzyıl), Atinalı Apollodoros (yaklaşık MÖ. 180-110), M.P. Cato (MÖ. 2.yüzyıl), Rhodoslu Kastor (MÖ. 1.yüzyıl), M.T. Varro (MÖ. 1.yüzyıl), Sicilyalı Diodoros (MÖ. 1.yüzyıl), S.L. Africanus (MS. 3.yüzyıl), Eusebios-Hieronymus (MS. 4.yüzyıl) gibi yazarların ayrıntılı hesaplamalarına göre Troia Savaşı MÖ. 1184 ile 1182 yılları arasında gerçekleşmiştir[28]. Bu dönem Troia VIIa'nın sonundaki yenilgiyle oldukça örtüşmektedir. Ancak VIIa döneminin sonundaki bu savaş öyle Homeros'un anlattığı gibi bir yangın selini içeren, on yıllık bir savaş değildir. Gerçi kent, bir yıkılışla ve yangınlarla bitmiştir ama tamamen yerle bir edilmediği gibi, terk edilmemiştir de. Dolayısıyla VIIa tabakasının sonunda gerçekleşen bu Troia Savaşı daha çok "Deniz Kavimleri Göçü" ile ilişkilendirilmektedir. Belki saldırganlar arasında Akhalar da vardır, ancak öyle olsa bile, bunlar birleşik kentlerin komutanları ve orduları değil kendi bölgelerinden sürülmüş insanlar olmalıdır[29].

İlyada Efsanesi'nin içeriğinde elbette ki tarihsel bir olay yatmaktadır. Troia'nın önemli stratejik konumu ve Akhalar'ın yayılım alanlarını genişletme arzuları sonucunda böyle bir saldırı gerçekleşmiş olabilir. Ancak öyle anlaşılıyor ki Akhalar'ın bu savaşları sonuçsuz kalmıştır. Nitekim Homeros, belli bir sonuca ulaşamayan on yıllık büyük bir savaşın sadece son dönemini anlatmaktadır. Bu durumda İlyada, Akhalar'ın Anadolu'ya yüzyıllar boyu süren, bununla birlikte hiçbir sonuca ulaşamayan akınlarının poetik bir öyküsü olmalıdır. Hatta bu saldırılara Deniz Kavimleri Göçü de eklenebilir. O halde, Antik metinlerde geçen tarih farklı yöne işaret etse de, belki de Troia için yapılan çok sayıda savaş, Tunç Çağı'nın sonundaki önemli olaylarla birlikte (bunlar Troia'yı da

[28] Bazı araştırmacılar, Troia Savaşı konusunda en kesin tarih olarak Paros'taki bir mermer kitabeyi gösterirler. MÖ. 264-263'den hemen sonra kaleme alınmış olan bu mermer kitabede şöyle yazmaktadır: "Troia'nın Atinalı kral Menesttieus'un iktidarının 22. yılında, Thargelion (Haziran) ayının. son 7. günde....(Taşın bu kısmı boş). Buna göre Troia MÖ. 1209'da düşmüştür. Parium mermerinde Troia Savaşı'nın tarihlendirilmesi, Attika krallarının listesine dayanmaktadır. Homeros'un İlyadası'nda Peteus'un oğlu Menestheus'dan sıkça söz edilir. Menestheus, söz konusu Attika kral listesi ile Troia Savaşı arasındaki bağlantıyı kurmaktadır (Cancık, "Troia Savaşı" Troia: Düş ve Gerçek, Çev. S. B. Gün, 2001, s. 174).

[29] Cancık, age. s.174; Brandau – Schickert - Jablonka, age. s. 110-111

önemli ölçüde etkilemiştir) bir tek olay şekline getirilerek, destansı bir havayla nakledilmiş ve dört buçuk yüzyıl sonra da bir ozan tarafından okunmuştur[30].

Homeros'un Odysseia Destanı'na göre, bunca saldırılara rağmen yıkılmayan İlion kalesi bir savaş hilesi (stratagem) yani tahta at yardımı ile ele geçirilebilmiştir. F.Schachermeyer, tahta atın depremin de tanrısı olan Poseidon'la ilgili olduğunu dile getirmiş, P.Adams da bu ince buluşa dayanarak tahta atı, Troia'yı depremle yıkan Poseidon'a, Akhalar'ın sunmuş olduğu bir armağan olarak değerlendirmiştir. Eğer İlion'u gerçekten Akhalar yıktı ise, P.Adams'a dayanılarak denilebilir ki, Akhalar ancak depremin yıktığı Troia'yı ele geçirebilmişler ve böylece kendilerine bu olanağı sağlayan tanrı Poseidon'a şükran borcu olarak bir at sunmuşlardır. Ancak MÖ. 1300-1275 sıralarında olduğu sanılan depremden sonra bile olsa Akhalar'ın Troia'yı ele geçirdiklerini belirleyecek kanıtlardan yoksunuz. Böylece Akhalar'ın Troia'yı aldıkları, sorunu bir poetik fantaziden öteye gitmemektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi VIIa'nın sonundaki yıkım Deniz kavimlerine bağlanmaktadır. Böylece Hellen efsanesi başkalarının yaptığı bu savaşı kendilerine mal etmiştir[31].

Troia VIh ile Troia VIIa'yı kıyaslanırsa, birincisinin yüksek düzeyde ve eşsiz güzellikte bir kent, diğerinin ise fakir bir yerleşme olduğu görülür. Oysa Homeros parlak bir dönemi dile getirmektedir. Akurgal'a göre ozan, Troia'nın en zengin ve en güzel yapılarının bulunduğu VIh evresinin destanını sunmuş olmalıdır. VIIa gerçekten zenginlikten yoksun bir kenttir. VIh tabakasının depremle yıkılan evleri kabaca onarılmış, yeniden herhangi bir güzel ve önemli yapı inşa edilmemiştir. Zengin ve ünlü bir kralın oğulları Hektor ile Alexsandros (Paris)'in yaşadığı kentin bu olamayacağı görülmektedir. Bu nedenle Homeros'un anlattığı kent Troia VIh olmalıdır[32].

Umar'a göre, Troia VIIb katmanının ilk evresinde VIIa kültürü hakimdir. İkinci evrede kentte Thrak kültüründe bir halkın yaşadığı anlaşılmıştır. Son evre de ise kentteki yaşamın köy yaşamına dönüştüğü ya da kentin boşaldığı sanılmaktadır[33].

VIIb katmanında ele geçen ve üzerinde Luvice hiyeroglifler barındıran bir yazıcı mührü, Troia'da 2. bin yılın şimdiye dek bulunan yegâne yazılı belgesidir[34]. Bu tunç eserin bulunduğu orijinal yerinden hareketle, MÖ. 1100'den hemen önce Troia'da

[30] Brandau – Schickert – Jablonka, age. s. 111
[31] Akurgal 2000, s. 188-190,
[32] Akurgal 2000, s. 188-190
[33] Umar 2002, s. 56
[34] Brandau – Schickert - Jablonka, age. s. 105-108

yazının kullanıldığı anlaşılmaktadır[35]. Hititler'ce de kullanıldığı için Hitit Hiyeroglifi diye de anılan Luvi Hiyeroglif yazısı ile yazılmış olan bu mühür, Anadolu'ya yönelik Troia görüşü için bir dayanak oluşturmaktadır[36].

Troya VIII katmanı Aiolos boyu Hellenleri'nce, Hellenleştirilmiş olarak az çok canlılığını sürdürmüşdür. Bu dönemde kentin en önemli yapısı Athena Tapınağı'dır. Kserkses (MÖ. 485-465) ve İskender'in (MÖ. 336-323) armağanlar sunduğu tapınağı, Seleukos krallarından Lysimachos (MÖ. 361-281) yenilemiştir. Schliemann, Priamos Dönemi Troiası sandığı II. katmanının kalıntılarını incelerken üst tabakaları bilinçsizce dağıttığı için tapınak da harap olmuştur. Dor düzenindeki tapınağa ait birkaç blok bugün İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndedir.

IX. tabaka Roma Dönemi'ne aittir. Vergilius'un, "Aeneis" adlı destanında anlattığı öyküye inanan Romalılar, Troia kıyımından kurtulan Aineias'ı ataları saydıkları için kente özel ilgi göstermişler ve kentin bayındırlığına katkıda bulunmuşlardır. Kente kendisiyle bağlantılı bir ad verilmiş ve İlos' un adını Iulius biçiminde Romalılaştırarak soyadı edinmişlerdir[37].

Troia X yani Bizans Troiası'nın nasıl göründüğünü tahmin etmek imkânsızdır. Çünkü iki mezarlık, kırık dökük parçalar ve bazı ender bina kalıntıları dışında geriye bir şey kalmamıştır. Varlığı bilinen kiliselerden hiçbir kalıntı bulunamamıştır. Yaşam çok zordur. Mezarlıklara gömülü insanların yüzde kırkı henüz yetişkinlik çağına bile ulaşmamıştır.

1306'da Osmanlılar Troas'ı ele geçirdiğinde, Piskoposluk makamından vazgeçilmiş ve böylece geriye yalnızca tarım arazisiyle, burada yükselen, zamanla daha fazla yıkılan ve rüzgârlar tarafından getirilen tozlarla yavaş yavaş üzerleri örtülen bir takım harabeler kalmıştır. 1462 yılında Fatih Sultan Mehmet, Homeros'un izlerini takip ederek Troia'ya gelir ancak kenti yeniden canlandırması artık olanak dışıdır.

Böylece geriye, Troia'yı ölümsüz kılan, ününün temelini atan destan kalır yalnızca[38].

---

[35] Umar 2002, s. 12
[36] M. Korfmann, "Yüksek Troia Kültürü (VI-VIIa)" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. F. Gehle, düz. R. Aslan, 2001) s. 219-220
[37] Strabon, age. XIII 27, s. 91
[38] Brandau – Schickert - Jablonka, age. s. 142-143

1. 2. Araştırma ve Kazılar

Destanlar, yalnız tarihsel olaylarla ilgili gerçek kırıntıları taşımakla kalmayıp, aynı zamanda tarihsel coğrafya açısından da önemli bilgiler verirler. Bazen, bir yerde belli belirsiz kalıntıları bulunan İlkçağ kentinin hangi kent olduğunu yalnız destan öykülerinden yararlanarak belirlemek mümkündür. Nitekim Antik Troia kenti de Homeros'un İlyada adlı destanından yola çıkan H. Schliemann tarafından bu şekilde tespit edilmiştir[39]. Ancak, o zamana kadar gerek Troia gerekse Troia savaşı ile ilgili çok tartışmalar olmuştur. Bu tartışmalar devam ederken konsolosluk görevlisi olarak Atina ve İstanbul'da çalışan İngiliz asıllı Amerikalı Frank Calvert, Hisarlık Tepesi'ni yasal bir biçimde satın alma girişiminde bulunmuştur. Hatta kendisi burada amatörce kazılar bile yapmıştır. Büyük çapta bir kazı isteği ise Londra'daki British Museum yetkilileri tarafından kabul edilmemiştir[40].

1822 yılında Almanya'da yoksul bir ana babanın çocuğu olarak dünyaya gelen Schliemann, çocukluğunda babasının kendisine hediye ettiği resimli bir tarih kitabından Homeros'u tanır; daha sonra İlyada ve Odysseia çevirilerinden okuduğu Troia Savaşı Destanı onu oldukça etkiler; destanın ve destan çağı Troiası'nın tutkunu olur. Büyük para olanaklarına kavuştuktan sonra iş hayatını bırakıp Homeros destanlarında anılan kentlerin tarihsel coğrafyasını, topografyasını incelemek amacıyla Troas Bölgesi'nde, Yunanistan'da geziler, incelemeler yapmaya başlar.

1868'deki gelişinden itibaren Calvert'in deneyimlerinden istifade eder. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Calvert, Schliemann gelmeden önce, arkeolojik açıdan önemli birçok arazi parçasını pek ucuz bir bedelle satın almış; kendisini engelleyici herhangi bir yasa da olmadığından buralarda kazılar yapmış ve önemli buluntular elde etmiştir. Bunların bir bölümü günümüzde Çanakkale Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

Calvert'in kılavuzluğuna rağmen, Schliemann'ın 1868'de giriştiği ilk kazılar verimli olmaz. Bir yıl sonra yazdığı "Ithaka der Peloponnes und Troja" adlı kitabında yitik Troia'nın Hisarlık'ta aranması gerektiğini iddia eder ve aynı yıl ilk karısından boşanıp Sophia Engastromenos ile evlenir[41].

Schliemann, 1871'de bütün problemleri çözdükten sonra Hisarlık'ta 80 kişilik bir ekiple kazı çalışmalarına başlar. 1873'te işçilerden birinin kazması, içerisi altın, gümüş

[39] B. Umar, Türkiye Halkı'nın İlkçağ Tarihi, C. II, 1991, s. 30
[40] http://de.wikipedia.org/wiki/Frank_Calvert
[41] Umar 2002, s. 42-46

eşya ve takılarla dolu bakır bir kaba çarpar. Schliemann, işçilerine hiç beklemedikleri bir mola verir; sonra da hazineyi karısının şalına saklayıp kaldığı kulübeye getirir. Daha sonra binbir dalavere ile bu hazineleri önce Yunanistan'a ardından da Almanya'ya kaçırır ve dünyanın dört bir yanına Priamos'un Hazineleri'ni bulduğuna dair telgraflar gönderir. Schliemann bu haberi dünyaya duyurduğu zaman, bilim dünyası olaya inanmaz. Her ne kadar Hisarlık'taki kalıntılar önemli bir kültürün varlığına işaret ediyor olsa da, bunca efsaneler, destanlar doğuran Priamos'un kalesi bu kadar küçük bir alana sığabilir miydi? Dolayısıyla Pınarbaşı Troia için daha uygun olmalıydı[42].

Gelişigüzel bir şekilde kazı yapan Schliemann, bulduğu her şeyi İlyada ile ilişkilendirme yoluna gitmiştir. Örneğin ortaya çıkarılan bir kapıya "Skaia Kapısı" (Batı Kapısı), büyük bir yapının temellerini görünce buna da Priamos'un sarayı demiştir. Oysaki destanda anlatılan saray çok büyüktür. Yine Schliemann destanın 4. bölümünde anlatılan Büyük kuleyi bulduğunu da iddia etmiştir. Fakat daha sonra bunun birbirine paralel iki önemsiz duvardan başka bir şey olmadığı anlaşılmıştır. İşte Schliemann'ın, Priamos'un Hazineleri dediği bu buluntuların da Priamos öncesi döneme ait olduğu daha sonra ispatlanmıştır. Ancak bunlar literatüre "Priamos'un Hazineleri" olarak geçmiştir[43].

Schliemann, bulduğu hazineyi Almanya'ya kaçırınca Osmanlı Devleti yasal kovuşturma başlatmıştır. Definenin bir bölümünü geri iade eden Schliemann[44], diğerleri için de yüklü miktarda tazminat ödeyip, elinde kalmasına Osmanlı Devleti'nin rıza gösterdiği bu eserleri Alman Devlet Müzesi'ne bağışlamıştır. 2. Dünya Savaşı'nda Kızıl Ordu tarafından Rusya'ya götürülen bu eserlerin, 1990'lara kadar kendi ülkelerinde olduğunu inkâr eden Ruslar, komünist rejimin çökmesiyle bunları savaş tazminatı olarak aldıklarını açıklamışlardır. Bu parçaları Almanya yıllardan beri geri istemektedir. Türkiye de cılız bir sesle hak iddia etmektedir. Ancak bu isteklere Ruslar'ın pek aldırış ettiği söylenemez.

Schliemann, Osmanlı Devleti ile anlaşmaya vardıktan sonra 1878'de yeniden kazılara başlar ve onun girişimleriyle bu kazılar 1890'da ölümüne kadar devam eder.

---

[42] Jahne, age. s. 195-196; Homeros 2004, s. 21

[43] Boysal, age. s. 5

[44] Bu eserler günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin hazine bölümünde saklanmaktadır.1983 İstanbul Aya İrini Anadolu Medeniyetleri Sergisi'nde olduğu gibi bazen de sergilenmektedir (Umar 2002, s. 46).

Bilimsel kazı yöntemleri hakkında hiçbir bilgi ve deneyimi olmayan Schliemann, tarihsel kalıntılara çok büyük zararlar vermiştir. Ancak Troia'nın yerini saptamasına rağmen kendisine inanmayan bilim dünyası kanıtlar çoğalınca yıllar sonra da olsa yitik Troia Kenti'nin ortaya çıkarılması onurunu kendisine vermiş ve onu alkışlamıştır[45].

Schliemann sonrası kazılar daha önce Schliemann ile çalışmış olan mimar W. Dörpfeld başkanlığında sürdürülmüş ve böylece ilk sistemli Troia kazıları da başlamıştır. Dörpfeld çalışmalarını ve bulgularını 1902'de iki cilt olarak hazırlanan "Troia und Ilion" adlı kitabında yayımlamıştır.

Araya giren savaşlar nedeniyle yüz üstü bırakılan kazılar 1932 yılında C. Blegen yönetiminde Amerikalı bilim adamları tarafından yeniden başlatılır ve 1938 yılına kadar devam eder. Blegen'in kazılarında amaç yalnızca Homeros Troiası'nı bulmak değil, aynı zamanda önemli bir uygarlık olan Troia'nın bölgedeki stratejik ve tarihi önemini aydınlatmaktır. Nitekim öyle de olmuştur. Blegen, kazı raporlarını AJA'a (American Journal of Archaeology) yayımlamıştır[46].

Troia kazıları elli yıllık bir aradan sonra 1998 yılında Almanya Tubingen Üniversitesi öğretim üyesi, aynı zamanda Tarih Öncesi ve Erken Tarih Dönemleri Anabilim dalından Prof. Dr. M. Korfmann ve ekibi tarafından yeniden başlatılmıştır. Korfmann'ın 2005 yılında ölümü üzerine, bu tarihten itibaren kazılara E. Pernicka başkanlığında devam edilmektedir. Tüm bu kazılar sonunda kent büyük ölçüde ortaya çıkarılmış bulunmaktadır. Erken Tunç Çağı'ndan Bizans'a kadar uzanan bir dönemi kapsayan höyük, en az 43 yapısal dönemi ve 10 katmanı barındırmaktadır (bkz. Lev.1 Şekil 2, 3)[47]. Katmanların zaman çizelgesi şöyledir[48].

Troia I	MÖ. 3000-2600
Troia II	MÖ. 2600-2350
Troia III	MÖ. 2350-2200
Troia IV	MÖ. 2200-1900
Troia V	MÖ. 1900-1700
Troia VI (Erken)	MÖ. 1700-1570
Troia VI (Orta)	MÖ. 1570-1470

[45] Umar 2002, s. 46-48
[46] Umar 2002, s. 49-50; Memiş, age. s. 53; Homeros 2004, s. 21-22
[47] Başaran, Arkeolojiye Giriş, 1998, s. 18-19; Boysal, age. s. 6-8
[48] Brandau – Schickert - Jablonka, age. s. 165

Troia	VI (Geç)	MÖ. 1470-1300
Troia	VIIa	MÖ. 1300-1200
Troia	VIIb1	MÖ. 1200-1130
Troia	VIIb2	MÖ. 1130-1050
Troia	VIIb3	MÖ. 1050 - 950
Troia	VIII	MÖ. 750 - 85
Troia	IX	MÖ. 85- MS.500
Troia	X	MS. 1100 –1306

1. 3. Amaç, Kapsam ve Yöntem

A) Amaç: Antik Troia kentini ölümsüz kılan, ününe ün katan şey hiç şüphesiz Troia Savaşı Destanı'dır[49]. Başlangıcı ve sonrasındaki olaylarla beraber 40 yıllık bir süreyi kapsayan bu destanın özünü, Anadolu insanının ülkesini korumak için sergilediği mücadele oluşturmaktadır. Bu açıdan bakacak olursak Troia Savaşı Destanı, dünyanın en dramatik ve en insancıl destanıdır[50].

Dünyada hiçbir destan yok ki tarih boyunca hep güncelliğini, sıcaklığını korusun ve de korumaya devam etsin. Ancak Troia Savaşı Destanı müstesna. Geçmişten günümüze doğru bir kaç örnekle şöyle bir göz atacak olursak bu tezimizde ne kadar haklı olduğumuz kolaylıkla anlaşılacaktır.

Örneğin Antikçağ'da Yunan Sanatı'nın hangi dalına bakacak olursak olalım bu destanla ilgili birçok şey buluruz. Heykeltıraşlar, seramik sanatçıları ve tragedya yazarları için Troia Savaşı Destanı vazgeçilmez ve en önemli konular arasında ilk sırayı oluşturmaktadır. Atina'nın en büyük bayramı "Panathenaia" yortusunda yalnızca Homeros'un Troia Savaşı Destanı ile ilgili olan eserleri İlyada ve Odysseia'nın okunacağı karar altına alınmış ve Atina Devleti'nin sonuna kadar da bu böyle devam etmiştir[51].

Pers kralı Kserkses MÖ. 480'lerde Yunanistan'a yaptığı seferde, Boğazı, ordularına, gemilerden meydana getirilmiş bir köprü üstünde geçirttikten sonra Troia'ya gelir; Priamos Kalesi'nin bulunduğu tepeye çıkar; burada geçen ünlü olayları düşünür

[49] Brandau - Schickert - Jablonka, age. s. 143
[50] Halikarnas Balıkçısı, age. 2001, s. 65
[51] Homeros 2004, s. 12

ve daha sonra İlion Athenası için bin sığır kurban eder[52]. Doğu ve Batı dünyalarını ilk defa karşı karşıya getirdiği kabul edilen[53] mücadelenin geçtiği bu topraklarda Kserkses'in sergilemiş olduğu tutum ve eylemden anlaşılıyor ki, bir doğulu olarak kendisi de Troia Savaşı Destanı'ndan etkilenmiştir. Bundan yaklaşık yüz elli yıl sonra MÖ.334' de Büyük İskender Pers seferi sırasında herhangi bir direnişle karşılaşmadan Çanakkale Boğazını aştıktan sonra Troia'ya gelir ve Achilleus'un mezarını ziyaret eder[54]. Bir Homeros hayranı olan İskender, Troia'ya özel bir ilgi göstermiştir. Granikos Savaşı öncesinde Athena Tapınağı'na kurbanlar ve armağanlar sunarak, Troia'nın yeni yapılarla donatılmasını emretmiştir. Arrianos, İskender'in tapınakta asılı duran ve Troia Savaşı'ndan kaldığı söylenen bir kalkanı (Achilleus'un kalkanı olduğu söylenir) alıp yerine kendi kalkanını astığını ve aldığı kalkanı girdiği her savaşta önünde taşıttığını belirtmektedir[55].

Troia Savaşı Destanı Romalılar için ayrı bir önem taşımıştır. Çünkü Vergilius'un Aeneis adlı eserinde anlattığı öyküye inanan Romalılar, Troia kıyımından kurtulan prens Aineias'ı ataları olarak görmüşler ve bundan dolayı kente özel bir ilgi göstermişlerdir. Hatta Troia kral soyunun atalarından İlos'un adını Iulius biçiminde Romalılaştırarak soyadı edinmişlerdir (ör. Iulius Caesar)[56]. Bizans İmparatoru Büyük Konstantin (MS. 274-337) Konstantinapolis yani İstanbul'un yerine bir ara Troia'yı başkent olarak düşünmüş ve burada çeşitli imar çalışmalarında bulunmuştur.

Fatih Sultan Mehmet Papa II. Pius'a şunları yazmıştır: "İtalyanların bana düşman olmalarına şaşıyorum. Oysa biz de İtalyanlar gibi Troialılar'ın soyundanız. Yunanlılar'dan Hektor'un öcünü almak benim kadar onlara da düşer. Onlar ise bana karşı Yunanlılar'ı tutuyorlar"[57].

Yeniçağ'ın başlangıcında Avrupa'da değişen yaşam tarzıyla paralel bir gelişim sergileyen el sanatları alanında çalışan pek çok ressam, Troia Savaşı Destanı ile ilgili betimleri sıklıkla kullanmışlardır[58].

Troia Savaşı ile Çanakkale ve sonrasındaki Kurtuluş Savaşı arasında akrabalık ve benzerlik kurulur. Mustafa Kemal'in Sakarya Savaşı sonrasında "Ben burada

[52] Herodotos, Herodot Tarihi (Çev. M. Ökmen, 1991) 7. Kitap, 20 vd.
[53] E. Memiş, Eskiçağ Tarihinde Doğu- Batı Savaşları, 2003, s. 15
[54] S. Lauffer, Büyük İskender (Çev. N. Sorguç, 2004) s. 365
[55] V. Sevin, age. s. 65
[56] Strabon, age. XIII 27, s. 91
[57] Bu pasaj, Montaigne'in Denemelerinde geçmektedir (Halikarnas Balıkçısı, age. s. 53-54).
[58] Cancık, age. s. 263

Yunanlıları yenmekle, Troyalı Hektor'un öcünü aldım" dediği söyenir[59]. Çanakkale Muharebeleri'nde boğazı kuşatan zırhlılardan birine, Troia Savaşı'nda Yunan birliklerinin komutanı olan Agamemnon'un ismi verilmiştir (İngilizlere ait bir zırhlıdır). Osmanlı İmparatorluğu ile İtilaf Devletleri arasında 30 Ekim 1918' de Limni Adası'nın, Mondros Koyu'nda yapılan Mondros Antlaşması'nın mütareke metni de yine bu Agamemnon Zırhlısı'nda imzalanmıştır[60].

Bu güne gelecek olursak, Troia Savaşı Destanı ile ilgili çok sayıda kitap yazıldığını, belgeseller, filmler çekildiği görülmektedir, hatta Holywood Sineması'nın çektiği "Troy" filmi, hem parasal açıdan, hem de izlenme oranı açısından, dünyadaki ilk yirmi film arasına girmiştir.

Geçmişten günümüze doğru yapmış olduğumuz bu tarih yolculuğundan da anlaşılacağı gibi, Troia Savaşı Destanı, her zaman güncelliğini korumuş ve de korumaya da devam edecektir, Doğu ile Batı arasındaki mücadele devam ettiği sürece.

Böyle büyük bir destan niçin Anadolu topraklarında doğmuştur? Bu topraklarda doğmasına sebep olan tarihi gerçekler nelerdir?

Bu sorulara bu günün penceresinden bakarak cevap vermek hiç de zor olmasa gerek. Çünkü dünyanın hiçbir yerinde Anadolu gibi stratejik öneme sahip başka bir coğrafya yoktur. Bu coğrafya her yönüyle zengin ve verimli topraklara sahiptir. Bundan dolayı Anadolu bugün olduğu gibi tarihin her döneminde bir cazibe merkezi olma özelliğini korumuştur. Bu topraklar üzerinde yer alan Çanakkale Boğazı, iki dünyayı, yani Doğu ile Batı dünyalarını birbirine bağlayan bir kapı işlevi görmektedir. Yüzyılları birbirine katan bu su geçidi, tarih boyunca hep Doğu ile Batı arasındaki mücadeleye, kavgaya sahne olmuştur. Troia kenti ise, Çanakkale Boğazı'nın kontrol noktasında kurulmuş bir antik kenttir[61]. Dolayısıyla bütün bu gerekçeleri alt alta sıraladığımızda bu destanın niçin Anadolu topraklarında doğduğu daha kolay anlaşılacaktır. Destanın tarihi arka planında yatan gerçek tamamen siyasi ve ekonomiktir. Bütün saldırılar aynı amaç doğrultusunda yapılmıştır. Hatta üzerinden yüzyıl geçmeyen son saldırı bile, bir ticaret yolunun denetimini ve stratejik öneme sahip bir yeri ele geçirmeye yönelik yeni bir savaştan başka bir şey değildir[62].

---

[59] www.tempodergisi.com.tr/il_rehberleri/07693 (A'dan Z'ye Çanakkale Rehberi, 16-22 Mart 2005)
[60] H. Selvi - E. Şahin - M. Demir, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, 2006, s. 69
[61] Homeros 2004, s. 19
[62] Brandau - Schickert - Jablonka, age. s. 110 - 111

Tarihin her döneminde Batı Dünyası'nın ilgisini çeken Troia Destanı maalesef maddi ve manevi değerlerine karşı duyarsız olan Anadolu insanı için pek bir önem arz etmemektedir. Oysaki bu destan Anadolu topraklarında doğmuştur. Dolayısıyla, bu topraklarda yaşayan her insanın Troia Savaşı Destanı'nı ve destanın tarihi arka planında yatan gerçekleri çok iyi bilmesi gerekmektedir. Bu da ne kadar önemli ve kritik bir coğrafyada yaşadığımızı daha iyi kavramamıza yardımcı olacaktır.

Bu bilinçle hareket ederek böyle büyük bir destanla ilgili bir çalışma yapmaya karar verdim ve Troia Destanı'nı Attika seramiğinde görsel kanıtlarla süsleyip, tarihi gerçekler ışığında, sağlıklı bir mitoloji ile sunmayı amaçladım. Bu şekilde yani üç boyutlu (mitoloji, görsel kanıt ve tarihi gerçekler) anlatımla destanın daha iyi vurgulanacağını düşündüm. Bu topraklarda yaşamak kolay değildir. Tarih boyunca bu kutlu coğrafyada yaşamanın bedelini canıyla, kanıyla, malıyla, acılarıyla ödeyen Anadolu insanı, hiçbir zaman rahat bırakılmamıştır, tıpkı bugün olduğu gibi ve muhtemelen yarın da olacağı gibi. Bunun için herkes elinden geleni yapmak zorundadır. Yaptığım bu çalışma ile bir kişiyi bile olsa bu toprakların ne kadar önemli ve değerli olduğu konusunda bilinçlendirecek olursam bu benim için büyük bir mutluluk vesilesi olacaktır.

B) Kapsam: Troia Savaşı öncesi ve sonrasındaki olaylarla beraber yaklaşık 40 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Buna Aineias'ın Troia'yı terk edişi ile başlayıp Roma'ya ulaşması ve burada Akhalar'ın torunlarını yenip Büyük Roma İmparatorluğu'nu kurmasına kadar geçen süreyi de ilave edecek olursak bu süre daha da uzayacaktır. Bu çalışmada, Troia Savaşı'nın ilk kıvılcımının çakıldığı, yani Peleus ile Thetis'in düğününde kavga tanrıçası Eris'in altın elmayı konuklar arasına atıp, üç tanrıça arasında güzellik tartışmasını alevlendirdiği yerden başlayan konu, Aineias'ın, sırtında babası Anchises ve yanında oğlu Askanius ile yanmakta olan Troia'dan kaçışı ile sonlandırılmıştır. Troia'nın yıkılmasından sonra, Odysseus, Agamemnon, Menelaos gibi Akhalı kahramanların yurtlarına geri dönüşü ve bu dönüş esnasında başlarına gelen olaylar ya da Aineias'ın yolculuğu ve Roma'ya varışına kadar geçen sürede yaşadıkları kapsam dışıdır. Ayrıca bu süreç içerisinde gerçekleşen bazı olaylar da (örneğin Achilleus'un doğumu, Kenthauros Kheiron tarafından eğitilmesi, Helena'nın Theseus

tarafından kaçırılması vb.) destanla direk bağlantısı olmadığı veya konuyu dağıttığı için kapsam dışı bırakılmıştır.

Malzeme olarak seramikleri seçtim çünkü seramik sanatçıları Troia Destanı ile ilgili hemen hemen bütün olayları seramikler üzerinde yansıtmışlardır. Attikalı seramik sanatçıları ise bu konuda başı çekmektedirler. Oysa diğer sanat dallarında bu kadar çok konu yoğunluğu görülmez, aynı zamanda bu kadar anlaşılır ve detaylı anlatım da yoktur. Yararlandığım malzeme, seramikler üzerinde konu anlatımının başladığı yaklaşık olarak MÖ. 750 ile seramik sanatının artık önemini kaybetmeye başladığı MÖ. 320 arası dönemi kapsamaktadır.

C) Yöntem: Bu çalışmada öncelikle Troia'nın tarihi coğrafyası, Troia kazıları ve katmanları, Troia Savaşı'nın nedenleri ve sonuçları gibi genel bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra Attika seramiği ve Attika seramiğinde Troia Savaşı ile ilgili kısa bir girişten sonra, Peleus ile Thetis'in düğününden başlayarak Aineias'ın yanmakta olan Troia'yı terk edişiyle ilgili betimlere kadar, her olayın mitolojisine değinildikten sonra o olayla ilgili görsel kanıtlar sunulmuştur. Destanda akıcılığın bozulmaması için resimsel anlatımın olmadığı bazı olayların (ör. Palamedes'in öldürülmesi) sadece mitolojisine değinilmiştir. Sıralamada mitolojik anlatım esas alınmıştır. Çünkü arkeolojik açıdan oldukça önemli olan kronolojik gösterim, böyle bir konu için uygun düşmemektedir. Ancak, aynı olayla ilgili birden fazla görsel kanıtlar arasında yine kronolojik sıralama geçerlidir.

Bazı konular üzerinde daha fazla yoğunlaşma olduğu görülecektir. Bunda amaç, bir motifin ortaya çıktığı zamanla ilgili değişik sanatsal yorumları ön plana çıkarmaktır. Destanlardaki anlatıma uymayan resimsel anlatımlar da mevcuttur. Unutmayalım ki resim sanatı kendine has sınırları olan bağımsız bir çalışma alanıdır. Dolayısıyla bazı sanatçılar işledikleri konuyu kendi hayal dünyalarında tasarladıkları özgün yorumları ile renklendirmeye çalışmışlardır.

Fransuva Vazosu gibi resim sanatının gelişmesine büyük katkısı olan bazı vazolar üzerinde daha fazla durulmuştur. Çünkü böyle eserler, Troia Destanı ile ilgili anlatımların ne kadar popüler olduğunu çok iyi yansıtmaktadır. Yararlandığımız kaynaklarda tarihleri belli olmayan vazolar, benzer örnekler yardımı ile yaklaşık olarak tarihlendirilmiştir.

2. TROİA SAVAŞI

2. 1. Troia Savaşı Efsanesi (Özet)

Yunan Mitolojisi'nde, Troia Savaşı fikrinin ilk olarak dişi toprak ana Gaia ile yıldızlı gökyüzünü simgeleyen eşi ve oğlu Uranus'un[63] kızları yasa tanrıçası Themis tarafından, yeryüzü nüfusunun aşırı derecede artmasına karşı bir önlem olarak ortaya atıldığı söylenir[64]. Bu mitolojik olaya göre Troialılar ve Akhalar ya da daha özelde Eris, Helena, Paris vb. kişilikler, kaderin gerçekleşmesi için seçilmiş birer piyondurlar sadece. Bir başka efsanede ise savaşın Aphrodite tarafından, sırf krallığı Priamos'tan alıp kendi soyuna vermek için çıkarıldığı söylenir. Bilindiği gibi Aphrodite Aineias'ın anasıdır[65].

Öncesi ve sonrası ile 40 yıllık bir dönemi kapsayan Troia Savaşı ile ilgili ilk kıvılcım, deniz tanrıçası Thetis ile Pythia kralı Peleus'un düğününde çıkarılır. Kavga tanrıçası Eris, baş tanrı Zeus'un talimatıyla[66] üzerinde "en güzele" yazılı elmayı konukların arasına atar. Bunun üzerine tanrıçalardan Hera, Athena ve Afrodite arasında bir güzellik tartışması alevlenir. Zeus, bu karışık durumda karar vermeyi reddeder ve bu görev için Troia Kralı Priamos'un oğlu Paris'i tayin eder. Üç tanrıça Hermes'in kılavuzluğunda Paris'in yanına varır. Aphrodite genç adamı aşk dolu bir yaşam vaadiyle kandırır. Paris, kız kardeşi Kassandra'nın felaket kehanetlerine aldırış etmeyerek Helena'yı kaçırır, çünkü ona göre bu Aphrodite'nin vaadidir. Sparta kralı Menelaos, abisi Akha kralı Agamemnon'dan yardım ister. Troialılar ile yapılan görüşmeler sonuç vermeyince, askeri güç kullanımına karar verilir. Uzun ve problemli bir hazırlık ve yolculuktan sonra Akha ordusu Troia'ya ulaşır. Savaşın ilk 8 yılındaki karşılıklı çarpışmalardan sonra 9. yılda Achilleus'un öfkesi ile Homeros'un İlyadası başlar. Achilleus, Ege bölgesine yaptığı çapulculuk seferleri sırasında getirdiği Lyrnessos Apollon Tapınağı'nın rahibi, aynı zamanda Chrysa Apollon Tapınağı'nın rahibi Chryses'in de kardeşi olan Brises'in kızı ganimeti Briseis'in, Agamemnon tarafından elinden alınmasına sinirlenerek savaştan çekilir. Onun çekilmesiyle savaşın seyri Zeus'un isteği ile Troialılar'ın lehinde gelişmeye başlar. Agamemnon'un pişmanlığına, tüm ısrarlarına ve Briseis de dahil bir sürü ganimet önerisine rağmen Achilleus savaşa

---

[63] M. Karaosmanoğlu, Mitoloji ve Ege'nin Tanrıları, 2005, s. 13-14
[64] Grimal, age. s. 784
[65] Grimal, age. s. 30,
[66] Bazı kaynaklara göre Eris, düğüne çağrılmamasına öfkelenerek bu olayı kendince gerçekleştirmiştir (Halikarnas Balıkçısı, age. s. 73).

dönmez. Bu durum, Patroklos'un tekrar savaşa dönüp Hektor tarafından öldürülmesine kadar devam eder. Arkadaşının ölümüyle öfkesinden vazgeçen Achilleus tekrar savaşa döner ve Hektor'u öldürür. Babası Priamos, tanrıların isteği doğrultusunda oğlunun cesedini fidye karşılığında Achilleus'tan alır ve Hektor için büyük bir cenaze töreni düzenlenir[67].

Savaşın bundan sonraki bölümünde Troialılar'a yardıma gelen Amazonlar Kraliçesi Penthesileia ve Etiyopya (Habeşistan) Kralı Memnon'u öldüren Achilleus'un kendisi de tanrı Apollon'un yardımı ile Paris tarafından öldürülür. Aias'ın intiharı ve Paris'in ölümü, kuşatma öncesi meydana gelen son büyük olaylardır[68].

Savaşın sonlarına doğru Akha ordusunun içerisinde huzursuzluklar başlar. Troia'dan umudunu yitiren bazı komutan ve askerler, uzun süre ayrı kaldıkları yurtlarına, evlerine dönmek isterler. Ancak, bir yandan da ailelerinin kendilerinden ganimet beklemeleri dolayısıyla eli boş dönmek istememektedirler.

Sonunda Akhalar kenti kuvvetle alamayacaklarını anlarlar ve bir savaş hilesi olan tahta at ile Troya'yı ele geçirirler[69]. Kentte büyük bir katliam başlar. Erkekler kılıçtan geçirilir. Hatta Hektor'un üç dört yaşlarında oğlu Astyanaks da bu mezalimden nasibini alır. Amaç Priamos'un soyunu kurutmaktır. Kadınların ise, kiminin ırzına geçilir (Kassandra), kimisi kurban edilir (Polyksena), kimileri de köle olarak uzak diyarlara doğru sürüklenir (Hekabe, Andromakhe)[70]. İşte dünyanın en dramatik ve en insancıl destanı olan Troia Destanı'nın kısaca özeti budur.

2. 2. Antik Kaynaklarda Troia Savaşı

Troia Savaşı 'kyklos' (çember) diye adlandırılan birçok destanda ele alınmaktadır. Bu destanların en önemli olanları şüphesiz İlyada ve Odysseia Destanları'dır.

İlyada ve Odysseia: Troia Destanı'nın küçük bir bölümünü anlatan İlyada ile aynı destanın yan uzantısı öykülerinden birini, savaş sonrasında Odysseus'un geri dönüşü ve yurduna döndüğünde başından geçen olayları anlatan, bu arada geri dönüşlerle Troia

---

[67] Stoevesandt, "İliada'nın Aynasında Troia Savaşı Destanı" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. S. B. Gün, 2001) s. 88 vd.
[68] E. Hamilton, Mitologya (Çev. Ü. Tamer, 2002) s. 148 vd.
[69] D. Bayladı, Mitoloji Sözlüğü, 2005, s. 469
[70] Halikarnas Balıkçısı, age. s. 63-64

Savaşı Destanı'nından bazı parçalar sunan Odysseia, MÖ. 700'lerden beri Omeros (Latin yazımında Homeros) adlı bir ozanın yapıtları olarak bilinmektedir.

İlyada ve Odysseia'da kullanılan dilin özellikleri ve diğer bazı belirtiler, bu metinlerin Aiolis ile İonia sınırının birleştiği yörede, büyük ihtimalle İzmir'de (Smyrna) yetişmiş bir ozanın işlemesiyle ortaya çıktığını gösterir. Ancak birçok kent Homeros'un vatanı olma iddiasını öne sürmüştür.

MÖ. 8. yüzyılda yaşadığı kabul edilen Homeros, şu anda kurumuş olan Halkapınar kaynağından çıkarak biraz ilerideki iç körfez ucuna dökülen Meles Çayı ile bağlantılandırılarak "Melesigenes"[71] sanıyla bilinir[72].

Homeros sözcüğü eski Helen dilinde "tutsak" anlamına da gelmektedir. Söylenceye göre ozan vaktiyle Khioslular'a (Sakız) tutsak olarak verilmiş ve o yüzden bu adı almıştır. MS. 5. yüzyılda "Edebiyat Üzerine Bir El Kitabı"nı yazan Proklos'un yapıtında aktardığı başka bir söylenceye göre Omeros adının Aiolos ağzında "kör" anlamı vardır ve ozan kör olduğu için bu adı almıştır. Ancak Proklos İlyada'yı üreten bir ozanın kör olabileceğine ihtimal vermemektedir[73].

Troia Destanı'nın küçük bir bölümünü anlatan İlyada, şüphesiz kuşaktan kuşağa aktarılan sözlü bir anlatım birikiminin ürünüdür. İlyada'ya, yazıya aktarılmadan önceki son halini ve temel içeriğini kazandıran rhapsodos (hazır bulduğu destanı topluluklara okuyan kişi) ister Homeros ister başkası olsun, herhalde bu içeriğin çoğunu kendisi uydurmamıştır ve yaptığı, bilinen bir öykünün anlatımını daha tatlı ve dinlenir bir hale getirmekten başka bir şey değildir.

İlyada, ezberden okuma, kuşaktan kuşağa aktarma geleneği çerçevesinde MÖ. 730'lara gelene kadar, Batı Anadolu'da birçok ozanın katkılarıyla bugün elimizde olan metne yakın bir biçim almıştır. MÖ. 730'larda artık oturmuş olan bu içerik, MÖ. 7. yüzyılda onu ezberden okuyan rhapsodoslardan bazılarının Yunanistan'a geçmesiyle oraya ithal edilmiştir. Destan, Atina'da olağanüstü dini bir önem kazanmış, kentin en büyük bayramı Panatheneia kutlamalarında sadece İlyada ve Odysseia'nın okunacağı MÖ. 522'de Hipparkhos döneminde karara bağlanmıştır[74].

---

[71] "Melesigenes" adı "Meles'te Melesigenes kıyısında doğan" anlamının yanı sıra, Meles'i simgeleyen akarsu tanrısından olma" anlamına da gelir (Homeros 2004, s. 10).
[72] Umar 2002, s. 197
[73] Homeros 2004, s. 10
[74] M. L. West, "Binyıllar Arasında Homeros" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. F. Gehle, düz. R. Aslan 2001) s. 85-86

Peisistratos'un (ölümü MÖ. 527) baş yönetici olduğu dönemde, İlyada ve Odysseia yazıya dökülüp, geçerli sayılacak tek bir metin oluşturulur. Ancak bu çalışmalar sırasında Peisistratos'un Atinalı'lık damarı tutarak bazı eklemeler, çıkarmalar yaptırdığı o günden beri söylenmektedir[75].

Hellenistik Dönem'de Ephesoslu Zenodotos (MÖ. 300-260), Byzantion'lu Aristophanes (MÖ. 230-180) ve onun ünlü öğrencisi Samothrakeli Aristarchos gibi dil bilimci ve eleştirmenler bu konuda çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Söz konusu bilginlerin, yazılı destanın hangi kısımlarının orijinal, hangi dizelerin ekleme olduğuna dair görüşleri hakkında çok sayıda kaynak mevcuttur[76].

Gerek geçmişte gerekse günümüzde, farklı ozanların destanlarında yer alan efsanelerin, Peisistratos'un yaptırdığı İlyada-Odysseia derlemesiyle iki destana indirildiğine inananlar vardır. Halikarnas Balıkçısı[77] da bu görüşü savunmaktadır. Bu görüşlere göre, yapılan bu sansürde Akhaların tarafı tutulmuş; bir Anadolulu olan Homeros asıl Troyalılar'dan yana olduğu halde, Akhaları vahşi, kan dökücü gösteren parçalar metinden çıkarılmıştır. Ayrıca, Achilleus'un ırzına geçip öldürdüğü Troilos, alçakça öldürülen Palamedes, kurban edilen Polyksena, Amazon Penthesileia efsaneleri de bu sansürden nasibini almıştır[78].

İlyada metni yaklaşık olarak 15.600 dize ve 24 bölümden oluşmaktadır. Savaşın 9. yılında Achilleus'un öfkesi ile başlayan 51 gün ve bunun da ayrıntılı olarak bir haftası işlenmiştir. Dolayısıyla tüm Troia Destanı'nı İlyada'da aramak büyük bir hayal kırıklığı olur. Bu destanın özünü Achilleus'un kini oluşturmaktadır. Bundan dolayı destanın 'Achilleus' ya da daha doğrusu 'Menias' (Yunanca menis=kin) diye adlandırılması daha doğru olurdu herhalde[79].

Ancak yapıtta, daha önceki ve daha sonraki olaylardan bahsedildiğine de rastlanılır. Örneğin, Güzellik yarışması ve Paris'in yargısı (XXIV 28-30), Kalkhas'ın donanma Aulis'de iken, on yıl sonunda Troia'yı alacağız söylemi (II 328-330) gibi önceki olaylardan; Paris'in Apollon'un yardımı ile Achilleus'u öldürmesi Aineias'ın kurtulabilen Troyalılar'a kral olması (XX 307-308) gibi sonraki olaylardan bahsedilir.

---

[75] Umar 2002, s. 198
[76] West, age. s. 85
[77] Bu ilgi çekici görüş Halikarnas Balıkçısı'nın Düşün Yazıları (1983) adlı eserinde yer almaktadır.
[78] Homeros 2004, s. 13
[79] Stoevesandt, age. s. 88 vd; Boysal, age. s. 10

Ayrıca bazı dizelerde önceki ve sonraki gelişmeler hakkında belli etmeden bilgi verildiği görülür. Ancak dikkat edilince böyle bir bilgi bulunduğu fark edilir. Örneğin Athena Tapınağı'na armağan götürmek isteyen Hekabe, saray ambarından bir şal seçer ve bu şalı Paris'in Helena'yı kaçırdıktan sonra uğradıkları Sidon'dan aldığı söylenir (VI 288-290). Bu açıklama doğrultusunda Herodotos, kaçakların rahat bir yolculukla bir iki gün içerisinde doğruca Troia'ya ulaşamadıklarını farketmiştir[80]. Bir başka yerde (XXIV 765), savaş 9. yılında sürüp giderken, Helena, "Yirmi yıl oldu ayrılalı baba toprağından (Sparta'dan)" der. Bu ifadeden Akha ordusunun Troia'ya varışına kadar geçen sürenin 11 yıl olduğunu öğreniyoruz.

Odysseia, daha önce de belirttiğimiz gibi savaş bitiminde Odysseus'un yurda dönüş yolculuğunda ve yurda varışında başından geçenleri anlatır. Ancak, tıpkı İlyada da olduğu gibi geriye dönüşlerle, örneğin Troia Atı Efsanesi gibi daha önceki olaylardan da bahseder[81].

Ta Kypria: Kykloslardan birisi de "Ta Kypria" metnidir. 11 bölümden oluşur. Thetis ile Peleus'un düğünü, Paris'in kararı, Helena'nın kaçırılışı, Aulis'teki toplantı, İphigeneia'nın kurban edilişi, gemilerle hareket, Troia önlerinde konuşlanma, Helena'yı geri alma girişimleri ve Troilos'un öldürülmesi gibi bilgiler esas olarak Kypria Destanı'ndan gelmektedir. Yazarı muhtemelen Kıbrıslı (Cyprus) Stasinos'tur [82]. Ancak MÖ. 479 yılı öncesinde, bu destanı da Homeros'un ürettiğine ve damadı Stasinos'a düğün hediyesi olarak verdiğine inanılmaktadır[83]. Daha sonra yapılan araştırmalar bu destanın İlyada hatta Odysseia ile aynı ustalık düzeyinde olmadığını göstermiştir ki Herodotos da buna değinmiştir[84].

Ta Kypria metni, Leda'nın kuğu biçimine bürünmüş Zeus ile birleşmesi sonucu Helena'yı doğurması ile başlar ve İlyada öncesi gelişmelere değinir. Günümüze bazı parçaları ulaşmış olan destanın el yazması tam metin nüshaları MS. İlk yüzyıllar içerisinde birer ikişer yitirilmiş olmalıdır. Aristoteles zamanında (MÖ. 4. yüzyıl) metnin tümünün var olduğu ve ünlü düşünürün ona ulaşabildiği ifadelerinden anlaşılmaktadır.

[80] Herodotos, age. II. Kitap 113-117,
[81] Umar 2002, s. 74-77
[82] Boysal, age. s. 11
[83] T.V. Schaffer, Die Kyprien, 1934, önsöz, s. 1
[84] Herodotos, age, II. Kitap 117, s. 119

Eserinde bu yapıta ilşkin değerlendirmeleri vardır[85]. Pausanias da (MS. 2. yüzyıl) bu destanı okuduğunu belirtmektedir[86].

Attikalı tragedya yazarları yapıtlarında bu destandan yararlanmışlar ve onun anlatımını yansıtmışlardır. Bunların yanı sıra, iki metin bu destan hakkında daha kapsamlı bilgi vermektedir. Biri Roma İmparatorluk Dönemi'nin başlarından kalma bir mitoloji el kitabıdır ve Apollodoros kitaplığı adıyla anılır[87]. İkincisi ise daha önce bahsettiğimiz MS. 5. yüzyılda yaşamış Proklos'un eseri 'Khrestomathia'dır.

Bu eserler, Ta Kypria'dan parça parça alıntılar yapan geç dönem kitaplarından yararlanılarak hazırlandıkları için, Herodotos Tarihi gibi çok daha önceki eserlerle çelişki göstemektedirler.

Günümüze ancak bazı parçaları ulaşmış olan bu destan, muhtemelen İlyada'dan sonra, aşağı yukarı Odysseia ile aynı dönemde (yaklaşık olarak MÖ. 700'lerde) üretilmiştir.

Aithiopis: MÖ. 7. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olan 'Aithiopis' kykloslar arasında yer alan bir diğer destandır. MÖ. 744'de doğduğu söylenen Miletoslu Arkthinos'a mal edilir. Bu destan da günümüze ulaşmamıştır. Metne dair bilgiyi yine Proklos vermektedir.

Destan, İlyada'nın bıraktığı yerden başlar: Achilleus Penthesileia mücadelesi, Aithiops'lar yani "Yüzüyanıklar" (Zenciler) ülkesinin (Etiyopya-Habeşistan) kralı Memnon'un Troialılar'a yardıma gelişi ve Achilleus tarafından öldürülmesi, Akhilleus'un ölümü gibi konularla devam eder ve Thetis ile deniz kızlarının ağıtlarıyla son bulur[88].

Arkthinos'a mal edilen bir diğer destan da **İlioupersis'**tir. Troia'nın yıkılışı konu edilmiştir[89].

---

[85] Aristoteles, Poetika (Çev. İ. Tunalı, 1995) XXIII 4, s. 69-70

[86] Pausanias, Periegesistes Hellados (Yunanistan Betimlemesi), 10 XXXI 1

[87] Atinalı düşünür Apollodoros, günümüze ulaşmayan 'Khronika' adlı bir tarih kitabının yazarıdır; Troia'nın düşmesinden MÖ. 144 yılına kadar geçen olayları kapsayan bu yapıt, Bergama kralı II. Attalos Philadelphos'a sunulmuştur. Apollodoros'un kitaplığı diye bilinen ve bizim konumuzun ilgilendiren eser, gerçekte onun değildir ve MS. 2. yüzyılda adı bilinmeyen birisi tarafından yazılmıştır (Umar 2002, s. 70).

[88] Umar 2002, s. 67-74

[89] Homeros 2004, s. 30; Boysal, age. s. 12

Küçük İlyada (İlias Mikra): Bu destanın da tam metni kayıptır. Yine Proklos bu destan hakkında az da olsa bilgi verir. Klasik çağda destanın ozanı olarak Lesboslu (Midilli) Leskhes ismi anılmıştır. Aristoteles ise adı saptanamayan bir ozanın yapıtı olarak kabul etmektedir[90].

Nostoi: Hellen dilinde 'Dönüşler' anlamına gelen destan, MÖ. 7. yüzyıla tarihlendirilir. Rivayete göre Troizen'li Hegias adlı bir ozan tarafından üretilmiştir. Ancak Pausanias, Stesikhoros'un yapıtı sayar ve bu ozanın "Troia'nın zaptı" adlı bir eserinin de bulunduğunu belirtir[91].

Kayıp olan metin yine Proklos'un alıntılarından tanınmaktadır. Troia Savaşı'na katılıp sağ kalan Akha beylerinin ülkelerine dönüşünü konu alır. Agamemnon'un başına gelenler de destanda anlatılmıştır[92].

MÖ. 2.yüzyılda yaşayan Romalı şair Vergilius'un eseri Aeneis de bu konuda önemli bir kaynaktır[93].

Troia Destanı ile ilgili temel kaynaklar yukarıda anlatılanlardır. Ancak Antikçağ'da birçok yapıtta bu konuyla ilgili parça parça da olsa bilgiler mevcuttur. MÖ. 490-424 yılları arasında yaşayan Halikarnassoslu (Bodrum) Herodotos'un eseri Herodotos Tarihi buna örnektir. Ovidius'un "Dönüşümler" adlı eserinde de İlyada öncesi ve sonrasına değinen bölümler mevcuttur. Örneğin Apollon ile Poseidon'un, Troia surlarının yapılışında kral Laomedon'un yanında çalıştıkları anlatılır[94].

Troia Destanı tragedya yazarları için esin kaynağı olmuştur. Öyle ki Platon, Homeros için tragedya şairlerinin öğretmeni demiştir. Bu konuda yazılan tragedyalar arasında, Euripides' in 'Troyalı Kadınlar', 'Hekabe', 'Helena', 'İphigeneia Aulis'te' ve 'İphigeneia Tauris'te', Sophokles'in 'Aias' ve 'Philoktetes', Aiskhylos'un 'Agamemnon' ve 'Oresteia' adlı tragedyaları sayılabilir[95].

---

[90] Aristoteles, age. XXIII 4, s. 69-70
[91] Pausanias, age. 10 XXVI 1
[92] Umar 2002, s. 75-76
[93] Boysal, age. s. 13
[94] P. Ovidius Naso, Dönüşümler 'Metamorphoses' (Çev. İ. Z. Eyüboğlu, 1994) 10. Kitap
[95] W. Bernard, "Homeros'un İlyadası" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. F. Gehle, düz. R. Aslan, 2001) s. 80; Boysal, age. s. 345

Troia Savaşı ile ilgili antik kaynaklar konusunda değineceğimiz iki isim de Anadolu tarafından yazan Frigyalı Dares ve Yunanlılar tarafından yazan Giritli Diktys'tir[96].

Dares İlyada'ya göre, Hephaistos'un Troialı rahibidir ve savaşta Diomedes tarafından öldürülmüştür. MÖ. 5. yüzyılda kimliği bilinmeyen bir yazar, "Daretis Phrygii de Excido Troiae" (Frigyalı Dares'in Troia'nın Yıkılmasına Ait Tarihi) isimli bir eser yazar ve bunun Dares'e ait olduğunu ileri sürer; önsöz olarak da Cornelius Nepos'un Sallastus'a yazdığı bir mektubu koyar. Bu kitap, yunanca asıllı bir kaynaktan esinlenerek yazılmış tarihi bir romandır ve Ortaçağ'da büyük bir ilgi uyandırmıştır.

Diktys ise, efsaneye göre Troia Savaşı'nda İdomeneus'un silah arkadaşıdır; Troia Savaşı'nı anlatan bir kitap yazdığı sanılmaktadır. Fenike dilinde yazılmış olan bu kitap Neron döneminde (MS. 54-68) yunancaya, daha sonra da "Ephemeris Belli Trojani" (Troia Savaşı Üstüne Günlük Notlar) adıyla latinceye çevrilmiştir. Kitabın başında kendisini eserin tercümanı olarak tanıtan L. Septimius adlı birisinin Q. Aradius'a bir mektubu vardır. Hem derleme hem de hayali bir eser olan bu kitap, bir çeşit tarihi romandır. Ortaçağ'da Troia çevrimi şairleri, ilk Hellen şiirinin hayranlık verir biçimde ortaya koyduğu efsaneler konusunda bildiklerinin hemen hemen tümünü bu kitaptan alıntı yapmışlardır. Dares ve Diktys'in 15. yüzyılda eserleri yayımlanmıştır[97].

Antikçağ'da Troia destanı ile ilgili temel kaynaklar yukarıda sunduklarımızdır. Elbette hepsi bu değil, ancak diğer kaynakların tümü bu eserlerden alıntı yapılarak oluşturulmuştur. Dolayısıyla bu kadarı yeterlidir.

2. 3. Troia Savaşı'nın Sosyal ve Siyasal Nedenleri ve Etkileri

Antik Troia kenti, sahip olduğu coğrafi konumu nedeniyle her zaman Doğu ile Batı arasındaki mücadeleye, çeşitli savaşlara sahne olmuştur. İki dünyanın kapısını açan bir kilit vazifesi gören kenti ele geçirebilmek için tarih boyunca çeşitli halklar, ordular Çanakkale Boğazı'na saldırmışlardır. Efsaneye göre üvey annesinin şerrinden kaçan Boiotia kralının kızı Helle, altın koç üzerinde uçarken boğaza düşüp boğulduğu için[98], Antikçağ'da boğaza Helles Pontus (Helle'nin Denizi) adı verilmiştir[99].

---

[96] H. Balıkçısı, age. s. 53
[97] Meydan Larousse Ansiklopedisi V. Cilt, Sabah Gazetesi, 1992, s. 38, 326
[98] G. Fink, Antik Mitolojide Kim Kimdir ? (Çev. S. E. Yalçın, 2004) s. 171
[99] Homeros 2004, s. 19

Homeros'a göre Troia Savaşı, Yunanistan'da oturan Akhalar (Myken) ile Anadolu'da oturan Troialılar arasında gerçekleşmiştir. Bu savaşta Akhalar Batı dünyasını, Troialılar ise Doğu dünyasını temsil etmişlerdir. Bu yüzden Doğu ve Batı dünyalarını ilk kez karşı karşıya getiren bu savaşa "Antikçağ'ın I. Dünya Savaşı" yakıştırması yapılmıştır[100].

Homeros'a göre Troia Savaşı'na bir kız kaçırma olayı sebep olmuştur. Troia Kralı Priamos'un oğlu Paris, Myken Kralı Agamemnon'un kardeşi, Sparta Kralı Menelaos'un karısı Helena'yı kaçırınca, büyük bir ordu hazırlayan Akhalar savaşı başlatmıştır. Oysa bu efsane ticaret ve çıkar kaygılarıyla yapılan gerçek bir savaştan doğmadır[101].

Şunu unutmamak lazımdır ki her savaşın iki nedeni vardır: Görünürdeki neden ve gerçek neden. Görünürdeki neden olayı başlatır, gerçek neden ise olayın çekirdeğini oluşturur. İşte Helena'nın kaçırılması bu savaşın görünürdeki nedeni olabilir, gerçek neden ise tamamen siyasi ve ekonomiktir[102]. Benzer olaylar günümüzde de yaşanmaktadır.

Troia, Almanya'dan Tuna, Rusya'dan Dnyester ve Ukrayna'dan Dnyeper nehirleri aracılığıyla üç çıkışa sahip Karadenize, Ege Denizi'nden açılan bir kapı işlevi gören Çanakkale Boğazı'nın kontrolünü elinde tutmuştur. Yüzyıllar boyu Boğaz'a hakim olan elverişsiz rüzgar ve akıntılar gemilerin, Karadeniz'e yönelmelerini engellemiş ve bu gemileri uygun koşullar oluşuncaya değin uzun süre, Troia'nın bugün Beşike Koyu diye bilinen limanında beklemek zorunda bırakmıştır. Troia yüzyıllar boyu bu limandan yararlanma ayrıcalığı karşısında büyük miktarda gelir sağlayarak bulunduğu coğrafi konumun avantajı ile oldukça büyük bir zenginliğe ulaşmıştır[103].

Hellas'ta ilk Grek kültürünü oluşturan Linear B yazısının sahipleri Akhalar ise, Yunanistan'ın coğrafik açıdan elverişsiz olan arazi şartlarının zorlaması neticesinde daha MÖ. 2. binin başlarından itibaren denize yönelmek zorunda kalmışlardır. Özellikle MÖ. 16. yüzyıldan itibaren Doğu Akdeniz memleketleriyle yoğun bir ticari ilişki içerisine girmişlerdir. MÖ. 1400 yıllarına kadar Girit'teki Minos Krallığı'nın egemenliğine boyun eğen Akhalar, bu tarihten itibaren Akdeniz sularının gerçek hakimi olmuşlardır. Homeros'un "Achaioi" dediği bu ilk Hellen kavmi daha MÖ. 16. yüzyılda

[100] Memiş, age. s. 54-57
[101] Halikarnas Balıkçısı, Anadolu Efsaneleri, 2003, s. 52
[102] Memiş, age. s. 55-56
[103] Rosenberg, age. s. 70-71

Miletos'a yerleşmiş ve orada ya da biraz daha güneyde, MÖ. 14. ve 13. yüzyıla tarihlenen Hitit kaynaklarında sözü edilen Ahhiyyava Krallığı'nı kurmuşlardır. MÖ. 1400-1200 yılları arasındaki dönem Akha Medeniyeti'nin en parlak çağı olmuştur. Üretmiş oldukları zeytinyağı ve şarabı, Kıbrıs, Ugarit, Rodos, Mısır vb. memleketlere ihraç ederek bu yoğun ticari faaliyetler neticesinde oldukça zenginleşmişlerdir[104].

MÖ. 13. yüzyılın ortalarından itibaren Akdeniz'deki Akha ticareti sekteye uğramaya başlar. Bunda hiç şüphesiz Anadolu'daki Hitit İmparatorluğu'nun, IV. Tuthaliya Dönemi (MÖ. 1250-1220) ile beraber Arzava beylikleri ve Kaşgalar'ın saldırılarıyla parçalanma sürecine girmesi[105] ve pek çok kavmin isyan ederek bağımsızlıklarına kavuşmasının büyük rolü vardır. Böylece Akdeniz'de korsanlar türemeye başlamış ve Akhalı tüccarların can güvenliği tehlikeye girmiştir. Bu, geçimini tamamen deniz ticaretinden elde eden bir kavim için çok kötü bir durumdur. Yeni pazarlar aramaya başlayan Akhalar için Karadeniz sahilleri bulunmaz bir nimettir fakat bunun için Çanakkale Boğazı'nı geçmek gerekmektedir. Oysaki bu boğaz Troialılar'ın hakimiyetindedir. Öyle ise hedefe ulaşmak için tek çare Troialılar'ı buradan atmaktır[106].

Bu sonuca göre Akhalar, Troia'nın akıl almaz zenginliği ve Karadeniz'e doğru engelsiz bir çıkış sağlayan Çanakkale Boğazı'nın kontrolünü ele geçirmek için Troia'ya saldırmış olmalıdırlar[107].

Peki Homeros'un bahsettiği bu savaş gerçekten olmuş mudur? İşte bu kesin değildir. Kesin olan bir şey var ki Troia için birçok kez savaşılmıştır. İlk savaşta en geç Troia II döneminde gerçekleşmiştir. Troia II döneminin sonundaki bu yıkımın, daha öncede belirtildiği gibi Balkanlar'dan gelip Orta Anadolu'ya göçen Hititler'e ilişkisi olduğunu kabul edenler vardır[108]. Troia için yapılan son savaşın üzerinden ise henüz yüzyıl bile geçmemiştir. 1915-16 yıllarındaki Gelibolu Savaşı, Çanakkale Boğazı'nı, yani bir ticaret yolunun denetimini ve stratejik öneme sahip bir yeri ele geçirmeye yönelik yeni bir savaştan başka bir şey değildir[109].

İlyada Efsanesi'nin içinde elbetteki tarihsel bir olay yatmaktadır. Yukarıda bahsedildiği gibi Troia'nın önemli stratejik konumu ve Akhalar'ın Suriye kıyılarına

---

[104] Akurgal 2000, s. 188, Memiş, age. s. 56
[105] D.Page, History and Homeric Iliad, 1959, s. 110
[106] Memiş, age. s. 56-57
[107] Rosenberg, age. s. 71
[108] Homeros 2004, s. 22
[109] Brandau – Schickert – Jablonka, age. s. 110-111

değin ulaşan güçlü yayılışı, onların Karadeniz ve Güneydoğu Avrupa'nın kilit noktasında bulunan İlion Kenti'ni ele geçirmek için savaşlar yaptığı düşüncesini akla getirmektedir. Ancak, öyle anlaşılıyor ki Akhalar'ın bu savaşları sonuçsuz kalmıştır. Nitekim Homeros İlyada da belli bir sonuca ulaşamayan on yıllık büyük savaşın sadece son dönemini anlatmaktadır. O halde İlyada, Akhaların Kuzeybatı Anadolu'ya yüzyıllardan beri sürdürdüğü, bununla beraber hiçbir sonuca ulaşamadığı akınlarının poetik bir öyküsü olmalıdır[110]. Yani Troia için yapılan çok sayıda savaş, Tunç Çağı'nın sonundaki önemli olaylarla birlikte –ki bunlar Troia'yı da önemli ölçüde etkilemiştir- bir tek olay şekline getirilerek destansı bir havayla nakledilmiş ve dörtbuçuk yüzyıl sonra da Homeros adlı Anadolulu bir ozan tarafından okunmuştur[111].

[110] Akurgal 2000, s. 188-189
[111] Brandau – Schickert – Jablonka, age. s. 110-111

3. ATTİKA SERAMİĞİ VE TROİA SAVAŞI

3. 1. Attika Seramiği

A) Siyah Figür Öncesi Grek Seramiği: Yunanistan'da seramik sanatının oldukça erkene dayandığı görülmektedir. Başlangıçta elle yapılan seramikler, MÖ. 3400'lerde Mezepotamya'da kullanılmaya başlanan seramik çarkının yaklaşık olarak MÖ. 2400'lerde Batı'da kullanılmaya başlaması sonucu seramik işçiliğinde büyük bir aşama kaydedilir. Bilinen ilk çömlekçiler Minoslular'dır. Daha sonra Mykenli ustalar bu gelişime öncülük etmişlerdir. MÖ. 12. yüzyılda Myken Uygarlığı'nın yıkılmasından sonra seramik sanatında bir süre izlenebilir bir değişiklik olmaz. Fakat daha sonra sanattaki gelişime paralel olarak seramik sanatında da yeni gelişmeler ortaya çıkar. MÖ. 11 yüzyıldan itibaren Minos ve Mykenli ustaların severek kullandığı denizle ilgili, bitkisel motifler ve çok eğrili çizgilerden oluşan desenler, geometrik motiflere dönüştürülür. Zikzaklar, gölgeli üçgenler, dama motifleri, ağ örgüsü motifi, teğet ve konsantrik daireler, yarım daireler, dalgalı çizgiler, rozetler, tekerlek bezemeleri, gamalı haç ve daha sonraları meander motifi en önemli süsleme elemanları olarak görülür[112].

Bu dönem üç evreye ayrılır:

1. Sub Myken Dönem (MÖ. 1100-1050): Bu dönemde dalgalı eğri çizgiler seramikler üzerinde görülen en belirgin bezeme örgeleridir. Bunlar kesin ipucu olarak kabul edilir.

2. Proto Geometrik Dönem (MÖ. 1050-900): Mykenli ustaların kullandıkları bezeme örgeleri terk edilir ve Geometrik Dönem'de görülen motiflerin temeli atılır

3. Geometrik Dönem (MÖ. 900-720): Bu dönemle beraber İnsan ve hayvan figürleri ortaya çıkar. Başlangıçta silüet halinde yapılan insan ve hayvan figürlerinde bir süre sonra anatomik ayrıntıların belirtilmeye başladığı görülür. Kabın yüzeyine tamamen yayılan bezeme, vazo hamurunun açık renkli zemini üzerine kahverengi bir boya ile yapılmıştır. Aynı renk boyama bezemesiz alanlara da uygulanmıştır. Seyrek olarak da beyaz boya kullanılmıştır.

Dönemin önde gelen merkezleri, Attika, Korint, Boeotia, Argos, Girit, Kıbrıs, Samos, Rhodos ve İtalya'dır. Attika bu merkezler arasında bir öncü durumundadır.

---

[112] Başaran, age. s. 151, 170-171

Geometrik Dönem Attika seramiğinde metop içi bezeme ve kırık meander motifleri ortaya çıkar ve giderek yaygınlaşır. Vazo zemini tümüyle siyaha boyanır, "pencere metop" yerleşik bir yapı kazanır[113].

Attika seramiğinde Protoattik olarak adlandırılan evreye geçiş MÖ. 8. yüzyılın sonlarında Orientalizan evrede Doğu'ya açılmayla sağlanır. Doğu Akdeniz uygarlıklarında bilinen yeni motifler ve bezeme türleri Ege sanatına uyarlanır. İnsan ve hayvan figürlerinde belirgin bir doğallık ve gelişme izlenir. Genellikle büyük kaplar üzerinde, silüet ve kontur tekniğinde çizilmiş, bazen beyaz boya eklenmiş ve nadiren kazıma çizgilere yer verilmiş figürler yaygındır.[114]

B) Attika Siyah ve Kırmızı Figür Seramiği: Siyah figür tekniğinde, vazo pişirilmeden önce figürler silüet olarak yapılır; daha sonra ayrıntılar kazıma çizgilerle detaylandırılır ve böylece kilin doğal rengi ortaya çıkar. İstenildiği takdirde kırmızı ve beyaz boya da ilave edilebilir.

Siyah figür tekniği, yaklaşık olarak MÖ. 700'lerde Korinthliler tarafından, Doğu'ya açılım sonucunda madeni kapların ve fildişi bezemelerin taklit edilmesi ile oluşmuştur. Bazı Urartu kaplarının taklitlerinin ve hatta gerçeklerinin Olympia, Rhodos ve Etruria gibi merkezlerde görülmesi de bunu kanıtlar niteliktedir[115].

MÖ. 7. yüzyıl boyunca hayvan figürlerinin egemen olduğu vazolarda minyatür üsluplu mitolojik sahnelerle geliştirilen siyah figür, yaklaşık olarak MÖ. 630'larda Atina'ya geçer. Bu geçişi sağlayan sanatçıların başında Berlin A 34 Ressamı (Woman Painter) gelir. Ancak, siyah figürün başlangıç tarihi olarak MÖ. 610'ları ve ilk uygulayıcı olarak Nessos Ressamı'nı kabul edenler de vardır[116].

Atina'da etkili bir biçimde kullanılan siyah figür tekniğini, Atinalı sanatçılar bütün figürler için kullanmaya başlamışlar ve hatta MÖ. 7. yüzyılın son çeyreğinde dolgu motifleri için de siyah figürü tercih etmişlerdir. Oysa Korinth sanatında esas olarak süsleme hakimdir, olay anlatımı sınırlıdır. Yaklaşık olarak iki yüzyıl boyunca Yunan dünyasındaki bütün pazarlara hakim olan siyah figürde en iyi sanatçılar MÖ. 6. yüzyılın

---

[113] Başaran, age. s. 171
[114] J. Boardman, Siyah Figürlü Atina Vazoları (Çev. G. Ergin, 2003) s. 9,
[115] Urartu bronzları, Etrüsk mezarlarında ve özellikle de Yunanistan'ın kutsal mahallelerinde ele geçmiştir (Akurgal 1998, s. 177)
[116] Başaran, age. s. 172-173

3. çeyreğinde eser vermişlerdir. Sophilos, Lydos, Amasis, Kleitias ve Exekias gibi sanatçılar buna örnektir[117].

Sophilos'a kadar siyah figür vazolarda imza kullanılmamıştır. Bu tarihten sonra yaygınlaşır, ancak buna rağmen imza atmayan sanatçıların sayısı daha fazladır. Muhtemelen bu imzalar kişisel övünç veya tercih unsurudur[118].

Siyah figür, Tyran Peisistratos Dönemi (MÖ. 530'lar) Atina'sının renkli ve gösterişli yaşamını tam olarak yansıtmayınca, sanatçılar yeni arayışlara girerler. Özellikle büyük usta Exekias olgun döneminde siyah figür tekniğinin sınırlarını iyice zorlamıştır. Böylece siyah figürün görkemli günlerini geride bıraktığı ve Batı'daki kolonilerden İonia'ya kadar, Yunan dünyasında önemli resim okullarının ortaya çıktığı bir dönemde, doğal bir anatomik görüntü, duyguları doyurucu bir biçimde ifade etme, vücudun ve uzuvların yapılan hareketi tam olarak yansıtma gibi konulara daha uygun düşen kırmızı figür tekniği geliştirilmiş ve bu dönemden sonra Yunan vazo sanatı için uygulanan yegâne teknik olmuştur. Böylece siyah figür sanatçılarının çözemediği sorunların üstesinden gelinmiştir.

Kırmızı figür tekniği renk itibarıyla siyah figürün tam tersidir. Figürler ve desenler kilin renginde bırakılır ve çizgiler fırça ile çizilir. Arka plan ise siyah boya ile boyanır. Hala pişmemiş halde ressama teslim edilen vazonun yüzeyine sanatçı, yivler oluşturan bir aletle ya da fırınlama esnasında izleri kaybolan kömür kalemi ile tasarlanan motiflerin kontürlerini çizer. Bu kontürler boya ile kapatılsa da yivlerin seçilebilmesi mümkündür ve bunlar boyama sırasında değişen kompozisyonlar hakkında ipucu verir. Ayrıntılar, son aşamada eklenecek renkler için rezerve bırakılarak arka plan ile birlikte boyanır. Bitkisel motifler ve çerçeve ise daha önce düşünülmüştür.

MÖ. 500'lerden itibaren artık siyah figürlü vazolarda kalite düşmüştür, öyle ki MÖ. 470'den sonra Panetheneia vazoları dışındakiler artık dikkate değer bile değildir. bir şey olmasa gerek. Oysa MÖ. 5.ve 4.yüzyılda Atina patentli kırmızı figür tekniği, İtalya'dan İonia'ya kadar çok geniş bir alanda, yaygın bir şekilde kullanılmıştır [119].

---

[117] Boardman 2003, s. 9-12
[118] Boysal, age. s. 160-161,
[119] Başaran, age. s. 179; J. Boardman, Kırmızı Figürlü Atina Vazoları (Çev. G. Ergin, 2002) s. 7; Boysal, age. s. 161

Kırmızı figür tekniğinin bilinen ilk sanatçısı, adını çömlekçi Andokides'ten alan Andokides Ressamı'dır. Boyadığı amphoralardan altı tanesi bilingualdir. Konumuzla alakalı olan resimlerden Achilleus ile Aias'ın dama oyunu bunlardan biridir. Psiax ve Paseas öncüler grubunda yer alan diğer iki önemli bilingual sanatçıdır. Euphronios, rakibi Euthymides, Sosias Ressamı, Kleophrades Ressamı, Brygos ressamı ve Oltos kırmızı figürün gelişmesine katkıları olan sanatçılar arasında en başta gelmektedirler[120].

Atina'da kırmızı figür tekniği MÖ. 4.yüzyılın sonlarına kadar kullanılmıştır, bu tarihten itibaren vazo sanatı artık önemini yavaş yavaş yitirmeye başlamıştır[121].

3. 2. Attika Seramiklerinde Troia Savaşı Betimlemeleri

M.Ö. 8. yüzyılın sonlarından itibaren Yunan sanatında Troia Savaşı'na dair görsel kanıtlar yer almaya başlamıştır. Her ne kadar Homeros'tan sonra, savaş öncesinden Akhalar'ın yurtlarına geri dönüşüne kadar her şeyi anlatan günümüze ulaşmamış pek çok destan Troya Savaşı'nı konu alsa da, en eski görsel kanıtların Homeros destanlarıyla aynı zamana denk gelmesi bir tesadüf değildir. Tabii elimizdeki görsel kanıtlar, ilk dönemlerdeki malzemenin çokluğu göz önüne alındığında çok azdır. Buna rağmen, bunlar genelinde "İlyada" ve "Odysseia" ile sınırlı kalan erken dönem epik şiirinin sunabildiğinden çok daha fazla temayı sunabilmektedirler[122].

Attika seramiğinde, siyah figür öncesi döneme ait Troia Savaşı ile ilgili figürler oldukça azdır. Konular daha ziyade sade bir şekilde sunulmuştur. Bazı anlatımların hangi sahneyi yansıttığı tam olarak açıklığa kavuşmamıştır. Örneğin M.Ö. 730/20'lere tarihlenen Geç Geometrik Dönem'e ait dinos üzerindeki anlatımın, Paris'in Helena'yı kaçırma sahnesi olabileceğini söyleyenlerin yanı sıra, Odysseus ile karısı Penelope'nin vedalaşma sahnesi olabileceğini söyleyenler de mevcuttur[123].

Siyah figürle beraber hem konular zenginleşmekte hem de zenginleşen konular daha detaylı ve daha anlaşılır bir şekilde sunulmaktadır. Bu da şüphesiz Yunan sanatındaki hızlı ilerlemeyle paralel bir gelişimdir.

Troia Destanı ile ilgili siyah ve kırmızı figürdeki sahnelerin karşılaştırmalı incelemesi oldukça aydınlatıcıdır. M.Ö. 530'dan 5. yüzyılın ortalarına kadar siyah figür,

---

[120] Boardman 2002, s. 11 vd.
[121] Boysal, age. s. 162
[122] P. Blome, "Yunan Sanatında Destan" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. S. B.Gün, 2001) s. 118-119
[123] Boysal, age. s. 27-29

destanlara en az kırmızı figür kadar yer vermiştir, ancak siyah figürdeki sahnelerin çokluğu birkaç eski sevilen konunun hala popülerliğini sürdürmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin Peleus ve Thetis, Paris'in yargısı, Troilos, Achilleus'u taşıyan Aias, Menelaos ve Helena, Aineias ve Anchises ile ilgili sahneler çok yaygındır. Kırmızı figürde ise seçilen sahneler siyah figürdekilerin iki katından daha fazladır ve birkaç başka sahne daha ön plandadır. Genellikle Achilleus'a gösterilen rağbet, özellikle İlyada ve Troia'nın tahribi gibi temel Troia konularında hızlı bir artışın meydana geldiği M.Ö. 5. yüzyılın ilk çeyreğinde daha fazladır. İlyada'nın fazla tercih edilmesi, Kleophrades Ressamı'nın destana gösterdiği açık ilgi ve Brygos Ressamı ile çevresindeki sanatçıların betimlediği, mücadele sahnelerinden ziyade, Phoenikse içki sunan Briseis, Achilleus'a gelen elçiler, Priamos'un, Hektor'un cesedi için Achilleus'un huzurunda bulunması gibi destanın daha evcil bölümleri dolayısıyladır. Bu alanda konu seçimi bir metnin ne kadar bilindiği ile ilgilidir. Bu, destandan çok tiyatro oyunlarına yakın gelecek kuşak ressamların edebi ilgilerini belirlemiştir[124].

Bu çalışmada yer alan eserler yaklaşık olarak 450 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. En erken örnek, MÖ. 750'nin hemen sonrasına tarihlenen geometrik bir vazo parçası üzerinde yer alan ve Astyanaks'ın öldürülmesi ile ilgili olan sahnedir. En geç örnek ise MÖ. 312 yılına tarihlenen bir amphora üzerinde yer alan ve Paris'in yargısını anlatan sahnedir.

Daha öncede belirtmiş olduğum gibi bu çalışmada, Peleus ile Thetis'in düğününden başlayarak, Aineias'ın yanmakta olan Troia'yı terk edişine kadar geçen süre ile ilgili görsel kanıtlar mitolojik anlatım esas alınarak sıralanmıştır. Bir konu ile ilgili birden çok örnek arasında ise, kronolojik sıralama geçerlidir.

Peleus ile Thetis'in Düğünü: Deniz tanrısı Nereus'un kızı olan Thetis'i hem Zeus hem de Poseidon elde etmek isterler. Ancak bir söylenceye göre Themis, başka bir söylenceye göre de Prometheus'un kehanetine göre, Thetis'den doğacak erkek çocuk babasından daha güçlü olup gökyüzünün hakimi olacaktır. Böylece onu elde etme ısrarlarından vazgeçen tanrılar, onun bir ölümlüyle evlenmesine karar verirler. Bunu öğrenen Kenthauros Kheiron, hemen gidip, hamisi olduğu deniz tanrısı Peleus'a bu fırsattan yararlanarak onunla evlenmesini salık verir. Bütün deniz tanrıçaları gibi

[124] J. Boardman 2002, s. 231

şekilden şekile girebilme yeteneğine sahip olan Thetis'in isteksizliğine ve çıkardığı tüm zorluklara rağmen sonunda Peleus onunla evlenmeyi başarır[125].

Marsyas Ressamı, MÖ. 340'lara tarihlenen ve bugün British Museum'da bulunan kırmızı figürlü pelikesinde Peleus ile Thetis'in evlenmesine yol açan olayı resmetmiştir (Lev.2, Res.1). Sahnede Thetis yakınlarıyla sahildedir. Peleus'un aniden gelişiyle bir panik havası yaşanır. Ayağına bir deniz ejderi dolanan Peleus'un başının hemen yanındaki sevgi sembolu Eros, sahnede aşkın zaferini simgelemektedir. Thetis ve Eros'un bedenlerinin beyaza boyanması onları daha ön plana çıkarmaktadır. Thetis'in bacakları profilden, gövdesi ise 3/4 cepheden verilmiştir. Tipik bir banyo yapma duruşudur. Sol üst kısımda, bedeni vazo formuyla uyumlu, sanki Peleus'a yaslanıyormuşcasına oturmakta olan Aphrodite yer almaktadır. Diğer figürler Thetis'in Nereid kardeşleridir. Bunlardan biri korkup yukarı fırlamıştır. Vücudunun aldığı zarif duruş vazonun eğimi ile uyum içerisindedir[126]. Gövdenin üst bölümü belden burkulmuş; sırtı cepheden verilmiş ve baş sol yanağı gözükecek biçimde hafif sola döndürülmüştür. Başka bir deyişle burada 'profil perdu' söz konusudur[127].

Thetis'le Peleus'un düğününe geniş bir katılım olur. Bu katılım British Museum'da yer alan ve önemli bir eser olan Sophilos'un dinosunda betimlenmiştir (Lev.2, Res.2). Vazonun üzerinde 'Sophilos megrapsen' (beni Sophilos resmetti) şeklinde sanatçının imzası bulunmaktadır. Böylece Sophilos, gerçek anlamda ismi bilinen ilk siyah figür sanatçısı[128], aynı zamanda siyah figürde imza atan ilk ressamdır[129].

Dinosun dudak altındaki kuşakta, Peleus ile Thetis'in düğününe katılan tanrı ve tanrıça figürlerine yer verilmiştir. Sağ tarafta, sütunlu kapının önünde, Peleus elinde kantharosla düğüne gelenleri karşılarken, Thetis sarayın kapılarının ardındadır. Ziyaretçilerin en önünde kısa etek giymiş haberci İris, arkasında tanrıçalar ve elinde üzüm salkımıyla Dionysos görülmektedir. Onun arkasında gençlik tanrıçası Hebe, yakaladığı avlarla düğüne gelen Kenthauros Kheiron (kenthauroslar 'yarı insan yarı at şeklindeki yaratıklar'ın en bilineni, akıllısı ve beceriklisi) ve diğer figürler yer almaktadır.

---

[125] Grimal, age. s. 798
[126] Boysal, age. s. 14-15
[127] E. Simon, Die Griechischen Vasen, 1976, s. 157-158; D. Williams, Greek Vases, 1985, s. 60
[128] Başaran, age. s. 174-175
[129] Boardman 2003, s. 12

Vazonun burada görülmeyen diğer yüzünde ise arabalarıyla düğüne gelen Zeus, Hera ve Athena gibi tanrı ve tanrıça figürlerine yer verilmiştir[130]. Dinos, MÖ. 580/70'lere tarihlenmektedir[131].

Peleus ile Thetis'in düğününe yer verilen bir başka örnek, seramik ressamlığında önemli bir yeri olan Fransuva Vazosu'dur. 1844 yılında Chiusi yakınlarındaki bir Etrüsk mezarında inceleme yapan İtalyan A. François tarafından bulunmuştur. MÖ. 570'den hemen sonraya tarihlenen 66 cm. yüksekliğindeki bu volütlü krater, çömlekçi Ergotimos ile ressam Kleitias imzalıdır. Vazo 1900'lerde Floransa Müzesi'nde yapılan onarım sonrası 638 parçanın birleştirilmesi sonucu tamamlanmıştır. 6 friz kuşağında toplam 270 insan ve hayvan figürü ile 121 yazıt bulunmaktadır[132].

Vazo üzerinde Troia Destanı ile ilgili 4 anlatımlı sahne yer alır:

1. A yüzünde boyun kısmında Patroklos'un ölüm şenlikleri;
2. Omuzlar üzerindeki büyük frizde Peleus ile Thetis'in düğünü;
3. Volütlü kulplar üzerinde Aias'ın Achilleus'un cesedini taşıması;
4. A yüzünde alttan ikinci frizde Troilos'un Achilleus tarafından kovalanışı[133].

Thetis'le Peleus'un düğününün yer aldığı büyük friz, Sophilos'un dinosu ile benzerlik göstermektedir (Lev.2, Res.3). Peleus evinin önünde misafirleri karşılarken Thetis de mütevazi bir şekilde kapıda beklemektedir. Sophilos ve Kleitias muhtemelen Thetis'in Peleus'un evinde geçirdiği ilk gecenin sabahında tanrıların arabalarıyla veya yürüyerek muhteşem bir alayla çifte eşlik etmelerine yer vermişlerdir. Her iki sanatçı sahneyi belki de dünyevi evlilik törenlerini simgeleyen büyük ve pahalı vazoların başlıca konusu yapmıştır[134].

Önemli figürlerin atlı arabalarla, daha az önemli figürlerin ise yürüyerek gitmeleri, her iki resimde de en belirgin özelliktir. Sophilos'un, İrisin arkasındaki tanrıçaları, Hestia, Demeter ve Leto şeklinde betimlemesine karşın, Kleitias'ın, Hestia, Khariklo ve Demeter şeklinde betimlemesi küçük bir fark olarak görülmektedir[135].

---

[130] S. Woodford, THe Trojan War in Ancient Art (1998) s. 15-16; M. Karaomanoğlu, age. 2005, s. 100-101
[131] J. Boardman 2003, s. 236
[132] J. Charbonneaux, Das Archaısche Griechenland, 1969, s. 61; T. H. Carpenter, Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji (Çev. B. M. Ünlüoğlu, 2002) s. 13
[133] Charbonneaux, age. 1969, s. 61; E. Simon, age. s. 70
[134] Boardman, 2003, s.230
[135] Carpenter, age. s. 35

Düğüne, herhangi bir tatsızlığa yol açmasın diye kavga ve nifak tanrıçası Eris çağrılmaz. Bu duruma öfkelenen Eris, düğüne davetsiz gelerek üzerine 'en güzeline' yazdığı elmayı tanrıların sofrasına atar[136]. Bu işi Zeus'un talimatıyla yaptığı da söylenir. Bunun üzerine tanrıçalardan Hera, Athena ve Aphrodite arasında bir güzellik tartışması alevlenir. Zeus bu zor durumda karar vermeyi reddeder ve bu iş için bir ölümlüyü yani Paris'i tayin eder[137].

Güzellik Tartışması ve Paris'in Kararı: Paris, Troia kralı Priamos'un oğludur. Annesi Hekabe, daha Paris'i doğurmadan önce bir rüya görür. Gördüğü rüyada, çocuk yerine bir meşale dünyaya getirmekte ve bu meşale Troia şehrini yakıp kül etmektedir. Falcılar bu rüyayı, doğacak olan çocuğun Troia'yı felakete sürükleyeceği şeklinde yorumlarlar. Paris doğunca babası onu bir uşak ile İda Dağı'na gönderir, kurda kuşa yem olsun diye. Ancak olay Priamos'un istediği gibi gelişmez, bir dişi ayı gelip onu emzirir. Daha sonra da Agelaos adında bir çoban onu alıp evine götürür ve kendi çocuklarının arasına katar. Paris büyüyünce güzelliği ve faydalı oluşuyla dikkat çeker. Dağda 'Oinone' adlı bir su perisi ile evlenir. Sürülere çok iyi baktığı için ona koruyucu anlamına gelen 'Alexandros' ismi verilir[138].

Zeus'un güzellik yarışmasında yargıç olarak Paris'i tayin etmesi İdalı çobanın hayatını alt üst eder. Bu görev için neden Paris'in seçildiğine hiçbir efsanede değinilmez. Alın yazısı bunu gerektiriyordu herhalde[139].

Zeus'un görevlendirdiği Hermes, üç güzel ile beraber İda Dağına geldiği zaman, Paris dağın en yüksek tepesi Gargaros'ta sürülerini otlatmaktadır. Hermes, Paris'e yaklaşıp altın elmayı verdikten sonra Zeus'un mesajını iletir[140].

Tanrıçalar Paris'i kandırmak için ona çeşitli vaatlerde bulunurlar: Hera, tüm Asya'yı, Athena, bilgeliği ve savaşlarda zaferler kazandırmayı, Aphrodite ise dünyanın en güzel kadını Helena'nın aşkını sunar. Paris altın elmayı Aphrodite'ye verir ve böylece güzellik yarışını Aphrodite kazanır[141].

---

[136] Umar 2002, s. 90
[137] Woodford, age. s. 71; Stoevesandt, age. s. 88
[138] Ş. Can. Klasik Yunan Mitolojisi, 1970, s. 255; B. Cömert, Mitoloji ve İkonografi, 1999, s. 78
[139] Erhat, age. s. 237-238
[140] R. Graves, Yunan Mitleri (Çev. U. Akpur, 2004) s. 781
[141] C. Estin-H. Laporte, Yunan ve Roma Mitolojisi (Çev. M. Eran, 2002) s. 159

Hayal kırıklığına uğrayan diğer tanrıçalar, Paris'in bu davranışının intikamını tüm Troia'dan almaya yemin ederler. Özellikle Hera o andan itibaren Troialılar'ın amansız düşmanı olur. Aphrodite ise, büyülenmiş olan çobana kutsal yeminlerini tekrarladıktan sonra zarif bir selamla oradan ayrılır[142].

Paris'in kararı ile ilgili en erken betime, MÖ. 640'lara tarihlenen bir Protokorinth vazoda, ünlü Chigi olpesinde rastlanmaktadır. Küçük bir bölümü ele geçen sahnede, solda Paris, hemen önünde Hermes'in kerykeionunun uç kısmı, sağda ise sıra ile Hera, Athena ve Aphrodite'nin başları gözükmektedir. Figürlerin isimleri yazılıdır[143].

Attika vazolarında Paris'in yargısı yaklaşık olarak MÖ. 575'lerde görülmeye başlar. Thebai'den ele geçmiş, bugün Louvre Museum'da sergilenmekte olan ve C Ressamı'na verilen siyah figürlü bir pyksis (tripot kothon) üzerindeki sahne bunlardan biridir (Lev.3, Res.4). Sahnede tanrıçalar tam olarak birbirlerinden ayırt edilememektedirler, bu da dönem özelliğidir. Ancak MÖ. 6. yüzyılın ortalarından sonra Athena zırhıyla, Hera bir asa ile Aphrodite de bazen Hera gibi bir asa ile betimlenmeye başlar. Paris ise sakallıdır ve elinde bir asa veya mızrak bulunmaktadır[144]. Chigi olpesinden, yarım yüzyıldan daha fazla geç bir tarihten olmasına rağmen figür isimleri yazılı değildir. Muhtemelen bu sahne Attikalı sanatçılarca Korinth'ten ithal edilmiştir.

Antimenes Ressamı'nın, Vulci'den ele geçen ve bugün New York Metropolitan Sanat Müzesi'nde sergilenen MÖ. 540'lara tarihli siyah figürlü bir Attika hydriasında Paris, kendisini selamlayan Hermes ve tanrıçaları görünce panik içerisinde kaçar pozisyonda betimlenmiştir (Lev.3, Res.5). Tanrıçalardan Hera ve Aphrodite'nin yine ayırt edici özelliği yoktur. Her ikisi de birer asa tutmaktadırlar. Athena ise yılanlı aeigisi ve bir elinde miğferi, diğer elinde mızrağı ile vurgulanmıştır. Yanındaki geyik ise daha çok Artemis'e eşlik eden bir hayvandır[145].

Antimenes Ressamı, bugün Basel'de bulunan ve MÖ. 520'lere tarihlenen siyah figürlü başka bir hydriasında da aynı konuyu yukarıdaki örneğe benzer bir şekilde tasvir etmiştir (Lev.4, Res.6). Olayın tamamı İda'nın yamaçlarında gerçekleşmesine rağmen, doğa tasvir edilmemiştir. Yarışmayı kazanacak tanrıçaya bakmakta olan geyik, olayın bir yerleşim bölgesinden uzakta gerçekleşmiş olduğunu göstermektedir.

---

[142] G. Schwab, Klasik Yunan Mitolojisinin En Güzel Efsaneleri (Çev. D. D. Yüzer, 2004) s. 323
[143] Boysal, age. s. 19
[144] Boardman, 2003, s. 230, 236; http://www.philipresheph.com/demodokos/catalog.htm, Helen 18
[145] Carpenter, age. s. 204, 260; Philipresheph, ags. Helen 27

Sanatçı, Paris'in gergin bir biçimde birbirine çapraz olarak işlediği kolları ve ciddi yüz ifadesiyle vücut dilini iyi bir şekilde yansıtmıştır. Böylece vereceği kararın ağırlığı vurgulanmıştır[146].

MÖ. 500'lere tarihlendirilen ve Londra'da sergilenen kırmızı figürlü bir kalpis üzerindeki anlatımlı sahne de Paris'in kararı ile ilgilidir (Lev.4, Res.7). Genç ve sakalsız olarak betimlenen Paris, elinde liri ile merdiven şeklinde bir kayalığın üzerinde oturmaktadır. Vücut işlenişi ve ellerinin liri tutuşundaki acemilik, Paris'in bir şaşkınlık yaşadığını ve tanrıçalardan tedirgin olduğunu göstermektedir. Sahnede Hermes'in yer almaması çok nadir bir anlatımdır. Tanrıçaların ayırt edici özelliği yoktur. En önde yer alan ve elinde tuttuğu nesne tam olarak belli olmayan tanrıça muhtemelen Aphrodite'dir. Ortada yer alan tanrıça başını geriye çevirmiş ve arkadaki tanrıça ile konuşmaktadır ki bu da bu iki tanrıçanın Hera ve Athena olduklarını ortaya koymaktadır.

Yukarıda, Antimenes Ressamı'nın iki örneğinde Aphrodite'ye bakan bir keçi figürüne yer verilmişti. Burada ise kayalığın yanında uzaklara bakan benekli bir koyun figürü yer almaktadır. Sanatçı kayalık ve koyun ile olayın doğal bir ortamda geçtiğini anlatmaya çalışmış olmalıdır[147].

Antimenes Ressamı'nın iki örneği ve Res. 7 ile olan benzerliklerden dolayı MÖ. 5. yüzyılın son çeyreğinden olabileceğini düşündüğümüz siyah figürlü bir karınlı amphora üzerindeki anlatımlı sahnede ise Paris bu kez sakallı ve daha olgun bir yaşta betimlenmiştir (Lev.4, Res.8). Yine kayalıklar üzerinde oturan ve elinde bir lir tutan Paris, yukarıdaki örneğin aksine daha sakin bir yapıdadır. Sahnede Hermes tanrıçaların önünde yer alırken sanki elindeki çalgı aleti ile Paris'e gelişlerini haber verir gibidir. Tanrıçalardan ortadaki Athena Korinth tipli miğferi, mızrağı ve aeigisi ile vurgulanırken, diğer iki tanrıçanın ayırt edici herhangi bir özelliği yoktur. Muhtemelen burada da önde yer alan tanrıça Aphrodite'dir. Paris'in yanında yer alan ve zorla görülen iki ağaç, olayın doğal bir ortamda geçtiğini gösteren unsurlar olarak kullanılmış olmalıdır[148].

---

[146] Blome, age. s. 119-120

[147] http://www.beloit.edu/Trojan%20War%20Site/Web%20Site/Home_Trojan_War_Museum.htm; Philipresheph, ags. Helen 20

[148] http://www.crystalinks.com/trojanwar.html

Paris'in yargısı, Vulci'den ele geçmiş, ressam Makron'un boyadığı MÖ. 490/80'lere tarihlenen ve bugün Berlin'de sergilenen kırmızı figürlü kylikse de konu olmuştur (Lev.5, Res.9). Res. 6 da olduğu gibi genç ve sakalsız olarak betimlenen Paris, yanında keçileri ve elinde liriyle yüksek bir podyumu andıran kaya üzerinde otururken, karşısında Hermes ve tanrıçalar sıralanmışlardır. Makron farklı olarak Athena'yı tanrıçaların en önüne yerleştirmiş, arkasından Hera ve Aphrodite gelmektedir. Tanrıçalar bu kez sembolleriyle iyice vurgulanmışlar, ayrıca Aphrodite'nin etrafında uçuşan sevgi sembolü Eroslar ile sanatçı Paris'in dikkatini Aphrodite üzerine yoğunlaştırmayı amaçlamış olmalıdır[149]. Vazonun diğer yüzünde ise daha sonra ele alacağımız Paris'in Helena'yı kaçırma sahnesine yer verilmiştir (Res.17).

Penthesileia Ressamı, bugün New York Metropolitan Müzesi'nde bulunan ve MÖ. 460'lara tarihlenen kırmızı figürlü pyksis üzerinde konuyu biraz daha farklı işlemiştir (Lev.5, Res.10). Yine sakalsız ve genç olarak betimlenen Paris, çoban giysisi, sürüsünü güttüğü bir tarafı kalın sopası ve ensesinde duran şapkası ile bir yabancı görüntüsü sergilemektedir. Sanatçı mitolojik anlatımdan farklı olarak sahneye Priamos'u yerleştirmiş ve hemen Paris'in arkasında yer almaktadır. Sanatçı muhtemelen bu eylemle sahneyi zenginleştirmeyi amaçlamış olmalıdır. Önceki örneklerde olduğu gibi yine petasosu, kerykeionu ve kanatlı çizmeleriyle betimlenen Hermes, Zeus'un kararını Paris'e iletirken, vazonun burada yer almayan arka kısmında Hermes'in arkasında khitonu ve örtüsüyle Hera, yüzü Hera'ya dönük mızraklı, miğferli ve aeigisiyle Athena ve en solda da ionik giyimi, parfüm kabı ve üzerinde peplosuyla Aphrodite ile ona eşlik eden Eros figürü bulunmaktadır[150]. Sahnede Hera ve Athena'nın ilişkileri, Aphrodite'nin onlardan bağımsız bir biçimde verilişi, bundan sonra olacakları, yani yarışmayı kimin kazanacağını, savaşta tanrıların hangi saflarda yer alacaklarını açıklar niteliktedir.

Paris'in yargısı ile ilgili bir başka örnek, Berlin F 2536 Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde boyadığı, MÖ. 440'lara tarihlenen bir kylikstir (Lev.6, Res.11). Olay burada oldukça farklı işlenmiştir. Paris, MÖ. 5. yüzyılın sonlarındaki pek çok tanrı ve kahraman betimi gibi iyice gençleştirilmiştir. Yakışıklı ve sakalsız bir delikanlı olarak, İon sütunlarıyla süslü bir sarayda, taht üzerinde oturmaktadır. Giysisi gibi ürkekliğini de bir tarafa bırakmıştır. Yanındaki lir, onun çoban olmaktan çok bir ozan olduğu etkisi

[149] Charbonneaux, age. s. 351; Karaosmanoğlu, age. s. 101; Philipresheph, ags. Helen 19
[150] Simon, age. s. 132; Boysal, age. s. 21; Philipresheph, ags. Helen 9

yaymaktadır. Üç tanrıça da kişisel özellikleri ile iyice vurgulanmışlardır. En arkadaki Hera, ana tanrıça Kybele gibi kolunda bir aslan taşımaktadır. Athena selam verircesine miğferini uzatmıştır. Yaprak tacı ve başında örtüsüyle geriye bakmakta olan Aphrodite daha sempatik bir şekilde sunulmuştur; sol elinde, Paris'e taç takmaya hazır küçük bir Eros diz çökmüştür. Ressam, tanrıçaların yürüyüşleri, elbise kıvrımlarının hareketleri, Eros'la dil bulan aşk arzusu ve Paris'in kusursuz vücudu yani Parthenon Dönemi stil özellikleri ile uyumlu dingin bir atmosfer oluşturmaya çalışmıştır[151]. Vazonun daha sonra ele alacağımız diğer yüzünde, Paris ile Aineias Sparta'da Helena'nın huzurundadırlar.

MÖ. 5. yüzyılın 2. yarısında kırmızı figürlü vazolarda popüler olan Paris'in yargısı, 4. yüzyılda da görülür. Bu vazolardan biri de Karlsruhe Paris Ressamı'nın isim vazosu olan bir kalpistir (Lev.6, Res.12). İtalya'dan ele geçen ve MÖ. 400'lere tarihlenen bu vazodaki sahnede konu klasik mitolojiden çok farklı bir tarzda sunulmuştur. Bu da dönem özelliğidir. Bilindiği gibi geç dönem örneklerinde sanatçılar mitolojiye fazla sadık kalmayıp, daha çok kendi özgün yorumlarını dikkate almışlardır. Sahnede Paris, Doğu'ya özgü kıyafetlerle adeta bir prensi andırmaktadır. Oldukça genç ve çıplak olarak betimlenen Hermes, ciddiyetten uzak ve konuyla alakası yokmuş gibi Paris'in köpeği ile ilgilenmektedir. Tanrıçalardan Hera ve Athena, Paris'in sağında ayakta dururken, bir nereid eşliğindeki Aphrodite ise solunda oturmaktadır. Paris'in omuz kısmında yer alan Eros sanki onun dikkatini Aprodite'ye doğru çekmek ister gibidir. Sanatçı sahneye daha başka figürler de yerleştirmiştir. Elinde asası ve şimşek demetiyle Zeus ve Mousalar onları izlerken, Paris'in üstünde ortada Eris bir tepenin arkasında durmaktadır; Güneş tanrısı Helios ise gökyüzüne doğru arabasını sürerken betimlenmiştir. Sahneye serpiştirilen ağaçlar yine olayın doğal ortamda geçtiğini hatırlatmaya yöneliktir.

Ressam klasik zemin çizgisini terk etmiş; figürleri altlı üstlü çeşitli kademelere yerleştirerek mekân ve derinlik oluşturmaya çalışmıştır. Bunda başarılı olduğunu söylemek pek de mümkün değildir[152].

Paris'in yargısı ile ilgili son örneğimiz MÖ. 320/10'lara tarihlenen Kerch stilindeki bir hydriadır (Lev.7, Res.13). Bugün Münich'de bulunan kırmızı figürlü bu kap, MÖ. 332'de kurulan İskenderiye'den ele geçmiştir. Kerch stilindeki eserde, resim

[151] Blome, age. s. 120; M. Karaosmanoğlu, age. s. 38; http://www.theoi.com/Gallery/. K4.5H html
[152] Carpenter, age. s. 204; Philipresheph, ags. Helen 26

1'de de görüldüğü gibi figürler birbirine daha yakın bir tarzda yani sıkıştırılarak vazoya uyumlu bir hale getirilmiştir.

Paris, sahnenin ortasında, doğuya özgü kıyafetlerle bir kayanın üzerine oturmuş ve bir çoban değeneğine yaslanmıştır. Bir çobandan daha çok bir prensi andırmaktadır. Vereceği kararın ağırlığından ve sıkıntısından olsa gerek, tanrıçalara değil de uzaklara, sanki resmin dışına bakmaktadır. Tanrıçalardan Athena, Paris'in solunda kayalık bir bölgede otururken, hemen yanında dizine yaslanmış bir vaziyette ve sağ taraftaki Aphrodite'den daha büyük işlenen Hera ayakta durmaktadır. Sanatçı Athena'nın altındaki boşluğu tanrıçanın kalkanı ile doldururken, Aphrodite'nin altını boş bırakmış ve böylece tanrıça daha geri plandaymış gibi bir izlenim verilmiştir. Paris'in başının üzerinde yer alan Eros ile diyalog içerisinde olan Aphrodite'nin galip gelişi, solda yukarıda bir kayanın üzerine oturan ve tanrıçaya doğru bir çelenk uzatan kadın figürü (bir tanrıça olmalı) ile verilmeye çalışılmıştır. Hemen altında ise kanatlı çizmeleri olmayan, Petasosu değişmiş ve kerykaionu bir değneğe dönüşmüş olan Hermes figürü yer almaktadır. Bir önceki örnekte olduğu gibi olaydan soyutlanmıştır. Vazonun diğer kenarında yer alan ve bir ağacın yanında oturan nymphe figürü, örtüsünü yüzüne kadar çekmiş ve sadece gözleri görünmektedir. Nymphe figürünün üstünde ise dağlarda bayırlarda dolaşan çoban ve sürü tanrısı Pan yer almaktadır[153].

Paris'in Troia'ya dönüşü ve Sparta'ya Gidip Helena'yı Kaçırması: Günlerden bir gün Paris'in babası Troia kralı Priamos, ölen bir akrabasının onuruna cenaze oyunları düzenler. Kazanana armağan olarak bir boğa verilecektir. Paris de yarışmayı duyar ve katıldığı bu yarışmada birinci olur. Bu esnada kız kardeşi Kassandra onu tanır. Kehaneti unutan anne ve baba hemen evlatlarını kucaklayıp, onu evlerine kabul ederler[154].

Priamos henüz küçükken Troia'yı işgal eden Herakles, Priamos'un kız kardeşi Hesione'yi de yanında götürmüş ve arkadaşı Telamon'a hediye etmiştir. Telamon onu eşi ve Salamis kraliçesi yapsa da, Priamos bu olayı bir türlü içine sindiremez ve geri getirilmesini ister. Paris, bir donanma eşliğinde Yunanistan'a gönderilirse Hesione'yi kaçırabileceğini belirtir. Ayrıca İda Dağı'nda Aphrodite ile olan buluşmasından ve konuşmalarından bahseder. Babası da onun tanrıların özel koruması altında olduğuna

[153] Simon, age. s. 160
[154] Wöhlcke, age. s.35-36

inanır. Fakat Priamos'un kâhin oğlu Helenos, "eğer Paris Yunanistan'dan bir kadın getirecek olursa bu Troia'nın felaketi olacak" şeklindeki kehaneti ve yine yaşlı Panthoos'un babasından işittiği benzer bir kehanetten bahsetmesine rağmen, Paris'in teklifi kabul edilir[155].

Anadolu'nun diğer bölgelerindeki müttefiklerle oluşturulan donanma Paris'in yönetiminde denize açılır. Kardeşi Deiphobos, Aineias ve Panthoos'un oğlu Polydamas Paris'e eşlik etmektedirler. Donanma Kythera Adasına doğru yol alır. Yolda bilge Nestor'un yanına gitmekte olan Sparta kralı ve aynı zamanda Helena'nın kocası olan Menalaos'un gemisine rastlarlar. Fakat her iki taraf da birbirlerini tanımadıklarından geçip giderler[156].

Troia donanması sağ salim Kythera Adası'na ulaşır. Paris, oradan Sparta'ya geçip halasını talep etmeye karar verir. Eğer talebi reddedilirse donanmaya haber verecek ve hep birlikte Salamis'e gidip Hesione kaçırılacaktır.

Donanmanın adaya gelişi haberini alan Helena, kadınlık içgüdüleriyle büyük bir merak içerisinde onları görmek ister ve adadaki Artemis Tapınağı'na adak adama bahanesiyle yola koyulur. Paris de aynı amaç için oradadır. İlk defa burada karşılaşırlar ve her ikisi de birbirinden etkilenir.

Helena, Paris'i aklından çıkarmaya çalışarak Sparta'ya geri döner. Kocasının gelmesi için dua etmektedir. Fakat onun yerine Paris ve arkadaşları karşısında belirir. Helena onları misafirperverlikle karşılar. Paris'in yakışıklılığı, lir çalışındaki ustalığı ve iltifat dolu sözleri kraliçenin aklını başından alır. Helena'nın sadakatinin sallanmakta olduğunu gören Paris, asıl görevini unutup onu kaçırmaya karar verir. Sadık arkadaşlarını da zengin ganimetlerle kandırıp, suça alet eder. Bu arada Menalaos'un sarayına saldıran Paris, tüm hazineleri ele geçirir ve karşı koymaya çalışan ancak yine de tüm gönlüyle itiraz etmeyen Helena'yı da alarak oradan uzaklaşır[157].

Bugün Harvard Üniversitesi[158] Sanat Müzesi'nde sergilenen ve MÖ. 400'lere tarihlenen kırmızı figürlü bir pelike üzerindeki sahnede Paris'le Helena'nın ilk defa buluşmaları çok farklı bir tarzda işlenmiştir (Lev.7, Res.14). Klasik mitolojide bilindiği

---

[155] Schwab, age. s. 326-327

[156] Bazı kaynaklara göre Menelaos evinde Paris'i konukseverce karşılar. Ancak yakını Giritli Katreus'un cenaze töreni için evden ayrıldığı sırada Paris Helena'yı kaçırır ya da beraber kaçarlar (Grimal, age. s. 367, 607; Cömert, age. s. 80; Hamilton, age. s. 138

[157] Schwab, age. s.326-330

[158] Amerika Birleşik Devletleri'nin Massachusetts eyaletinin Cambridge kentinde bulunan özel bir üniversitedir (http://tr.wikipedia.org/wiki/Harvard_%C3%9Cniversitesi).

gibi iki aşık ilk defa Kythera Adası'ndaki Artemis Tapınağı'nda karşılaşırlar. Fakat buradaki sahne daha çok Paris'in güzellik yarışmalarındaki tanrıçaları karşıladığı sahnelere benzemektedir. Oldukça genç ve sakalsız olarak betimlenen Paris oturmuş, karşısında kendisine bir şey sunan Helena'ya bakmaktadır. Baş kısmında uçuşan Eros aşkın zaferini simgeliyor olmalıdır. Paris'in arkasında onu yüreklendirmeye çalışan figür ise muhtemelen tanrıça Aphrodite'dir. Helena'nın arkasında da aynen Paris gibi Doğu'ya özgü kıyafetler giyen bir Troia'lı figürüne yer verilmiştir[159].

Yukarıda A yüzünde (Res.11) Paris'in yargısının işlendiği Berlin F 2536 Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde boyadığı kyliksin arka yüzündeki sahnede daha önce de belirttiğimiz gibi Paris, Aineias ve bir başka arkadaşı Sparta'da Helena'nın huzurundadırlar (Lev.8, Res.15). Sparta'ya yeni gelmiş olan Paris hemen Helena'yı etkilemiştir. Bir sandalye üzerinde oturan Helena, başını diğer yana çevirmiş ve gözleri kamaşmışcasına sağ elini başına dayamıştır. Yalnızca kendini beğenerek aynaya bakan hizmetçi için haremde her şey yolundadır. Eros kadınların dünyasına dalmış, uzun kanatları ile Helena'nın önünde diz çökmüştür. Sanki Paris'le gitmesini ister gibi Helena'nın sandaletlerini bağlamaktadır. MÖ. 5. yüzyıl sanatında gerginliklerin bir olayın anlatımı ile değil, baş aktörlerin hareketleriyle ifade edildiği başka örneklerde de görülecektir[160].

Thebai'de bulunmuş olan ve bugün Londra'da sergilenen, MÖ. 730'lardan pişmiş toprak bir teknenin üzerinde yer alan en erken mitolojik tasvirlerden birinde, çıplak bir adam bir kadını içi kürekçilerle dolu büyük bir gemiye, sol kolundan tutup götürmek üzereyken resmedilmiştir (Lev.8, Res.16). Kadın ile erkeğin Paris ve Helena olduğu kesin değildir. Bunların Odysseus ve Penelope olabileceği de ileri sürülmütür. Tarih olarak Homeros'un yaşadığı yıllara yakın olan bu tekne üzerinde yer alan sahnedeki çiftin Paris ve Helena olduğuı kanıtlanamamakla beraber bu çiftten başka hiç kimse bir ressamın hayal gücünü böyle çalıştıramazdı. Gemiye oranla çok büyük yapılmış olan figürler, ağır sonuçlar doğuran kadın kaçırma mitosuna uymaktadır[161].

Paris'in Helena'yı kaçırmasına dair ilk kesin betimler MÖ. 480'lere tarihlenen kırmızı figürlü iki Attika vazosunda görülür. Bunların ikisi de ressam Makron tarafından boyanmıştır. Birincisi, ön yüzünde daha önce gördüğümüz (Res.9) Paris'in

[159] Philipresheph, ags. Abd 4
[160] Blome, age. s. 120
[161] Boysal, age. s. 27-28

yargısının işlendiği bir kylikstir. Sahnenin en önünde Paris Helena'nın bileğinden kavramış götürürken, hemen arkadaki Aineias bir kadınla kavga etmektedir (Lev.9, Res.17)[162]. Fakat başka kaynaklarda Aineias'ın kavga ettiği kadınla, hemen arkasında yer alan kadın figürünün Aphrodite ve ikna tanrıçası Peitho olduğu söylenir[163]. En arkada yer alan iki erkek figürünün yolcuları el sallayarak uğurlamaları ilginç bir görüntüdür.

Napoli Suessula'da bulunmuş olan ve bugün Boston Güzel Sanatlar Müzesinde sergilenen, çömlekçi Hieron ve ressam Makron imzalı skyphosun A yüzündeki betim bir diğer örnektir (Lev.9, Res.18). Sahnede sola doğru ilerleyen grubun başında, kalkanında aslan figürü bulunan Aineias yer almaktadır. Hemen arkasından ise, başını gönüllü bir şekilde gelmekte olan Helena'ya doğru çevirmiş olan Paris gelmektedir. Eros ve ikna tanrıçası Peitho Helena'nın başına bir taç takmaya çalışırken, Aphrodite ise aşıkları cesaretlendirme gayreti içerisindedir[164]. Skyphosun diğer yüzünde Menalaos'un Helena'yı geri götürmek istemesi sahnesi yer almaktadır (Res.166).

Helena Paris'le giderken yanına eşyalarını, kölelerini ve tutsak Aithra'yı[165] da alır. Yalnızca Menelaos'dan olan kızı Hermione'yi Sparta'da bırakır[166]. Menelaos döndüğü zaman karısını bulamayınca çılgına döner. Aklına Tyndareos'a verilen söz[167] gelir ve Yunanistan'ın dört bir yanına haber salarak yardım ister. Her yandan krallar, komutanlar, ordular Sparta'ya akın eder. Yalnız Ithaka Adası kralı Odysseus ve Peleus oğlu Achilleus yoktur. Troia Savaşı'na katılmanın ne kötü sonuçlar doğuracağını tahmin eden kurnaz Odysseus, Menelaos'a yardım etmekten kaçınır[168].

---

[162] Philpresheph, ags. Abd 12

[163] Carpenter, age. s. 204

[164] M. Robertson, A History of Greek Art, c. II, 1975, s.768; Carpenter, age. s. 204; Philipresheph, ags. Abd 13

[165] Aithra, Theseus'un annesidir. Bilindiği gibi Helena daha önce de Theseus tarafından kaçırılmış fakat Helena'nın erkek kardeşleri Dioskurlar (Polluks=Polydeukes ve Kastor), Theseus'un ölüler ülkesinde olduğu bir sırada Helena'yı kurtarmışlar ve Aithra'yı da tutsak olarak yanlarında götürmüşlerdir (Cömert, age. s. 77).

[166] Grimal, age. s. 238

[167] Helena'nın eşsiz güzelliği sebebiyle birçok taliplisi vardır. Bu durum üvey babası Tyndareos'u zor durumda bırakır, kimi tercih edeceğine bir türlü karar veremez. Bütün istekliler de savaşçı kişilerdir. Talipliler arasında Odysseus da vardır. Bu konuda Tyndareos'a Odysseus yardımcı olur, karşılığında akrabası Penelope'yi alacaktır. Odysseus Tyndareos'a "Helena kocasını kendi seçsin, ama seçmeden önce bütün talipliler seçeceği adamı korumaya, gerekirse savunmaya ant içsinler" şeklinde bir nasihatte bulunur. Nitekim ant içilir ve Helena da Menelaos'u seçer (Cömert, age. s. 77; Erhat, age. s. 133,241).

[168] Hamilton, age. s. 138

Kendisine bir elçi geleceğini öğrenen Odysseus, delilik numarası yapıp, bir eşek ve bir öküz tarafından çekilen pulluğa binerek tarlaya tuz ekmeye başlar. Ancak gelen elçi öyle sıradan bir adam değil, Euboia Adası kralının oğlu Palamedes'tir. Odysseus'un numara yaptığını anlayan Palamedes, Odysseus'un oğlu Telemachos'u pulluğun önüne yatırınca bir an duraksayan Odysseus kendini ele verir ve sefere katılmaya mecbur kalır. Ancak kendisini böyle küçük düşüren Palamedes'ten bunun intikamını almaya yemin eder ve nitekim alır da[169].

Geriye bir tek Achilleus kalmıştır. Annesi Thetis, oğlunun Troia'ya giderse geri dönmeyeceğini bildiği için onu Skyros kralı Lykomedes'in sarayına göndermiştir. Achilleus burada kız kılığında kralın kızları arasında yaşamaktadır. Kızıla çalan sarı saçları nedeniyle kendisine 'Pyrrha' (kızıl saçlı kız) adı verilmiştir. Lykomedes'in kızlarından Daidameia ile gönül ilşkisine giren Achilleus'un bu kadından olan oğlu Neoptolemos (Pyrrhus) ileride Troia Savaşı'na katılacaktır.

Akhalar'ın kâhini Kalkhas'ın Achilleus olmadan Troia Savaşı'nın kazanılamayacağını belirtmesi üzerine Odysseus onu aramaya çıkar. Skyros Adası'na varınca kurnazca bir plan tasarlar ve gezgin bir satıcı kılığında saraya sokulur. Bohçasına güzel kumaşlar, dokumalar, bohçanın dibine ise birkaç kıymetli silah yerleştirmiştir. Diğer kızların aksine kumaşlara ilgisiz kalan Achilleus silahları görünce dayanamaz, onları kullanmaya can atar ve böylece kimliğini açığa vurur. Odysseus onu peşine takıp Akhalar'ın toplandığı Aulis'e getirir[170]. Tragedya yazarları ve şairler gidişi bu şekilde anlatırlar.

Ancak, İlyada'ya göre Achilleus, Nestor, Odysseus ve Patroklos'un Teselya'da kendisine ilettikleri kişisel bir davet üzerine savaşa katılmayı kabul eder ve dostu Patroklos ile hocası Phoeniks'in yoldaşlığında, Myrmidonlar'dan oluşan bir birliği taşıyan 50 gemilik filonun komutanı olarak savaşa katılmıştır[171].

Silah kuşanma ile ilgili betimler MÖ. 670'lerden itibaren seramiklerde görülmeye başlar (Mykonos'dan bir Melos boyunlu amphorasında olduğu gibi)[172]. Bu konu MÖ. 6. yüzyıl boyunca siyah figürlü Attika vazolarında, MÖ. 5. yüzyıl boyunca kırmızı figürlü

[169] Cömert, age. s. 8; Wöhlcke, age. s. 49
[170] Erhat, age. s. 25
[171] Grimal, age. s. 42-43
[172] Carpenter, age. s. 206

Attika ve Boiotia vazolarında, MÖ. 4. yüzyıl kırmızı figürlü Güney İtalya vazolarında sevilerek uygulanmıştır.

Bilindiği gibi Achilleus iki savaş donanımı almıştır. Birincisi burada, yani savaşa ilk katılacağı zaman Phthia'dan ayrılmadan önce Peleus ya da Thetis'den aldığı; ikincisi ise Patroklos'un ölümüyle öfkesinden vazgeçip savaşa geri dönerken annesi Thetis'den aldığı donanımdır. Genelde hangi sahnenin ilk kuşanma ile ilgili, hangi sahnenin ikinci kuşanma ile ilgili olduğunu ayırmak zordur. Ancak sahnede Peleus ve Patroklos varsa bu kesinlikle ilk donanımla ilgilidir. Erken dönem örnekler de genelde ilk sahne ile ilişkilendirilir. Bunun aksine kırmızı figürlü vazolarda ikinci sahnenin tercih edilmesi daha yaygındır.

MÖ. 550'lere tarihlenen ve günümüzde Berlin'de bulunan siyah figürlü bir kantharos üzerindeki sahnenin ilk kuşanma ile ilgili olduğu kabul edilir (Lev.10, Res.19). Sahnede erkek figürleri çıplak olarak betimlenmiştir. Achilleus, onları yolcu etmeye gelen annesi Thetis ile vedalaşırken, hemen arkasında arkadaşı Patroklos, onun arkasında ise Odysseus yer almaktadır. Thetis'in arkasında yer alan figür de Menelaos'tur.[173].

Bir başka örnek, yine aynı dönemden, MÖ. 6. yüzyılın ortalarından Lydos'un eseri bir tabağın tondosunda yer alan betimdir (Lev.10, Res.20). Bugün Atina Milli Müzesi'nde sergilenen siyah figürlü bu örnekte, Thetis'in karşısında bulunan ve çıplak olarak betimlenen Achilleus zırhını kuşanırken, hemen arkasında yer alan babası Peleus oğlunu izlemektedir. Sahnede Achilleus'un oğlu Neoptolemos'un yer alması klasik mitolojiye aykırıdır[174]. Çünkü o zaman Neoptolemos henüz dünyaya gelmemiştir.

Lydos belki de Achilleus'un tüm ailesini bir arada göstermek için böyle bir betimlemeye ihtiyacı duymuştur. Şunu da söylemekte fayda var: Klasik Grek mitolojisinde Neoptolemos hadisesi problemlidir, buna ileride de değinilecektir.

Bu konuda üçüncü örnek, Camtar Ressamı'nın boyadığı bir karınlı amphoradır (Lev.10, Res.21). Bugün Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde yer alan ve MÖ. 550/40'lara tarihlenen siyah figürlü bu vazo üzerindeki sahnede genç ve sakalsız olarak betimlenen Achilleus, üzerinde bir gorgo betiminin yer aldığı Boiotia tipli kalkanı annesinden alırken görülmektedir. Thetis'in hemen arkasında yer alan üç nereid ise sırasıyla kahramanın göğüs zırhını, baldır zırhını ve miğferini taşımaktadırlar.

[173] Simon, age. s. 80; Philipresheph, ags. Achill 101
[174] Carpenter, age. s. 206

Achilleus'un arkasındaki figür de babası Peleus'tur. Sahnede Peleus'un yer alması dolayısıyla yukarıda da belirttiğimiz gibi bu betim ilk donanım sunumuyla ilgili olmalıdır[175]. Fakat Boardman bunun aksini iddia eder ve sahnenin Troia'da geçtiğini, yani bu anlatımın ikinci donanımla ilgili olduğunu belirtir[176].

Aulis Limanı'nında toplanan orduda savaş hazırlıkları başlar. Bu dönemde yaşanan olaylarla ilgili ne yazık ki fazla görsel kanıt yoktur. Bu konudaki iki eserden biri bir vazo altlığı, diğer iki örnek ise İphigeneia'nın kurban edilmesi ile ilgili beyaz zeminli bir lekythos ve bir de Pompei duvar resmidir.

Aegina'dan Berlin'e getirilmiş olan 68 cm. boyundaki pişmiş toprak altlık üzerindeki sahnede, savaşa katılacakların bir araya gelmesi konu edilmektedir (Lev11, Res.22). MÖ. 650'lere tarihlenen bu önemli eserde, örnek giyimli ve ellerinde mızrak bulunan komutanlar, sıra halinde soldan sağa doğru ilerlerken, kendilerinden emin hatta mağrur bir görüntü sergilemektedirler. Figürler arasında ayırt edici bir özellik yoktur. Yalnızca ortada kendisine daha geniş yer bırakılan figürün sol tarafında 'Menelas' yazısı bulunmaktadır. Bu, Menelaos adının Dor lehçesi ile söylenişidir. Üst sırada görülen atların yürüyüşü asıl sahne ile büyük bir uyum sergilemektedir[177]. Başka bir yoruma göre, bu yazı bir tanımlama değil, bir figürün konuşmasını içeren bir yazıdır. Yani buradaki figürler aslında bir koronun üyeleridir ve Dor lehçesi ile içerisinde Menelaos'un adının geçtiği bir şarkıyı söylemektedirler. Figürlerin taşıdıkları mızraklar da Menelaos'un askeri yanını vurguluyor olmalıdır[178].

Savaş hazırlıkları devam ederken Akhalar, Helena ve Menelaos'un hazinelerinin iadesi için Troia'ya bir heyet göndermeye karar verirler. Aksi bir durumda kente saldıracaklardır. Heyette yer alan Menelaos, Palamedes ve Odysseus uzun bir yolculuk sonrası Troia'ya varırlar. Priamos mesajı alınca çok şaşırır. Çünkü Paris seferinden henüz dönmemiştir ve nerede olduğu da bilinmemektedir. Tüm Troia halkı Hesione'yi almaya giden donanmanın bir dirençle karşılaşıp yok olduğunu sanmaktadır. Oysa Paris Kranae Adası'nda Helena ile balayı sefası sürmektedir.

Akhaların tahrik dolu sözleri karşısında kralın oğulları ve yaşlılar meclisi sinirlenip kınlarından çektikleri kılıçlarını kalkanlarına vurmaya başlarlar. Akıllı ve

[175] Carpenter, age. s. 206
[176] Boardman 2003, age. s. 231
[177] Boysal, age. s. 29-30
[178] G. Ferrari, "Menelas" The Journal of Hellenic Studies, 1987, s. 107

olgun bir kişiliğe sahip olan Priamos konuşmaya başlar: "Bizi suçladığınız bu olaydan haberimiz yok. Asıl biz kendimize yapılan kaçırma olayından dolayı sizleri suçlamalıyız. Paris'i, kız kardeşimi geri istemek için gönderdik fakat şu an nerede olduğunu bilmiyorum. Sarayımda Yunanlı bir kadın yoktur. Bir baba olarak kalbimin dileği doğrultusunda Paris Troia'ya döner ve yanında da Yunanlı bir kadın getirirse, bu kadın yardım ve koruma isteyen biri olmadığı sürece size iade edilecektir. Fakat Hesione'nin iade edilmesi şartıyla!"

Meclis, krallarının kararını onaylar. Ancak Palamedes itiraz eder ve şöyle der: "Taleplerimizin yerine getirilmesi senin koyacağın şartlara bağlı değildir. Helena'nın henüz gelmediğine dair sözlerine saygınlığın nedeniyle inanıyoruz. Ancak gelecektir, şüpheniz olmasın. Oğlun tarafından kaçırıldığı ise kesindir. Atalarımız zamanında olan bir olaydan bizleri sorumlu tutamazsınız. Senin evlatlarından birisinin bize yaptığı bu hakaretin hesabını biz şimdi senden soruyoruz. Hesione kendi isteği ile Telamon'un peşinden gitmiştir. Hatta oğlu (üvey) kudretli Aias'ı kendisi savaşa gönderdi. Helena ise kendi arzusu dışında kaçırıldı. Sizlere düşünmeniz için zaman veren ilahlara şükredin ve felaketinizi önleyecek bir karar verin!"

Priamos ve Troialılar bu konuşmalara sinirlenseler de elçilik mertebesine olan saygılarından dolayı ses çıkarmazlar. Daha sonra Antenor elçileri evine götürür ve sabaha kadar onlara konukseverliğini gösterir. Ertesi gün de limandan onları yolcu eder[179].

Akhalar, Aulis Limanı'nda hazırlıklarını tamamlar. Harekete geçme zamanı gelmiştir artık. Akha ordusuna Myken kralı Atreus oğlu Agamemnon komutanlık etmektedir. Sparta kralı Menelaos, Salamis kralı Telamon'un oğlu ve aynı zamanda Teukros'un kardeşi Aias, Lokris kralı Oileus'un oğlu Aias[180], Teselya Bölgesi'ndeki Phthia şehrinin kralı Peleus'un oğlu Achilleus, Tydeus'un oğlu Argoslu Diomedes, Pylos kralı Nestor, Laertesin oğlu Ithake kralı Odysseus, Giritli İdomeneus ve Herakles'in oğlu Rhodoslu Tlepolemos Akha ordusunun en önemli komutanlarıdır[181].

İlk çıkarmanın Troia'nın güneyindeki Mysia Bölgesi'ne yapıldığı söylenir. Bazı yazarlar, Akhalar'ın bunu bile bile yaptıklarını, böylece Priamos'un Mysialılar'ı yardıma çağırmalarına engel olmayı düşündüklerini belirtirler. Burasını Troia sanan

[179] Schwab, age. s. 336-339, Wöhlcke, age. s. 53-54
[180] Küçük Aias ya da Lokrisli Aias olarak bilinir.
[181] Homeros 2004, II. s. 90 vd.

Akhalar, hemen talana başlarlar. Mysia'ya yerleşmiş olan Herakles'in oğlu Telephos karşı savunmaya geçer ve aralarında savaş başlar. Telephos, aralarında Thersandros'un da bulunduğu birkaç kişiyi haklar. Ancak, Achilleus'un fırlattığı mızrak ile yaralanır. Daha sonra yanlış bölgeye saldırdıklarını anlayan Akhalar tekrar geri denize açılırlar. Akha ordusu bu kez Argos'tan yola çıkmaya hazırlanırken Telephos çıka gelir, yarası iyileşmemiştir. Apollon'un kâhini "yarayı ancak açan iyileştirir" dediği için buradadır. Odysseus'tan kehanetin anlamı hakkında aydınlatılan Achilleus onu iyileştirir, Telephos da karşılığında onlara kılavuzluk yapacaktır[182].

MÖ. 460'lara tarihlenen ve günümüzde Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenmekte olan kırmızı figürlü bir kyliks üzerindeki anlatımlı sahnede, Argos'a gelen yaralı Telephos, kral Agamemnon'un huzurunda çare ararken görülmektedir (Lev. 11, Res.23). Etruria'dan ele geçen bu eser, Telephos Ressamı'nın isim vazosudur[183]. Sunak benzeri bir podyum üzerinde oturan Telephos'un göğsüne saplandıktan sonra dışarı çıkan mızrak, Achilleus'un fırlattığı mızrak olmalıdır. Agamemnon ile hareretli bir şekilde konuşan Telephos iki elini de geriye doğru uzatmış, kınından kılıcını çekmekte olan (muhtemelen) Achilleus ile ilgili şikâyetini dile getirmektedir.

İphigeneia'nın Kurban Edilmesi: Akha Donanması tekrar Argos'tan Euboia Yarımadası'nın karşısındaki Aulis Limanı'na geri döner. Yeniden Troia'ya doğru harekete geçmek için uygun rüzgârın esmesi beklenmektedir. Fakat en küçük bir esinti bile yoktur. Bunun nedeni bilici Khalkas'a sorulduğu zaman kâhin, Rüzgârı tanrıça Artemis'in engellediğini, çünkü Agamemnon'un ona adanan kutsal bir geyiği öldürdüğünü, ceza olarak da kızı İphigeneia'yı kurban etmesi gerektiğini, aksi takdirde rüzgârın esmeyeceğini ifade eder[184].

Bu açıklama karşısında Agamemnon şaşırıp kalır. Öncelikle bu kehanetin gerçekleşmesine pek sıcak bakmaz, ancak donanmanın, özellikle de Menelaos ile

[182] Grimal, age. s. 771-773

[183] Boardman 2002, age. s. 195, 231, 252

[184] Bazı kaynaklarda kurban olayının donanmanın ilk hareketinde gerçekleştirildiği belirtilir. Yine bu kaynaklara göre, Mysia baskını sırasında Telephos'la hemşeri olduklarını öğrenen Akhalar onun yaralanmasına çok üzülürler ve onu iyileştirmek için kendi hekimlerini bile devreye sokarlar. Telephos da onlara konuk severliğini gösterir ve şöyle der: " Priamos'a karşı savaşmamı benden istemeyin. Kendisi çok erdemli bir kişidir. Ayrıca ikinci eşim Astyokhe onun kızıdır. Priamos ve asil evlatları sorumsuz Paris yüzünden cezalandırılmamalı". Böyle düşünmesine rağmen yine de onlara bazı bilgiler verir ve demir atmak için Skamandros Nehri'nin ağzını önerir (Rosenberg, age. s. 93-94; Wöhlcke, age. s. 55 vd; Schwab, age. s. 340 vd).

Odysseus'un baskısına daha fazla dayanamaz ve Mykenai'de bulunan eşi Klytaimestra'ya, kızını alıp gelmesini, onu Achilleus ile evlendireceğini belirten bir haber gönderir.

Duyduğu habere çok sevinen Klytaimestra, kızını alıp hemen Aulis'e gelir. Burada çok geçmeden acı gerçeği öğrenir ve kocasına karşı çok büyük bir kin duymaya başlar. Agamemnon'u Aigisthos ile aldatması ve savaş dönüşü aynı kişinin eliyle öldürtmesi de bu kin nedeniyledir. İstemeden bu olaya alet olan Achilleus da çok uğraşmasına rağmen olayın önüne geçemez, öyle ki kendi seçkin birlikleri Myrmidonlar bile ona karşı cephe alırlar.

Kurban günü gelip çatmıştır. Hazırlıkları tamamlanan İphigeneia kurban edilmek üzere sunağa çıkarılır. Tam kurban edileceği sırada tanrıça Artemis ona acır ve kendisini oradan alıp, yerine kurban edilmek üzere bir geyik bırakır. Artık rüzgârlar esmektedir.

İphigeneia'dan Homeros destanlarında pek söz edilmez, İphianassa olarak birkaç kez geçer. Ancak tragedya yazarları, özellikle "İphigeneia Aulis'te" ve "İphigeneia Tauris'te" adlı iki tragedyası olan Euripides ona büyük ün kazandırmıştır. Batı Edebiyatı'nda da etkisi görülen İphigeneia, Gothe ve Racine gibi yazarların da ilgisini çekmiştir[185].

Bugün Palermo Milli Müzesi'nde bulunan ve MÖ. 490/80'lere tarihlenen siyah figür tekniğinde beyaz zeminli bir Attika lekythosu üzerindeki görsel anlatım, İphigeneia'nın kurban edilmesi ile ilgilidir (Lev.11, Res.24). Selinus'tan ele geçen bu vazo üzerindeki anlatımlı sahnede gelinlik giymiş olan İphigeneia, Teukeros adlı bir savaşçı tarafından Artemis'e ait bir sunağa doğru götürülmektedir. Adı silinmiş olan başka bir savaşçı da onlara eşlik etmektedir[186].

Philoktetesin Lemnos Adası'nda bırakılışı: Rüzgârın esmesi ile beraber Akha Donanması, Achilleus'un iyileştirdiği Telephos'un kılavuzluğunda tekrar Anadolu kıyılarına doğru yelken açar ve Tenedos Adası'nda (Bozcaada) karaya inilir. Bir efsaneye göre Achilleus ile Agamemnon arasındaki ilk kavga burada vuku bulmuştur[187].

[185] Cömert, age. s. 81; Erhat, age. s. 26,160-161
[186] Carpenter, age. s. 206, 261
[187] Erhat, age. s. 26

Adadaki bir kurban töreni esnasında bir yılan Philoktetes'i ayağından sokar. Gün geçtikçe yara iyileşmek yerine iyice kötüye gider ve etrafa dayanılmaz bir koku yayar. Yaranın iyileşmeyeceği anlaşılınca Odysseus'un fikri ile götürülüp ıssız Lemnos Adası'na bırakılır [188]. Pholoktetes burada yaklaşık on yıl kalacak ve Herakles'in kendisine hediye ettiği yay ve oklarla avladığı hayvanlarla beslenerek yaşamını sürdürecektir[189].

MÖ. 460'lara tarihlenen ve günümüzde Louvre Museum'da sergilenen kırmızı figürlü bir stamnos üzerindeki anlatımlı sahnede sanatçı Lemnos Adası'nda bırakılan Philoktetes konusunu işlemiştir (Lev.12, Res.25). Kahramanlar onu adada bırakırken, oldukça genç ve sakalsız olarak betimlenen Philoktetes'in yüzünde hem yaradan duyduğu acı, hem de savaşa gidememekten kaynaklanan üzüntü açık bir şekilde görülmektedir[190].

Bugün New York Metropolitan Müzesi'nde sergilenmekte olan kırmızı figürlü bir lekythos üzerindeki anlatım da yine Lemnos Adası'nda bırakılan Philoktetes ile ilgilidir (Lev.12, Res.26). MÖ. 430'lara tarihlenen bu vazo üzerindeki sahnede, yukarıdaki örneğin aksine çok daha olgun ve sakallı olarak görülen Philoktetes, bir ağacın altına oturmuş ve ağaca benzeyen bir nesneye dayadığı yaralı ayağına bakmaktadır. Herakles'in hediye ettiği yay ve ok ise hemen yanı başındadır. Eretria Ressamı'nı andıran bu çalışmada sanatçı, adada yaklaşık on yıl kalacak olan kahramanın psikolojik durumunu ağacın dalları ile uyumlu bir şekilde sunmuştur[191].

Paris ve Helena Troia'da: Akhalar tarafında bu gelişmeler yaşanırken diğer tarafta ise, Paris ve Helena Troia'ya dönerler. Karşılama töreninde yaşanan soğuk hava daha sonra yerini sakin bir atmosfere bırakır. Tabii bunda Helena'nın güzelliği ve Paris'in bonkörce dağıttığı altınların da rolü vardır. Öte yandan Priamos Helena'ya kendi isteği ile gelip gelmediğini sorar. Helena cevaben, önceleri pek rızası olmasa da, sonraları evet dediğini belirtir. Onları kalması konusunda ikna edebilmek için köken olarak Troialılar ile akraba olduğunu ve teslim edilir ise öldürüleceğini de ifade eder.

---

[188] Sophokles'in 'Philoktetes' tragedyasına göre kahraman bu yarayı, 2. yüzyılda kaybolan Chrysa'da almıştır (Grimal, age. s. 645).
[189] Schwab, age. s. 354-355; Boysal, age. s. 39
[190] http://en.wikipedia.org/wiki/Trojanwar, 800px
[191] Boysal, age. s. 39; Philipresheph, ags. Troy 2

Halktan kimilerinin itirazına rağmen Priamos Helena'yı kabul eder ve onu koruyacağına dair söz verir. Artık Helena Paris ile beraber onun sarayında yaşayacaktır[192].

Bugün Berlin'de bulunan ve MÖ. 430'lara tarihlenen kırmızı figürlü bir amphoriskos üzerindeki görsel anlatım, Helena'nın Troia'ya getirildiği ilk günlerle ilgili olmalıdır (Lev.13, Res.27). Heimarmene (Yazgı) Ressamı'nın boyadığı bu sahnede Aphrodite, kucağına oturmuş olan ve elini çenesine dayayan kederli Helena'yı teselli ederken, biraz ileride Paris ve ona yakınlık gösteren sevinç içerisindeki Eros figürü yer almaktadır. Eros için 'arzu' sözcüğü yazılmıştır. Helena'nın arkasında ise elinde mücevher kutusu ile Helena'yı ilk kaçıran Theseus'un annesi Aithra yer almaktadır. Onun yanında 'ikna' yazısının yer alması dolayısıyla acaba bu ikna tanrıçası Peitho olabilir mi? Sahnenin en solunda kavga tanrıçası Nemesis yanındaki kadının omzuna yaslanarak parmağı ile aşıkları gösterirken (herhalde iki aşık yüzünden çıkacak olan kavgadan arkadaşına bahsediyor), Paris'e sırtı dönük olan ve elinde kuş tutan kimliği belirsiz bir kişi ile konuşan figür, sahneye "Heimarmene" (yazgı) olarak dahil edilmiştir. Muhtemelen, Helena'nın kaderinin böyle olduğu ifade edilmek istenmiştir. için bu figüre yer vermiştir. Sanatçı Helena'nın sırtını mücevher kutusuna döndürmüş olmakla onu asıl etkileyenin Aphrodite olduğunu vurgulamış olmalıdır[193].

Karaya Ayak Basma ve Protesilaos'un Ölümü: Gerek İlyada'nın anlatımı gerekse Dörpfeld'in bir yazısında belirttiği ayrıntılı gerekçeler, Akhaların ilk çıkarma ve konaklama yerinin, Skamandros/Kara Menderses Irmağı'nın ağzındaki deniz girintisi ile Ege Denizi arasında parmak gibi kuzeye, Boğaz girişine doğru uzanan Ska/Skaia Yarımadası'nın batı kıyısında bağlantı bölümünde bulunan, daha sonra kurulmuş olan Sigeion kentinin güneyinde, Beşike Burnu güney bitişiğindeki yayvan deniz girintisi yani Beşike Koyu olduğunu ortaya koymaktadır[194].

Troia Savaşı'na katılan önemli bir kahraman da Teselyalı Protesilaos'tur. Söylendiğine göre Mysia çıkartmasıyla sonuçlanan birinci Troia seferinde, Telephos'un kalkanını elinden alan ve Achilleus'un onu yaralamasını sağlayan kişi de kendisidir[195].

---

[192] Wöhlcke, age. s. 64-65
[193] Woodford, age. 1993, s. 23
[194] Umar 2002, s. 114-115
[195] Grimal, age. s. 696

Bilindiği gibi tanrıça Thetis oğlu Achilleus'u Troia'ya uğurlarken karaya ilk ayak basmaması konusunda onu uyarır, çünkü efsaneye göre karaya ilk ayak basan kişi öldürülecektir.

Akha Ordusu konaklama yerine geldiği zaman Protesilaos, diğer arkadaşlarının tereddütlerine karşın hiç çekinmeden kıyıya çıkar ve Troialılar'la savaşır. Birkaç Troialıyı öldürdükten sonra kendisi de Hektor, Euphorbos ya da Aineas'ın yakın dostu Akhates tarafından öldürülür[196].

Homeros, bu acıklı serüveni şöyle anlatır:

Sonra Phylake'de oturanlar gelir…
Eskiden onlar cenkçi Protesilaos'un buyruğundaydılar.
Kara toprak yuttu şimdi Protesilaos'u
Yarım kalmış bir saray bıraktı şimdi Phylake'de.[197]

Troia Önlerinde Geçen Dokuz Yıl: Akha Donanması Troia önlerinde yaklaşık dokuz yıl kalır. Bu süre içerisinde Akhaların Achilleus önderliğinde komşu bölgelere yaptıkları çapulculuk seferleri İlyada da ayrıntılarıyla anlatılır. Bunlar arasında en önemli olanlar: Mysia'nın Thebe şehrine yapılan saldırıda Hektor'un kayın pederi Eetion'un öldürülüp şehrin yağma edilmesi, Lyrnessos'tan Briseis ve Chrysa'dan Chryseis'in tutsak olarak alınması, İda Dağı'ndaki sürülere yapılan saldırılar ve çoban Aineias ile yapılan kavgalar, bir de Troilos'un öldürülmesidir[198].

Troilos'un Öldürülmesi: Savaşın ilk dokuz yılındaki, yani İlyada öncesi en önemli konu hiç şüphesiz Troilos'un öldürülmesidir. Bu konu Attika seramiklerinde çok yaygın bir şekilde sevilerek uygulanmıştır.

İlyada'da Troilos'un ismi sadece bir kez (İl. 24. 257 Priamos kaybettiği oğullarını sayarken) zikredilir. Homeros onu tanımlamak için "at seven" sıfatını kullanmıştır. Olay Troia kuşatılmaya başladıktan hemen sonra gerçekleşmiştir. Öldürülme nedeni olarak iki farklı görüş öne sürülür. Birincisi Achilleus'un ona aşık olduğu ve geri çevrilince onu öldürdüğü, ikincisi ve daha büyük ihtimalli olanı da Troilos'un yirmi

[196] Graves, age. s. 811
[197] Homeros 2004 II s. 695 vd.
[198] Erhat, age. s. 26

yaşına ulaşırsa Troia'nın alınamayacağı rivayeti sonucu Achilleus'un onu öldürmesi gerektiği görüşüdür[199].

Seramiklerde Troilos ile ilgili olan görsel anlatımlar ana hatları ile üç evreye ayrılır: Birincisi Achilleus'un Troilos'u - genellikle Troilos'un kız kardeşi Polyksena ile birlikte - pınarın başında veya çeşmenin arkasında pusu kurarak yakalaması; İkincisi atıyla kaçan Troilos'u takip etmesi, kovalaması; üçüncüsü ise Troia'nın önündeki ovada bulunan Apollon Thymbraios Kutsal Alanı'nda öldürmesidir[200].

Biz de elimizde bulunan görsel anlatımları bu üç betimleme (yani pusu, kovalanış ve öldürülüş) çerçevesi içerisinde sıralayacağız.

Achilleus'un Troilos'a pusu kurması ile ilgili sahneler Attika seramiğinde yaklaşık olarak MÖ. 570/60'larda görülür. Bugün Louvre Museum'da bulunan siyah figürlü bir dinosun boyun kısmında yer alan dar sahne de bunlardan biridir (Lev.13, Res.28). Sahnede Polyksena çeşmeden su doldurmaya hazırlanırken, hemen arkasında alışıldık şekilde iki atıyla ona doğru yaklaşmakta olan Troilos görülmektedir. Achilleus ise çeşmenin arkasında yer alan ağacın arkasına gizlenmiştir. Çeşmenin üzerinde yine yaygın olarak görülen bir kuş figürü yer almaktadır, bu bazen Apollon'un kuzgunu olabildiği gibi bazen de burada olduğu gibi bir horozdur. Horoz figürleri, erkekler tarafından oğlan çocuklarına verilen aşk hediyeleri olarak kabul edilir[201]. Muhtemelen burada da ressam, Achilleus'un Troilos'a olan aşkını ifade etmeye çalışmıştır. Troilos'un arkasında yer alan tam kuşanımlı yaya ve en arkadaki atlı askerler, iki kardeşi korumak için buradadırlar. Vazonun ana bezeme kuşağında ise Troia Savaşı'ndan bir mücadele sahnesine yer verilmiştir[202].

Pusu ile ilgili ikinci örneğimiz bugün Münich'de sergilenen ve aynı döneme tarihlenen siyah figürlü bir Tyrrhen amphorasıdır (Lev.14, Res.29). Yukarı örnekte olduğu gibi Polyksena elinde hydriası ile çeşmeden su doldurmaya hazırlanırken hemen arkasında çeşmeden su içirmeye götürdüğü iki atı ile Troilos ona doğru yaklaşmaktadır, fakat bu kez yaya olarak değil at üzerindedir. Çeşmenin hemen arkasında stilize işlenmiş bir ağaç, ağacın arkasında ise tam donanımlı Achilleus pusuda beklemektedir. Sanatçı Achilleus'un arkasına da başka bir figür yerleştirmiştir[203].

---

[199] Carpenter, age. s. 17-18
[200] Blome, age. s. 124
[201] Carpenter, s. 20
[202] Philipresheph, ags. Achill 182
[203] Blome, age. s. 124

Bugün British Museum'da sergilenen Londra B 76 Ressamı'nın boyadığı siyah figürlü bir boyunlu amphorada konu yine pusu sahnesidir. (Lev.14, Res.30). MÖ. 560'lara tarihlenen vazodaki sahnede, üstteki örnekte olduğu gibi yine Polyksena çeşmeden su doldurmaya hazırlanırken, Troilos arkasında iki atıyla çeşmeye doğru yaklaşmaktadır. Üst örneklerde gördüğümüz çeşme arkasındaki ağaç figürü burada kaldırılmış ve tam donanımlı Achilleus doğrudan çeşmenin arkasına gizlenmiştir.[204] Figürleri daha hantal bir yapıda sunan sanatçı, fark olarak çeşmenin üzerine bir kuş figürü yerleştirmiştir. Bu kuş büyük ihtimalle tanrı Apollon'un kuzgunudur. Muhtemelen yakında olacaklara dair bir kehanet ve aynı zamanda tanrının bu hikâyedeki rolünün hatırlatıcısıdır. Bilindiği gibi Troilos'un Priamos'tan ziyade Apollon'un oğlu olduğunu söyleyen kaynaklar da mevcuttur[205].

Pusu sahnesi, hydrialarda da sevilerek işlenmiştir. MÖ. 550/25'lere tarihlenen ve günümüzde British Museum'da sergilenen siyah figürlü vazo buna örnektir (Lev.14, Res.31). Sahnede üst örneklerde gördüğümüz nispeten görkemli çeşme yapısı yerini daha sade bir yapıya bırakmıştır. Polyksena cepheden işlenen aslan başlı çeşmeden bu defa suyunu doldururken, tam donanımlı Achilleus bir sütunun arkasına gizlenmiştir, Troilos da yine iki atıyla Polyksena'nın hemen arkasında yer almaktadır. Sanatçı Troilos'un arkasına da yaya olarak yaklaşmakta olan ve elinde iki mızrak bulunan çıplak bir figür yerleştirmiştir, sol eli havadadır ve sanki Achilleus'tan haberdar bir tarzda sunulmuştur. Vazonun alt kısımdaki sahnede de Troia Savaşı'ndan bir kesit işlenmiştir[206].

Berlin Ressamı'nın boyadığı, MÖ. 5. yüzyılın başlarına tarihlenen ve günümüzde Petersburg'da sergilenen kırmızı figürlü hydria üzerindeki pusu sahnesinde Troilos'a yer verilmediği, profilden işlenen aslan başlı çeşmeden su dolduran Polyksena ve çeşme arkasında pusuda bekleyen Achilleus'un yalnız başlarına işlendikleri görülür (Lev.15, Res.32). Bunun nedenini Polyksena ile Achilleus arasındaki ilişkide aramak gerekir. Bazı söylentilere göre, Achilleus Polyksena'ya gönlünü kaptırdığı, onunla evlenebilmek için Akha ordusundan ayrılmayı bile göze aldığı ve bu konuda Priamos'a söz bile verdiği söylenir[207]. Suyun dolmuş olmasına, hatta testiden taşmasına rağmen

[204] Boardman 2003, s. 36, 230
[205] Carpenter, age. s. 17-19
[206] Philipresheph, ags. Achill 77
[207] Boysal, age. 41

Polyksena'nın çeşmeden ayrılmak istemeyen bir tavrı var. Sanki izlendiğinin farkındadır. Beklide sanatçı da bu tarz bir sunumla ikili arasında bir aşk ilişkisinin varlığına işaret etmektedir.

Yalnızca Achilleus ile Polyksena'nın işlendiği pusu sahnesi ile ilgili bir başka örnek de günümüzde Toledo Sanat Müzesi'nde sergilenmekte olan ve MÖ. 500'lere tarihlenen siyah figür tekniğinde beyaz zeminli bir Attika lekythos'u üzerinde yer alan görsel anlatımdır (Lev.15, Res.33). Sahnede Polyksena bu defa oinochoesini aslan başlı çeşmeden doldururken, yine tam donanımlı Achilleus çeşmenin arkasında yer alan bir ağacın arkasına gizlenmiştir[208].

Achilleus'un pusu kurması ile ilgili son örneğimiz MÖ. 500/480'lere tarihlenen ve bugün Atina Milli Müzesi'nde sergilenmekte olan vazo üzerindeki betimdir (Lev.16, Res.34). Küçük Aslan Sınıfı'ndan Sappho Ressamı'nın boyadığı siyah figür tekniğindeki beyaz zeminli lekythos üzerinde yer alan sahnede son iki örnekte gördüğümüz gibi yine Troilos yoktur. İlginç ve farklı bir sanatçı olan Sappho Ressamı, sahnede Achilleus'a iki defa yer verirken çeşme yapısını işlememiştir. Polyksena elinde oinochoesi ile yolda ilerlerken, Achilleus yol kenarındaki hermelerin arkasında pusuda beklemektedir[209].

Achilleus'un Troilosu kovalamasına dair en erken betimler pusu kurma sahnelerinde olduğu gibi yine Korinth seramiklerinde görülmektedir[210]. Attika seramiğinde bu konuda sunacağımız ilk resim C[211] Ressamı'nın boyadığı MÖ. 580/70'lere tarihlenen ve günümüzde New York'ta sergilenmekte olan siyah figürlü bir kyliks üzerinde yer alan betimdir (Lev.16, Res.35). Sahnede tam donanımlı Achilleus'un çeşmenin arkasından aniden çıkışını gören Troilos at üzerinde, Polyksena ise yaya olarak tüm güçleri ile kaçmaktadırlar. Sanatçı, Achilleus'un bacakları arasındaki boşluğu Polyksena'nın su testisi ile, Troilos'un atlarının bacaklarının arasındaki boşluğu ise koşar vaziyette bir tavşan figürü ile doldurmuştur. Üst kısımda Troilos ile Achilleus arasında kalan boşlukta ise, ağzında yılan taşıyan bir kartal figürü yer almaktadır, bu da Troilos'un öleceğine dair bir işarettir[212].

---

[208] Philpresheph, ags. Achill 73-74
[209] Boardman 2003, s. 149, 230, 252
[210] Carpenter, age. s. 19
[211] C, Korinthos'a özgü anlamı taşır (Boardman 2003, s. 32).
[212] Boysal, age. s. 43

Kovalamaca ile ilgili kronolojik olarak bundan sonra ele alacağımız eser, daha önce detaylı bir şekilde ele aldığımız Fransuva Vazosu'dur (Lev.16, Res.36). Vazonun A yüzünde alttan ikinci sırada yer alan sahnenin iki yapı tarafından sınırlandırıldığı görülmektedir. Bu yapılardan soldaki çeşme, sağdaki ise Troia kentinin sur duvarlarıdır. Yukarıdaki örnekte olduğu gibi, önde Polyksena yaya olarak, Arkasında Troilos atıyla evlerine doğru kaçarlarken, hemen arkalarında onları kovalayan Achilleus yer almaktadır. Polyksena'nın önünde Antenor, surların dibinde 'thakos' denilen bir taburenin üzerinde oturan Priamos'a doğru sol elini kaldırmış bir vaziyette koşarak, gelecek olan felaketi haber vermektedir. Sur kapılarından çıkan tam donanımlı figürler ise Hektor ve kardeşi Polites'tir. Achilleus'un arkasında annesi Thetis ve Athena kahramanı yüreklendirirken, Hermes de onları takip etmektedir. Çeşme başında duran Rhodia isimli bir kadın el işaretiyle, çeşmeden su dolduran Troialı gencin dikkatini çekmeye çalışırken, en arkada Apollon da sahneye dahil edilmiştir. Sanatçı belki de bazı kaynaklarda oğlu olarak gösterilen Troilos'un onun kutsal alanında öldürüldüğünü hatırlatmak için böyle bir betimlemeye ihtiyaç duymuştur[213].

İkinci örnek, MÖ. 520'lere tarihlenen ve bugün Münich'te sergilenmekte olan siyah figürlü bir hydria üzerinde yer alan sahnedir (Lev.17, Res.37). Fransuva Vazosu'ndaki kovalanış sahnesinde olduğu gibi yine önde yaya olarak Polyksena ve arkasında atlı Troilos, kendilerini kovalayan tam donanımlı Achilleus'un önünde kente doğru kaçmaktadırlar. Troilos'un atlarının ayakları arasında gösterilen Polyksena'nın testisi bu defa ortadan kırılmış bir vaziyettedir, bu da yaygın bir betimleme tarzı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sahnede Achilleus'un korkusu ile geriye doğru kaçan bir başka kadın figürüne yer verilmiştir, bu da Polyksena figürü ile simetrik bir şekil oluşturmaktadır. Sağda ve solda yer alan külahlı iki erkek figürü (muhtemelen Doğulular) sahneyi sınırlamaktadır, bunlardan önde yer alan figür koşar vaziyette betimlenmiştir[214]. Sanatçı, önde ve arkada yer alan figürlerin başlarını olayın odak noktasına döndürerek tüm dikkatlerin o noktada toplanmasını sağlamıştır.

Achilleus'un Troilous'u kovalamasına dair bir başka örnek bugün, British Museum'da bulunan ve MÖ. 480'lere tarihlenen kırmızı figürlü bir kalpis üzerinde yer alan sahnedir (Lev. 17, Res.38). Troilos Ressamı'nın isim vazosu olan ve Vulci'den ele geçen bu kalpis üzerindeki anlatımlı sahnede yine Achilleus'un Troia düzlüklerinde

[213] Carpenter, age. s. 18-19
[214] Philipresheph, ags. Achill 76

Troilos'u kovalamasına yer verilmiştir. Önde yaya olarak Polyksena ve arkada su içirmeye götürdüğü iki atından birine binmiş olan Troilos, kendilerine doğru gelen beladan uzaklaşmak amacındadırlar. Polyksena'nın su testisi bir önceki örnekte olduğu gibi atların ayakları altında iki parçaya ayrılmış vaziyettedir[215].

Brygos Ressamı'nın boyadığı kırmızı figürlü bir kyliks üzerinde yer alan görsel anlatım da konu biraz daha ileri bir aşamaya taşınmıştır (Lev.17, Res.39). Louvre Museum'da yer alan vazo üzerindeki sahnede Achilleus, Troilos'u saçlarında kavramış atından aşağı çekmektedir. Troilos atlarını sola sürerken, Polyksena sağa doğru kaçmaktadır, düşürmüş olduğu hydria da yine atların ayakları arasında gösterilmiştir[216].

MÖ. 500/480'lere tarihlenen ve günümüzde Peruggia'da sergilenen kırmızı figürlü bir kyliks üzerinde yer alan sahnede Achilleus saçlarından çekip atından aşağı indirdiği Troilos'u öldürmek için az ileride yer alan Apollon sunağına doğru sürüklemektedir (Lev.17, Res.40). Sahnede Polyksena'ya yer verilmemiştir. Vulciden ele geçen bu vazo ressam Onesimos tarafından boyanmıştır[217].

Achilleus ile Troilos efsanesinin son bölümünü, Troilos'un Apollon Kutsal Alanı'nda Achilleus tarafından vahşi bir şekilde öldürülmesi ile ilgili resimler oluşturmaktadır.

Troilos'un katli ile ilgili en erken betimler, Olympia'da bulunmuş olan ve MÖ. 7. yüzyılın sonu ile 6. yüzyılın başlarına tarihlenen kalkan şeritleri üzerinde görülür. Attika seramiğinde ele alacağımız ilk örnek, Pescia Romana'dan ele geçen ve günümüzde Floransa Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen, MÖ. 560'lardan siyah figürlü bir Tyrrhen amphorası üzerinde yer alan sahnedir (Lev. 18, Res.41). Sahnede Achilleus, omphalos biçiminde bir sunakta Troilos'un kafasını kesmiş ve elindeki kesik başı cesedi kurtarmaya çalışan Hektor'un önderliğindeki Troialılar'a karşı bir silah olarak kullanmaktadır[218]. Muhtemelen firlatacaktır. Olay daha yeni gerçekleşmiş olmalı, çünkü Troilos'un betimleniş biçimi, canının henüz tam olarak çıkmadığını kanıtlamaktadır.

Bugün Münich'te sergilenen ve MÖ. 550'lere tarihlenen siyah figürlü bir başka Tyrrhen amphorası üzerinde yer alan öldürme sahnesi yukarıdaki örnek ile oldukça yakın bir benzerlik göstermektedir (Lev.18, Res.42). Tam donanımlı Achilleus ve

[215] Boardman 2002, s. 113, 230; Philipresheph, Achill 78
[216] Carpenter, age. s. 20, 258
[217] Boardman 2002, s. 134, 230, 249
[218] Carpenter, age. s. 20, 258

Hektor'un duruşları, kalkanlarının işlenişi, sunak yapısı hemen hemen aynıdır, ancak burada Achilleus kestiği başı Hektor'a doğru fırlatmıştır ve ayrıca Troilos'un cansız bedeni sunağın yanında boylu boyunca uzanmıştır[219].

MÖ. 6. yüzyılın ortalarından sonraki örneklerde Troilos'un vahşi bir şekilde öldürülüşünün dehşet uyandırıcı yönü daha da ileri bir tarzda sunulmuştur. Bugün British Museum'da bulunan ve MÖ. 510'lara tarihlenen siyah figürlü bir hydria üzerinde yer alan görsel anlatım, bu bahsedilen betimleme tarzına bir örnektir (Lev.18, Res.43). Sahnede korkunç bir mezalim görülmektedir. Achilleus kesme taştan bir sunakta kestiği Troilos'un başını Troialılar'a doğru fırlatırken, aynı zamanda sunağa da saygısızlık etmektedir. Geri planda ise nefes nefese soluyan dört atın koşulduğu bir araba bulunmaktadır[220].

Bu vazo aşağıda göreceğimiz Leagros Grubu örneği ile aynı betimleme tarzında sunulmuştur, dolayısı ile aynı grubun boyadığı bir başka örnek olmalıdır diye düşünüyorum.

Yukarıdaki mezalime bir örnek de Leagros Grubu'nun boyadığı aynı dönemden siyah figürlü bir başka hydria üzerinde yer alan betimdir (Lev.18, Res.44). Sahnenin sağ tarafında tanrı Apollon'un sunağı ve üzerinde de süslenmiş bir üçayak görünmektedir. Achilleus, sol ayak bileğinden tepe aşağı tuttuğu Troilos'un başını sunağa vurarak parçalamak niyetindedir. Sahneye Athena da dahil edilmiştir ve Achilleus'u korumak amacıyla Troialılar'ın arabasının önünü kesmiştir. Bu mezalim karşısında baba Priamos çaresiz bir şekilde çökmüş ve elini çenesine dayamıştır. Sahne, bir örneğinin de Troia Destanı ile ilgili en erken betim olan Astyanaks'ın öldürülmesi sahnesi ile benzerlik göstermektedir, hatta o sahneden etkilenmiştir denilebilir. Çünkü Priamos'un bu duruşu ve Neoptolemos'un Astyanaks'ın bacağından tutuş şekli, Troia'nın yıkımı sonrası gerçekleşen Astyanaks'ın öldürülmesi ile ilgili sahnelerde sıkça görülmektedir[221]. Bugün Münich'te sergilenmekte olan bu hydria Vulci'den ele geçmiştir[222].

Achilleus ve Troilos efsanesi ile ilgili son örnek ressam Oltos imzalı bir kylikstir (Lev.19, Res.45). MÖ. 510/500'lere tarihlenen ve bugün Louvre Museum'da sergilenen kırmızı figürlü bu vazo üzerinde yer alan sahne, alışılmış örneklerden farklı olarak bir

[219] Philipresheph, ags. İliad 29
[220] Blome, age. s. 125
[221] Boysal, age. s. 43-45
[222] Boardman 2002, s. 250

düello sahnesini anımsatmaktadır. Achilleus'un mızrağı Troilos'un sağ omzuna saplanmıştır. Yere çökmüş olan Troilos, belinden çekmek üzere olduğu kılıcı ve sol elinde tuttuğu kalkanı ile kendisini korumaya çalışırken, hemen arkasında yer alan Aineias yardımına gelmiştir. Vazonun üst kısmında yer alan Troilos ve Aineias adları bu sahnenin tanımlanmasını ve yorumlanmasını sağlamıştır[223].

Troilos'un öldürülmesi ile ilgili bölümü noktalarken daha öncede belirtmiş olduğum bir konuya burada tekrar değinmenin yararlı olacağı kanısındayım. Bilindiği gibi bazı bilim adamları, Homeros metinlerinin Peisistratos döneminde düzenlendiği esnada bir takım değişikliklerin yapıldığına, bazı eklemelerin ve çıkarmaların olduğuna inanırlar. Bunlardan birisi de Halikarnas Balıkçısı'dır. 'Düşün yazıları' adlı eserindeki ifadesine göre, Achilleus'un ırzına geçip de öldürdüğü Troilos Efsanesi de İlyada'dan çıkarılmıştır, tıpkı kurban edilen Polyksena Efsanesi gibi[224].

Aias ve Achilleus'un Masa Oyunu: Attika seramiklerinde MÖ. 6. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sıklıkla ve sevilerek uygulanan konulardan birisi de Aias ile Achilleus arasındaki masa oyunudur. Siyah figürün en önemli sanatçısı olan Eksekias tarafından MÖ. 540'larda tasarlandığı kabul edilen bu sahne, tam teçhizatlı veya zırhlarının bazı parçaları bir kenara bırakılmış olan Aias ile Achilleus arasında gerçekleşen bir masa oyunundan ibarettir. Bazı örneklerde sahneye Athena da dahil edilmiştir ve oyuna dalan ikiliyi esas görevleri konusunda uyarmaktadır. Aynı sahne Atina Akropolisi'nde yer alan ve günümüze yalnızca parçaları ulaşmış olan MÖ. 6. yüzyıla tarihlendirilen bir heykel grubuna da konu olmuştur[225].

Bu konunun neden bu kadar popüler olduğu açıklığa kavuşturulamamıştır. Günümüzde bazı araştırmacılar o dönemde yaşanan politik bir olaya gönderme yapıyor olabileceği tezini de ileri sürmüşlerdir[226].

Sahnenin mitolojik olarak ne zaman gerçekleşmiş olabileceğine dair günümüze ulaşan hiçbir yazılı kaynak yoktur. Bazı araştırmacılara göre İlyada anlatımının başlamasından önceki bir zamana ait olmalıdır[227]. Ancak bu konu hakkında başka bir

[223] Carpenter, age. s. 20, 258
[224] Homeros 2004, s. 12-13
[225] Boardman 2003, s. 233
[226] Carpenter, s. 207
[227] Carpenter, age. s. 207; Boardman 2003, s. 233

görüş de sahnenin Achilleus'un Paris tarafından öldürülmesinden hemen önce gerçekleşmiş olabileceğine yöneliktir[228].

Bu sahnenin İlyada öncesi bir zamanda gerçekleşmiş olabileceği akla daha yatkın geliyor. Bilindiği gibi Akha ordusu Aulis Limanı'nda beklerken Palamedes onları oyalamak amacıyla bir takım oyunlar tertiplemiştir[229]. Biriside bu olmalı diye düşünüyorum. Oyun daha sonra oynanmış olsa bile bu sadece bir tekrardan ibaret olmalıdır. Dolayısıyla mitolojik olarak sahnenin burada yer alması gerektiği düşüncesinden hareketle bu konuda ile ilgili görsel kanıtları burada sunmayı uygun buldum.

Dama oyunu ile ilgili ilk örneğimiz, bu sahneyi siyah figür seramiğine sokan Eksekias'ın boyadığı, Vatikan Müzesi'nde yer alan ve MÖ. 540/30'lara tarihlenen siyah figürlü amphoradır (Lev.19, Res.46). Eksekias burada belli bir anı, oyun anını yansıtmıştır. Figürler yön olarak tam bir simetri içerisindedirler. Ancak resmi canlı kılmak için bu simetriden sapmalar da olmuştur. Örneğin tolgasız olarak betimlenen Aias rakibine göre daha fazla oyun masasına eğilmiştir. Mızrakların duruşunda da az da olsa farklılık vardır. Oyunun 4-3 Achilleus'un lehine olması da asimetrik bir durumdur[230].

Bu sahnenin bir kopyası olan ve bugün Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenen Amphora ise bilingual özelliğe sahiptir (Lev.19, Res.47). Orvieto'dan ele geçen ve MÖ. 530/20'lere tarihlenen bu vazonun kırmızı figür tekniğinde boyanan bölümü Andokides Ressamı'na verilir. Figürler aşağıda göreceğimiz 'B' yüzüne nazaran biraz daha canlı bir şekilde sunulmuştur. Hatta bu canlılık kalkanlar üzerindeki hayvan betimlerinde de görülmektedir. Sanatçı, figürlerin bakışları ve el hareketleri ile aralarında konuşuyorlarmış gibi bir izlenim vermiştir.

Vazonun resimde yer alan siyah figürlü 'B' yüzünün, Andokides Ressamı ve Lysippide Ressamı tarafından boyandığına dair iki farklı görüş vardır. Beazley de ikinci görüşü benimsemiştir. Ancak, kırmızı figür tekniğine ilk geçişin, siyah figür tekniğini çok iyi bilen biri tarafından gerçekleştirilmiş olabileceğine dair düşünceden hareketle, her iki resminde aynı sanatçıya ait olabileceği görüşü daha yaygındır. 'A' yüzdeki neşeli

[228] K. Schefold, Gods and Hereos in Late Greek Art, 1992, s. 273
[229] Boysal, age. s. 108
[230] Charbonneaux, age. s. 100-101; Simon, age. 86-87; Boardman 2003, s. 56-58; Boysal, age. s. 108-110; Philpresheph, ags. Achill 72

ortamın aksine burada figürler daha gergin bir atmosfer içerisindedirler. Kalkanı cepheden verilen figür Aias'tır[231].

Her iki resmi ayrıntılı bir şekilde inceledikten sonra, kişisel olarak Beazley'in görüşüne katılıyorum. Vazonun A ve B yüzündeki sahneler farklı sanatçılar tarafından işlenmiş olmalı, çünkü iki resim arasında stil farklılıkları vardır.

Rycroft Ressamı'nın siyah figür tekniğinde boyadığı, MÖ. 520'lere tarihlenen ve günümüzde Vatikan Toledo Sanat Müzesi'nde sergilenmekte olan kalyks krater üzerindeki betimde tanrıça Athena da sahneye dahil edilmiştir (Lev.20, Res.48). Tam donanımlı bir şekilde kuşanmış olan tanrıça, Aias ve Achilleus'un ortasında ve masanın gerisinde yer almaktadır. Bakışları ve el hareketinden acele bir tavır sergilediği anlaşılmaktadır. Muhtemelen yaklaşmakta olan düşmanla ilgili olarak kendilerini oyunun heyecanına kaptıran kahramanları uyarmak amacıyla oradadır. Aias ve Achilleus bu kez tam donanımlı, hatta kalkanları ile masa başındadırlar. Sanatçı, Aias'ın kalkanını dıştan cepheden, Achilleus'un kalkanını ise içten ve 3/4 profilden vererek derinlik oluşturmaya çalışmış ve ayrıca olayın doğal ortamda geçtiğini göstermek için de her iki kahramanın arkasına birer palmiye yerleştirmiştir[232].

Aias ve Achilleus'un masa oyunu ile ilgili bir başka örnek de Euphiletos Ressamı'nın siyah figür tekniğinde boyadığı hydria üzerinde yer alan sahnedir (Lev.20, Res.49). MÖ. 520/10'lara tarihlenen ve günümüzde Louvre Museum'da sergilenen bu hydria üzerinde yer alan sahne, kahramanlar ve Athena'nın betimleniş tarzıyla önceki örnekle benzerdir. Yalnızca metop içi bezeme nedeniyle figürler sıkıştırılmış ve ayrıca kalkanlar ile palmiye ağaçları sahneye dahil edilmemiştir[233].

Oyun ile ilgili benzer bir örnek de MÖ. 510'lara tarihlenen ve günümüzde Virginia Müzesi'nde sergilenmekte olan siyah figürlü bir karınlı amphora üzerindeki sahnedir (Lev.20, Res.50). Tüm vazo yüzeyine yayılan bezemede figürler hantal bir yapıdadırlar. Kalkan ve miğferlerini yanlarına bırakan kahramanlar, önceki örneklerde gördüğümüz tabure benzeri oturaklar üzerinde değil, bu defa çömelmiş bir vaziyette oyunlarını oynamaktadırlar. Tanrıça Athena da aynı betimleme biçimi ile sahnedeki yerini almıştır[234].

---

[231] Boardman 2002, s. 15-17; Boysal, age. s. 108-110; Philipresheph, ags. Achill 180
[232] Boardman 2003, s. 114, 233, 251; Philipresheph, ags. Achill 70
[233] http://commons.wikimedia.org/wiki/Category: Achilles_and_Ajax_ playing, 511px
[234] Karaosmanoğlu, age. s. 82-83; Philipresheph, ags. Achill 97

Diosphos Ressamı'nın boyadığı MÖ. 500'lere tarihlenen beyaz zeminli lekythos üzerinde yer alan masa oyunu sahnesinde ise figürlerin iyice karikatürize bir tarzda sunulduğu görülür (Lev.20, Res.51). Kahramanlar yine çömelmiş bir vaziyette betimlenmişlerdir. Sanatçı üst örneklerde gördüğümüz tanrıça Athena'nın yerine sahneye bir palmiye ağacı yerleştirmiştir. Vazo bugün Louvre Museum'da sergilenmektedir[235].

Aias ile Achilleus arasındaki masa oyunu ile ilgili son örnek, MÖ. 440'lara tarihlenen ve bugün Berlin'de sergilenen kırmızı figür tekniğinde bir destekli krater üzerinde yer alan sahnedir (Lev.21, Res.52). Vazo, masa oyunu ile ilgili kırmızı figürdeki nadir örneklerdendir. İki kahraman çömelmiş bir vaziyette oyunlarını yoğunlaşmışken, ortalarında yer alan Athena sağ avucundaki zafer tanrıçası Nike ile ilgilenmektedir. Metop içi bezemede sanatçı sahneye Achilleus'un arkasında yer alan ve onu destekleyen bir başka figür daha yerleştirmiştir[236].

Achilleus Patroklos'un Yarasını Sarar: İlyada'ya geçmeden önceki son konu, Achilleus'un arkadaşı ve yoldaşı Patroklos'un kolundaki yarayı sarmasıyla ilglidir. Her ne kadar Boardman bu resmi İlyada ile ilişkilendirse de[237] İlyada Destanı'nda böyle bir anlatım yoktur. İlyada'da Patroklos Achilleus ile beraber savaştan çekilir, Achilleus arkadaşının savaşa katılmasına izin verdikten sonrada artık onu sağ göremez. Dolayısı ile bu konu İlyada'da anlatılan olayların başlamasından önceki bir zamana ait olmalıdır, nitekim Carpenter [238] da böyle düşünmektedir.

Sosias Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde boyadığı MÖ. 500'lere tarihlenen ve bugün Berlin'de sergilenmekte olan kyliks tondosunda yer alan betim bu konu ile ilgilidir(Lev. 21, Res.53). Sahnede Achilleus arkadaşının kolundaki oku çıkarmış yarayı sararken, Patroklos duyduğu acının tesiri ile yüzünü diğer tarafa çevirmiştir. Patroklos sakallı ve daha yaşlıdır, nitekim epik şiir geleneğinde de durum böyledir. Ancak Aischylos da dahil sonraki şairler Achilleus'u, Patroklos'un daha yaşlı sevgilisi olarak sunmuşlardır. Sanatçı da saheyi bir miktar erotik bir atmosferde işlemiştir[239].

---

[235] Wikimedia, ags. Achilles_and_Ajax_ playing, 336 px
[236] Philipresheph, ags. Achill 72
[237] Boardman 2002, s. 232
[238] Carpenter, age. s. 207
[239] Simon, age. s. 102; Blome, age. s. 130; Wikipedia, ags. Achille

Patroklos'u cepheden Achilleus'u profilden betimleyen Sosias'ın, profilden sunulan figürlerde aynı zamanda gözlerinde profilden verilmesi özelliğini ilk başaran sanatçı olduğu kabul edilir[240].

Achilleus'un Öfkesi ve İlyada: Homeros'un İlyada Destanı, savaşın dokuzuncu yılındaki 51 gün ve gecede gerçekleşen olayları anlatmaktadır. Ozan, Musalara seslenerek konuyu belirler, Achilleus'un öfkesi:

Akhaların Troia ovasındaki karargâhına gelen Chrysa Apollon Tapınağı'nın rahibi Chryses, Agamemnon'un yanında tutsak olarak bulunan kızı Chryseis'i geri ister. Ancak Agamemnon bu isteği kabul etmez ve rahibi kovar. Rahibin, Akhalar ile ilgili beddualarını kabul eden tanrı Apollon Akha ordusuna veba illeti gönderir. Dokuz gece ve gündüz ordu hastalıktan kırılır. Onuncu gün Achilleus halkı meydanda toplar. Kâhin Kalkhas Agamemnon'a kızı geri vermesi gerektiğini söyler, aksi takdirde bu illet ile ordunun sonu gelecektir. Agamemnon bu öneriyi kabul eder fakat bu fedakârlığına karşılık olarak da Achilleus'un tutsağı Briseis'i ister[241].

Bugün Louvre Museum'da sergilenen ve MÖ. 360/50'lere tarihlenen kırmızı figür tekniğindeki volütlü krater üzerinde yer alan sahnede, rahip Chryses kızını Agamemnon'dan isterken görülmektedir (Lev.21, Res.54). Agamemnon, kendi özel çadırında bir taht üzerinde oturmuş, dizlerine kapanarak kızını isteyen rahibi, el işaretinden anlaşıldığı kadarı ile kovmaktadır. Bu şekilde bir betimleme tarzı destan ile uyumludur. Rahibin arkasında ayakta duran kadın ise kızı Chryseis'tir[242].

Agamemnon'un bu ahlaksız teklifi karşısında Achilleus öfkesinden deliye döner. Kılıcını çekip onu öldürmek ister fakat Hera'nın gönderdiği Athena onu sakinleştirir. Barakasına çekilen kahraman artık savaşmayacağını ilan eder.

Odysseus Chryseis'i babasına teslim etmekle görevlendirilir. Haberciler Talthybos ve Eurybates ise Briseis'i almak için Achilleus'un çadırındadırlar. Kahraman onları iyi karşılar ve istemeye istemeye de olsa Briseis'i onlara teslim eder[243].

MÖ. 6. yüzyılın sonlarındaki önemli sanatçılardan birisi olan ressam Oltos, British Museum'da sergilenen kırmızı figürlü amphoranın bir yüzüne Achilleus'u, diğer yüzüne

---

[240] Schefold, age. s. 225
[241] Homeros 2004, I, s. 73-76
[242] Wikipedia, ags. 750 px
[243] Homeros 2004, I, s. 76 vd.

ise Briseis'i yerleştirmiştir. Figür adları yazılıdır. Briseis dönemin kadın modası, vücut hatlarını belli eden khiton ve omzunda mantosu ile betimlenmiştir (Lev.22, Res.55). Elinde tuttuğu çiçek de kahraman içindir. Sanatçı, Briseis'i zarif bir şekilde sunarak Achilleus'un öfkesinde ne kadar haklı olduğunu vurgulamaya çalışmış olmalıdır[244].

Brygos Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde boyadığı, MÖ. 480'lere tarihlenen ve gerek iç gerekse dış bezemesi ile Troia Destanı için çok önemli bir eser olan Louvre Museum'daki kyliksin tondosunda Pheoniks'e içki sunan[245] Briseis figürüne yer verilmiştir (Lev.22, Res.56). Üsteki örnekte olduğu gibi zarif bir şekilde betimlenen Briseis, sağ elinde tuttuğu oinochoe ile bir sandalye üzerinde oturan ak saçlı Phoeniks'in uzattığı phialeyi doldurmaktadır. Asılı olan kalkan ve kın içerisindeki kılıç figüründen, sahnenin Achilleus'un çadırının içerisi olduğu anlaşılıyor. Bu önemli vazo Vulci'den ele geçmiştir[246]. Vazonun dış yüzü betimi Troia'nın tahribi ile ilgilidir (Res. 158-160)

Briseis Ressamı ise British Museum'da sergilenen kırmızı figürlü kyliks üzerinde Briseis'in Achilleus'un huzurundan ayrılışını işlemiştir (Lev.22, Res.57). Vulci'den ele geçen ve MÖ. 480'lere tarihlenen vazo üzerindeki anlatımlı sahnede figür isimleri yazılıdır, ancak anlaşılamamaktadır. Dolayısı ile yorumlamaya ihtiyaç vardır. Birinin elinde bir kerykaion bulunan haberciler, iki sütunlu ve tepesi kumaş parçası ile örtülü bir çadır içerisinde, khimationa sarılmış bir vaziyette, açılır kapanır bir taburenin üzerinde oturan ve oldukça üzüntülü olan Achilleus'un huzurundan Briseis'i götürmektedirler. Sanatçı çadırın iki yanında birer erkek figürüne yer vermiştir[247].

Bugün Louvre Museum'da sergilenmekte olan ve MÖ. 480/70'lere tarihlenen kırmızı figürlü skyphos üzerinde Troia Destanı ile ilgili sahnelere yer verilmiştir. Ressam Makron imzalı vazonun A yüzündeki konu, Achilleus'un huzurundan ayrılan Briseis ile ilgilidir (Lev.23, Res.58). Sahnede Achilleus yoktur. Başında diadem bulunan ve ismi yanına yazılı olan Agamemnon Briseis'i götürmektedir. Hemen arkalarında ise bir haberci bulunmaktadır. Başını çevirip geriye bakan figür ise Diomedes'tir. Sanatçı kulpun altına bir ağaç motifi yerleştirerek arkada yer alan

[244] Boysal, age. s. 53-56
[245] Boysal bunun libasyon sahnesi olduğunu söylemektedir (Boysal age. s. 56).
[246] Simon, age. s. 113; Boardman 2002, s. 135, 231, 250; Philipresheph, ags. İliad 22
[247] Carpenter, age. s. 208, 259; Boardman 2002, s. 137; Boysal, age. s. 51

Achilleus'a gelen elçiler sahnesi (Res.78) ile bu sahne arasında bir bağlantı olduğunu vurgulamaya çalışmış olmalıdır[248].

Bilindiği gibi İlyada da Briseis'i haberciler Achilleus'tan alırlar. Oysaki burada sahneye Agamemnon ve Diomedes dâhil olmuştur. Buna benzer sahneler daha sonrada görülecektir. Kişisel olarak bunları sanatçıların özgün yorumu olarak kabul ediyorum. Elbette bu sanatçılar destanı çok iyi biliyorlardı fakat unutmayalım ki resim sanatının kendine has sınırları vardır.

Briseis'in, Achilleus'un huzurundan götürülüşü ile ilgili son örnek MÖ. 5. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen kırmızı figürlü bir kyliksin tondosu üzerinde yer alan betimdir (Lev.23, Res.59). Vulci'den ele geçen ve günümüzde British Museum'da sergilenmekte olan vazo üzerinde yer alan sahnede Agamemnon bir önceki örnekte olduğu gibi Briseis'in elinden tutmuş götürmektedir. İlyada da geçtiği gibi[249] Briseis gönülsüz olarak gitmektedir[250].

Achilleus, annesi Thetis'i çağırıp bunun intikamını almasını söyler. Thetis Olymposa'a çıkıp oğlunun dileğinin gerçekleşmesi için Zeus'a yalvarır. Oğlu savaştan uzak olduğu sürece Akhalar'ın zafer kazanmamasını ister. Geçmişte kendisine iyiliği dokunan Thetis'i kıramayan Zeus bu konuda kendisine söz verir, hatta bu yüzden Hera ile tartışır[251].

Paris Menelaos Mücadelesi: Savaş devam etmektedir. İki ordunun karşı karşıya geldikleri bir sırada Paris, Menelaos'la teke tek dövüşmeyi önerir. Kazanan Helena'yı alacaktır. Öneri kabul edilir ve ant töreni yaptırması için Priamos'a elçi gönderilir. Priamos gelir; töreni yaptırır fakat Paris'in çarpışmasını görmeye dayanamayacağını söyleyerek tekrar geri döner.

Hektor ile Odysseus ilk mızrağı kim atacak diye kura çekerler. Kazanan Paris kardeşi Lykaon'un zırhını giyerek hazırlanır. Düello başlar. Paris'in fırlattığı mızrak Menelaos'un kalkanına çarpar fakat delmez. Oysa Menelaos'un mızrağı Paris'in kalkanını ve zırhını deldikten sonra gömleğini de sıyırır. Paris kıl payı ölümden kurtulur. Menelaos bu defa kılıcı ile saldırır. Paris'in tolgasına vurduğu kılıç dört

[248] Boysal, age. s. 53; Philipresheph, ags. İliad 6
[249] Homeros 2004, I, s. 82
[250] M. Robertson, History of Grek Art, 1975, Lev. 76b
[251] Homeros 2004, I, s. 82-87

parçaya ayrılır. Zeus'a isyan eden Menelaos Paris'in tolgasından yakalayıp alt etmek üzereyken Aphrodite araya girip Paris'i kaçırır. Elindeki tolgayı fırlatan Menelaos öfkeyle Paris'i arar fakat Aphrodite Paris'i sarayına götürmüştür. Agamemnon Menelaos'u galip ilan eder, Troialılardan bedel istemeye karar verilir[252].

Bu düello, Capua'dan ele geçen ve bugün Louvre Museum'da yer alan kırmızı figürlü bir kyliks üzerinde betimlenmiştir (Lev.23, Res.60). MÖ. 490/70'lere tarihlenen bu vazo kırmızı figürde önemli eserler veren ressam Douris ve çömlekçi Kalliades imzalıdır[253]. Sahnenin ortasında, sol tarafta düelloyu kazanan Menelaos, sağ tarafta ise kaçar pozisyonda betimlenmiş olan Paris yer almaktadır. Menelaos'un arkasında adı yazılı olmayan tek figürün Aphrodite olduğu söylenir. Bu tür sahnelerde genelde kahramanların arkasında onu destekleyen tanrı ve tanrıçalar yer alırken burada Aphrodite'nin yer alması ilginç bir durumdur. Boysal, Aphrodite'nin, Menelaos'un kılıcının kabzasına vurarak onu engellemeye çalışmış olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır[254]. En sağdaki figür ise tanrıça Artemis'dir. Anadolu kökenli Artemis'in bu sahnede neden yer aldığı da açık değildir. Belki de sanatçı vazonun diğer yüzünde yer alan Aias-Hektor mücadele sahnesindeki (Res.70) Apollon figürü nedeniyle tekrardan kaçınmıştır[255]. Sonuçta tanrıça figürleri bir yandan sahneyi sınırlarken, diğer yandan da işe tanrıların karıştığını göstermektedir[256].

Diomedes'in Kahramanlıkları: Troia Savaşı'nın önemli figürlerinden birisi de Diomedes'tir. İlyada Destanı'nın 5. Bölümü tamamen Akhalı yiğidin kahramanlıklarına ayrılmıştır.

Savaş korkunç bir şekilde devam ederken tanrılardan Ares, Aphrodite, Hera ve Athena da savaşa karışırlar. Lykaon'un oğlu Pandaros'un attığı okla yaralanan Diomedes, Athena tarafından iyileştirilir ve kendisine babası Tydeus'un gücü verilir. Diomedes bu güçle birçok Troialı'yı öldürür. Aineias ve Pandaros, Diomedes'in üzerine yürürler. Pandaros'u öldüren Diomedes, Aineias'ı da yaralar. Oğlunun yardımına gelen Aphrodite de Diomedes tarafından yaralanır. Aineias'ı ancak Apollon kurtarır.

---

[252] Homeros 2004, III, s. 115vd.
[253] Wikimedia, Paris_%28mythology%29, 800 .px
[254] Boysal, age. s. 59
[255] Simon, age. s. 118; Boysal, age. s. 58-59
[256] Carpenter, age. s. 208

Diomedes Athena ile beraber, Troialıları kışkırtan Ares'in üzerine atları sürer. Athena ile Ares kavgaya tutuşurlar. Diomedes'in fırlattığı mızrak Athena'nın yardımı ile tanrı Ares'in göbeğinin altına saplanır ve tanrı yaralanır[257].

Çoğunlukla büyük vazolar üzerinde mitolojik sahnelere yer veren Tyszkiewicz Ressamı'nın boyadığı, MÖ.500/480'lere tarihlenen ve günümüzde Stockholm'da sergilenmekte olan kırmızı figürlü bir amphora üzerinde Diomedes, ona güç veren tanrıça Athena ve Diomedes'le beraber birçok olaya karışan kurnaz Odysseus sırasıyla betimlenmişlerdir (Lev.24, Res.61). Muhtemelen Athena savaşa dair onlara akıl ve cesaret vermektedir[258].

MÖ. 520'lere tarihlenen ve bugün Kophenag'da bulunan kırmızı figürlü bir kyliks üzerinde yer alan sahnede ise Diomedes ile Aineias mücadelesine yer verilmiştir (Lev.24, Res.62). Sahnede Pandaros'un cesedi için Diomedes'le çarpışan Aineias yere yığılmış, onu yaralayan Diomedes mızrağı havada Aphrodite'yi kovalamaktadır. Sağ tarafta yer alan Apollon ise hızla Aineias'ın yardımına koşmaktadır[259]. Sanatçı sahneyi İlyada ile uyumlu bir tarzda resmetmiştir.

Bu mücadele, MÖ. 500/480 arası çalışmış olan Tyszkiewicz Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde boyadığı bir kalyks kraterin de konusudur (Lev.24, Res.63). Vulci'den ele geçen ve günümüzde Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenmekte olan bu vazo üzerindeki anlatımlı sahnede düelloyu kazanmak üzere olan Diomedes yine sol taraftadır. Hemen arkasında ise kahramanın sağ koluna dokunarak bu durumdan dolayı memnuniyetini ifade eden koruyucusu Athena yer almaktadır. Arkasına doğru düşmekte olan Aineias'ı tutmaya çalışan ise annesi Aphrodite'dir[260].

Diomedes, Lykialı Glaukos ile çarpışırken aralarında konukluk bağları olduğu anlaşılır. Bunun üzerine birbirleri ile savaşmaktan vazgeçip silahlarını değiş tokuş ederler[261]. İkili arasında silahların bu değiş tokuşu, Hasselman Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde betimlediği, Gela Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen ve MÖ. 420'lere tarihlenen bir pelike üzerindeki sahneye konu olmuştur (Lev.24, Res.64). Sol tarafta yer alan Diomedes, profilden betimlenerek sahnede derinlik oluşturmuş olan kalkanını, sağ

[257] Homeros 2004, V, s. 145 vd.
[258] Boardman 2002, s. 113, 232, 249
[259] Carpenter, age. s. 209, 260
[260] Boardman 2002, s. 113; Boysal, age. s. 60; Philpresheph, ags. İliad 13
[261] Homeros 2004, VI, s. 175 vd.

tarafta yer alan ve sağ elini uzatmış olan doğulu kıyafetler içerindeki Glaukos'a vermek üzeredir[262].

Hektor'un vedası: İlyada Destanı'nın insanı en çok etkileyen bölümlerden birisi de şüphesiz Hektor'un oğlu ve karısı ile vedalaşma sahnesidir. Savaşının seyrinin Troialıların aleyhine geliştiği bir sırada kardeşi kâhin Helenos, Hektor ve Aineias'ın yanına gelerek onları cesaretlendirir ve ne yapmaları gerektiği konusunda onları uyarır. Hektor kente giderek annesi Hekabe'den, yaşlı kadınları toplayıp Athena Tapınağı'nda tanrıçaya sunularda bulunmalarını isteyecektir. Hektor kente gelir ve kardeşinin dileğini annesine iletir. Karısı ve oğlunu evde bulamayan kahraman batı surları önünde onlara rastlar. Andromache'nin gitmemesi için ağlamalarına ve yalvarmalarına rağmen Hektor onları eve gönderir ve iyileşen Paris'le beraber tekrar savaş alanına döner[263]. Artık sağ olarak dönmeyecektir.

Kırmızı figürün önemli sanatçılarından olan ressam Euthymides'in betimlediği, MÖ. 510'lara tarihlenen karınlı amphora üzerindeki sahne Hektor'un anne ve babasına vedası ile ilgilidir (Lev.25, Res.65). Bu sahne İlyada Destanı'nda bire bir geçmez. Sanatçı kendi özgün yorumu ile bunu tasarlamıştır. Vulci'de bulunmuş olan ve Münich'te sergilenen vazo üzerindeki sahnede yansıtılan atmosfer, destanda geçen Hektor'un karısı ve oğluna vedasıyla ilgili anlatımdaki o buruk havanın aksine neşeli bir biçimde işlenmiştir. Profilden işlenen kalkan üzerindeki satyr betimi ve Hektor'un o alışılmış olan olgun ve sakallı haliyle değil, sakalsız ve genç olarak sunulması sahneyi ciddiyetinden uzaklaştırmıştır. Sanatçı, Priamos ve Hekabe'yi profilden işlemiştir. Hektor'un ise başı ve sağ ayağı profilden, gövdesi ve sol ayağı cepheden verilmiştir. Hektor'un betimlenişi, özellikle sol ayağının ilerideymiş gibi görünmesi resim sanatında bir yenilik olarak kabul edilmektedir[264].

Kleophon Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde boyadığı, Münich'te sergilenen ve MÖ. 440/30'lara tarihlenen bir stamnos üzerindeki sahne ise Hektor'un karısı Andromache'ye vedası ile ilgilidir (Lev.25, Res.66). Tam teçhizatlı Hektor sunu için elinde bir omphalos tutarken, sol eliyle örtüsünü hafifçe yukarı kaldırmış olan Andromache başını öne eğmiş yere bakmaktadır. Andromache'nin bu duruşu, iffetli bir

[262] Wikimedia, ags. Glaucus_%28Lycia%29, 630 px
[263] Homeros 2004,VI, s. 172 vd.
[264] Charbonneaux, age. s. 325-326; Boysal, age. s. 62-66,

kadının kocasına olan saygısının en güzel ifadesi olsa gerek. Blome, bu ifadenin, kocasının karşısına çıkan her Yunanlı kadın tarafından uyguladığını söylemektedir[265]. Oysaki Andromache bir Anadolu kadınıdır ve onun bu davranışı da Anadolu kadınına özgüdür. Tarih boyunca da bu hep böyle olmuştur. Seramiklerde bu tarzda betimlenen Yunanlı bir kadına rastlamadım. Sanırım bu söylem, Troialıların Yunanlılarla aynı kökenden geldiklerini kabul eden düşüncenin ürünüdür. Oysa daha öncede değinildiği gibi Troialılar öz Anadolu insanıdırlar.

Yüksek Klasik Dönem seramik sanatçısı olan Eretria Ressamı MÖ. 425/20'lere tarihlenen kırmızı figürlü bir kantharos üzerindeki sahneyi, kendi özgün yorumu ile renklendirmeye çalışmıştır (Lev.25, Res.67,68) Sahnenin bir yarısında Kassandara savaşa giden abisi Hektor'a libasyon yaparken, diğer yarısında ise Paris Apollon'dan silahlarını almaktadır. Cepheden betimlenen Hektor çıplak, diğer figürler giysilidir[266]. Konu birebir İlyada'da geçmez. Muhtemelen sanatçı, karısı ve oğluna veda eden Hektor ile Paris'in birlikte savaş alanına dönmelerinden önceki anı resmetmiştir. Dönem özelliği olsa gerek savaşçılar genç ve sakalsız olarak betimlenmişlerdir.

Attika seramiklerinde Hektor'un arabasına dair betimler de yer alır. Londra B 76 Ressamı'nın boyadığı, MÖ. 570/50'lere tarihlenen siyah figürlü bir hydria üzerindeki görsel anlatımda Hektor'un dört atlı[267] arabası görülmektedir. (Lev.26, Res.69). Camiros'tan ele geçen ve bugün British Museum'da sergilenmekte olan bu hydria üzerindeki sahnede sürücü Kebrione arabanın üzerinde hazır bir vaziyette beklerken, Hektor henüz daha arabasına binmemiştir[268].

Hektor-Aias Mücadelesi: Troia Savaşı'ndaki ikili mücadelelerden birisi ve en önemlisi hiç şüphesiz Hektor ile Aias arasında gerçekleşmiştir. İki kahraman arasında akşama kadar devam eden bu mücadele de galip çıkan olmaz ve birbirlerine hediye veren (Hektor Aias'a gümüş kakmalı bir kılıç[269], Aias da ona bir kemer hediye eder) kahramanlar cenke son verirler[270].

---

[265] Blome, age. s. 127
[266] Wikimedia, ags. Hector, 541px, Paris_%28mythology%29, 480 px
[267] İlyada'da Hektor'un atlarının isimleri, Ksanthos, Podargos, Aithon ve tanrısal Lampos olarak geçmektedir (Homeros 2004, VIII, s. 209).
[268] Boardman 2003, s. 36, 247
[269] Aias bu kılıçla intihar etmiştir (Blome, age. s. 125).
[270] Homeros 2004, VII, s. 189 vd.

Ressam Douris ve çömlekçi Kalliades imzalı, bir yüzünde Paris Menelaos düellosunun yer aldığı (Res.60), MÖ. 490/70'lere tarihlenen kırmızı figürlü kyliksin diğer yüzünde ise bu düello sahnesi yer almaktadır (Lev.26, Res.70). Sahne oldukça etkileyici bir şekilde sunulmuştur. Sanatçı Aias'ın mızrağından korunmak isteyen Hektor'u başarılı bir şekilde geriye doğru kaykılmış bir vaziyette sunmuştur. Kahramanların arkasında koruyucu tanrıları Apollon ve Athena yer almaktadır. İlyada'ya göre Aias'ın mızrağı sırasıyla Hektor'un kalkanını, zırhını ve gömleğini deler geçer. Sanatçı resmin büyüsünü bozmamak için sahneyi bu şekilde betimlememiş, bunun yerine yukarıda da değindiğimiz gibi Hektor'un kıvrak bir şekilde mızraktan kurtuluşunu işlemiştir. Destana göre mızrakla saldırıların sonuçsuz kalması üzerine kahramanlar birbirlerine büyük kaya parçalarını fırlatmışlardır. Ressam tek bir kaya parçası ile yetinmiştir[271]. Aias'ın kalkanı ile Hektor'un yüzü arasında yer alan bu kaya parçası, Aias tarafından fırlatılan ve Hektor'un ayaklarının yerden kesilmesine sebep olan kaya parçası olmalıdır[272].

Triptolemos Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde boyadığı, MÖ. 485/70'lere tarihlenen ve İsviçre'de bir özel koleksiyonda sergilenen stamnosun 'B' yüzündeki sahne de (diğer yüzde Achilleus'a gelen elçilerle ilgili bir tasvir bulunmaktadır, Res.76) Hektor-Aias arasındaki mücadele ile ilgilidir (Lev.26, Res.71). Yetenekli ve çok yönlü bir sanatçı olan Triptolemos Ressamı, cenk eden kahramanların arasına ilginç bir şekilde, boğazı kesik, ayakları havada ve sırt üstü yatan bir koç figürü (muhtemelen bir kurban) yerleştirmiş ve ismini de "(Pat)roklos" koymuştur. Sanki kahramanlar onun için savaşmaktadır[273].

Kırmızı figürde çok önemli bir sanatçı olan Kleophrades Ressamı ise, MÖ. 480'lere tarihlenen bir amphora üzerinde kahramanların ikili çarpışmadan ayrılmalarını betimlemiştir (Lev.27, Res.72). Vulci'den ele geçen ve Würzburg'da sergilenen vazo üzerindeki sahnede, karşılıklı verilen hediyelerin ardından Hektor Priamos, Aias ise Phoeniks tarafından alandan uzaklaştırılmaktadır. Her iki kahramanın hediyeleri rahatlıkla görülmektedir[274].

---

[271] Simon, age. s. 118; Blome, age. s. 125; Philipresheph, ags. İliad
[272] Carpenter, age. s. 208
[273] Boardman 2002, s. 139-140, 251
[274] Carpenter, age. s. 209; Boysal, age. s. 69; Philipresheph, ags. İliad 20

Sanatçı sahnede İlyada metnine tam olarak sadık kalmamıştır. Mesela Aias'ı götüren Phoeniks'tir. Oysaki haberci Thaltybos olmalıdır. Muhtemelen sanatçı sahneye daha bir saygınlık kazandırmak amacıyla böyle bir betimlemeye ihtiyaç duymuştur. Ayrıca destanda hediye değiş tokuşu sonrası çok daha barışçıl bir hava vardır. Oysa sahnede kahramanlar zorlukla zaptedilmişlerdir ve hala öfkelidirler[275].

Achilleus'a gelen elçiler: İlyada'nın 8. bölümünde Zeus savaşın yönetimini ele alır ve bunun içinde gelip İda'nın doruğuna yerleşir. Artık üstünlük Troialılar'dan yanadır. Akhalar, Troialıların saldırıları karşısında daha önce yapmış oldukları hendeğe kadar geri çekilmek zorunda kalırlar. Bu tanrısal bozgun karşısında Agamemnon Akhaları toplantıya çağırmak zorunda kalır. Nestor Agamemnon'un Achilleus'a haksızlık yaptığını ifade eder. Agamemnon da bunu kabul eder ve eğer öfkesini yenip yeniden savaşa dönerse bunun karşılığında Briseis de dahil dokuz kız, hatta isterse kendi kızları Chrysothemis, Laodike ve İphianassa'dan birini ona vereceğini söyler. Ayrıca sıra bir sürü de armağan önerir. Bunun için Achilleus'a elçi gönderilmesine karar verilir. Phoeniks, Odysseus ve Aias elçi olarak yola düşerler. Achilleus'un çadırına vardıklarında Odysseus geliş sebeplerini açıklar ve armağanları sıralar. Elçileri iyi bir şekilde karşılayan kahraman, savaşa dönmeyeceğini ve ülkesi Pthia'ya geri döneceğini ifade eder. Aias'ın sitemi ve Phoeniks'in yalvarmaları boşunadır. Odysseus ve Aias geri dönerken, Phoeniks Achilleus'un yanında kalır. Achilleus'un geri dönmeyeceğini öğrenen Akhalar arasında büyük üzüntü baş gösterir[276].

Şüphesiz Achilleus, bu tarz bir tutum sergilemekte haklıdır. Çünkü bütün bu yaşananlar bir kadının kaçırılması nedeniyledir. Oysa şimdi Agamemnon kişisel çekememezlikleri yüzünden onun elinden ganimeti olan kadını alarak kahramanı küçük düşürmüştür. Eğer Agamemnon Briseis'i alarak yaptığı haksızlığın farkına varamıyorsa, Troialılar'a karşı kadın kaçırılması nedeniyle bir sefer düzenlemenin haklı gerekçeleri olduğunu iddia edemez[277].

Achilleus'a elçi gönderilmesine dair en erken betim, muhtemelen Olympia'da bulunmuş olan bronz yapım üçayaklı kazan üzerindeki kabartmada görülür. MÖ.

[275] Blome, age. s. 125-126
[276] Homeros 2004, VIII-IX, s. 240 vd.
[277] Stoevesandt, age. s. 93-94

620'lere tarihlenen kabartmada, biri kerykaion taşımakta olan üç adam Phoeniks, Aias ve Odysseus olarak yorumlanmaktadır[278].

Bu sahnenin, MÖ. 5. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen kırmızı figürlü vazolarda[279] sevilerek uygulandığı görülmektedir. Eukharides Ressamı'nın boyadığı, Cerveteri'den ele geçen ve günümüzde Louvre Museum'da sergilenmekte olan kalyks krater üzerindeki sahne de bunlardan birisidir (Lev.27, Res.73). Sahnede Achilleus ile Odysseus karşılıklı otururken, diğer elçiler ayaktadırlar. Odysseus'un geliş sebeplerini açıklıyor olması destana uygunluk göstermektedir. Bir örtüye sarınmış olan Achilleus gergin, Odysseus ise rahat bir pozisyondadır[280].

Bu konudaki bir diğer örnek Münich'de sergilenen bir kalpis üzerindeki sahnedir (Lev.27, Res.74). Sanatçının metop içi bezeme olarak tasarladığı sahnenin ortasında yine khimationuna sarınmış olan kederli Achilleus ile geliş sebeplerini ona açıklayan Odysseus karşılıklı oturmaktalar. Achilleus'un taburesinin üzerine üstteki örnekte de gördüğümüz gibi bir geyik derisi atılmıştır. Petasosunu arkaya atmış olan Odysseus'un arkasında yer alan figür Phoenikstir. Achilleus'un arkasındaki genç ise Patroklos olmalıdır[281]. Sanatçının, Odysseus'un gövdesinin üst bölümünü profilden, bacaklarını ise dizden aşağı cepheden vermesi oldukça başarısızdır. Ayrıca Odysseus'un sopası ile sahnenin ikiye bölünmesi de bir başka eksikliktir.

Troia Destanı ile ilgili betimleri severek işleyen Tyzskiewicz Ressamı'nın betimlediği, Cerveteri'den ele geçen ve Villa Guilla Etrüsk Milli Müzesi'nde sergilenmekte olan bir oinochoe üzerindeki görsel anlatımda genç olarak betimlenen Achilleus, açılıp kapanabilen bir sandalyede otururken, geliş sebeplerini kendisine açıklayan Odysseus ayakta ve sopasına dayanmış bir vaziyette betimlenmiştir (Lev.28, Res.75). Sanatçı Achilleus'un elini çenesinde işleyerek onun kederini dışa yansıtmaya çalışmıştır. Metop içi tasarlanan bezemede diğer elçiler yer almamaktadır. Yukarıda asılı duran kalkandan sahnenin geçtiği yerin Achilleus'un çadırının içerisi olduğu anlaşılıyor[282].

---

[278] Carpenter, age. s. 208
[279] Bu konu ile ilgili vazolar MÖ. 5. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir. Sıralama en erkenden en geç örneğe doğru yapılmıştır.
[280] Boardman 2002, s. 111, 231-232
[281] Carpenter, age. s. 208
[282] Wikimedia, ags. Odysseus, 600 px

Triptolemos Ressamı'nın boyadığı, arka yüzünde Aias-Hektor mücadelesinin yer aldığı (Res.71) stamnosun bu yüzündeki anlatım Achilleus'a gelen elçilerle ilgilidir (Lev.28, Res.76). Ortada yine khimationuna sarılmış ve kederli bir şekilde Achilleus ile bacak bacak üstüne atmış, rahat, hatta biraz da küstahça Odysseus karşılıklı oturmaktadırlar. Tüm bakışlar (çadırın içerisinde yer alan ve savaşı simgeleyen miğferin bakışları bile) ona yoğunlaşmışken, oldukça gergin olan Achilleus'un dışa kapanıklılığı, öfkesi ve yalnızlığı hissedilmektedir. Sanatçı Achilleus'un arkasına Phoeniks'i yerleştirirken, Odysseus'un arkasındaki figür destandaki Aias'ın aksine Diomedes'tir. İsimler yazılıdır[283].

Tarqunia Ressamı da, Vulci'den ele geçen ve bugün Louvre Museum'da sergilenmekte olan kyliks üzerinde yer alan sahnede bu konuyu işlemiştir (Lev.28, Res.77). Achilleus bu defa ortada değil en solda yer alırken, hemen önünde tanrı Hermes, bu örneklerde sıkça görülen Odysseus'un oturuş biçimini hatırlatan bir tarzda, bir yenilik olarak sahneye dahil edilmiştir. Hermes'in önünde ise ak saçlı Phoeniks yer almaktadır. Üç figürün de yüzleri en sağda bulunan Odysseus'a doğru döndürülmüştür. Tüm figürler oturur bir pozisyondadır. Sanatçı sahnede Aias'a yer vermemiştir. Bu saydığımız yenilikler dolayısıyla burada yukarıda gördüğümüz örneklerden farklı bir anlatımın söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Khimationuna sarılmış olan Achilleus'un kederli hali üst örneklerle benzerdir[284].

Achilleus'a gelen elçilerle ilgili son örnek, ressam Makron imzalı, ön yüzünde Briseis'in Agamemnon'a tesliminin yer aldığı (Res.58) skyphosun arka yüzündeki görsel anlatımdır (Lev.28, Res.78). Res. 75'deki oinochoe üzerinde yer alan sahnede olduğu gibi Achilleus açılıp kapanabilen bir tabure üzerinde otururken, ona geliş sebeplerini açıklayan Odysseus hemen karşısında ayakta ve sopasına dayanmış bir şekilde betimlenmiştir. Sanatçı diğer elçilerden Aias'ı Odysseus'un arkasına, Phoeniks'i ise Achilleus'un arkasına yerleştirmiştir, her iki figür de Odysseus gibi ayakta ve sopalarına dayanmış bir pozisyondadır. Figür isimleri yazılıdır. Yukarıda asılı olan kılıç ve başlık ile sanatçı olayın geçtiği yerin Achilleus'un çadırının içi olduğunu vurgulamış olmalıdır[285].

[283] Blome, age. s. 128; Stoevesandt, age. s. 95
[284] Wikimedia, age. Odysseus, 800 px
[285] Boysal, age. s. 73; Philipresheph, ags. İliad 23

Boysal'ın, çadırın dışında yer alan Diomedes'i bu sahne ile ilişkilendirmesine[286] bir anlam veremedim doğrusu. Çünkü Diomedes elçi olarak gelmemiştir, hatta dönüşte Achilleus'un gelmeyeceğini öğrenince Agamenon'a, onu fazla şımarttığı konusunda sitemde bulunmuştur[287]. Bazı sanatçıların bu sahnede Diomedes'e yer vermeleri ise kendi özgün yorumları olarak kabul edilmelidir.

Dolon'un Öldürülmesi: Bir gece Akhalar'ın kampında toplanan kurultayda Nestor, Troialılar'ın kampına gözcü gönderilmesini önerir. Odysseus ile Diomedes bu iş için görevlendirilirler. Aynı gece Hektor da Dolon[288] adlı bir genci casusluk yapması için Akha kampına göndermiştir. Kurt postuna bürünen ve başına da samur bir kürk geçiren Dolon Akhalar'a yaklaşıp elinden geldiği kadar planlarını öğrenecektir. Ancak yolda Odysseus ve Diomedes'e yakalanır ve esir edilir. Ağzı iyice arandıktan sonra da Diomedes tarafından kafası uçurulur[289].

Dokimasia Ressamı tarafından kırmızı figür tekniğinde betimlenen bir kyliks üzerindeki sahne Dolon efsanesi ile ilgilidir (Lev29, Res.79). MÖ.500/480'lere tarihlenen ve bugün Petersburg Hermitage Müzesi'nde sergilenen vazodaki sahnede Dolon, destanda anlatıldığı gibi kurt postuna bürünmüş ve başına da bir kürk geçirmiştir. Ağaç betimiyle olayın doğal bir ortamda geçtiğinin vurgulanmak istendiği sahnede Troialı genç, önden Odysseus ve arkadan Diomedes tarafından kıstırılmış ve başını da korkuyla geriye doğru çevirmiştir[290]. Muhtemelen sanatçı, bilinçli olarak kendisini öldürecek olan Diomedes'e doğru yönünü döndürmüştür.

Dolon efsanesi ile ilgili bir başka örnek, İtalya'da bulunan ve bugün Louvre Museum'da sergilenmekte olan kırmızı figürlü bir lekythostur (Lev.29, Res.80). MÖ. 460'lara tarihlenen bu vazo üzerindeki sahnede ise Dolon bir ağacın altında pusuya yatmıştır. Üzerinde yine bir kurt postu bulunmaktadır. Sakallı olarak betimlenen Dolon'un, destanda anlatılanın genç ifadesine pek de uyduğu söylenemez[291].

---

[286] Boysal, age. s. 73
[287] Homeros 2004, IX, s. 240
[288] Bazı yazarlara göre, Dolon efsanesinin anlatıldığı, "Doloneia" diye bilinen İlyada'nın 10. bölümü, MÖ. 6. yüzyılda genç bir ozan tarafından destana ilave edilmiştir (West, age. s. 85)
[289] Homeros 2004, X, s. 241 vd.
[290] Boardman 2002, age. s. 137, 232, 250
[291] Wikimedia, ags. Dolon, 450 px

Akhalar Zor Durumda: Zeus, kontrolü ele aldıktan sonra savaşın seyri Troialılar'dan yana gelişmektedir. Destanın yirmi altıncı günündeki üçüncü büyük çatışmada Agamemnon ile Hektor karşılaşır. Çatışmalarda Diomedes, Agamemnon ve birçok Akhalı yiğit yaralanır. Akhalar'da telaş başlamıştır artık. Bu manzara karşısında Nestor, karşılaştığı Patroklos'a Achilleus ile ilgili sitemlerini iletir.

Çarpışmalar kıyasıya bir şekilde devam etmektedir. Troialılar, Akhalar'ın kendilerini korumak için yaptıkları duvara saldırır ve Lykialılar, duvarda delik açarlar. Panik içerisindeki Akhalar gemilere doğru kaçışırlar. Savaşı Semendirek (Samothrake) Adası'ndan izleyen Akha yanlısı tanrı Poseidon, iki Aias'ı Troia saldırılarına karşı koymak için kışkırtsa da Troialılar gemilere kadar sokulurlar.

Akhalar'ı şaşkın ve şaşırmış olarak gören Hera, savaşın seyrini Troialılar'ın lehine değiştiren kocası Zeus'a sinsice bir plan hazırlamaya karar verir. Bunun için Aphrodite'nin cinsel istek uyandıran memeliğini alır, süslenir, püslenir ve İda Dağı'na çıkar. Orada Zeus'u kandırıp onunla sevişmeyi başarır. Tanrı Zeus uykuya dalınca Poseidon Akhalar'ın yardımına koşar ve Zeus uyanıncaya kadar Troialılar'ı çok müşkül bir hale sokar. Zeus uyanınca karısını oyununu anlar ve ona müthiş bir şekilde öfkelenir. Poseidon ise Zeus'un korkusu ile savaş alanından uzaklaşır. Apollon'u Hektor'a gönderen Zeus yeniden Akha duvarına saldırmasını ister. Hektor'un duvara doğru saldırısı ile Akhalar tekrar gemilere kadar geri çekilmek zorunda kalırlar. Durum Akhalar için oldukça vahimdir[292].

Patroklos'un Savaşa Geri Dönüşü ve Sarpedon'un Öldürülmesi: Akhaların bu vahim durumunu gözleri ile gören Patroklos ağlayarak Achilleus'un yanına gelir ve hazin durumu ona bildirir. Achilleus gelmese bile kendisi yeniden savaşa dönmeye kararlıdır. Yiğitten silahlarını ister. Achilleus silahları verir ve ona "sadece gemilerden Troialıları kov, bensiz onlarla dövüşme" diye nasihatte bulunur.

Bu sırada savaş alnında ise Aias, Hektor karşısında zor durumdadır. Hatta Hektor mızrağını bile kırar. Troialılar gemileri ateşe vermişlerdir. Manzarayı gören Achilleus arkadaşına acele etmesini söyler. Arabacı Automedon, Achilleus'un uçan atları Ksanthos (aynı zamanda Hektor'un atının adı) ve Balios ile ölümlü Pedasos'u koşuma sürerken, Achilleus da seçkin birlikleri Mrmydonları hazırlar. Patroklos artık savaş

[292] Homeros 2004, XI-XV, s. 258 vd.

alanındadır. Achilleus, savaşın gemilerden uzaklaşması ve arkadaşının sağ salim geri dönmesi için Zeus'a yalvarır. Ancak Zeus ikinci isteğini kabul etmez. Patroklos ölecektir.

Achilleus'un zırh ve silahları ile Patroklos'u savaş alanında gören Troialılar, kahramanın öfkesinden vaz geçtiğini sanarlar. Patroklos birçok Troialı'yı öldürür. Önce direnen Troialılar, daha sonra darmadağın bir şekilde kaçmaya başlarlar. Sarpedon onun karşısına çıkmaya ve onu durdurmaya karar verir. Zeus, ölecek olan oğlu Sarpedon'a acır hatta bu yüzden yeryüzüne kan damlaları akıtır. Karşı saldırıya geçen Sarpedon, ölümlü at Padasos'u öldürür. Ancak kendisi de Patroklos tarafından öldürülür.

Bundan sonra Sarpedon'un cesedi için mücadele başlar. Akhalar kahramanın silahlarını soyarlar. Bu duruma daha fazla dayanamayan Zeus'un emri ile Apollon, cesedi götürmeleri için Uyku (Hypnos) ile Ölüme (Thanatos) verir[293].

Kleophrades Ressamı'nın, kırmızı figür tekniğinde boyadığı, bugün Roma'da sergilenen ve MÖ.500/480'lere tarihlenen bir stamnos üzerindeki sahnenin, Patroklos'un, Achilleus'un huzurundan ayrılıp yeniden savaşa dönüşü ile ilgili yapmış olduğu son hazırlıklarla ilgili olduğu kabul edilir (Lev. 29, Res.81). Her ne kadar figür isimleri yazılı olmasa da sahne bu şekilde yorumlanmıştır. Sahnede biri oturmakta olan üç figür, ellerindeki phialerle libasyon yapmaktadırlar. Yukarıda gördüğümüz Achilleus'a gelen elçilerle ilgili betimlerdeki benzer örneklerle, oturan kişinin Achilleus olduğu söylenebilir. Kulbun tam altına betimlenmiş olan sunak ile Achilleus arasındaki silah kuşanan kişinin ise Patroklos olduğu kabul edilir. Yapılan libasyon onun zafer kazanması ve savaştan sağ dönmesine yönelik olmalıdır. Achilleus'un arkasındaki yaşlı kişinin de Phoeniks olduğu anlaşılmaktadır. En solda yer alan figürün (her ne kadar vazonun diğer yüzünde yer alsa da), hal ve duruşu ile bu sahnenin bir parçası olduğu söylenebilir. Sunağa doğru döndürülmüş olan bu figürün sağ elinde bir miğfer ve sol elinde bir kılıç bulunmaktadır. Sanki kendisi de savaşa katılmak için bir hazırlık içerisindedir. Libasyona katılmayan bu kişinin kimliği hakkında farklı görüşler vardır. En makbul görüşe göre bu figür, Achilleus'un, Patroklos'tan sonra en çok sevdiği kişi[294] olan ve Patroklos ile beraber savaşa geri dönen arabacı Automedon'dur[295].

---

[293] Homeros 2004, XVI, s. 359
[294] Homeros 2004, XVI, s. 363
[295] K. F., Johansen, The Iliad in Early Grek Art, 1967, s. 184-185

Ressamlar, Achilleus'un atları ve arabası ile ilgili betimlere de yer vermişlerdir. Hem çömlekçi hem de ressam olarak imza atan Nearchos bunlardan biridir. MÖ.575/50'ler arası çalışmış olan sanatçının siyah figür tekniğinde boyadığı, bugün Atina Akropolisi'nde yer alan bir stamnos üzerindeki anlatımlı sahnede atlarını koşan Achilleus figürü yer almaktadır (Lev.29, Res.82). Figür isimleri yazılıdır. Yukarıda da değindiğimiz gibi bu atlardan Ksanthos ve Balios ölümsüzdür, Pedasos ise Sarpedon tarafından öldürülür[296].

Sarpedon'un cesedinin Hypnos ve Thanatos tarafından savaş alanından kaldırılması ile ilgili resimler MÖ. 6. yüzyılın sonu ile 5. yüzyılın başlangıcı arasındaki döneme tarihlenen birkaç vazoda görülür. Çömlekçi Pamphaios imzalı, MÖ. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen kırmızı figürlü kyliks bunlardan biridir. Vulci'den ele geçen ve Bugün British Museum'da sergilenen vazo üzerinde yer alan sahnede, kanatlı ve sakallı olarak betimlenen ikizler, silahları Akhalar tarafından soyulduğu için çıplak olarak betimlenen Sarpedon'un cesedini yerden kaldırmaktadırlar (Lev.30, Res.83)[297]. Figür isimleri yazılı olmadığı için sağ ve sol köşede yer alan bayanların kimliği yoruma açıktır. Elinde kerykaion bulunan figür muhtemelen tanrıça İris'tir. Bilindiği gibi o da Hermes gibi habercidir. "Ayağı tez", "yel gibi uçan" diye vasıflandırılan İris Homeros destanlarında önemli rol oynar[298].

Bu konudaki ikinci örnek, Euthymides ile beraber MÖ. 6. yüzyılın son onbeş-yirmi yıllık döneminde Attika kırmızı figür seramiğine damgasını vurmuş olan ressamlardan Euphronios ile çömlekçi Euksitheus imzalı bir kalyks kraterdir (Lev.30, Res.84). Sahnede figür isimleri yazılıdır. Yukarıdaki örnekte olduğu gibi Sarpedon'un çıplak olan cesedi Hypnos ve Thanatos tarafından yerden kaldırılırken, sahneye dâhil edilen Hermes onlara yol göstermektedir. Sanatçı sahneyi her iki yandan, tam donanımlı ve aynı zamanda simetrik iki savaşçı ile sınırlamıştır. En az sanatçısı kadar önemli olan vazo günümüzde New York Metropolitan Sanat Müzesi'nde sergilenmektedir[299].

Sarpedon'un cesedinin kaldırılması ile ilgili son örneğimiz MÖ. 500/480'lere tarihlenen ve Athena Ressamı tarafından boyanan siyah figürlü bir lekythos üzerinde yer alan sahnedir (Lev.31, Res.85). Berlin'de sergilenen vazo üzerindeki betimde cesedi

---

[296] Robertson, age. Lev. 36a; Simon, age. s. 80; Boardman 2003, s. 35
[297] Robertson, age. Lev. 73a
[298] Erhat, age. s. 162
[299] Simon, age. s. 98; Boardman 2002, s. 32-33; Boysal, age. s. 76-77; Philipresheph, ags. İliad 52

kaldırılan kişinin Memnon olma ihtimali de yoruma açıktır[300]. Ancak bazı kaynaklara göre Memnon, Achilleus tarafından öldürüldüğü zaman, henüz Akhalar cesedin yanına varmadan annesi şafak tanrıçası Eos tarafından savaş alanından uzaklaştırılmıştır[301]. Dolayısıyla cesedi kaldırılan kişinin Sarpedon olması akla daha yatkındır[302].

Patroklos'un Öldürülmesi: Achilleus'un "peşlerinden gitme" nasihatini dinlemeyen Patroklos, Troialılarla Lykialıların peşlerine düşer ve Batı Kapıları'na kadar onları kovalar. Surların üstüne dikilen Apollon onun için ölümü tasarlarken, savaşa susamış olan Patroklos üç kez duvara tırmanır, ancak üçünde de Apollon onu aşağı yuvarlar. Dördüncü tırmanışında Apollon ona hitaben "Çekil! Achilleus bile Troia'yı yıkamayacak" deyince Patroklos tanrının öfkesinden kaçmaya başlar. Dayısı Asios'un kılığında Hektor'un yanına gelen Apollon, atları Patroklos'un üzerine sürmesini ister.

Artık iki kahraman karşı karşıyadır. Patroklos, Hektor'un arabacısı Kebrione'yi öldürür. Ceset için yapılan mücadeleyi Akhalar kazanır. Bu arada Apollon arkadan yaklaşıp elinin içi ile Patroklos'un sırtına vurur ve gözleri kararan kahramanın başından miğferini çıkarıp fırlatır. Miğfer artık yakında kendisi de ölecek olan Hektor'dadır. Sonunda Panthoos oğlu Euphorbos'un ilk mızrağı sapladığı Patroklos Hektor tarafından öldürülür[303].

Bundan sonra Patroklos'un silahları için yoğun bir mücadele başlar. Bilindiği gibi bu silahlar Achilleus'a aittir. Cesedi ve silahları kurtarmak isteyen Menelaos Euphorbos'u öldürür, ancak Hektor'u görünce kaçar. Hektor ölüyü silahlarından soymayı başarır ve bu silahları kendisi kuşanır. Achilleus'un ölümsüz atları bile Patroklos'un bu durumuna ağlamaktadır. Zeus Troialılar'a zaferi müjdeler. Akhalar bozguna ve bütün olumsuzluklara rağmen cesedi kurtarmayı başarırlar[304].

Patroklos'un aynı anda üç rakiple (Apollon, Euphorbos ve Hektor) yaptığı dramatik mücadele, resim sanatı için karmaşık bir konudur. Bu nedenle sanatçılar

---

[300] Boardman 2003, s. 231, 251

[301] Wöhlcke, age. s. 168

[302] Sarpedon ile ilgili son olarak şunu söylemek istiyorum: Lykialı önder Sarpedon İlyada Destanı'na göre Troia Savaşı ortaklarının en ünlüsü ve en yiğididir. Hiçbir çıkar gözetmeksizin yaşamış olduğu yarımadanın korunması ve düşmandan temizlenmesi için ordusu ile beraber Lykia'dan kalkıp Troia önlerinde savaşmaya gelmiştir, tıpkı kurtuluş savaşında ülkemizi düşmandan temizlemek isteyen vatanseverlerin cepheden cepheye koşmaları misali. Lykialı yiğidin yüreği tam bir yurtseverlik ve aşkı ile çarpar ta ki ölünceye kadar. Tabii kuzeni Glaukos'u da unutmayalım.

[303] Homeros 2004, XVI, s. 378 vd.

[304] Homeros 2004, XVII, s. 384

kahramanın ölüsü için yapılan mücadeleleri betimlemeyi tercih etmişlerdir[305]. MÖ. 540/30'larda en güzel eserlerini sunan Eksekias gibi bir usta da, Vulci'den ele geçen ve Münich'te sergilenmekte olan siyah figür tekniğindeki gözlü kyliks üzerinde Patroklos'un cesedi için yapılan mücadeleyi resmetmiştir (Lev.31, Res.86). Gözler arasında ve kulbun her iki yanında simetrik olarak betimlenen tam donanımlı askerler, kulbun altında yüzükoyun yatan ve sanki hala hayat belirtisi olan bir ceset için mücadele etmektedirler. Mücadele eden altı savaşçıdan Hektor ve Diomedes'in adları okunabilmektedir[306]. Sahne, diğer tarafta da aynı şekilde tekrar edilmiştir. Patroklos bu defa sırt üstü yatmaktadır[307].

Patroklos'un cesedi için yapılan mücadele ressam Oltos'un betimlediği MÖ. 520/10'lara tarihlenen ve günümüzde Berlin'de sergilenen kırmızı figürlü bir kylikse de konu olmuştur (Lev.31, Res.87). Sahnede figür adları yazılıdır. Buna göre kalkanında aslan tasviri bulunan Aineias ile karşısındaki Aias, silahları ve elbiseleri soyulmuş olan Patroklos'un cesedi için mücadele etmektedir. Destandaki anlatıma göre aslında Aineias bu mücadeleye son anlarda dahil olmuştur[308]. Aineias'ın arkasında Hippasos yer alırken, Diomedes Aias'a yardım etmektedir. Patroklos'un gövdesinin üst bölümü hafif burkulmuş bir vaziyette betimlenmiştir. Sanatçı Patroklos'u çektiği acının ızdırabıyla olsa gerek saçlarını çekiyormuş gibi bir atmosferde yansıtmıştır[309].

Agrigent'te sergilenen ve MÖ. 500'lere tarihlenen kırmızı figürlü bir kalyks krater üzerindeki sahnede ise Patroklos'un cesedinin taşınması konusu yer almaktadır (Lev.31, Res.88). Ağır silahlı Akhalar, silahlarından arındırıldıktan sonra zorla kurtardıkları cesedi, şeffaf ve yıldızlarla süslü bir örtüye sardıktan sonra özenli bir şekilde yerden kaldırmaktadırlar. Ölünün gür saçları yere doğru sarkmaktadır. Arka kısımda kalan ve ağıt yakan kişinin Achilleus olduğu kabul edilir. En solda ismi okunabilen kahraman ise Aias'tır. Küçük bir savaşçı şeklinde sağa doğru koşmakta olan figür de ölen kahramanın "eidolon" (gölge-hayal)udur. Bu figür, Patroklos'un mezarının etrafında görülen haliyle aynıdır[310].

---

[305] Blome, age. s. 130
[306] Philipresheph, ags. İliad 25; Carpenter, age. s. 210
[307] Simon, age. s. 86; Boardman 2003, s. 58
[308] Homeros 2004, XVII, s. 397
[309] Boysal, age. s. 80
[310] Blome, age. s. 130

Achilleus Yeniden Savaşa Dönüyor: Antilochos, kara haberi ulaştırmak için Achilleus'un yanına vardığında, kahraman onun ne için geldiğini tahmin eder. Antilochos'tan yaşanaları dinleyen kahraman korkunç bir yasa bürünür. Annesi Thetis kederli oğlunun yanına varınca Achilleus ondan yeni silahlar ister. Çünkü Peleus'a düğün hediyesi olarak verilen silahları şimdi Hektor kuşanmaktadır. Şafak sökene kadar yeni silahları getireceğini söyleyen Thetis oradan ayrılır.

Achilleus artık Agamemnon'a olan öfkesini Hektor'a yöneltmiştir ve öç almaya yeminlidir. Bu arada İris'i Achilleus'un yanın gönderen Hera, Thetis gelene kadar başka silahlar kuşanarak hendeğe kadar gitmesini ister, bu şekilde belki Troialılar ondan ürküp gevşerler ve Akhalar da bir parça soluk alırlar. Achilleus söyleneni yapar, ancak yeni silahlar gelene kadar savaşmayacağına dair annesine söz verdiği için sadece nara atmakla yetinir. Bu dönüyorum işareti Troialılar'ın üzerinde soğuk bir duş etkisi yapmaya yeter. Achilleus ölen arkadaşının cesedini görür ve onun için gözyaşı döker.

Akşam olup savaşa ara verilince Troialılar'ın toplantısında söz alan Pulydamas, kentte dönüp orada savaşmayı, burada Achilleus ile baş edemeyeceklerini ifade eder. Ancak bu söz Hektor'u çok fena sinirlendirir ve Troialılar da Hektor'u destekler çünkü Athena hepsini kandırmıştır.

Diğer tarafta ise Patroklos'un cesedi yıkanıp temizlenir ve bir yatağa yatırılır. Kederli Achilleus yanı başındadır. Thetis ise çoktan Hephaistos'un yanındadır. Topal tanrı, zamanında iyiliğini gördüğü Thetis'in istediği silahları altın, gümüş, tunç ve kalay gibi madenleri kullanarak yapıp bitirir ve Thetis de şafak sökmeden onları oğluna ulaştırır[311].

Metal Dökümhanesi Ressamı'nın Berlin'de sergilenen ve MÖ. 490/80'lere tarihlenen kyliksinin tondosundaki resimde, yepyeni parıldayan miğfere son çekiç darbelerini vurarak bitirmiş ve eserini hayranlıkla seyreden Hephaistos ile elinde bir mızrak ve bir kalkan tutan Thetis topal tanrının atölyesindedirler (Lev.32, Res.89). Tanrıçanın elindeki kalkan 'alter' olarak adlandırılır. Kenarları içeriye dönük olan bu kalkan Boiotia tipi olarak bilinir[312]. Dizlikler arkada asılıdır. Örsün yanında ikinci bir

[311] Homeros 2004, XVIII, s. 405

[312] Boiotia tipi dediğimiz kalkan gerçekte hiç var olmamıştır ve bu kalkan sekiz biçimli Myken kalkanlarına öykünerek yapılmıştır. Sahnede bu kalkanın varlığı bir kahramanlığı işaret olarak kabul edilir, ancak tek bir kahramana ait bir simge değildir (Carpenter, age. s. 206).

çekiç daha bulunmaktadır. Attika kırmızı figür seramiğinde önemli bir eser olan bu ünlü vazo Vulci'den ele geçmiştir[313].

Patroklos'un ölümü ile öfkesinden vazgeçen Achilleus ile Agamenon barışırlar. Her ikisi de pişmandır. Agamemnon'un, hiç dokunmadığını söylediği Briseis dahil vermek istediği bir sürü armağan Achilleus'un umurunda değildir. O, bir an önce arkadaşının intikamını almak amacındadır. Hektor'dan sonra ölüm sırasının kendisine geleceği ile ilgili uyarılara oldukça sinirlenir ve Thetis'in getirdiği yeni silahları kuşanarak savaşa hazırlanır[314].

Achilleus'un, annesi Thetis'ten ikinci kez silah donanımını alması ve kuşanması ile ilgili ilk görsel betim, KX Ressamı'nın siyah figür tekniğinde boyadığı, MÖ. 580/70'lere tarihlenen ve Rhodos Müzesi'nde sergilenen Ialysos buluntusu bir lekane üzerinde yer alan anlatımdır (Lev.32, Res.90). Korinth seramiğinin etkisi ile sphenkslerle sınırlandırılan sahnede Thetis ve Achilleus karşılıklı betimlenmişler ve ortalarında da tanrıçanın kahramana sunduğu kalkan, miğfer ve mızraktan oluşan silahlar yer almaktadır. Yine Boiotia tipi kalkan üzerinde yer alan panter figürü dikkat çekicidir, sanki kalkandan dışarı fırlayacakmış gibi bir havada yansıtılmıştır[315].

Boardman bu sahnenin, kahramanın Troia'ya gitmeden önce evinde zırhını alırken ve giyerken betimlenişi ile ilgili olabileceğini ifade etmektedir[316]. Ancak birinci kuşanma ile ilgili bölümdeki kriterlere göre ikinci kuşanmaya dair bir betim olması daha muhtemeldir. Ayrıca Achilleus'un olgun yaşlı ve sakallı olarak betimlenişi de bu tezimizde haklı olabileceğimizi destekleyen bir başka ölçüttür. Fakat yine de bu resimleri kesin çizgilere ayırmak zordur.

MÖ. 575/50'lere tarihlenen ve günümüzde Louvre Museum'da sergilenmekte olan siyah figürlü bir hydria üzerindeki sahnede Thetis kalkan ve zafer tacını andıran bir nesneyi oğluna sunarken, göğüslük, dizlik ve miğfer gibi diğer kuşamları arkada yer alan nereidler taşımaktadır (Lev. 32, Res.91). Yine sakallı ve olgun bir yaşta betimlenen Achilleus aynı zamanda çıplaktır. Arkasında yer alan ve diğer tarafa yönelik olarak işlenen tam donanımlı figür ise Odysseus'tur[317].

---

[313] Blome, age. s. 130; Theoi, ags. P13.4T
[314] Homeros 2004, XIX, s. 423 vd.
[315] Boardman 2003, s. 18, 246
[316] Boardman 2003, s. 231
[317] Wikipedia, ags. Achilles, 800 px

MÖ. 560/30 yılları arasında çalışmış olan siyah figürün önemli sanatçılarından Amasis Ressamı da Achilleus'un silah donanımlarını alması ile ilgili betimleri işlemiştir. Bu konuda elimizde iki örnek mevcuttur. Bunlardan ilki Vulci'den ele geçen ve Berlin'de sergilenen bir karınlı amphora üzerinde yer alan sahnedir (Lev.33, Res.92). Sahnede Thetis zarif bir armayla süslenmiş olan Boiotia tipli kalkanı Achilleus'a verirken, sanatçı boş kalan yerlere Akhalı savaşçıları (muhtemelen Achilleus'un seçkin birlikleri mrmydonlar) yerleştirmiştir[318]. İkincisi ise Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenmekte olan, Orveito buluntusu bir boyunlu amphoradır (Lev.33, Res.93). Thetis bu kez yuvarlak tipli kalkanı ve miğferi oğluna verirken betimlenmiştir. Achilleus'un arkasında başka bir figür daha yer almaktadır[319].

Achilleus'un zırh donanımını alması ile ilgili son örneğimiz Camiros'ta bulunmuş olan ve Louvre Museum'da sergilenen kırmızı figürlü bir pelike üzerinde yer alan sahnedir (Lev.33, Res.94). MÖ. 460'lara tarihlenen vazo üzerindeki sahnede Thetis'in yeni donanımı sunması ve aynı zamanda oğlunun kederini paylaşması sahnesi birleştirilmiştir. Manierist stilde bezenmiş olan vazo üzerinde yer alan sahnede Thetis oldukça genç olarak betimlenen oğlunu teselli ederken, savaş donanımlarını nereidler taşımaktadırlar. Sahneye Athena da dâhil olmuştur. En sağda yer alan figür ise Phoeniks veya deniz tanrısı Nereus olarak yorumlanmaktadır[320].

Hektor'un Öldürülmesi: Achilleus ile takviye edilen Akha ordusu savaş için hazırlanırken, Olympos'ta tanrıları toplayan Zeus savaşta onları serbest bırakır. Hera, Athena, Poseidon, Hermes ve Hephaistos Akhalar'ın yanında yer alırken, Apollon, Artemis, Ares, Aphrodite, ırmak tanrısı Ksanthos ve Leto Troialılar'dan yanadır. Hera-Artemis, Athena-Ares, Poseidon-Apollon, Hermes-Leto ve Hephaistos-Ksanthos karşı karşıyadır.

Achilleus'un karşısına öncelikle Apollon'un "senin anan onun anasından üstün" diyerek doldurduğu Aineias çıkar. Achilleus onu öldürecekken Poseidon kahramana acır ve onu kurtarır. Bir daha Achilleus'un karşısına çıkmaması konusunda da onu uyarır. Bir tarafta Hektor, diğer tarafta Achilleus'un kışkırttığı iki ordu geri dönülmez bir çarpışma içerisine girmişlerdir artık. Apollon, Hektor'u, Achilleus ile surların dışında

[318] Boardman 2003, s. 55, 231, 248
[319] Philipresheph, ags. Iliad 27
[320] Carpenter, age. s. 210; Wikimedia, ags. Achilles, 716 px

karşılaşmaması ve onu kalabalığa çekmesi konusunda uyarmasına rağmen, en küçük kardeşi Polydoros Achilleus tarafından öldürülen Hektor kahramanın üzerine yürür. Hektor'un fırlattığı mızrağı Athena savuşturur. Achilleus'un saldırdığı Hektor ise Apollon tarafından kaçırılır.

Troia ovasında önüne geleni öldüren ve Skamandros ile Simoeis nehirlerine atan Achilleus'un zulmüne Irmak tanrısı Skamandros bile dayanamaz ve Achilleus'un peşine düşer. Hera ve Hephaistos'un yardımı ile Irmak tanrısının gazabından kurtulan Achilleus, Troialılar'ı püskürte püskürte surların önüne kadar getirir. Durumun vehametini gören Priamos derhal kapıların açılmasını emreder. Tanrı Apollon ise, Troialılar'ın surların içerisine sığınabilmelerini sağlamak amacıyla Antenor'un oğlu Agenor'u kahramanın karşısına sürer. Agenor'un fırlattığı mızrak Achilleus'a isabet etse de tanrı armağanı dizliği onu korur. Daha sonra Agenor'u bir buluta sarıp kaçıran tanrı onun kılığında epey bir süre daha Achilleus'u oyalar. Apollonun bu zaman kazanma taktiği ile Troialılar surların içerisine doluşurlar. Ancak anne ve babasının tüm ısrarlarına rağmen Hektor içeri girmez ve surların dışında kalır. Hektor'un iç hesaplaşması başlamıştır artık. Pulydamas'ı dinlemediğine hayıflanır. Kaçınılmaz son gelip çatmıştır; en büyük düşmanı ve rakibi karşısındadır.

Achilleus'u aniden karşısında gören Hektor korkuya kapılıp kaçmaya başlar ve Achilleus da peşine düşer. Bu şekilde kentin etrafını üç kez dolaşırlar. Birinden ılık birinden soğuk su akan pınarlara dördüncü gelişlerinde Zeus kader tartısını kaldırır ve Hektor'un ölüm kefesi ağır basar. Artık Apollon bile kadere razı olur ve onu korumaktan vazgeçer.

İki kahraman çarpışırlar. Vücudunda tek açık yeri olan, köprücük kemiğinin omuzu boyundan ayırdığı yerden aldığı mızrak darbesi Hektor'un sonu olur. Ölmeden önce cesedinin verilmesi için yalvarır fakat Achilleus kabul etmez. O zaman da kendisine Batı kapıları önünde Apollon ve Paris tarafında öldürüleceğini hatırlatır.

Önce Hektor'un silahlarını soyan Achilleus, daha sonra iki ayağını topukla bilekler arasından deler ve kayışları geçirir. Bu şekilde Hektor'un ölüsünü yedi kez Troia surlarının etrafında sürükler.

Surlar üzerinden bu korkunç sahneyi izleyen herkes Hektor için gözyaşı dökmektedir; anne ve babasının yaktığı ağıtlar göklere yükselmektedir. Sarayında Hektor'un dönüşünü hayal edip hazırlıklar yapan karısı Andromache'nin ise olanlardan

henüz haberi yoktur. Surlardaki bağrışmayı duyup dışarı fırladığında kocasının sürüklenmekte olan cesedini görür[321].

Andromache'nin burada yaktığı ağıt, sanırım İlyada'yı okuyan en duygusuz insanı bile derinden etkilemiştir.

Berlin Ressamı, kırmızı figür tekniğinde boyadığı, MÖ. 490/80'lere tarihlenen ve British Museum'da sergilenen volütlü kraterin boyun kısmının her iki yüzüne Achilleus ile ilgili konuları betimlemiştir. Ayrıntısı verilen buradaki sahne Achilleus'un Hektor'u kovalaması ile ilgilidir (Lev.34, Res.95). Diğer yüzde ise Memnon ile olan mücadelesi yer almaktadır (Res.121). Ayrıntı sunabildiğimiz bu sahnede Hektor yoktur, üstten aşağı doğru sırası ile Hektor'un fırlattığı mızraktan Achilleus'u kurtaran Athena, elindeki mızrağı Achilleus'a göstererek sanki senin ölümün bundan olacak diyen Apollon ve kaçan Hektor'u kovalayan tam donanımlı Achilleus sıralanmaktadırlar[322].

Hektor'un Achilleus tarafından kovalanışı ile ilgili ikinci örneğimiz, Troia Destanı ile ilgili sahneleri sıklıkla kullanan Kleophrades Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde boyadığı, MÖ. 500/480'lere tarihlenen bir kyliks üzerindeki sahnedir (Lev.34, Res.96). Yıpranmış ve bazı parçaları eksik olan vazonun bir yüzünde, kovalamacanın kent kapısı önünde gerçekleşen bölümü gösterilmiştir. Önde Hektor ve arkasında Achilleus aynen destandaki gibi koşar vaziyette betimlenmişlerdir. Başını geriye çevirmiş olan Hektor mızrağı ile kendisini korumaya çalışmaktadır. Kâsenin komple ağız kenarını çevreleyen sur duvarı ile kapıları koruyan silüet görünümlü, İskit kıyafetli iki okçu dikkat çekmektedir. Diğer yüzde ise oldukça harap bir durumda olan sur kapısının iç kısmında Priamos ile Hekabe görülmektedir. Birazdan oğullarının hazin sonunu göreceklerdir. Cerveteri'den ele geçen vazo günümüzde Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenmektedir[323].

Ressam Eukharides ise MÖ. 510'lara tarihlenen ve Vatikan'da sergilenen kırmızı figürlü bir hydria üzerindeki görsel anlatımda iki kahramanın çarpışmasını işlemiştir (Lev34, Res.97). Daha önceki düello sahnelerinde olduğu gibi kazanan sol tarafta (bize göre), kaybeden ise sağ taraftadır. Saldırı pozisyonunda betimlenen Achilleus çıplak, arkasına doğru kaykılmış olan Hektor ise kısa bir khiton giymiştir. Sanatçı İlyada'daki anlatımdan farklı olarak Achilleus'un eline bir kılıç tutuşturmuştur, oysa mızrak

[321] Homeros 2004, XX-XXII, s. 436 vd.
[322] Boysal, age. s. 90-92
[323] Carpenter, age. s. 211, 260

olmalıdır. Hektor'un Achilleus'a fırlattığı mızrak, aynen destanda olduğu gibi Athena tarafından etkisiz hale getirilmiştir. Fakat Hektor'un elinde başka bir mızrak bulunması da destan anlatımına aykırı olan başka bir unsurdur. Kahramanların arkasında koruyucu tanrıçalar Athena ve Apollon yer almaktadır. Berlin Ressamı'nın boyadığı volütlü kraterde olduğu gibi (Res.95), Apollon elindeki oku Achilleus'a göstererek ölümünün o okla olacağını hatırlatmaktadır[324].

Berlin Ressamı da yine aynı döneme, MÖ. 490/80'lere tarihlenen ve bugün Münich'te sergilenmekte olan kırmızı figürlü bir stamnos üzerindeki anlatımlı sahnede iki kahramanın mücadelesine yer vermiştir (Lev35, Res.98). Bir önceki örnekte olduğu gibi yine kazanan solda ve saldırır pozisyonda, kaybeden ise sağda ve geriye doğru kaykılmış olarak sunulmuştur. Sanatçı resimsel anlatımı, destandaki sözlü anlatıma bağlı kalarak işlemiştir. Bir önceki aşamada Hektor mızrağı ile saldırmış fakat sonuç alamamıştır. Yere saplanmış olan mızrak, o mızraktır. Hektor daha sonra aynen resimdeki gibi kılıcı ile karşı koymaya çalışmıştır. Ortada yer alan Athena sanki Achilleus'a mızrağını saplaması gereken yeri gösterir gibidir[325].

Ressam Douris, Vatikan'da sergilenen ve MÖ. 5. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen kırmızı figürlü kyliks üzerindeki mücadele sahnesini aynen Berlin Ressamı gibi destana sadık kalarak işlemiştir (Lev.35, Res.99). İki aşamalı olarak tasarlanan sahnenin birinci aşamasında Hektor'un fırlattığı mızrak Achilleus'un kalkanından geri teper ve yere saplanır, ikinci aşamada ise Achilleus'un mızrağı Hektor'un boğazına saplanır. Troialı kahramanın kılıcını çekmeye çalışması boşunadır. Kahramanların arkasında her zaman olduğu gibi Apollon ve Athena yer almaktadır. Apollon, sağ eliyle yukarı kaldırdığı okla kahramanın yaklaşmakta olan sonunu ima etmektedir[326].

Leagros Grubuna ait, MÖ. 520'lere tarihlenen ve günümüzde Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenen siyah figürlü amphora üzerindeki sahne ise Hektor'un cesedinin yerlerde sürüklenmesi ile ilgilidir (Lev.35, Res.100). Troia Destanı için önemli bir eser olan bu vazo üzerindeki sahnede Achilleus sırt üstü yatırdığı Hektor'u ayaklarından, Automedon'un kullandığı arabanın eksenine bağlamıştır. Sahnenin solunda şehir kapısında ağıtlar yakan anne Hekabe ve baba Priamos, sağda ise Patroklos'un omphalos biçimli mezar anıtı ile tepesinde yükselmekte olan eidolon

[324] Boysal, age. s. 93-94
[325] Theoi, ags. K8.6
[326] Blome, age. s. 130-131

görünmektedir. Arabaya binmekte olan Achilleus başını geriye çevirmiş, dor düzeninde bir saçaklığın altında duran anne ve babaya bakmaktadır. Kalkanında bulunan triskeles, sıklıkla kullanılan bir motif olup, bir noktadan çıkarak aynı yöne işlenmiş koşar vaziyette üç bacaktan oluşmaktadır. Kullanıldığı figürün hızlı bir koşucu olduğunu gösterir. Sanatçı sahneye bir başka motif daha yerleştirmiştir, o da tanrıların görevlendirdiği İris'dir. Haberci tanrıça, yukarı kaldırdığı kolları ile kahramanı yaptığı çılgınlıkla ilgili olarak uyarmaktadır, çünkü yaptıklarından tanrılar da hoşnut değildir. Sanatçı, hikâyeyi betimleyebilmek için zaman ve mekânı sıkıştırarak kullanmıştır[327].

Patroklos'un Cenaze Töreni ve Ölüm Şenlikleri: Hektor'un ölümü ile Patroklos'un intikamı alınır ve onun için cenaze merasimi düzenlenir. Patroklos'un cesedinin yakılması için toplanan odun yığınının üzerine, dört at, oniki Troialı genç ve Patroklos'un köpeği de öldürülüp atılır. Yakma töreninin ardından kemikler toplanıp bir altın kaba konduktan sonra barakaya bırakılır. Achilleus öldükten sonra ikisinin kemikleri aynı mezara konulacaktır.

Cenaze merasiminin ardından Patroklos onuruna düzenlenen cenaze oyunlarına sıra gelir. Achilleus yaslı olduğu için atları ile beraber yarışmalara katılmaz. Araba yarışı, boks, güreş, koşu, düello, külçe, ok ve mızrak atma yarışma dallarıdır[328].

Araba yarışı, bu spor müsabakaları içerisindeki en önemli etkinliktir. Bu önemli olay iki vazo üzerinde betimlenmiştir. Bu vazoların ilki Sophilos imzalı, MÖ. 580/70'lere tarihlenen siyah figürlü bir dinos parçasıdır (Lev.36, Res.101). Teselya Bölgesi'ndeki Pharsalos'tan ele geçen ve Atina Milli Müzesi'nde sergilenen vazo parçası üzerindeki en ilginç olan şey, Sophilos'un imzasının altında pek yaygın olmayan bir şekilde sahnenin, Patroklos'un ölüm şenlikleri ile ilgili olduğunun belirtilmiş olmasıdır. Sahnede (vazo kırık olduğu için görülmeyen) bir arabayı çeken atlar seyircilerin oturduğu tribüne doğru dörtnala koşar bir pozisyonda betimlenmişlerdir. Sanatçı, el ve kol hareketleriyle tribünde oturanların coşku ve heyecanlarını yansıtmayı amaçlamış olmalıdır. Seyirciler iki farklı yöne bakmaktadırlar. Sağ taraftaki tribünde (atların geliş istikametlerinin aksi tarafındaki tribün) en sağda, yarışı yöneten Achilleus'un adı yazılıdır, fakat vazo kırık olduğu için hem kendisi gözükmemekte,

[327] Blome, age. s. 132; Carpenter, age. s. 212; Philipresheph, Iliad 33
[328] Homeros 2004, XXIII, s. 487 vd.

hem de bu taraftaki gelişmelerle ilgili bir yorum yapılamamaktadır. En tepedeki seyirci sağ taraftaki tribüne oturmuş olmasına rağmen başını atların geldiği yöne çevirmiştir[329].

Bu konudaki ikinci örnek, daha önce de bahsetmiş olduğumuz Fransuva Vazosu'dur. Vazonun boyun kısmında, Kenthauramakhia sahnesinin arka yüzünde yer alan sahnenin konusu da Patroklos'un cenaze töreninde yapılan araba yarışı ile ilgilidir (Lev.36, Res.102). Nispeten daha iyi korunmuş olan sahnede, dönüş noktasını geçmiş olan üç yarış arabası, bronzdan bir üçayaklı kazanın önünde duran Achilleus'a doğru yaklaşmaktadır. Alanda, kazananlara verilecek olan bir dinos ve ayrıca bir başka üçayaklı kazan daha bulunmaktadır[330]. Yarışı kazanan Diomedes burada üçüncü sıradadır, birinci sırada Odysseus, ikinci sırada ise Automedon gelmektedir. Diomedes hariç diğer dört Akhalı yiğit İlyada Destanı'ndan farklı bir anlatımla sahnede yer almaktadır. Çünkü destana göre bu yarışa Diomedes, Menelaos, Anthilochos, Meriones ve Eumelos katılmış ve Diomedes birinci gelmiştir[331].

Hektor'un Cesedinin Fidye Karşılığında Geri Alınması: Achilleus, Agamemnon'a olan öfkesinde olduğu gibi, Hektor'un cesedine karşı sergilediği saygısızlıkta da aşırıya kaçar. Çünkü Peleusoğlu her şafak söktüğünde arabasına bağladığı Hektor'un cesedini, Patroklos'un mezarı etrafında yerlerde sürükleyerek dolandırır. Bu olayın uzaması tanrıların bile sabrını taşırır. Sonunda Zeus, Thetis'i Achilleus'a gönderip yaptıklarından vazgeçmesini ve fidye karşılığında cesedi iade etmesini ister. Öte yandan İris aracılığı ile fidye karşılığında oğlunun cesedini geri alması için Priamos'a haber gönderilir.

Tanrı buyruğunu duyan Achilleus çaresiz söyleneni kabul eder. Priamos ise akıllı İdaios'u yanına alır ve fidyelerle yola koyulur. Bu arada Zeus'un emri ile Hermes Achilleus'un yanına kadar kendini tanıtmadan onlara klavuzluk eder, bu sayede yoldaki engeller aşılır. Achilleus'un yanına geldiklerinde Hermes kendisini tanıtır, fakat Achilleus'a görünmez.

Priamos artık Achilleus'un huzurundadır. Kahramanın dizlerine sarılıp elini öper. Bu duruma şaşıran Peleusoğlu, yaşlı krala iyi davranır ve onu teselli eder. Daha sonra ceset temizlenip arabaya taşınır. Achilleus, Priamos'a, gece misafiri olmasını, şafak

[329] Simon, age. s. 69; Boysal, age. s. 98; Philipresheph, ags. Iliad 51
[330] Carpenter, age. s. 211-212
[331] Homeros 2004, XXIII, s. 493 vd.

sökerken gitmelerinin onlar için daha güvenli olduğunu söyledikten sonra "defin için kaç günlük süre istiyorsan, o kadar savaşa ara vereceğiz" der. Priamos cevaben "dokuz gün ağlarız; onuncu gün defnederiz; onbirinci gün tümsek yaparız ve onikinci gün gene savaşırız" diye karşılık verir. Achilleus kabul eder ve yatarlar. Gece Hermes gelip hemen şimdi cesedi alıp gitmelerinin daha hayırlı olacağını ifade eder. Priamos çaresiz söylenenleri yapar ve Hermesin klavuzluğunda Troia'ya doğru yola düşerler. Hektor için yakılan ağıtlar sonrasında yapılan cenaze töreni ile İlyada Destanı son bulur[332].

Ressam Makron ve çömlekçi Hieron imzalı, MÖ. 490/80'lere tarihlenen ve günümüzde Louvre Museum'da sergilenen kırmızı figürlü kyliksin tondosunda yer alan betimde, sağ elinde bir kılıç tutan Achilleus yatağında otururken, öldürdüğü Hektor'un çıplak cesedi yatağın altındadır (Lev.36, Res.103). Sakalsız ve genç olarak betimlenen Achilleus'un aksine Hektor sakallı ve daha olgun bir yapıdadır. Sanatçı, tondoya uyarlayabilmek için kahramanın ayaklarını karnına doğru çekik bir şekilde sunmuştur. Yukarıda asılı duran gorgo motifli kalkan, sahnenin geçtiği yerin Achilleus'un çadırının içerisi olduğunu göstermektedir[333].

MÖ. 540'lara tarihlenen siyah figürlü bir karınlı amphora üzerindeki sahnede, ak saçlı Priamos oğlunun cesedini almak için Achilleus'un huzurunda ona yalvarmaktadır (Lev.37, Res.104)[334]. Achilleus bir klineye uzanmış, Hektor'un cesedi ise klinenin altındadır. Troialı yiğidin ayaklarının karnına doğru çekik ve sağ eliyle başını tutar pozisyonu, bir ölüden çok yaralıyı andırmaktadır. Yaşlı Priamos'un arkasındaki kadın, Peleusoğlu'nun uğruna savaştan çekildiği Briseis olmalıdır. Achilleus'un silahları yanıbaşındadır. Ayrıca Hektor'un cesedinin yanında ikinci bir miğfer bulunmaktadır.

Erken dönemlerden itibaren görsel anlatımlı sahnelerde Hektor'un ölümüne ve cesedinin geri istenmesine yönelik bir ilginin olduğu görülmektedir. Ancak konuyu daha ayrıntılı işleyen kırmızı figür sanatçılarıdır[335]. Örneğin MÖ. 6. yüzyılın son çeyreğinde önemli eserler veren ressam Oltos, Vulci'den ele geçen ve Münich'te sergilenen bir kyliks üzerinde konuyu daha canlı bir şekilde sunmuştur (Lev.37, Res.105). Sahnede Priamos oğlunun cesedi için Achilleus'a yalvarırken, altında Hektor'un cansız bedeninin yattığı bir klineye uzanmış olan Achilleus yaşlı adama

[332] Homeros 2004, XXIV, s. 512 vd.
[333] Wikimedia, ags. Achille, 612 px
[334] Stoevesandt, age. s. 95
[335] Boardman 2003, age. s. 231

ilgisiz bir tavırla başını diğer yöne çevirmiş ve başına bir diadem yerleştirmekte olan kadına (Thetis veya Briseis olmalı) doğru bakmaktadır. Achilleus'un önündeki masada bulunan ekmek ve et gibi yiyecekler dikkat çekicidir. Priamos'un arkasında çadırdan ayrılan kişi Hermes'tir. Sanatçı sahneyi soldan bir hydria ile üç phiale taşıyan hizmetçi figürü, sağdan ise bir savaşçı figürü ile sınırlandırmıştır. Vazonun diğer yüzünde de gençler ve bir kadından oluşan grup hediyeleri taşımaktadırlar[336].

Edinburgh Ressamı'nın isim vazosu olan ve MÖ. 500/480'lere tarihlenen beyaz zeminli bir lekythos üzerindeki sahnenin konusu da Hektor'un cesedinin alınması ile ilgilidir (Lev.37, Res.106). Önceki örneklerde gördüğümüz yaşlı ve ak saçlı Priamos figürlerine nazaran biraz daha olgun bir yaşta gösterilen Troialı kral, yine altında Hektor'un cansız bedeninin yer aldığı bir klineye uzanmış olan Achilleus'a, cesedi geri alabilmek için yalvarmaktadır. Bunun için getirilen fidye ise Priamos'un arkasındaki gencin taşıdığı Phialerle temsil edilmektedir[337].

Briseis Ressamı, bugün British Museum'da sergilenen ve MÖ. 480'lere tarihlenen kyliksin tondosunda bu konuyu alışılmış olan kline, üzerinde yatan Achilleus, altında ceset ve fidyelerle gelen Priamos sahnesinden farklı bir anlatımla sunmuştur (Lev.37, Res.107). Oldukça genç olarak betimlenen Achilleus kapının önündedir ve saçları dökülmüş olarak betimlenen Priamos kendisine doğru yaklaşmaktadır. Figür isimleri yazılı değildir. Sahne bu şekilde yorumlanmıştır[338].

Bu konuda sunacağımız son örnek, Brygos Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde tasarladığı bir skyphostur (Lev.38, Res.108). Viyana'da sergilenen ve MÖ. 480/70'lere tarihlenen vazo üzerindeki sahne, önceki örneklerden daha bir göz alıcıdır ve daha ayrıntılı bir tarzda işlenmiştir[339]. Örneğin Achilleus'un uzandığı kline oymalı ve boyalıdır, başının altında da iki yastık bulunmaktadır. Elinde, masanın üzerinde yer alan, hatta bir kısmı Hektor'un cesedinin üzerine sarkmış olan etleri kesmekte kullandığı bir bıçak tutan Peleusoğlu, süzgeç ve kepçe kullanarak şarap doldurmakta olan sakiye bakmakta ve onunla konuşmakta olduğu için Priamos'a karşı ilgisiz bir pozisyonda betimlenmiştir. Priamos'u fidye taşıyan erkek ve kadın hizmetçiler takip

[336] Carpenter, age. s. 212, Boysal, age. s. 100
[337] Boardman 2003, age. s. 231,236
[338] Wikimedia, ags. Priam, 605 px
[339] Boardman 2002, age. s. 232

etmektedir. Sanatçı artık ölümü yaklaşmakta olan Achilleus'u sanki yaslı değil de zevk sahibi biri havasında yansıtmıştır[340].

Troialılar'a Yardıma Gelen Amazonlar Kraliçesi Penthesileia'nın Ölümü: İlyada Destanı "İşte böyle yapıldı atları iyi süren Hektor'un cenaze töreni" dizeleriyle son bulur[341]. Ancak bazı eski kaynaklarda İlyada'nın şöyle noktalandığı yazılıdır: "İşte böyleydi Hektor'un cenaze töreni, sonra bir Amazon geldi/ Ares'in savaşçıları katleden mağrur kızı[342]." Peki kimdir bu Amazonlar?

Amazonlar, bugünkü Çarşamba ile Ünye arasında Terme Çayı kıyılarında yaşadıkları kabul edilen savaşçı kadınlar topluluğudur. Ata binen, ok kullanan, mızrak atan, ava çıkan Amazonlar, İskitler tarafından "erkek öldürenler" olarak adlandırılmıştır. Anaerkil bir toplum yapısına sahip olan Amazonlar'ın, yayı rahatça gerebilmeleri için göğüslerinden birini kestikleri ya da yaktıkları inancı muhtemelen etimolojik kökenlidir; buna göre A-mazones sözcüğü göğüssüz anlamına gelmektedir[343].

Hektor'un öldürülmesi üzerine yiğit komutanları ve önderlerini kaybeden ve tamamen surların içerisine çekilen Troialılar'ın imdadına, kraliçeleri Penthesileia önderliğinde gelen Amazonlar yetişir. Olağanüstü güzel bir kadın ve gözüpek bir savaşçı olan Penthesileia, yanında bir bölük kadar Amazon savaşçısı ile onlara yardım etmek için Troia'dadır. Bundan cesaret alan Troialılar yeniden saldırıya geçerler. Ancak Achilleus ile çarpışan Penthesileia yenilir ve öldürülür. Ancak Achilleus güzelliğinden o kadar etkilenmiştir ki yaptığına pişman olur, hatta onun bu zaafiyetiyle alay eden Akhalı savaşçı Thersites de böylece kendi sonunu hazırlar.

Achilleus kahraman kraliçenin ölüsünü silahlarıyla beraber Priamos'a teslim eder. Troialılar onun için cenaze merasimi yaparlar; cesedi yakılır ve geriye kalan kemikleri toplanarak savaşta ölen diğer Amazonların yanına gömülür[344].

Achilleus ile Penthesileia mücadelesi birçok siyah figürlü vazoya konu olmuştur. Bunlardan en erkene (MÖ. 540/30'lar) tarihlenen vazo, en çok tanınan ve aynı zamanda en kaliteli örnektir (Lev.38, Res.109). Vulciden ele geçen ve günümüzde British Museum'da sergilenen siyah figür tekniğindeki bu karınlı amphora Eksekias imzalıdır.

---

[340] Charbonneaux, age. s. 349; Blome, age. s. 132-135
[341] Homeros 2004, XXIV, s. 535
[342] Schefold, age. s. 264
[343] Fink, age. s. 46
[344] Can, age. s. 303-305

Sanatçı daha önce gördüğümüz masa oyunu sahnesinde olduğu gibi olayın bir anını resmetmiştir. Kısa khiton üzerine panter derisi kıyafeti giymiş olan beyaz tenli kraliçe, başını geriye doğru çevirmiş ve mızrağını boynuna saplayan Achilleus'a doğru son bir bakış atmaktadır. Achilleus da öldürdüğü kadına bakmaktadır, yani iki savaşçı göz göze gelmiştir. Bazı araştırmacılara göre, bu sahnede bir aşkın doğmadan öldüğünün anlatılmaya çalışıldığı ifade edilmiştir[345].

Eksekias, bu sahneyi iki kez resmetmiştir[346]. İkinci örnek de yine bir boyunlu amphoradır (Lev38, Res.110). Aynı müzede sergilenen vazo üzerinde yer alan sahne, bir üst örnekten biraz daha önceki bir anı yansıtmaktadır, çünkü Achilleus henüz mızrağını hasmının boynuna saplamamıştır. Yine Achilleus ile göz göze gelen Penthesileia, geriye doğru hafif kaykılmış ve kaçar pozisyonda betimlenmiştir. İki kahramanın kalkanlarının işleniş biçimi hem daha gerçekçi bir mücadeleyi yansıtmış, hem de sahneye derinlik katmıştır[347].

Bu mücadele kırmızı figürlü vazolarda da görülür. Bugün Münich'de sergilenen ve MÖ. 460'lara tarihlenen bir kyliks buna örnektir. Penthesileia Ressamı tarafından boyanan kyliksin tondosundaki betimde Achilleus, kraliçeye göğsünden öldürücü darbeyi indirmiştir (Lev.39, Res.111). Penthesileia sanki yalvarıyormuşcasına hasmının göğsüne dokunmaktadır. Güzel yüzü, altın diademi, küpesi ve bileziği ile kaynaklarda geçen "erkek gibi" tabirinin ve aynı zamanda Eksekias örneklerindeki Penthesileia figürlerinin aksine kadınca bir tarzda işlenmiştir. Yukarıdaki iki örnekte gördüğümüz karşılıklı bakışma sunumu burada da geçerlidir. Sahnede ayrıca sol tarafta kılıcını çekip şaşkınlıkla sola doğru ilerleyen bir Akhalı, sağda ise bir Amazon yer almaktadır. Doğululara has bir şekilde giyinmiş olan bu Amazon ölmek üzeredir. Sanatçı, figürleri vazonun yuvarlağına uydurmaya çalışmış olsa da bunda yeteri kadar başarılı olamamıştır[348].

MÖ.520-500 arası dönemde siyah figürlü büyük vazolar üzerinde çalışmış olan Leagros Grubu'na verilen bir hydria üzerindeki anlatımlı sahne de Achilleus ve Penthesileia mücadelesi ile ilgilidir. (Lev.39, Res.112). Ancak, Vulci'den ele geçen ve British Museum'da sergilenmekte olan bu vazo üzerindeki sahne, mücadelenin daha

[345] Charbonneaux, age. s. 102; Simon, age. s. 87; Carpenter, age. s. 213; Philipresheph, ags. Achill 43
[346] Boardman 2003, age. s. 232
[347] Wikimedia, ags. Achille, 718 px
[348] Simon, age. s. 130; Blome, age. s. 135; Wikipedia, ags. 726 px

ileri bir aşamasını yansıtmaktadır. Achilleus, öldürdüğü Penthesileia'nın cesedini omzuna atmış, savaş alanının dışına taşımaktadır. Beyaz tenli kraliçenin uzun saçları aşağı doğru sarkmış vaziyettedir. İkilinin hemen önlerinde, birinin kalkanında triskeles betimi bulunan iki savaşçı daha bulunmaktadır. Arka tarafta ise bir başka Amazon, Akhalı birisi tarafından öldürülmek üzeredir. Figürler ve kalkanların işleniş tarzı ile sahnede derinlik çok güzel bir şekilde yansıtılmıştır[349].

Yardıma Gelen Memnon'un Ölümü: Şafak tanrıçası Eos ile Troia kralları soyundan Tithonos'un oğlu olan Memnon, efsaneye göre Aithiops'lar (yüzü yanıklar, Habeşler, zenciler) ülkesi Etiopya'nın (Habeşistan) zenci olmayan kralıdır. Oldukça yakışıklı olan Memnon'un silahları da Achileus'un silahları gibi Hephaistos tarafından yapılmıştır.

Troia'da herkesin karamsar olduğu, kenti terk edip başka yere yerleşme, Helena ve hazinelerin geri verilmesi gibi fikirlerin öne çıktığı bir dönemde Priamos son bir çare olarak Memnon'dan yardım ister. Priamos'un bu isteğini kabul eden Memnon ordusu ile beraber Troia'ya gelir. Memnon'un gelişi ile beraber savaş yine Troia surlarının dışına taşınır. Birçok Akhalı'yı katleden Memnon'un öldürdükleri arasında babasını korumaya çalışan Nestor'un oğlu Anthilochos da vardır. Anthilochos'un öldüğünü duyan Achilleus hemen öç almaya koşar. Anası Thetis Memnon öldükten sonra Ölüm sırasının oğluna geleceğini bildiği için engel olmaya çalışsa da başarılı olamaz. İki kahraman çarpışırken anneleri Eos ve Thetis Zeus'un yanına giderler ve her biri kendi oğlu için Zeus'a yalvarır. Her ikisi de tanrıça olduğu için Zeus, oğullarının kaderlerini tartıya koymaya karar verir; tartı sonucunda Memnon'un ölmesi gerektiği anlaşılır ve Achilleus Memnon'u öldürür. Akhalar cesede doğru hücum etseler de Eos oğlunun ölüsünü alarak oradan uzaklaşır[350].

MÖ. 530'lara tarihlenen ve British Museum'da sergilenen siyah figür tekniğinde bir boyunlu amphora üzerindeki sahne Memnon ve zenci uşakları ile ilgilidir (Lev.39, Res.113). Köşelerde ters-düz işlenen palmetlerle sınırlandırılan sahnenin ortasında dev cüssesi ile Memnon yer alırken, iki yanında birer zenci uşağı bulunmaktadır. Elinde bir pelta ve sopa bulunan sağdaki uşağın adı Amasis'tir. Sahnenin geçtiği yerin

[349] Charbonneaux, age. s. 302-304; Boardman 2003, s. 15, 232; Philipresheph, ags. Achill 100
[350] Graves, age. s. 835-836; Wöhlcke, age. s. 167-169; Erhat, age. s. 202-203

Memnon'un Afrika'daki evi olduğu kabul edilir[351]. Bu görsel anlatım, siyah figürün önemli sanatçısı olan ve farklı konuları işleyen Eksekias'a verilmektedir[352].

Üç çizgi grubuna ait olduğu kabul edilen siyah figür tekniğinde bir boyunlu amphora üzerindeki sahnede Achilleus, Patroklos öldükten sonra en yakın dostu olan Anthilochos için Memnon ile mücadele etmektedir (Lev.40, Res.114). MÖ. 510'lara tarihlenen ve bugün Brüksel'de sergilenen bu vazo üzerinde yer alan betimde, arkalarında anneleri Eos ve Thetis'in yer aldığı Memnon ve Achilleus kavgaya daha yeni başlamışlardır. Antilochos'da henüz hayat belirtileri vardır. Sol tarafta yer alan Achilleus'un kalkanı içten, sağ tarafta yer alan Memnon'un kalkanı ise dıştan verilmiştir; yere düşen Antilochos sanki iki kalkan arasında kalmış gibidir. Sanatçı bu şekilde bir sunumla sahnede derinliği amaçlamış olmalıdır[353].

Benzer bir örnek de MÖ.500'lere tarihlenen siyah figürlü bir boyunlu amphora üzerindeki sahnedir (Lev.40, Res.115). Yere dayadığı sol elinin üzerine yüklenmiş olan Antilochos, henüz tam olarak yere düşmemiştir; can çekişmektedir. Sol tarafta yer alan Achilleus'un kartal motifli kalkanı dıştan, Sağ taraftaki Memnon'un kalkanı ise içten verilmiştir. İkili arasındaki mücadele yeni başladığı için henüz Memnon'da kaybedeceğine dair bir alamet yoktur[354].

Anthilochos'un cesedi için iki kahramanın yaptığı mücedele, Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenen ve MÖ.490/80'lere tarihlenen kırmızı figürlü bir kalyks krater üzerindeki görsel anlatıma da konu olmuştur (Lev.40, Res.116). Buradaki sahne, bir önceki vazoda gördüğümüz sahneden daha geç bir zamana aittir; Antilochos ölmüştür. Memnon da yenileceğine dair bir işaret olarak geriye doğru kaykılmış bir vaziyette işlenmiştir, öyle ki düşmesin diye arkasında duran annesi Eos onu tutmaktadır. Achilleus'un arkasındaki figür de kendi annesi Thetis'dir. Mücadeleyi kazanacağı için yine sol tarafta yer alan Achilleus'un kalkanı bu defa içten, Medusa başı ile süslenen Memnon'un kalkanı ise dıştan verilmiştir. Bu durum, sanatçıların özgün düşüncelerinin sonucudur[355].

Achilleus ile Memnon'un "psykhostasia"ları (ruhların tartılması) ile ilgili ilk örneğimiz, MÖ. 6. yüzyılın sonu ile 5. yüzyılın başlarında çalışmış olan Syrakusa

[351] Carpenter, age. s. 213, 260,
[352] Boardman 2003, age. s. 56-58
[353] Boardman 2003, s. 113, 232, 250,
[354] Philipresheph, ags. Achill 48
[355] Philipresheph, ags. Achill 49

Ressamı'nın boyadığı, Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenen kırmızı figürlü bir stamnos üzerinde yer alan betimdir (Lev.40, Res.117). Sahnede Zeus'un yerini Hermes almıştır; bir eliyle kerykaionunu bir eliyle de teraziyi tutmaktadır. Her iki yanında Eos ve Thetis yer almaktadır[356]. Hangisinin Eos hangisinin Thetis olduğuna dair elimizde bilgi, resimde de bir işaret yoktur. Ancak bilindiği gibi Memnon'un kefesi ağır basmıştır, buna dayanarak sağ tarafta yer alan figür Eos olmalıdır diye düşünüyorum.

Kleophrades Ressamı'na ait olan Kırmızı figürlü bir volütlü kraterin konusu da yine Achilleus ve Memnon'un psykhostasiaları ile ilgilidir (Lev.41, Res.118). Tarqunia'dan ele geçen ve MÖ.500/480'lere tarihlenen bu sahnenin elimizde bulunan çizimi Beazley tarafından yapılmıştır[357]. Ortada yer alan Zeus, kefelerinin birinde Achilleus, diğerinde Memnon'un eidolonlarının (gölge-ruh) bulunduğu teraziyi tutarken, Eos ve Thetis onu izlemektedir. Üst örnekle ilgili yapmış olduğumuz yoruma dayanarak burada da sağ tarafta yer alan figür Eos olmalıdır diye düşünüyorum.

MÖ. 450'lere tarihlenen ve bugün Louvre Museum'da sergilenen kırmızı figürlü bir kyliks üzerindeki psykhostasia sahnesinde tanrıça Eos kanatlı olarak sunulmuştur. (Lev.41, Res.119). Petasosu, kanatlı çizmeleriyle betimlenen Hermes, bir elinde kerykaionunu tutarken, diğer eliyle de kefelerinde kahramanların eidolonlarının bulunduğu teraziyi tutmaktadır. Sanatçı, her iki tanrıçayı üstteki örneklerin aksine kaçar bir pozisyonda işlemiştir[358].

Çömlekçi Gorgos'un yapmış olduğu, MÖ. 510/500'lere tarihlen ve kırmızı figür teknikte işlenen bir kyliks üzerindeki betimde Antilochos yoktur, artık iki kahraman karşı karşıyadır (Lev.41, Res.120). Atina'dan ele geçen ve Atina Agora Müzesi'nde sergilenmekte olan vazo üzerindeki anlatımlı sahnede, hafif çöker vaziyette betimlenen Memnon'un son bir hamleyle salladığı mızrak Achilleus'un kalkanını delmiştir, ancak artık işe yaramaz bir haldedir. Annesi Eos acı sonu bildiği için sonsuz bir üzüntü içerisindedir[359].

Bir yüzünde Achilleus'un Hektor'u kovalama sahnesinin yer aldığı (Res.95), MÖ.490'lara tarihlenen ve Berlin Ressamı tarafından boyanan British Museum'daki kırmızı figürlü volütlü kraterin boyun kısmında yer alan sahnenin diğer yüzündeki

[356] Theoi, ags. T19.9.Eos
[357] Boardman 2002, age. s. 232, 248-249
[358] Carpenter, age. s. 213-214; Philipresheph, ags. Achill 55
[359] Boardman 2002, s. 35, 232, 246

betim de Achilleus ile Memnon arasındaki mücadele ile ilgilidir (Lev.42, Res.121). Yine sol tarafta yer alan Achilleus mızrağı ile hasmına saldırırken, kalkanı ile kendini korumaya çalışan Memnon kılıcı ile saldırı hazırlığındadır. Tanrıçalar burada da oğullarının arkasında betimlenmişlerdir[360].

Penthesileia Ressamı'nın boyadığı, bir yüzünde Achilleus'un silahları için yapılan kavga sahnesinin yer aldığı (Res.140) kırmızı figürlü kyliksin diğer yüzündeki görsel anlatım, Achilleus Memnon mücadelesi ile ilgili son örnektir (Lev.42, Res.122). Ferrara'da sergilenen ve MÖ. 460/50'lere tarihlenen bu kyliks üzerinde yer alan betim yukarıda gördüğümüz örneklerden farklıdır. Zor durumdaki oğluna yardım etmek için orada bulunan Memnon'un annesi kanatlı Eos, bu defa oğlunun arkasında değil resmin tam ortasında yer almaktadır. Başını, sağ tarafta bulunan ve mızrağını Memnon'un sol göğsüne saplamış olan Achilleus'a doğru çevirmiş, öfke dolu gözlerle kahramana bakmaktadır. Memnon ise aldığı darbe ile yere düşmek üzeredir. Hemen arkasında yer alan biri sakallı üç genç bu durumdan dolayı son derece üzgündürler[361].

Attika seramiklerinde şafak tanrısı kanatlı Eos'un oğlu Memnon'un cesedini savaş meydanından kaçırması ile ilgili görsel anlatımlar da mevcuttur. Ressam Douris ve çömlekçi Kalliades imzalı, MÖ.490/80'lerden kırmızı figürlü bir kyliksin tondosunda yer alan betim bunlardan biridir (Lev.42, Res.123). Capua'dan ele geçen ve Louvre Museum'da sergilenen bu kyliksin tondosunda yer alan sahnede kanatlı Eos, oğlunun cesedini yerden kaldırırken betimlenmiştir. Memnon'un silahlarından arındırılmış bir vaziyette gösterilmesi mitolojik anlatıma ters düşmektedir. Daha önce de vurguladığımız gibi kahraman öldürülünce Akhalar cesede doğru koşarlar, ancak annesi tam o sırada onu çekip alır[362]. Vazonun dış yüzünde Paris ile Menelaos (Res.60) ve Hektor ile Aias (Res.70) mücadelesi yer almaktadır.

MÖ. 520/500 arası önemli eserler vermiş olan Leagros Grubu'na ait siyah figürlü bir olpe üzerinde yer alan sahnede, kanatlı ve miğferli bir kadın cansız bir vücudu deniz üzerinden taşırken betimlenmiştir (Lev.42, Res.124). Miğferinden dolayı bu kadın Athena olarak yorumlanmış ve acaba Eos olabilir mi? diye de sorulmuştur[363]. Benzer örnekler bu figürün Eos olduğunu göstermektedir. Kanatlı bir Athena figürüne şimdiye

[360] Boysal, age. s. 92; Philipresheph, ags. Achill 51
[361] Simon, age. s. 131; Boysal, age. s. 107
[362] Carpenter, age. s. 214; Wöhlcke, age. s. 168; Philipresheph, ags. Eos Memnon
[363] Boardman 2003, s. 111, 232

kadar hiçbir sanat eserinde rastlamadım. Camiros buluntusu bu vazo Paris'te sergilenmektedir[364].

Diosphos Ressamı tarafından boyanan boyunlu amphora üzerindeki sahne yukarıdaki örnekle oldukça benzerdir (Lev.43, Res.125). Burada da Eos kucağına aldığı oğlunun cesedi ile savaş alanından uzaklaşmaktadır. Sanatçı farklı olarak sahneye bir savaşçı figürü yerleştirmiştir. Eos'un hemen arkasında yer alan ve kalkanında tavşan motifi bulunan tam donanımlı bu savaşçı Achilleus olmalıdır, başını geriye çevirmiş ve onların gidişini izlemektedir. Siyah figür tekniğinde tasarlanan bu kap günümüzde New York Metropolitan Müzesi'nde sergilenmektedir[365].

Yas Tutan Ressamı ya da Yaslı Kadın Ressamı tarafından tasarlanmış olan ve MÖ. 530'lara tarihlenen siyah figür tekniğindeki bir karınlı amphora üzerinde yer alan, Eos'un, oğlu Memnon'un cesedinin başında ağıt yakma sahnesi, klasik ikili mücadele sahnelerinden çok daha ilginçtir (Lev.43, Res.126). Vulci'den ele geçen ve Vatikan'da sergilenen bu vazo üzerindeki sahnede Eos, koruluğun ortasında, ağaç dallarından yaptığı bir döşek üzerine yatırdığı oğlu için yas tutarken betimlenmiştir. Hafif öne doğru eğilmiş olan tanrıça üzüntüsünden saçlarını yolmaktadır. İki ağaç arasında yatan Memnon'un tanrısal silahları arkadaki ağaçlara dayalıdır. Ağaçların dalları üzerinde bir kuş bulunmaktadır. Yaprak döken ağaçlarla, iğne yapraklı ağaçlardan oluşan doğal ortam alışılmışın dışında bir sunumdur[366].

Achilleus'un Ölümü: Memnon'un ölümü ile beraber Troialılar maküs talihlerine isyan ederek yeniden surların içerisine çekilirler. Arkadaşı Antilochos'un intikamı ile saldırıya geçen Achilleus Skaia (Batı) kapılarının önüne geldiğinde karşısına dikilen Apollon geri çekilmesi için kahramanı uyarır. Ancak Achilleus itaaat etmez. Bunun üzerine Apollon onu bir okla öldürür[367]. Bazı anlatımlara göre oku atan Paris'tir, ama oku Achilleus'un yaralanabilecek tek yeri olan topuğuna doğru[368] yönelten

[364] Boardman 2003, s. 250
[365] Theoi, ags. T.19.11
[366] Charbonneaux, age. s. 99-100; Blome, age. s. 136
[367] Grimal, age. s. 47
[368] Bu konudaki rivayet şöyledir: Bir ölümlü ile evlenen Thetis, çocuklarını ölümsüz yapmak için küçükken her gece kocasından gizlice topuklarından tutarak baş aşağı ateşe verirmiş. Achilleus da bundan nasibini almıştır. Başka bir söylenceye göre ise Thetis oğlunu ölümsüz yapmak için ateşe değil de topuğundan tutarak Styks Irmağına batırmıştır. Böylece tıp dilinde (Achil leva) aşil tendonu denilen yerin kahramanın gövdesindeki tek yara alabileceği bölge olduğunu bilen Apollon, bilinçli olarak oku oraya yöneltmiştir (Erhat, age. s. 24-25).

Apollondur[369]. Nitekim İlyada Destanı'nda da Hektor can verirken, Achilleus'a, Batı kapıları önünde Paris ve Apollon tarafından öldüreceğini söyler[370]. Seramiklerdeki anlatımlarda bu şekildedir[371].

Resim sanatında Achilleus'un ölümü ile ilgili tasvir oldukça azdır. Bunun nedeni olarak, olayın pek de kahramanca gerçekleşmemiş olması gösterilebilir[372]. Bu konuda sunacağımız iki örnekten birincisi, Troia Destanı için çok ilginç sahnelere imza atan Eksekias imzalı bir karınlı amphora üzerinde yer alan görsel anlatımdır (Lev.43, Res.127). Pennsylvania Üniversitesi'nde sergilenmekte olan ve MÖ. 540/30'lara tarihlenen siyah figürlü vazo üzerinde yer alan sahnede Paris'in fırlattığı ok Achilleus'un ayak bileğine isabet etmiştir. Öne doğru düşmekte olan Achilleus, bir Troialı yiğidi daha haklamıştır. Kalkanında köpek betimi olan Menelaos ise Paris'e saldırmaktadır[373].

Niobidler Resssamı'nın tasarladığı, MÖ. 460/50'lere tarihlenen ve bugün Bochum Ruhr Üniversitesi'nde sergilenen kırmızı figürlü pelike üzerindeki görsel anlatım, Achilleus'un öldürülmesi ile ilgili ikinci örnektir (Lev.44, Res.128). Resmin sağ tarafında yer alan ve cepheden işlenen Achilleus kalkanı ile kendini korumaya çalışırken, sol tarafta yer alan ve profilden işlenen Paris'in attığı ok kahramanın sağ ayağının topuğuna doğru yönelmiştir. Sahnenin ortasında, tam cepheden işlenen Apollon, başını Paris'e doğru çevirmiş, sol eliyle Achilleus'un zayıf noktasını göstermektedir. Paris'in hemen önünde üç yedek ok daha toprağa saplıdır. Sanatçı Apollon ve Paris'in başına zafer kazananlara özgü birer yaprak taç yerleştirmiştir[374].

---

[369] M. Köhlmeier, Tanrıların Masalları (Çev. A. Dirim, 2001) s. 281; Hamilton, age. s. 149; Rosenberg, age. s. 131

[370] Homeros 2004, XXII, s. 480

[371] Achilleus'un ölümü ile ilgili bir başka efsane şöyledir: Polyksena'ya sırılsıklam aşık olan Achilleus Priamos'a, eğer onu kendisine verirse kuşatmayı kaldırıp geri döneceğine hatta gerekirse Troialıların safına geçeceğine dair söz verir. Priamos bu bedel karşılığında Achilleus'un önerisini kabul eder. Anlaşma Troia'nın güneydoğusunda yer alan Thymbria kentindeki Apollon Tapınağı'nda yapılacaktır. Achilleus silahsız olarak buraya gelir. Kardeşi Troilos'un Achilleus tarafından hunharca öldürülmesini unutmayan Polyksena ile kardeşleri Deiphobos ile Paris'in Peleusoğlunu öldürme planları hazırdır. Polyksena ölümsüzlük sırrını öğrenmiştir. Achilleus tapınağa girince Deiphobos onu selamlamak için dostça sarılır. Bu sırada Apollon heykelinin arkasında saklanan Paris, onu topuğundan vurarak öldürür (Grimal, age. s. 47; Graves, age. 838).

[372] Blome, age. s. 136

[373] Philipresheph, ags. Achill 62

[374] Blome, age. s. 136; Philipresheph, ags. Achill 67

Achilleus'un ölümü ile surların dışına çıkan Troialılar, kahramanın cesedini ele geçirmek ve Hektor'un ölüsüne karşı yaptıklarının aynısını onun ölüsüne yapmak isterler. Özellikle Paris bu konuda halkı kışkırtır.

Cesedin etrafında yoğun bir mücadele başlar. Aias, arkadaşının cesedini korumak için yoğun bir çaba gösterir, kendisine, daha önce yaralanmış olan Odysseus da yardım etmektedir. Paris, mızrağı ile öldürmek istediği Aias'ın fırlattığı bir taş ile yaralanır. Bu yoğun çarpışmada Sarpedon'dan sonra Lykialılar'ın en önemli kahramanı olan Glaukos da hayatını kaybeder. Sonunda zorla da olsa Akhalar Achilleus'un cesedini gemilerin konaklama yerine götürmeyi başarırlar[375].

Achilleus'un ölümü ile ilgili betimlerin azlığının aksine, cesedinin Aias tarafından taşınmasına dair betimler sevilerek işlenen bir konu olmuştur[376]. MÖ. 8. yüzyılın sonlarından itibaren görülen bir savaşçının omzunda ölmüş bir savaşçıyı taşıması motifindeki figürlerin Aias ve Achilleus olduğu Fransuva Vazosu'ndaki lejant ile kesinlik kazanmıştır[377]. Troia Destanı ile ilgili dört konunun yer aldığı Fransuva Vazosu üzerinde mitolojik olarak en son bu sahne yer almaktadır (Lev.44, Res.129). Volütlü kraterin kulbu üzerinde, hayvanlar egemeni Artemis betiminin hemen altında yer alan resimde, cesedi taşıyan Aias Achilleus'a oranla daha küçüktür. Sanatçı bu şekilde Achilleus'un önemini vurgulamaya çalışmış olmalıdır[378].

Vatikan'da sergilenen ve MÖ. 6. yüzyılın ortalarına tarihlenen siyah figürlü bir kyliksin tondosunda yer alan görsel anlatım da Aias'ın arkadaşının cesedini taşıması ile ilgilidir (Lev.44, Res.130). Phrynos Ressamı sahneyi Eksekias gibi tasarlamıştır. Aias, Achilleus'un cesedini omzuna atmış, sağ dizi ve sol ayağından aldığı destek ile yerden kalkmaya çalışmaktadır. Devasa görünümlü Achilleus'un uzun saçları yere doğru sarkmıştır. Figür isimleri her iki kahramanın yanına yazılıdır[379].

Bu konuyu betimleyen sanatçılar kervanına Eksekias da katılmıştır. Konu sanatçıya ilginç gelmiş olacak ki bugün Münich'te sergilenen siyah figürlü amphoranın her iki yüzünde de küçük farklılıklarla aynı konuyu tekrarlamıştır. Yine aynı döneme, MÖ.540/30'lara tarihlenen vazonun A yüzündeki sahnede Achilleus bu kez Aias'ın omzunda değil sırtındadır (Lev.44, Res.131). Ağır adımlarla ilerleyen Aias'ın, kendini

[375] Schwab, age. s. 552
[376] Blome, age. s. 136
[377] Carpenter, age. s. 214
[378] Simon, age. s. 69-70
[379] Charbonneaux, age. s. 90

korumaya çalıştığı Boiotia tipli kalkanı dolayısıyla yalnızca güçlü bacakları gözükmektedir. Tam donanımlı Achilleus'un miğferinin sorgucu öne doğru sarkmıştır, kalkanı ise sırtında durmaktadır[380].

Antimenes Ressamı'nın, siyah figür tekniğinde tasarladığı, MÖ. 520/10'lara tarihlenen ve Louvre Museum'da sergilenen boyunlu amphoranın boyun kısmında yer alan sahnede Achilleus yine Aias'ın sırtındadır (Lev.44, Res.132). Daha dik durduğu için Aias'ın başı ve sorguçlu miğferi bu defa gözükmektedir. Tam aksine, Aias'ın kalkanından dolayı Achilleus'un başı gözükmemektedir. Yine tam donanımlı olan kahramanların kalkanlarının betimlenişi önceki örnekle benzerlik teşkil etmektedir. Sanatçı Eksekias'ın aksine figürleri daha ince ve güçsüz bir yapıda sunmuştur, ayrıca sahneye iki figür daha yerleştirmiştir. Öndeki savaşçı kahramanlara klavuzluk ederken, arkada ağıt yakan kadın Briseis olmalıdır[381].

Bu konuda sunacağımız son örnek, ressam Douris'e ait olan ve Paris'te sergilenen kırmızı figürlü bir kyliks parçası üzerinde yer alan betimdir (Lev.44, Res.133). MÖ. 5. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen kyliks parçası üzerindeki sahnede, omuzları üzerinde taşıdığı Achilleus'un ağırlığı, Aias'ın, ¾ cepheden verilen yüz ifadesinde kendini göstermektedir. Sol elinin parmakları, Achilleus'un kanamakta olan yarasının hemen üzerindedir. Sahne, en az Eksekias örneği kadar etkileyicidir[382].

Patroklos'un ölümünde olduğu gibi Achilleus'un ölümüyle de Akhaların kampı derin bir yasa bürünür. En büyük kahramanları artık aralarında yoktur. Tam on yedi gün Akha kampında ızdırap ve feryat göklere yükselir. En sonunda Nestor, Peleusoğluna son görevlerini yapmaları konusunda onları uyarır. İda Dağı'ndan getirilen odunlarla büyük bir ateş hazırlanır ve Achilleus'un cesedi yakılır; külleri toplanıp, Patroklos'un küllerinin bulunduğu kaba konur. Daha sonra bu kalıntıların üzerine, boğazdan geçecek büyük gemilerden bile görülebilecek büyük bir tümülüs inşa edilir[383]. Gerek Achilleus'un cesedi için yapılan çatışma, gerekse ölüsü için yapılan cenaze töreni ve ölüsü yakıldıktan sonra kalıntılarının konduğu yer üstüne yapılan büyük tümülüs Odysseia'da anlatılmaktadır[384].

---

[380] Blome, age. s. 136-137
[381] Wikimedia, ags. Ajax_the_Great, 800px
[382] Blome, age. s. 137
[383] Can, age. s. 308; Schwab, age. s. 552-554
[384] Homeros, Odysseia (Çev. A. Erhat-E. Kadir, 1994), XXIV, s. 373-374

Bazı mitoloji uzmanlarına göre, annesi Thetis oğlu Achilleus'un cesedini alıp Leuke (Tuna Nehri'nin denize döküldüğü yerdeki Beyaz Ada, Bahtiyarlar Adası[385]) denilen ıssız bir adaya götürmüş ve orada gömmüştür[386]. MÖ. 540/30'lara tarihlenen[387] ve Leagros Grubuna verilen siyah figür teknikte bir boyunlu amphora üzerindeki sahnede Achilleus'un eidolonunun Leuke Adasına gidişi betimlenmiştir (Lev.45, Res.134). Tüm silahlarını kuşanmış olan kanatlı savaşçı, bir gemi ve içerisinde balıkların bulunduğu dalgaların üzerinden büyük adımlarla ilerlemektedir[388].

Telamon oğlu Aias'ın (Büyük Aias) İntiharı: Achilleus'un onyedi günlük yası ve onsekizinci gün defnedilmesinden sonra yapılan ölüm şenliklerine katılan annesi Thetis, oğlunun silahlarını, onun cesedini Troialılar'ın elinden kurtaran kahramana vereceğini ifade eder. Cesedin kurtarılmasında Hem Aias'ın hem de Odysseus'un rolü vardır. Bu yüzden her iki kahraman da bu hakkın kendinde olduğunu savunur ve böylece aralarında bir tartışma alevlenir. Araya giren Nestor, kararı Troialı esirlerin oluşturacağı bir jürinin vermesini önerir. Bu esirler kızlardan oluşmaktadır[389]. Odysseus, kendisini destekleyen Athena'nın da yardımıyla Troialı esirleri etkiler ve yapılan oylamayı kazanır[390].

Kendisine haksızlık yapıldığı inancına kapılan Aias, tüm Akha beylerini öldürmeye niyetlenir. Ancak onların koruyucu tanrıçası Athena kahramanı delilikle cezalandırır. Akha beylerini öldürdüğünü sanan Aias, bir sığır sürüsünü kılıçtan geçirir. Aklı başına geldiğinde yaptığı hatayı anlar ve herkese rezil olduğunu düşünür. Bu büyük pişmanlık sonucunda, Hektor'un kendisine hediye ettiği kılıcın üstüne atlamak suretiyle intihar eder[391]. Aias, intihar ettiği için cesedi yakılmadan gömülür[392]. Ancak yakılarak gömüldüğünü ifade eden kaynaklar da mevcuttur[393].

Achilleus'un silahları için Aias ile Odysseus kavgası, Taleides Ressamı tarafından siyah figür tekniğinde boyanan ve Louvre Museum'da sergilenen bir oinochoe üzerinde

---

[385] http://bluepoint.gen.tr/troia/akhilleus.html
[386] Can, age. s. 308; Graves, age. s. 839
[387] Bu tarih bana göre biraz erken. Leagros Grubu eserleri genelde MÖ. 520/500 arası döneme verilir (bkz. Boardman 2003, s. 236).
[388] Blome, age. s. 139
[389] Homeros 1994, XXI, s. 205
[390] Wöhlcke, age. s. 172
[391] Umar 2002, s. 135; Fink, age. s. 27-28
[392] Hamilton, age. s. 149
[393] Schwab, age. s. 565

yer almaktadır (Lev.45, Res.135). Figürlerin çıplak olarak betimlendiği sahnede Aias ve Odysseus kılıçları ile birbirlerine hücum ederken, diğer kahramanlar onları durdurmak için büyük çaba sarf etmektedirler. Vazo MÖ. 530/20'lere tarihlenmektedir[394].

Vulci'den ele geçen ve Münich'te sergilenen aynı döneme ait siyah figür teknikte bir karınlı amphora üzerindeki sahne de bu kavga ile ilgilidir (Lev.45, Res.136). Münich 1410 Ressamına verilen sahnede figürler oldukça karmaşık bir yapıda sunulmuşlardır. Bu kez tam donanımlı olan kahramanların birbirleri ile yapacakları muhtemel bir düello yine arkadaşlarının çabaları ile savuşturulmak istenmektedir[395].

Sahne, MÖ. 500'lere tarihlenen ve Edinburg Ressamı'na verilen beyaz zeminli bir lekythosa da konu olmuştur (Lev.45, Res.137). Louvre Museum'da sergilenen vazo üzerindeki sahnede kahramanlar, arkadaşları tarafından farklı yönlere götürülürken el ve kol hareketleri ile birbirlerine sataşmaktadırlar[396].

Brygos Ressamı, Vulci'den ele geçen ve British Museum'da sergilenen, MÖ.490/80'lere ait kırmızı figürlü bir kyliksin A yüzünde silahlar için yapılan kavgayı, diğer yüzünde ise o silahlara kimin sahip olacağına dair yapılan oylamayı işlemiştir. Silahlar için yapılan mücadelenin yer aldığı A yüzde ortada yer alan Agamemnon kollarını kaldırarak kontrolden çıkan kahramanları yatıştırmaya çalışırken, diğer bazı Akhalı yiğitler de kendisine yardımcı olmaktadır (Lev.45, Res.138). Her iki kahramanı önüne geçerek durdurmaya çalışan yandaşlarının ayakları, Agamemnon'u geri planda bırakacak bir şekilde önde çapraz bir görüntü oluşturmaktadır. Kulpların altında yer alan savaş donanımı ve diğer yüzdeki betim ile bu sahne kesin olarak tanımlanabilmektedir[397].

Ressam Douris de aynen Brygos Ressamı gibi her iki sahneyi de aynı vazo üzerinde betimlemiştir. Ayrıca kırmızı figürlü bu kyliksin tondosunda da Odysseus'un bu silahları gerçek varisi, yani Achilleus'un oğlu Neoptolemos'a teslim etmesi konusunu işlemiştir. Cerveteri'den ele geçen ve Viyana'da sergilenen aynı dönemden (MÖ. 490/80) bu vazonun A yüzündeki kavga sahnesi, önceki örnek ile benzerlik göstermektedir (Lev.46, Res.139). Sahnenin ortasında bir podyum üzerinde uğruna mücadele verilen silahlar, hemen arkasında ise yine kontrolden çıkan kahramanları

[394] Wikimedia, ags. Ajax_the_Great, 660px
[395] Boardman 2003, s. 64, 232, 249
[396] Wikimedia, ags. Ajax_the_Great, 285px
[397] Carpenter, age. s. 215, 260

durdurmaya çalışan Agamemnon yer almaktadır. Kendisine yardımcı olmaya çalışan Akhalı kahramanlar sahnenin diğer unsurlarıdır[398].

Penthesileia Ressamı, A yüzünde daha önce gördüğümüz Achilleus Memnon mücadelesini işlediği (Res.122), Ferrara'da sergilenen ve MÖ. 460/50'lere tarihlenen kırmızı figürlü kyliksin diğer yüzünde bu konuyu betimlemiştir (Lev.46, Res.140). Sahnenin ortasında yine Agamemnon, kılıçları ile birbirine saldıran sol taraftaki Aias'ı sağ eliyle durdurmaya çalışırken, sağ taraftaki Odysseus'a doğru sert bir bakış fırlatmıştır. Arkadaşları da yine kendisine yardımcı olmak amacındadırlar. Aias cepheden, buna karşılık Odysseus arkadan görülmektedir. Üstteki iki örnekte olduğu gibi sahne kalabalık olmakla beraber olayın belli bir anı resmedilmiştir[399].

Gerek Brygos Ressamı Gerekse Douris, ön yüzlerinde Achilleus'un silahları için yapılan kavgayı betimledikleri kylikslerinin arka yüzlerinde yer alan oylama sahnelerini benzer şekilde işlemişlerdir. Her iki örnekte de oylama tanrıça Athena huzurunda yapılmaktadır. Tanrıçanın kimi desteklediği bellidir. Sahnenin en sağında seçimi kaybetmek üzere olan Aias, kederli bir biçimde mantosuna sarılmıştır. En solda yer alan Odysseus ise seçimin gidişatından oldukça memnundur, çünkü podyum üzerinde seçim için kullanılan taşlar kendi tarafında birikmeye başlamıştır. Bu benzerliklerin yanı sıra bazı küçük farklar vardır. Örneğin Brygos Ressamı'nın kyliksinde Athena sola doğru kaykılmış ancak Aias'a doğru bakmaktadır (Lev.46, Res.141). Diğer örnekte ise sağa doğru kaykılmış olmasına rağmen yönü Odysseus'a yöneliktir ve podyum üzerinde, onun tarafında yığılan oylara bakmaktadır (Lev.46, Res.142). Ayrıca bir kişi de oyunu daha yeni kullanmaktadır[400].

Aias'ın intiharına dair sahneler genel olarak seramiklerde MÖ. 7. yüzyılda başlar ve çok iddialı örneklerle 6. ve 5. yüzyılda da devam eder. Eksekias'ın, Bologna'da sergilenen siyah figür teknikte karınlı amphorası üzerinde yer alan intihar sahnesi bu iddialı örneklerden biridir (Lev. 47, Res.143). Ancak sanatçı intiharı değil, intihar öncesi hazırlığı resmetmiştir. Sahnede bir hurma ağacına sırtını dönmüş olan Aias, çömelmiş bir pozisyonda, Hektor'un kendisine hediye ettiği kılıcının kabzasını hafif tümsek şeklinde bir toprak yığınına saplamaktadır. Çıplak olarak betimlenen kahraman biraz sonra bu kılıcın üzerine atlayarak intihar edecektir. Ön kısımda ise kahramanın

[398] Robertson, age. Lev. 77a; Blome, age. s. 142; Philipresheph, ags. Achill 86
[399] Simon, age. s. 130-132, Boysal, age. s. 116-117
[400] Robertson, age. Lev. 77b; Blome, age. 142; Carpenter, age. s. 215; Boardman 2002, s. 232

Medusa başı süslemesi olan kalkanı, kalkanın üzerinde yer alan miğferi ve miğfere dayadığı iki mızrağı yer almaktadır. Bu şekilde yani kahramanın silahları ile dengelenen sahnede ilk kez asimetrik bir kompozisyon oluşturulmaya çalışılmıştır[401].

MÖ. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen kırmızı figürlü bir oinochoe üzerinde yer alan sahnede ise kahraman kılıcını yere saplamış, intihar etmeden önceki son duasını yapmaktadır (Lev.47, Res.144). Yine çıplak ve profilden işlenen kahramanın vücut anatomisi normal insanı aşan bir yapıdadır. Saçı sakalı dağınık bir şekilde sunulan Aias'ın yukarı kaldırdığı başı ve kolları ile yalvarış biçimi günümüzde yapılan duaları anımsatmaktadır. Kalkan bu defa arkada ve profilden işlenmiştir[402].

Alchimachos Ressamı'nın betimlediği, Basel'de sergilenen ve MÖ. 460/50'lere tarihlenen kırmızı figürlü bir lekythos üzerinde yer alan sahnede de Aias başını ve kollarını havaya kaldırmış, intihar etmeden önceki son duasını yapmaktadır (Lev.47, Res.145). Yine çıplak olarak sunulan kahramanın vücut anatomisi üstteki örneğe nazaran daha ölçülüdür. Ancak yine de geniş göğüs kafesi ve güçlü omuzları oldukça etkileyicidir. Hafif geriye doğru kaykılmış olan kahramanın bir önceki örnekte olduğu gibi başındaki kurdele asaletini göstermektedir. Arkada yer alan ve yandan tasarlanan kalkanın yaslandığı bir destek bulunmaktadır. Kılıcın kını ise kalkanın hemen üzerinde yer almaktadır[403].

Eksekias gibi Troia Destanı betimlerini işlemeyi seven Brygos Ressamı, bugün New York, Bareis Colection'da sergilenen ve MÖ. 490/80'lere tarihlenen kırmızı figürlü bir kyliksin tondosunda intihar sonrası cansız Aias'ı resmetmiştir (Lev.47, Res.146). Kahramanın cesedi, kendisine acımayan Athena'nın sebep oduğu çılgınlıkla, Akhalı önderler sanıp öldürdüğü koçların postları üzerinde yer alırken, Tekmessa[404] da bedenini örtmektedir[405]. Aias burada kılıcın üzerine sırt üstü atlamıştır. Oysa bazı Korinth örneklerinde kahramanın yüz üstü atladığı görülür[406]. Sanırım bu da mitolojik anlatımlardaki farklılıklardan ya da sanatçı yorumlarından dolayıdır.

---

[401] Charbonneaux, age. s. 102; Schefold, age. s. 281
[402] http://www.emuseumstore.com/ Ajax, 2072
[403] Blome, age. s. 142-143
[404] Phrygia kralının kızı. Aias tarafından kaçırılmıştır. Sophokles'in "Aias" tragedyasında önemli bir rol oynar. Fakat mitoloji uzmanları kendisine pek fazla değinmezler. Aias'ın intiharı sonrası akıbeti bilinmemektedir (Grimal, age. s. 767).
[405] Boardman 2002, age. s. 232, 250
[406] Cavalcade Ressamı tarafından siyah figür teknikte boyanan kyliks üzerinde yer alan betim buna örnektir (Boysal, age. s. 121, res. 73)

Paris'in Ölümü: Paris'in ne zaman, nasıl ve kim tarafından öldürülüşü ile ilgili farklı anlatımlar vardır. Bazı kaynaklara göre Achilleus'un öldürülmesinden kısa bir süre sonra okla vurularak öldürülmüştür[407]. Ancak birçok kaynağa göre Paris, Troia'ya geliş esnasında Lemnos Adası'nda bırakılan ve kehanet sonucu tekrar Troia'ya getirilen Philoktetes tarafından öldürülmüştür[408]. Peki Philoktetes Troia'ya ne zaman gelmiş ve getirilmesi gerektiğini hangi kâhin istemiştir? Eğer bu kâhin Kalkhas ise, Paris Philoktetes tarafından ödürülmüş olabilir. Ancak o zaman Paris'in öldürülüşü mitolojik kronolojiye göre Philoktetes'in getirilişinden sonradır. Fakat bu kâhin bazı kaynaklarda bildirildiği gibi şayet Helenos ise o zaman Philoktetes Paris'i öldürmüş olamaz, çünkü daha sonra hakkında bilgi vereceğimiz Helenos, Paris'in ölümü sonrası tutsak edilmiş ve Troia'nın nasıl ele geçirileceği ile ilgili bir takım sırları Akhalara vermiştir[409]. Fakat bu konudaki bir başka söylentiye göre Helenos, daha Paris ölmeden Akhalar tarafından tutsak edilmiş ve Troia'nın nasıl ele geçirileceği ile ilgili sırlar zorla ağzından alınmıştır ki bu sırlar arasında Philoktetes'in geri getirilmesi gerektiği kehaneti de vardır[410].

Söylentiye göre yaralanan Paris, kendisini iyileştirmesi için son saatlerinde arkadaşları tarafından İda Dağı'ndaki eski sevgilisi Oinone'nin yanına götürülür. Kendisine hala kızgın olan nymphe, ölüm döşeğinde bile onu bağışlamaz ve gerekli ilacı vermez. Fakat Paris öldüğü zaman vicdan azabı duyan Oinone onun için yakılan ateşe kendini atar ve diri diri yanar[411].

Helenos'un Kehanetleri: Helenos, Priamos'un elli oğlundan biridir; annesi Hekabe'dir. İkiz kardeşi Kassandra gibi o da tanrı Apolon'un gözdesidir. Her ikisine de tanrı bilicilik marifetini vermiştir. İlyada'da "bilicilerin en iyisi" diye anılır[412]. Savaşta da, dinsel konularda da daima Hektor'a öğütler vermiş, Hektor yaşadıkça gözüpek bir savaşçı olarak yiğitçe çarpışmıştır[413].

Her ne hikmetse Helenos, Paris'in ölümü sonrası Helena'nın kimle evleneceği gündeme gelince Küçük kardeşi Deiphobos ile beraber kendisi de Helena'ya talip olur. Oysa Paris onu kaçırmaya giderken Helena'nın Troia için getireceği felaketler

[407] Umar 2002, s. 136
[408] Grimal, age. s. 608; Erhat, age. s. 238; Rosenberg, age. s. 132
[409] Umar 2002, age. s. 136
[410] Hamilton, age. s. 150
[411] Wöhlcke, age. s. 184
[412] Homeros 2004, VI, s. 174
[413] Umar, age. s. 136

konusunda kardeşini uyarmıştır. Ondan gelecek olan tehlikeleri bilmesine rağmen, (Helena'nın cazibesinden olsa gerek) kardeşi Deiphobos'un kendisine tercih edilmesi üzerine Helenos'un tavrı tamamen değişir. Gocunan Helenos savaştan çekilir ve şehri terk edip Arisbe ile yaşamak için İda Dağı'na yerleşir[414].

Kâhin Kalkhas, Troia'nın hangi şartlarda alınabileceğini ancak Helenos'un açıklayabileceğini, çünkü kendisinin geleceği bilmede yetersiz olduğunu açıklaması üzerine Helenos'un bulunmasına karar verilir ve bu iş için de Odysseus görevlendirilir. Bu sırada Helenos Chryses'in konuğu olarak Chrysa Apollon Tapınağı'nda misafirdir. Odysseus'un onu bulması ve Troia'nın yıkılmasına sebep olacak kehanetleri bulması uzun sürmez[415].

Acaba Helenos, tamamen Helena kendisine verilmedi diye mi bu sırları açıklayıp vatanına ihanet etmiştir? Yoksa sebep başka mıdır? Bu konuda farklı söylentiler vardır. Bunların en insaflısı işkence altında böyle bir açıklamaya mecbur kaldığı şeklinde olanıdır[416]. Vergilius'un "Aeneis" adlı destanında ise bu kehanetleri Troia'nın yıkılmasını isteyen tanrıların bu istekleri doğrultusunda açıkladığı ve bu hizmeti karşılığında canının bağışlandığı, hatta savaş sonrasında Neoptolemos'un yanına sığındığı kendi ifadesi ile anlatılır[417]. Canının bağışlanmasında Paris'i, Helena'yı kaçırma teşebbüsünden vazgeçirmeye çalışması ve Achilleus'un cesedinin kurtarılmasındaki katkıları da etkili olmuştur[418]. Başka bir söylentiye göre de uzaklarda bir ülkeye yerleşip hayatının güvence altına alınması koşulu ile kendisinden istenen sırları açıklamayı kabul etmiştir[419]. Nitekim Aeneis Destanı'nda Epir bölgesinin kralıdır ve İtalya'ya gitmek üzere oradan geçen Troialılar'ı iyi bir şekilde karşılamaktadır hatta Aineias'ı da aynı konukseverlikle karşılamıştır[420].

Helenos, korkuyla ya da işkenceyle veya gelecekte mutlu bir yaşantı umuduyla her ne sebeple olursa olsun bu kehanetleri açıklamıştır. Bu sırlar bazı kaynaklarda üçtür: 1) Aslen Anadolu'lu, sonraları Yunanistan'a göçmüş olan ve Peleponnessos (Mora) Yarımadası'na adını veren Yunan kral soyunun atalarından Pelops'un kemikleri ya da omuz kemiklerinden biri ele geçirilip Troia'ya getirilmelidir. 2) Achilleus'un oğlu

[414] Grimal, age. s. 242; Graves, age. s. 851
[415] Umar 2002, age. s. 136; Graves, age. s. 851
[416] Köhlmeier, age. s. 283
[417] Vergilius, Aeneis, III (Çev. T. Uzel, 1998) 320-355
[418] Grimal, age. s. 243
[419] Graves, age. s. 851
[420] Vergilius, age. III, 320-355

Neoptolemos'un derhal savaşa katılması sağlanmalıdır. 3) Troia'nın tarihi ile sıkı sıkıya bağlı, aynı zamanda koruyucusu, gökten düşen ve Athena'nın sihirli niteliklerini taşıyan mucizevi heykel Palladion Troialılar'ın elinden alınmalıdır[421]. Bazı kaynaklara göre Philoktetes'in kendisinin, ya da elinde bulunan Herakles'in armağanı yay ve okların getirilmesi gerektiği kehanetini de o söylemiştir[422]. Hatta Troia'nın tahta bir atla alınabileceği kehanetinin de ona ait olduğunu belirten kaynaklar mevcuttur[423].

Helenos'un kehanetleri doğrultusunda Pelops'un kemikleri Pisa'dan (Kuzey İtalya'daki Toskana Bölgesi'nde yer alan bir şehir) Troia'ya getirilir[424]. Daha sonra Skyros Adası'nda yaşayan Neoptolemos'un[425] getirilmesi için Odysseus, Phoeniks ve Diomedes görevlendirilir. Gerek annesi Deidameia gerekse dedesi Lykomedes'in karşı çıkmalarına rağmen, babasının görevini üstlenecek olan kahraman onlarla birlikte gitmeyi kabul eder[426].

Douris'in boyadığı, dış yüzünde Achilleus'un silahları için yapılan kavga (Res.139) ve oylama (Res.142) sahnelerinin yer aldığı, MÖ. 490/80'lere tarihlenen ve Viyana'da sergilenen kırmızı figürlü kyliksin tondosunda sanatçı, söz konusu silahların Odysseus tarafından asıl sahibine, yani Neoptolemos'a verilmesi konusunu işlemiştir (Lev.48, Res.147). Sanatçı, oldukça genç ve sakalsız olarak betimlediği Neoptolemos'un sol eliyle yukarıda tuttuğu miğfer, Odysseus'tan almak üzere olduğu göğüslük veya zırhlı yelek ve yerde duran dizlikleri, yukarıdan aşağı doğru aynı hat üzerinde sıralamak kaydı ile hayali bir Achilleus görüntüsü sunmayı amaçlamış olmalıdır[427].

Yolda Lemnos Adası'na uğrayan heyet, Troia'ya geliş esnasında adada, hasta ve acıklı bir şekilde kaderine terk edilen ve bu olayın sorumlusu olarak gördüğü

---

[421] Graves, age. s. 852; Erhat, age. s. 132, 233, 241
[422] Köhlmeier, age. s. 283; Umar 2002, s. 136
[423] Grimal, age. s. 243; Köhlmeier, age. s. 283
[424] Grimal, age. s. 624
[425] Bazı yazarlar Neoptolemos'un o sıralar on oniki yaşlarında olduğunu ileri sürerler ve burada büyük bir yanılgının olduğunu ifade ederler (Graves, age. s. 852; Wöhlcke, age. s. 178).
[426] Boysal, age. s. 123-124
[427] Woodford, age. Res. 96

Odysseus'a büyük kin duyan Philoktetes'i[428] Neoptolemos'un çabaları sonucunda Troia'ya gelme konusunda ikna eder[429].

Akha Ordusu Neoptolemos'u coşku ile karşılar. Achilleus'un oğlu, Troialılar'a yardıma gelen ve bir söylentiye göre[430] ünlü hekim Makhaon'u öldüren Telephos'un oğlu Euryplos'u öldürür. Philoktetes ise Makhaon'un kardeşi ünlü hekim Podaleirios tarafından iyileştirilir[431].

Palladion heykelinin çalınması da yukarıda bahsettiğimiz Paris'in ölümü, Helenos'un kehanetleri, Philoktetes ve Neoptolemos efsaneleri kadar karmaşıktır ve farklı şekillerde anlatılır. Bir söylentiye göre Odysseus dilenci kılığında şehre girer. Kılık değiştirmiş olmasına rağmen Helena onu tanır ve heykelin çalınması konusunda ona yardım eder. Bir başka efsaneye göre ise Odysseus ve Diomedes birlikte şehre sızarlar, fakat heykeli yerinden asıl çalan Diomedes'tir. İki kahramanın şehre bir su yolundan girdiklerini anlatan söylentiler de mevcuttur. Farklı bir anlatıma göre de bir Akha yanlısı olan Troialı Antenor'un emri ile karısı Theano heykeli bizzat kendisi Akhalar'a teslim etmiştir. Hakiki heykelin Troia'da kaldığı, Akhalar'ın bunun bir kopyasını çaldıkları ve orijinalinin daha sonra Troia'nın düştüğü gecede Aineias tarafından alınıp İtalya'ya götürüldüğüne dair söylenceler de vardır. Kassandra efsanesine göre de Odysseus ve Diomedes heykelin kopyasını çalmış olmalılardır. Çünkü Lokris'li Aias'ın tacizi esnasında, Kassandra Palladion'a sarılmıştır. Bu versiyona göre ise hakiki heykel sonuna kadar Troia'da kalmıştır.

Apulia'dan ele geçen ve Oxford'da sergilenmekte olan kırmızı figürlü bir kyliksin tondosunda yer alan resim, Palladion'un çalınması ile ilgilidir (Lev.48, Res.148). MÖ. 380'lere tarihlenen resimde oldukça genç olarak betimlenen ve heykelin çalınmasında başrol oynayan Diomedes elinde Palladion'la üzerinde ateş yanan bir sunağa doğru yaklaşmaktadır[432].

---

[428] Boysal, burada bir hata yaparak, Paris'in ölümü sonrası Helena'nın kendisine verilmemesine kızan Helenos'un, Neoptolemos'un savaşa katılması kehanetinde bulunduğunu belirttikten sonra, Neoptolemos'un katkıları ile Troia'ya gelen Philoktetes'in Paris'i öldürdüğünü ifade eder ki böylece Paris iki defa ölmüş olur (Boysal, age. s. 123).

[429] Bazı kaynaklara göre Philoktetes'i almaya giden heyet Odysseus ve Diomedes'ten oluşur (Graves, age. 850). Başka bazı kaynaklara göre de Philoktetes, Odysseus'un düzenleri sonucu gitmek zorunda kalmıştır. (Umar 2002, s. 137). Sophokles'in Philoktetes tragedyasında ise Herakles devreye sokulur (Boysal, age. s. 125).

[430] Schwab, age. s. 567

[431] Erhat, age. s. 215, 246

[432] Carpenter, age. s. 216; Philipresheph, ags. Troy 4

Tahta At: Troia Atı bütün çağlar boyunca ince savaş taktiğinin bir sembolü olmuştur[433]. Bir savaş hilesi (stratagem) olarak görülse de, bir kadın uğruna savaşmak için güçlü bir donanma ile on yıl önce yurtlarından ayrılan ve bu süre içerisindeki çatışmalarda bir sonuç alamayan, üstelik en önemli kahramanlarını da yitirmiş olan bir toplumun amacına ulaşmasını sağlayan bir faktör olma özelliğini taşıyan Troia Atı Efsanesi, güce ve silaha dayanan savaş stratejisi modelini değiştirmiş, akıl ve zekâya dayanan yeni bir modeli kriter olarak insanlara sunmuştur. Böylece insanlar, mitolojik bir olgu olsa da çağlar boyunca bu efsaneden etkilenmişler ve bir savaşta muzaffer olabilmek için en önemli unsurun akıl ve zekâ olduğunu idrak etmişlerdir.

Troia Atı'nın tarihi arka planı ile ilgili farklı görüşler ortaya atılmıştır. En makul iki görüşten birine göre, muhtemelen Akhalar, yeni kent surlarının çoğu bölümündeki güçsüzlüğünden istifade ederek kenti alabilmişler ve tahta atı da, surları yıkan depremi gönderdiklerine inandıkları "yer sarsan tanrı" Poseidon'a simgesel bir şükran armağanı olarak sunmuşlardır. Diğer görüşe göre ise Troia, ata benzer, tekerlekleri sayesinde hareket ettirilebilen bir nesneyle surları yıkılarak işgal edilmiştir. Ancak hiçbir kurgu, Akhalı komutanların, tahtadan yapılma bir atın karnına saklanarak bir kenti ele geçirme efsanelerini açıklamaya yetmez[434].

Edebi metinlerdeki çokluğuyla kıyaslandığında Troia Atı tasvirlerinin azlığı insanı şaşırtmaktadır. Araştırmalarımda bunun nedeni ile ilgili bir yoruma rastlamadım. Tahminim, her ne kadar tahta at ince savaş taktiğinin bir sembolü olarak kabul edilse de sonuçta bir hiledir, bir kahramanlık olayı değildir. Oysa Yunan sanatında daha çok kahramanlar ve bu kahramanların yaptığı kahramanlıklar ön plandadır. Örneğin Troia Destanı ile ilgili seramik betimlerinde en çok anlatım Achilleus ile ilgilidir. Oysa Polyksena'nın kurban edilmesi, Astyanaks'ın ya da kendi kahramanları Palamedes'in öldürülmesi ile ilgili betimler oldukça azdır. Dolayısıyla tahta at ile ilgili betimlerin az olması ile ilgili neden sorusuna böyle bir düşünce çerçevesi içerisinde cevap verilmelidir diye düşünüyorum.

Tahta at mitolojisine geçmeden önce son olarak şunu da belirtmek istiyorum: Troia Atı Efsanesi'ne Homeros'un Odysseia ve Vergilius'un Aeneis Destanın'da değinilir. Odysseia'da konu iki yerde geçer. Birinde Odysseus ozan Demodokos'dan

[433] Blome, age. s. 146
[434] Umar 2002,. s. 55; Graves, age. s. 860-861

olayı saz eşliğinde okumasını ister, o da okur[435]. Bir de Menelaos, Helena ile birlikte yaşadıkları konağa gelen Odysseus'un oğlu Telemachos'a olayı bir anı olarak anlatır[436]. Bu konu ile ilgili çok daha kapsamlı anlatım ise Vergilius'un Aeneis Destanı'nda, Aineias'ın ağzından anlatılır[437]. Ancak, her iki kaynakta da daha ziyade at yapıldıktan sonra gelişen olaylarla ilgili bilgiler mevcuttur. Böyle bir at yapılması fikrinin kime ait olduğu, atın yapılması konusunda gelişen olaylarla ilgili bilgi yoktur. Dolaysıyla bu iki kaynaktaki bilgilere mitolojinin ikinci bölümünde (at yapıldıktan sonra Troia'nın düşüşüne kadar geçen süredeki gelişmeler) değinilecektir.

Savaşın onuncu yılında Akha ordusunda artık huzursuzluklar başlar. Çünkü bu kadar süredir mücadele etmelerine ve bu uğurda en iyi kahramanlarını kaybetmelerine rağmen Troia bir türlü alınamamakta ve alınacak gibi de görünmemektedir. Galiba kuşatmayı kaldırıp yurda dönmek en iyi yol olacaktır. Ancak on yıl boyunca bunca acıya, sıkıntıya, hasrete katlandıktan sonra geri dönmek onursuzluk sayılmayacak mıdır? Böylece zora başvurmanın hiçbir yarar sağlamadığı ve sağlamayacağı anlaşıldıktan sonra, artık akıl yolunu kullanmaktan başka çare olmadığı anlaşılmıştır. Bu düşünceler içerisinde tahta at fikri doğmuştur[438].

Tahta at fikrinin ilk olarak kim tarafından önerildiği tartışmalıdır. Bir söylentiye göre tanrıça Athena, Hermes'in, Akhalar'ın yanında savaşan oğlu Lesbos'lu kâhin Prylis'in aklına Troia'ya tahta bir at ile girilebileceği fikrini sokmuş, bunun üzerine Parnassos sınırları içerisindeki Phokis'ten savaşa katılan Panopeus oğlu Epeios da Athena'nın gözetiminde böyle bir at yapmak için gönüllü olmuştur[439]. Bir başka söylencede ise kuvvetin bir işe yaramadığını görerek Akhalar'a tahta bir at yapma fikrini telkin eden kişinin bilici Kalkhas olduğu ifade edilir[440]. Bu konuda adı geçen üçüncü kişi ise, daha önce de belirttiğim gibi Troia kralı Priamos'un oğlu kâhin Helenos'tur[441].

---

[435] Homeros 1994, VIII, 491-523
[436] Homeros 1994, IV, 270-289
[437] Vergilius, age. II 10 vd.
[438] Hamilton, age. s. 150-151; Bayladı, age. s. 469
[439] Grimal, age. s. 698; Graves, age. s. 85
[440] Grimal, age. s. 356-357
[441] Köhlmeier, age. s. 283; Grimal, age. s. 242; Erhat, age. s. 132

Bu fikri Odysseus'a atfedenler olduğu gibi[442], onun bu süreçte barış ve antlaşma isteyen bir şahsiyet olduğu ve tahta atın sonradan kendisine mal edildiğini belirten düşünceler de mevcuttur[443].

Odysseus'a atfedilen mitoloji ile ilgili şöyle bir efsane anlatılır: Son gün gerçekleşen çatışma sonrası Akhalar'ı toplantıya çağıran Kalkhas, "bu yolla zafere ulaşmamız mümkün görünmüyor. Dün gördüğüm bir işaretten bahsedeceğim size. Bir şahin bir güvercini kovalamaktaydı; güvercin takipçisinden kurtulmak için kayalıklar arasındaki bir çatlağın içerisine kaçtı. Bunun üzerine yırtıcı kuş yakınlarda bulunan bir çalılığın içerisine gizlendi. Kendini güvende hissederek dışarıya çıkan güvercin aniden saklandığı yerden çıkan şahinin saldırısına uğradı ve şahin onu acımasızca boğdu. Bu olay bizim için bir ders olsun. Troia'yı bir de kurnazlıkla ele geçirmeyi deneyelim"

Odysseus söz alır "Aklıma bir şey geldi, dostlarım! İçerisine en asil kahramanların saklanacağı dev gibi bir at inşa edelim. Geride kalan birliklerimiz, geri dönüyormuşuz izlenimi vererek burada kalan her şeyi yaktıktan sonra Tenedos (Bozcaada) Adası'na doğru yelken açsınlar. Ancak planımızın yürümesi için Troialılar tarafından tanınmayan aramızdaki bir kişi de bu tahta atın altına gizlenmelidir. Yakalandığında da dönüş için kurban olarak seçildiği için Akhalar'dan korkup kaçtığını, eğer kabul ederlerse onların tarafına geçmek istediğini ifade ederek düşmanlarımızın güvenini kazanmaya çalışmalıdır. Eminim ona acıyarak hemen aralarına alacaklardır. Aralarına katıldıktan sonra da atın surlardan içeri alınması için elinden gelen çabayı göstermelidir. Eğer atın içeri alınmasını başarırsa, geceleyin bize gizlice bir işaretle haber verecek, biz de Tenedos'daki dostlarımızla beraber kente saldıracağız."

Odysseus'un bu parlak fikri, Neoptolemos ve onu destekleyen Philoktetes dışında herkesçe kabul edilir. "Cesur adamlar düşmanlarını savaş meydanlarında yenerler, kurnazlıklarla değil" diyen Neoptolemos'un bu duruşuna hayran kalan Odysseus ayağa kalkar ve "sen korkusuz bir babanın asil bir evladısın! Ancak unutma ki Achilleus bile cesareti ve gücüyle düşman kalesini yıkamadı. Bu yüzden önerimin kabul edilmesini ve hemen işe koyulmamızı tavsiye ediyorum" diye cevap verir. Zeus'un öneriyi

[442] Estin-Laporte, age. s. 168; Karaosmanoğlu, age. s. 57
[443] Köhlmeier, age. s. 283

destekleyen uygun işaretleri sonucu aksi düşüncede olanlar bu düşüncelerinden vazgeçerler ve böylece projenin gerçekleşmesi için harekete geçilir[444].

Troia Atı, tanrıça Athena'nın yardımı ile Epeios[445] tarafından yapılmıştır. Bu konu hem Odysseia[446] hem de Aeneis'de[447] açıkça ifade edilmiştir.

Tahta atın yapımında kullanılan kereste İda Dağı'ndan temin edilir. Epeios bu muhteşem atın ilk önce ayaklarını ve bacaklarını yapar, daha sonra da karın kısmını, sırtını ve başını ilave eder. Gözlerinin oyuğuna sahici gözmüş gibi ışık saçan iki kıymetli taş yerleştirir. Kulakları dimdik duran atın, kuyruğu ince bir işçiliğe sahiptir. Atın karnına gizlenecek olan savaşçıların hava alabilmelerini sağlamak amacıyla ağız derinliğine gizli bir delik açılır[448]. Bir tarafına gizli bir kapı yapılan atın diğer tarafına büyük harflerle Athena'ya ithafen "sağ salim evlerimize dönmemize yardım edeceği için Akhalı askerler olarak tanrıçaya sunduğumuz hediyedir." ibaresinin yazıldığı da söylenceler arasındadır[449].

Tahta atın yapımı üç günde hayli ilerler. Bu sırada atın karnına gizlenecek olan kahramanları ikna etme görevi Odysseus'dadır. Eserin tamamlanması ile söz alan Odysseus, "şimdi bizi karanlık geleceğimize götürecek olan atın karnında yerlerimizi alma zamanıdır. Dikkatli olmalıyız, tedbirsizlik bizi başarısızlığa götürür". Odysseus sözlerini bitirdikten sonra Sinon isimli bir genç, atın karnına gizlenecek kişi olmak için gönüllü olur. Odysseus'un kuzeni olan bu gencin cesaretine hayran olan Akhalar ona "biz şimdi gidiyoruz, ancak inanıyoruz ki zafer senin sayende olacaktır" diye iltifatta bulunurlar.

Daha sonra Nestor ayağa kalkar, Akhaları cesaretlendiren bir konuşma yaptıktan sonra en başta kendisi atın içerisine atlamaya teşebbüs eder fakat Neoptolemos, bu onuru kendisine bırakmasını rica eder. Onu Menelaos, Diomedes, Odysseus, Philoktetes, Lokrisli Aias, Sthenelos, Akamas, Thoas ve diğerleri takip eder. Bazılarına göre bu sayı yirmiüçtür. Otuz ve elli gibi rakamların yanı sıra üçbin gibi abartılı rakamlar da telaffuz edilmiştir. Kapının nasıl açılıp kapanacağını çok iyi bilen Epeios,

---

[444] Schwab, age. s. 588-589
[445] Troia Savaşına otuz gemilik bir filo ile katılan kahramanın, savaşta başarısı yoktur. Patroklos onuruna düzenlenen cenaze oyunlarında yumruk birinciliği vardır (Homeros 2004, XXI, s. 505-506).
[446] Homeros 1994, VIII, 493
[447] Vergilius, age. II, 264
[448] Can, age. s. 318-319
[449] Graves, age. s. 856; Bayladı, age. s. 470

ata en son olarak çıkar, portatif merdiveni içeri çeker ve kapıyı belirsiz bir hale sokup körleştirir.

Geride kalan Akhalar, Agamemnon ve Nestor'un (bu ifadeye göre demek ki Nestor atın karnına gizlenenler arasında yoktur) idaresinde kampta bulunan çadır ve barakaları yaktıktan sonra gemilerini denize indirip Tenedos'a doğru yelken açarlar[450].

Akha ordusu Tenedos'a doğru yelken açınca çekip gittiklerini zanneden Troialar, surlardan dışarı çıkarak onların konaklama yerlerini dolaşırken burada tahta atı görürler. Daha sonra onu ne yapalım diye aralarında tartışmaya başlarlar[451]. Thymoites, surlardan içeri alınması fikrini önerir[452]. Ancak başta Kapys[453] olmak üzere aklı başında kişiler, denize atılması ya da yakılması fikrindedirler[454]. Üçüncü bir görüşte, karnının açılıp içerisinde ne olduğunu görmek yönünde olur. Bu tartışmalar yaşanırken Laokoon[455] çıka gelir. Öfkesinden köpürmektedir. Akhalar'ın bu armağanında mutlaka bir dalavere olduğu, o varken Troialılar'ın kendilerini güvende hissetmemeleri gerektiği, içerisinde savaşçıların gizlenmiş olabileceği gibi söylemlerle onları uyardıktan sonra mızrağını fırlatıp atın karnına isabet ettirir.

Tam bu sırada birkaç Troialı çoban Sinon'u yakalayıp Priamos'un huzuruna getirirler. Burada sorguya çekilen Sinon, "akrabası olduğum Palamades'in[456], haksızlığa uğrayarak öldürülmesi çok ağrıma gitti. Dedim eğer yurdumuza sağ salim dönersek ben bunun intikamını Odysseus'tan alırım. Bu lafım kulağına gitmiş. O günden sonra bana

---

[450] Can, age. s. 319; Graves, age. s. 856; Schwab, age. s. 591-592

[451] Burada Homeros'un farklı bir anlatımı vardır. Ona göre Odysseus, tahta atı getirip Akropolis'e dayamıştır. Yine Homeros'a göre, Troialılar atı akropolise çektikten sonra bu tartışmaları yapmışlardır (Homeros 1994, VIII, 494-505).

[452] Priamos'un enişte sidir. Bir söylentiye göre kâhin Aisakos, Hekabe'nin gördüğü düşü doğacak olan çocuk Troia'nın mahvına sebep olacak şeklinde yorumlayınca, bu kehaneti yanlış anlayan Priamos, Thymoites'in hem karısını, hem de oğlunu öldürtür. İşte bunu affetmeyen Thymoites ondan öç almak için bilerek bu fikri öne sürmüştür (Grimal, age. s. 386-387, 802).

[453] Troia'nın düşmesinden sonra İtalya'ya göç eden Aineias'ın yoldaşı (Umar 2002, s. 141).

[454] Odysseia'da bu öneriler, karnını deşip içerisinde ne olduğuna bakmak, kayaların ucuna çekip boşluğa atmak, ya da tanrılar için bir adak olarak saklamak şeklindedir (Homeros 1994, VIII, 506-509).

[455] Uygun olmayan bir tahmine göre Kapys'in (Tros'un torunu Kapys), daha büyük bir ihtimalle Antenor'un oğlu olan Laokoon, Thymbria Apollon Tapınağı'nın rahibidir (Grimal, age. s. 428-429; Karaosmanoğlu, age. s. 57). Aynı zamanda Poseidon tapınağı'nın rahibi olduğu da ifade edilir (Umar 2002, s. 141)

[456] Menelaos'un akrabasıdır. Akıllı bir kişi olan Palamedes, kaynaklara göre Odysseus'tan daha faydalı ve daha değerlidir. Troia Savaşına katılmamak için delilik numarası yapan Odysseus'un oyununu bozması nedeniyle Laertesoğlu kendisine korkunç bir kin bağlar ve bu kin daha sonra ölümüne sebep olur. Olay şöyledir: Odysseus, ele geçirdiği Troialı bir esire zorla bir mektup yazdırır. Sözde Priamos'un yazdığı bu mektuba göre Palamedes Troialılar'a casusluk yapmaktadır. Mektubu Akha ordugâhında bir yere atan Odysseus, Palamedes'in bir kölesini de satın alarak efendisinin yatağının altına bir torba altın koymasını sağlar. Daha sonra her şeyi ortaya vurur ve Palamedes linç edilir (Erhat, age. s. 233).

korkunç bir kin gütmeye başladı. Dönüş için kurban gerekince beni seçti ve bu düşüncesini Kalkhas'a da kabul ettirdi. Kurban edileceğim gün gelince de korkup kaçtım."

Odysseus'un istediği şekilde rolünü çok iyi oynayan Sinon'a acıyan Priamos, zincirlerini çözdürür ve ona "korkmana gerek yok, artık Akhalar'dan kurtuldun. Şimdi bana şu kocaman atın ne amaçla yapıldığını söyle." Sinon Akhaların usta olduğu riyakârlıkla onlara şükranlarını sunduktan sonra konuşmaya başlar: "Akhalar'ın savaşa girerken tek umudu Athena'nın onlara yardımıydı. Fakat Diomedes ve Odysseus'un Palladion'u çalmaları sonucu tanrıçanın gazabı Akhalar'ın üzerine çöktü. Kalkhas, denize açılıp gitmekten başka çaremiz olmadığını söyledi[457]. Tanrıçanın üzerimize çöken lanetini savuşturmak için de bu atı yaptık. Kalkhas onun çok büyük olmasını istedi, böylece Troialılar onu sur kapılarından aşıramasınlar, kentte Athena tapınımına hizmet edip onların koruyucusu olmasın. Eğer bu armağanı horlarsanız başınıza büyük felaketler gelecekmiş."

Bu sırada Laokoon bir boğayı kurban ederken[458], iki yılan denizi yara yara çıka gelir. Bu yılanlar önce Laokoon'un çocuklarını, daha sonrada çocuklarını kurtarmaya çalışan Laokoon'u öldürdükten sonra hisarda bulunan Athena Tapınağı'nda tanrıçanın heykelinin dibinde kaybolurlar. Troia halkı, mızrağı ile tahta ata hakaret etmesi dolayısıyla Laokoon'un böyle bir cezaya çarptırıldığına inanırlar[459].

Sonuçta Troialılar, surları yıkarak atı içeri almaya karar verirler, hem de şölen eşliğinde. Kassandra'nın feryatları boşunadır[460]. O gün kentte adeta bir bayram yaşanmaktadır. Böylece gün savuşup gece olunca Akhalar planlarını uygulamaya

---

[457] Vergilius, burada bir çelişki yaşıyor. Çünkü daha önceki anlatımında Akhalar'ın, savaşın bezginliği ile yurt özlemi çekmeleri sonucu dönüşe karar verdiklerini ifade ediyor. Burada ise Athena'nın gazabına maruz kalmaları sonucu Kalkhas'ın, dönmekten başka çarelerinin olmadığını açıklaması ile dönmeye karar verdiklerini belirtiyor.

[458] Poseidon'un himayesini elde edemediği ve düşman filosunun gelişini önleyemediği için Troialılar'ca taşlanarak öldürülen Poseidon'un eski rahibinin yerine kurayla seçilen Laokoon, bu sırada düşman filosunun dönüş yolunda fırtınalara yakalanması için Poseidon'a bir kurban sunmaktadır (Grimal, age. s. 429).

[459] Bir söylentiye göre bu yılanlar, Apollon tarafından gönderilmiştir. Çünkü Laokoon, tapınakta, tanrının heykeli önünde karısı ile ilişkiye girdiği için tanrının öfkesini üzerine çekmiştir. Tabii Troialılar, rahibin işlediği bu günahtan habersiz oldukları için olayı böyle yorumlamışlardır (Grimal, age. s. 858; Erhat, age. s. 192). Bu yılanların Troialılar'ı kandırmak için Athena tarafından gönderildiği de söylenir (Köhlmeier, age. s. 284).

[460] Söylentiye göre Kassandra'ya aşık olan Apollon, kendisi ile beraber olmayı kabul ederse geleceği bilme hünerini ona öğreteceğine söz verir. Öneriyi kabul eden Kassandra gerekli bilgileri öğrendikten sonra yan çizer. Bunun üzerine Apollon ağzına tükürür ve Kassandra inandırıcı olma yeteneğini kaybeder. Bu yüzden hiçbir zaman gelecekle ilgili söylediği gerçeklere inanılmamıştır (Grimal, age. s. 365).

koyarlar. Ordu Tenedos'dan hareket eder. Sinon da gizlice gidip tahta atın kilidini açar ve kahramanlar sevinç içerisinde sarkıtılan bir iple aşağı inerler[461]. Nöbetçileri öldürdükten sonra kapıları ardına kadar açıp, adeta sarhoşluk uykusuna gömülmüş olan kenti basarlar[462].

Odysseia'da, Aeneis'ten farklı olarak Helena ile ilgili bir bölüm mevcuttur; Deiphobos ile beraber tahta atın yanına gelen Helena, atın etrafını üç kez dolandıktan sonra, Akhalı yiğitleri karılarının sesleri ile çağırır. Menelaos ve Diomedes'in tepki vereceklerini anlayan Odysseus onları yatıştırır, hatta seslenmek üzere olan Antiklos'un[463] ağzını kapatır. Daha sonra Athena, Helena'yı oradan uzaklaştırır[464].

Daha öncede belirttiğimiz gibi, Yunan sanatında Troia Atı betimleri oldukça azdır. MÖ. 8. yüzyılın sonu ile MÖ. 4. yüzyılın başları arasındaki dönem içerisine dağılan birkaç örnek ele geçmiştir. Bu konudaki en erken betim, MÖ. 700'lere tarihlenen bronz bir fibula üzerinde yer almaktadır. Atın büyük bir bölümü eksik olmakla beraber, bacaklarının ucuna takılmış olan tekerlekler açıkça görülebilmektedir. Muhtemelen Thebai'de bulunmuş olan ve günümüzde Londra'da sergilenen bu fibula, Troia Atı'nın ilk defa edebi açıdan ele alındığı Odysseia ile eş zamanlı olması açısından da önemlidir. En muhteşem Troia Atı betimi, Kyklad Adaları'ndan Mykonos'ta, bir mezarda ele geçen ve MÖ. 670'lere tarihlenen kabartmalı bir amphoranın boyun kısmını süslemektedir. Bu kocaman tekerlekli atın yan tarafındaki pencerelerden başları gözüken savaşçılar, silahlarını dışarı sarkıtmışlardır. Atın etrafında soldan sağa doğru hareket eden beş, ters yönde hareket eden iki Akhalı asker yer almaktadır[465]. Bir savaş hilesi olan atın işlenişi, dönemine göre ince bir işçiliğe sahiptir. Bu attan yaklaşık yüzyıl sonra Korinthli bir ressam, bir aryballos üzerinde Troia Atı betimine yer vermiştir.

---

[461] Aeneis'te, Sinon'un Akha gemileri için gerekli olan işareti verdiğine dair bilgi yoktur. Ancak başka kaynaklarda bu bilgiler vardır (Can, age. s. 322; Schwab, age. s. 597). Özellikle İlyada sonrası efsanelerde başka bir kişiliğe bürünen Helena'nın, kader gecesinde gemilerin dönüşü için gerekli olan meşaleyi kalenin burcundan salladığını ifade eden söylenceler mevcuttur (Grimal, age. s. 240). Kapıları açtığı da rivayet edilir (Erhat, age. s. 132). Geç dönem efsanelerine göre ise Antenor, atın içeri alınmasına yardım etmiş ve Akha ordusunun dönüşü için gerekli olan işareti vermiştir (Graves, age. s. 859).

[462] Vergilius, age. II, 21 vd.

[463] İlyada'da adı geçmez. Odysseia'da ise sadece burada zikredilir (Umar, age. s. 140).

[464] Homeros 1994, IV, 270-289

[465] Boysal, bu kaba krater demiş ve sağdan sola doğru hareket eden iki askerin Troialı olduğunu ifade etmiştir (Boysal, age. s. 130)

Nisbeten büyük olan atın etrafında falankslar yürümektedir. Akhalılar atın gövdesindeki açıklıklardan ve hatta ağzından çıkarlarken son çarpışmalar başlamıştır[466].

Attika seramiğinde, Troia Atı ile ilgili olarak elimizde tek bir örnek bulunmaktadır (Lev.48, Res.149). Bugün Berlin'de sergilenen ve MÖ. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen siyah figürlü bir vazo parçası (formu belli değil) üzerinde sanatçı olayı büyük bir titizlikle ele almıştır. Kırık parça üzerinde atın sadece bir bacağı kalmıştır. Birinin başında miğfer bulunan çıplak iki savaşçının, omuzlarına basarak attan aşağı inmeye çalışan (destanda ip sarkıtarak inmişlerdi) arkadaşlarının ağırlıklarından dolayı harcadıkları çaba, sanatçı tarafından başarı ile yansıtılmıştır[467].

Troia'nın Çöküşü: Gece vakti girilen Troia'da büyük bir kıyım başlar. Evlere baskın yapılıp, savunmasız birçok insan uykuda boğazlanır[468]. Böylece Batı Dünyası'nın kaydettiği ilk büyük katliam başlamış olur[469]. Kahraman Troia halkı, bu ani baskın karşısında öyle kolay kolay teslim olmaz. Ellerine geçirdikleri balta, bıçak vb. benzeri alet edavat ile karşı saldırıda bulunurlar ve bu saldırılar sonucunda Akha Ordusu'nda da önemli kayıplar olur. Bu kayıplara rağmen Akhalar Priamos'un sarayına ulaşmayı başarırlar. Karşı saldırılar burada da devam eder. Neoptolemos, Lokrisli Aias, İdomeneus ve Diomedes sarayda katliama başlarlar. Priamos'un oğulları kılıçtan geçirilir, hatta Polites babasının gözleri önünde Neoptolemos tarafından öldürülür. Daha sonra ölüm sırası Priamos'a gelir ki o da aynı katilin kurbanı olur. Amaç Priamos'un soyunu kurutmaktır[470]. Bu amaç doğrultusunda Hektor'un üç dört yaşlarındaki oğlu Astyanaks, anası Andromache'nin kucağından zorla alınıp surlardan aşağıya atılır. Bazı kaynaklara göre bu alçaklık Odysseus tarafından yapılmıştır[471]. Ancak Neoptolemos tarafından yapıldığına dair söylenceler de mevcuttur[472]. Nitekim seramiklerdeki anlatımlar da bu şekildedir. Deiphobos ise Menelaos tarafından öldürülür[473]. Onu öldüren Menelaos, başlangıçta öfkelense ve öldürmek için peşinden kovalasa da, her ne

---

[466] Blome, age. s. 146; Carpenter, age. s. 216
[467] Blome, age. s. 146
[468] Bazı kaynaklarda, Halkına ihanet eden Antenor'un evinin kapısına, Menelaos tarafından bir leopar derisi asılarak Akhalı askerlerin buraya saldırmalarının önlendiği ifade edilir (Graves, age. s. 863).
[469] Köhlmeier, age. s. 284
[470] Can, age. s. 323; Hamilton, age. s. 153; Schwab, age. s. 597-599
[471] Can, age. s. 324; Grimal, age. s. 104
[472] Boysal, age. s. 133; Erhat, age. s. 64
[473] Deiphobos'u Helena'nın, sırtına sapladığı bir hançerle öldürdüğüne dair söylenceler de mevcuttur (Graves, age. s. 862).

hikmetse karısı Helena'yı affeder. Bunda Helena'nın cilveleri, Aphrodite'nin onu koruması ya da Agamemnon'un öldürülmesini istememesi ne kadar etkili oldu bilinmez. Belki de Menelaos onu hala çok sevmektedir[474].

Bilindiği gibi Paris Helena'yı kaçırdığı zaman yanında Aithra'yı[475] da getirmiştir. Aithra, şehrin kuşatılması ile beraber torunları Demophon ve Akamas tarafından tanınarak özgürlüğüne kavuşur[476].

Kent yağmalanırken Athena Tapınağı'na sığınan Kassandra, Lokrisli Aias'ın saldırısına uğrar. Aias Kassandra'yı, sarıldığı tanrıça heykelinden çekip uzaklaştırırken heykeli kaidesinden devirir ve heykelin gözleri gökyüzüne döner. Bu saygısızlığı karşısında taşlanmaktan son anda kurtulan Aias'a karşı tanrıça Athena büyük bir kin duyar ve ondan intikam almaya yemin eder[477]. Bazı efsanelere göre Aias, tapınakta Kassandra'ya tecavüz eder; bu yüzden heykel sarsılır ve bakışlarını gökyüzüne çevirir[478].

Troia'nın düşmesinden sonra en trajik sahnelerden birisi de şüphesiz Polyksena'nın kurban edilmesi mitosudur. Efsaneye göre Priamos ve Hekabe'nin en küçük kızları olan Polyksena, Neoptolemos'un gördüğü rüya üzerine Achilleus'un mezarı başında kurban edilmiştir. Çünkü Achilleus oğlundan savaşta şeref ve onur payı olarak onun kanını istemiştir. Aksi takdirde Akhalar'ın evlerine dönüşlerinde denizler geçit vermeyecektir. Bu olaya Miletoslu Arktinos'un eseri İlioupersis'te değinilir. Tragedya şairleri, Euripides (Hekabe adlı tragedyasında bu olayı dokunaklı bir şekilde sunar) ve Sophokles de bu versiyonu benimserler. Ancak Kypria'da, Polyksena'nın, Troia'nın alınışı sırasında Odysseus ve Diomedes tarafından öldürüldüğü ve Neoptolemos tarafından da gömüldüğü ifade edilir[479]. Bazı kaynaklara göre ise Polyksena, sunağa götürülürken kaptığı bir hançeri hiçbir korkuya mahal vermeden yiğitçe bağrına saplayarak kendisini öldürür[480].

---

[474] Schwab, age. s. 600-601

[475] Aithra Theseus'un annesidir. Bilindiği gibi Helena'yı daha önce Theseus kaçırır. Helena'nın kardeşleri Dioskurlar (Kastor ile Polydeukes) Helena'yı kurtarmayı başardıkları sırada onu da esir ederler. Helena'nın kölesi olarak Troia'ya giden Aithra, söylentiye göre Helena'ya Paris ile gitmesini salık veren kişidir (Erhat, age. s. 22).

[476] Grimal, age. s. 35

[477] Grimal, age. s. 365; Schwab, age. s. 601

[478] Can, age. s. 324; Köhlmeier, age. s. 285

[479] F. Çevirici, " Polyksena'nın Kurban Edilmesi Mitosunun Antik Metinlerde ve Arkeolojik Metaryeller Üzerinde Değerlendirilmesi" Olba XIV, 2006, s. 24-30

[480] Wöhlcke, age. s. 198; Schwab, age. s. 604-605

Yapılan baskında bütün gücüyle çarpışan ancak yanında savaşacak kimse kalmayan Aineias, annesinin korumasında ailesini alarak kenti terk etmeye karar verir ve babası Anchises ile oğlu Askanius'u alarak kentten ayrılır[481]. Karısı ise artık yaşamıyordur[482].

Artık Troia'dan ayrılma vakti gelmiştir. Akhalar, yağmaladıkları tüm hazineleri gemilere taşırlar. Troialı kadınlar ise köle olarak deniz aşırı ülkelere sürüklenmektedirler. Hekabe Odysseus'un, Andromache Neoptolemos'un, Kassandra ise Agamemnon'un hissesine düşmüştür.

Gemiler kıyıdan uzaklaşmaya başlayınca feryatlar göklere yükselir. "Troia'dan toz duman yükseliyor, bizler ise köleliğe sürükleniyoruz birimiz şuraya, birimiz oraya. Troia ilelebet bitti. Elveda canımın canı kentim! Elveda canımın canı yurdum! O yurdum ki orada çocuklarımı doğurdum, mutlu yaşadım. Elveda güzel Anadolum". İşte böylece Anadolu'nun belki de bütün dünyanın ve bütün insanların en trajik ve en insancıl efsanesi sona erer[483].

Troia'nın Çöküşü Sonrası Gelişen Olaylarla İlgili Görsel Anlatımlar: Troia'nın tahribi ile ilgili görsel kanıtlara geçmeden önce, konunun aydınlanması için bazı bilgiler vermek istiyorum: Şimdiye kadar, bir konu ile ilgili efsanelere değindikten sonra hemen o konu ile ilgili görsel kanıtları sunduk. Fakat bazı seramik sanatçıları, Troia'nın düşüşü ve ondan sonra gelişen olaylarla ilgili birkaç sahneyi aynı vazo üzerinde işlemiş olduklarından, konunun daha iyi anlaşılması ve bir karışıklığa meydan vermemek için bu bölümde mitolojinin tamamını anlattıktan sonra, bölümle ilgili görsel kanıtları, Astyanaks ve Priamos'un öldürülmeleri, Helena'nın Menelaos tarafından ele geçirilmesi, Aithra'nın kurtarılışı, Kassandra'ya sarkıntılık, Polyksena'nın kurban edilmesi ve Aineas'ın yanmakta olan kenti terk edişine ile ilgili betimler olarak bir sıralama içerisinde işledik. Bu tarz bir anlatımla, aynı vazo üzerindeki farklı konuları birbiri ile bağlantılı olarak yorumlamanın daha anlaşılır olacağı düşüncesindeyim.

---

[481] Uzun ve yorucu bir yolculuk sonrası Sicilya ve Kartaca üzerinden Roma'ya ulaşacaktır. Uzun uğraşlar sonucunda bu kenti fethedecek ve ileride tüm küçük Yunan devletlerini zaptedecek olan büyük Roma İmparatorluğunu kuracaktır. Bu sonuca göre denilebilir ki Troia Savaşı, aslında çok daha uzun süren bir savaşın ilk çarpışmasıdır ve bu savaşı sonuçta Troialılar kazanmıştır (Wöhlcke, age. s. 204).

[482] Hamilton, age. s. 153; Boysal, age. s. 145-147

[483] H. Balıkçısı, age. s. 64-65; Wöhlcke, age. s. 197

A- Astyanaks ve Priamos'un Öldürülmeleri: Hektor'un oğlu Astyanaks'ın, Neoptolemos tarafından öldürülmesi seramiklere farklı şekillerde yansımıştır. MÖ. 750/730'lara (Geometrik Dönem) tarihlenen bir vazo parçası üzerindeki sahne, sanat özelliği ve figürlerin stili bakımından Homeros'un son yılları ile ilgili olabilecek önemli bir belgedir (Lev.48, Res.150). Yunan sanatında figürsel anlatımın başladığı bir dönemden olan sahne, aynı zamanda Troia Destanı ile ilgili en erken görsel kanıttır. Sahnede Neoptolemos, bacağından tuttuğu Astyanaks'a kılıcını indirmek üzereyken, bu yıllarda Dipylon vazolarında görülen yas tutan üzgün kadınları anımsatır bir tarzda işlenen anne Andromache, ellerini havaya kaldırarak başını arkaya çevirmiştir[484].

Astyanaks'ın öldürülmesi ile ilgili betimler MÖ. 6. yüzyılın ortalarından önce popüler olur ve MÖ. 5. yüzyılın ortalarına kadar devam eder. Bu sahnelerde üç ana figür; Astyanaks, Priamos ve Neoptolemos'tur. MÖ. 550'lere tarihlenen ve Lydos tarafından siyah figür teknikte tasarlanan bir amphora üzerindeki betim, bu sahnelere örnektir (Lev. 49, Res.151). Vulci'den ele geçen ve Berlin'de sergilenen amphora üzerindeki sahnede Neoptolemos, Astyanaks'ı bir sunak üzerinde oturan Priamos'a doğru fırlatmaktadır. Betim, daha önce gördüğümüz Troilos'un öldürülmesi ile ilgili bazı örneklerle benzerlik göstermektedir. Sahnenin sol tarafında ise Helena ve onu geri alan Menelaos figürleri yer almaktadır. Menelaos kılıcını çekmiş, ancak bazı kaynaklarda ifade edildiği gibi[485] yüzünü açan ve güzelliğini sergileyen eski karısının bakışları karşısında onu öldürmekten vazgeçmiştir. Öldürülmüş olan Troialı bir erkek ve olayı dehşetle izleyen iki kadın, sahnede yer alan diğer figürlerdir[486].

C Resssamı'nın betimlediği, Napoli'de sergilenen ve aynı döneme tarihlenen siyah figürlü bir lekane üzerindeki sahne de Lydos'un çalışması ile benzerlik göstermektedir (Lev.49, Res.152). Yine tam donanımlı olan ve gorgo medusa süslemeli kalkanı dıştan verilen Neoptolemos, bir bacağından tuttuğu Astyanaks'ı, arkasında Priamos ve muhtemelen Andromache'nin yer aldığı sunağa doğru fırlatmak üzeredir. Anne ve dedenin Neoptolemos'a lanetler yağdırdığı sahnede arkada atlı ve yaya olarak yaklaşmakta olan Troialı figürler sahnenin diğer unsurlarıdır[487].

---

[484] Boysal, age. s. 133
[485] Can, age. s. 324
[486] Charbonneaux, age. s. 68; Carpenter, age. s. 21
[487] http://www.class.uh.edu/classes/Arth1380/ArtConceptPages/ParthenonMetopes/index.htm, priamA Charbonneaux, age. s. 68;

Bu konudaki üçüncü örnek, Berlin'de sergilenen ve aynı döneme tarihlenen siyah figürlü bir pyksis üzerinde yer alan betimdir (Lev. 49, Res.153). Sahnede Neoptolemos yine ayak bileğinden tuttuğu Astyanaks'ı bu defa sunak üzerinde ölmek üzere olan Priamos'a doğru fırlatmak üzeredir. Babasının Troilos'a reva gördüğü zulümü oda bir başka Troialı'ya, daha üç dört yaşlarındaki bir çocuğa reva görmektedir. Cinayetin işlendiği yerin kutsal bir mekân olması da bir başka benzerliktir[488].

MÖ. 520/10'lara tarihlenen ve bugün Louvre Museum'da sergilenen siyah figürlü bir boyunlu amphora üzerinde yer alan betimde ise sanatçı üçlü tema, yani Astyanaks, Neoptolemos ve Priamos dışında sahneye başka bir figür yerleştirmemiştir (Lev.49, Res.154). Sahnenin şablonu üstteki örnek ile aynıdır. Neoptolemos yine ayak bileğinden tuttuğu Astyanaks'ı, sunak üzerinde uzanmış, birazdan öldürülecek olan Priamos'a doğru fırlatmak üzeredir[489].

Her dört örnekte de görüldüğü gibi sanatçılar olayı mitolojiden farklı olarak anlatmışlardır. Mitolojiye göre Astyanaks, Priamos'tan sonra ve surlardan aşağı atılarak öldürülmüştür. Ancak seramiklerde böyle bir anlatıma yer verilmemiştir. Belki de olayın gerçeği böyle olduğu için seramik sanatçıları konuyu hep bu tarzda işlemişlerdir, nitekim aşağıda da aynı sunumda başka örneklere yer verilmiştir.

Siyah figürlü bir başka amphora –ki benzer örneklerle yardımı ile MÖ. 6. yüzyılın son çeyreğinden olabileceğini düşünüyorum- üzerinde yer alan betimde Astyanaks yer almamaktadır (Lev.49, Res.155). Neoptolemos bu defa sunak üzerinde yer alan ak saçlı Priamos'un göğsüne mızrağını saplamıştır. Sahne sağdan ve soldan, feryat ve figân ile acımasız katile lanet yağdıran iki kadın figürü (muhtemelen Hekabe ve Polyksena) ile sınırlandırılmıştır[490].

Leagros Grubu'na ait olan ve Würzburg'da sergilenen, MÖ.510'lardan siyah figürlü bir hydria üzerinde yer alan betim, üstteki örnek ile benzerlik göstermektedir (Lev.50, Res.156). Sahnede yine Astyanaks yoktur ve Priamos, Neoptolemos'un göğsüne sapladığı mızrak ile sunağa yığılmak üzeredir. Ak saçlı kralın bir eli havaya kalkmış, sanki dehşetten donmuş bir vaziyettedir. Arkasında yer alan karısı Hekabe ve karşı tarafta elinde çiçek bulunan kadın (Polyksena olmalı), el hareketleriyle olaya

[488] Blome, age. s. 147
[489] Wikipedia, ags. 615 px
[490] http://www.timelessmyths.com/classical/trojanwar.html, Priam

tepkilerini koymaktadırlar. Sahne iki yandan dört atlı iki araba ile sınırlandırılmıştır. Vazonun omuz kısmında ise dama oyunu ile ilgili bir sahne yer almaktadır[491].

Neoptolemos'un Astyanaks ve Priamos'u öldürmesi ile ilgili bir başka örnek de, günümüzde Atina Milli Müzesi'nde sergilenmekte olan ve MÖ. 500'lere tarihlenen siyah figürlü bir lekythos üzerinde yer alan betimdir (Lev.50, Res.157). Sahnede bu kez Neoptolemos, Astyanaks'ın tüm vücudu yerine kesik başını, sunak üzerinde oturan ve merhamet dileyen Priamos'a doğru fırlatmak üzeredir. Priamos'un arkasındaki yas tutan kadın figürü, muhtemelen önceki örneklerde olduğu gibi karısı Hekabedir[492].

MÖ. 5. yüzyılda kırmızı figür sanatçıları olayın dehşetini daha da artırarak yansıtmışlardır. Vulci'den ele geçen ve günümüzde Louvre Museum'da sergilenmekte olan bir kyliks üzerinde yer alan görsel anlatım buna örnektir (Lev.50, Res.158). Brygos Ressamı tarafından tasarlanan ve tondosunda Briseis'in Phoeniks'e içki sunma sahnesinin yer aldığı (Res.56), MÖ. 590/570'lere tarihlenen vazonun A ve B yüzü tamamen Troia'nın düşüşü sırasında gerçekleşen olaylarla ilgili görsel kanıtları yansıtmaktadır. Oldukça ünlü olan vazonun A yüzünde ortada, Arkaik Dönem'de görülen basamaklı sunaklardan farklı volütlü köşeleri olan ve kana boyanan bir sunak yer almaktadır. Bu kan hayvan kanı olmalıdır çünkü Neptolemos henüz kurbanlarını öldürmemiştir. Sunağın arkasında ise oldukça büyük bir üçayak bulunmaktadır. Sağ eliyle ayak bileğinden tuttuğu Astyanaks'ı, düzgün giysiler içerisinde oturan ve aman dileyen Priamos'a fırlatmak üzere olan Neoptolemos'un kalkanı üzerindeki aslan figürü, onun vahşi saldırganlığının sembolüdür. Priamos'un arkasında ise tutsak edilerek götürülen Polyksena yer almaktadır (Lev.51, Res.159). Başını geriye çevirmiş olan prenses çaresiz bir şekilde olayı izlemektedir. O da Achilleus'a kurban edilecektir. Sanatçı sahnede üç kategorideki (yaşlı, kadın ve çocuk) savunmasız insanları çok iyi bir şekilde yansıtmıştır[493].

Vazonun diğer yüzünde ise Orsimes adlı Akhalı, bir Troialı'yı öldürmüştür. Andromache ise havan tokmağı ile ona saldırırken, aynı zamanda arkasındaki oğlunu korumaya çalışmaktadır (Lev.51, Res.160)[494].

---

[491] Boysal, age. s. 135-136
[492] Carpenter, age. s. 21, 257
[493] Blome, age. s. 147; Philipresheph, ags. Troy 18, Achill 93
[494] Charbonneaux, age. s. 349; Boysal, age. s. 137; Philipresheph, ags. Troy 43

Hiç şüphesiz Troia'nın tahribi ile ilgili betimlerin yer aldığı en önemli seramik, Kleophrades Ressamı tarafından tasarlanmış olan ve MÖ. 480'lere tarihlenen kırmızı figürlü bir kalpistir. Nola'dan ele geçen ve günümüzde Napoli Milli Müzesi'nde sergilenmekte olan vazo üzerindeki betimler, Troia'nın tahribi ile ilgili çeşitli kıyımlara rehberlik yapmaktadır. Kabın omuz kısmını kaplayan tasvir alanının ortasında Neoptolemos'un, Astyanaks ve Priamos'u öldürme sahnesine yer verilmiştir (Lev.51, Res.161). Başından ve omzundan yaralanmış olan Priamos, hurma ağacı yanında yer alan ve yine volütlü köşelere sahip olan bir sunak üzerinde oturmuş, cansız bedeni Neoptolemos tarafından kucağına fırlatılmış olan ve vücudundan kanlar akan torunu Astyanaks için başını ellerinin arasına almış, çaresizlik ve dehşet içerisinde ağıt yakarken betimlenmiştir. Omuzundan tutmuş olan Neoptolemos yaşlı krala bir kılıç darbesi daha indirmek üzeredir. Yerde yatan ve saçları sunağın kaidesine değmiş olan Troialı savaşçı da muhtemelen Achilleus'un oğlu tarafından öldürülmüştür.

Resmin devamında Andromache'nin, baskın anında eline geçirdiği havan tokmağı ile Neoptolemos'un arkasında yer alan tam teçhizatlı Akha savaşçısına saldırması ve Akamas ile Demophon'un büyükanneleri Aithra'yı kurtarması sahneleri yer almaktadır (Lev.52, Res.162). En az kocası Hektor kadar cesur olan Andromache'nin saldırdığı Akhalı şaşkınlık içerisinde kendisini koruma telaşındadır. Şaşkınlık içerisindeki bir başka figür de Aithra'dır. Tasvirin en sağında yer alan ve yas tutan kadının kimliği ise belirsizdir[495].

Priamos'un oturduğu sunağın arkasındaki hurma ağacına yaslanmış olan yaslı kadın figürünün solunda ise Kassandra'ya sarkıntılık ve Troia'yı terk eden Aineias ve ailesi ile ilgili sahneler yer almaktadır (Lev.52, Res.163). Athena heykeline sarılmış olan ve ileri doğru uzattığı eli ile aman dileyen Kassandra'yı saçlarından tutarak uzaklaştırmak isteyen Aias'ın kutsal alana saygısı yoktur. Kassandra'nın çıplak olarak betimlenmesi ile sanatçı, olayın tecavüzle sonuçlanan efsanevi boyutunu işlemiştir. Aias'ın hemen arkasında Aineias, babası Anchises ve oğlu Askanius büyük bir üzüntü ile kenti terk ederlerken aynı zamanda onlar için umuda yolculuk başlamıştır[496].

Kleophrades Ressamı bu eserde kutsal alana saygısızlık, tecavüz, cinayet ve keder ve korku gibi zulüm öğelerinin yanı sıra, Andromache'nin sergilediği cesaret, Aithra'da görülen şaşkınlık ve Aineias ile babası ve oğlunun kaçışında beliren umut gibi unsurları

[495] Simon, age. s. 105-106; Carpenter, age. s. 217; Philipresheph, ags. Troy 19, Troy 26
[496] Charbonneaux, age. s. 33; Boysal, age. s. 139; 6; Philipresheph, ags. Troy 37

bir arada ve ustalıkla yansıtmıştır. Başka hiçbir sanatçı olaya bu şekilde yaklaşmamıştır[497].

B- Helena'nın Kurtarılması: İlioupersis ile ilgili bir sahnede Menelaos'un Helena'yı geri alması sahnesidir. Mitolojisinde de belirttiğimiz gibi Menelaos önce öfkelidir ve öldürmeye niyetlidir. Fakat daha sonra bu düşüncesinden vazgeçer ve eski karısını alarak Sparta'ya döner. Seramiklerdeki betimler de bu şekilde işlenmiştir.

Bu konu ile ilgili ilk örnek, MÖ. 520/10'lara tarihlenen ve günümüzde Louvre Museum'da sergilenmekte olan erken kırmızı figür örneklerden bir boyunlu amphora üzerinde yer alan betimdir (Lev.52, Res.164). Sahnede Menelaos koşar pozisyonda betimlenen Helena'yı bileğinden yakalamış kılıcı ile saldırmak üzeredir. Fakat yüzünü çevirip kendisine bakan Helena'nın güzelliği ve açıkta kalan göğüsleri ile sergilediği cinselliği karşısında Menelaos bu öfkesinden vazgeçer. Kılıcının eğilmiş olması da onu öldüremeyeceğine işarettir[498].

Bir yüzünde Paris'in Helena'yı kaçırma sahnesinin yer aldığı (Res.18), Çömlekçi Hieron ve ressam Makron imzalı kırmızı figürlü skyphosun diğer yüzünde Menelaos'un Helena'ya saldırma sahnesi biraz farklı işlenmiştir (Lev.53, Res.165). MÖ. 480'lere tarihlenen vazo üzerinde yer alan sahnede boğa başlı motifli kalkanı ve kılıcı ile Menelaos Helena'ya saldırırken, araya kadınlar girmiştir. Sahnede Priamos'un yer alması, Helena'nın gitmesini istememesi dolayısıyla olabilir fakat rahip Chryses ve kızı Chryseis'in bu sahnede neden yer aldıkları ile ilgili yorum yapmak zordur[499].

Berlin Ressamı'nın kırmızı figür teknikte boyadığı bir boyunlu amphora üzerinde yer alan görsel anlatım bu konudaki bir başka örnektir. (Lev.53, Res.166). MÖ. 500/480'lere tarihlenen ve Viyana'da sergilenen vazo üzerinde yer alan sahnede, Helena bir sunağa doğru koşmakta ve Menelaos da onu takip etmektedir[500]. Yukarıda olduğu gibi bakışları ve güzelliği ile eski kocasını etkilemek için yüzünü çevirmiştir. Bu sahnelerin çoğunda Menelaos kılıcını düşürmüş olarak betimlenmiştir, bu özellik burada da geçerlidir[501].

---

[497] Boardman 2002, s. 94
[498] Philipresheph, ags. Troy 22
[499] Charbonneaux, age. s. 350-351; Simon, age. s. 120-121; Boysal, age. s. 49
[500] Boardman 2002, s. 94, 248
[501] Carpenter, age. s. 218

MÖ. 470'lere tarihlenen ve Louvre Museum'da sergilenmekte olan kırmızı figürlü bir volütlü krater üzerinde Menelaos uzun adımlarla Helena'ya doğru koşarken, yakalanacağını anlayan Helena ona doğru dönmüş ve kollarını açarak adeta teslimiyetçi bir tutum sergilemiştir (Lev.53, Res.167). Bazı örneklerde görülen göğüsleri dışarıda Helena betimi bu sahnede düşünülmemiştir. Menelaos'un korkusu ile sola doğru koşan iki hizmetçi figürü sahnede yer alan diğer unsurlardır[502].

Menelaos'un Helena'yı kovalama sahnelerinde bazen de aşkın sembolü olarak sahneye bir eros yerleştirilir[503]. Bugün Louvre Museum'da sergilenmekte olan ve MÖ.450/40'lara tarihlenen kırmızı figürlü bir çan krater üzerinde yer alan betim buna örnektir (Lev.53, Res.168). Menelaos Ressamı tarafından tasarlanan sahnede Menelaos tam teçhizatlı bir şekilde Helena'yı kovalarken, dönüp de kendisine bakan karısının güzelliği karşısında tıpkı kaynaklarda geçtiği gibi[504] böyle güzel bir başı kesmeye kıyamadığı için kılıcını düşürmüştür. Buna karşın yine de Helena'da bir korku ve endişe hakimdir. Sanatçı Menelaos'a doğru yönelmiş olan Eros figürü ile sonuçta aşkın galip geleceğini vurgulamak istemiş olmalıdır. En solda yer alan ve elinde mızrak taşıyan kadın figürü muhtemelen Aphrodite'dir. Daha önce de belirtildiği gibi bazı kaynaklara göre[505] Menelaos'un kalbinden öfkeyi silip Helena'nın aşkını yerleştiren tanrıçanın kendisidir[506].

Toledo Sanat Müzesi'nde yer alan ve MÖ. 440'lara tarihlenen kırmızı fıgürlü bir çan krater üzerinde yer alan Menelaos'un Helena'yı kovalama sahnesinde, bir sunağa sığınmakta olan ve vücudunun bir bölümü açıkta bırakılan Helena'nın güzelliği ve erotizmi karşısında Menelaos kılıcını yere düşürmüştür (Lev.54, Res.169). Böylece artık onu öldürmekten vazgeçtiği anlaşılmaktadır[507].

Menelaos'un Helena'yı kovalaması ile ilgili bir başka örnek, Kleophos Ressamı tarafından kırmızı figür teknikte tasarlanan ve MÖ. 420'lere tarihlenen burma kulplu amphora üzerindeki betimdir (Lev.54, Res.170). Günümüzde Basel'de sergilenmekte olan sahnede de Helena'yı öldürme kastı ile kovalayan Menelaos, eski karısının, aradan geçen yıllara rağmen hala bir şey kaybetmediği güzelliğinin etkisi ile yine kılıcını yere

[502] Philipresheph, ags. Troy 21
[503] Carpenter, age. s. 218
[504] Can, age. s. 324
[505] Schwab, age. s. 600
[506] Wikimedia, ags. Helen, 518 px
[507] Carpenter, age. s. 218; Philipresheph, ags. Troy 24

düşürmüştür. Sanatçı, Menelaos'un Helena'nın zarif vücudu üzerine yönelen hücumunu ve hizmetçilerin iki yana kaçışlarını iyi bir şekilde yansıtmıştır[508].

Amasis Ressamı, İngiltere'de özel bir koleksiyonda bulunan siyah figürlü bir karınlı amphora üzerinde yer alan sahnede, yukarıdaki örneklerden farklı olarak Menelaos'un Helena'yı götürmesi sahnesini işlemiştir (Lev.54, Res.171). MÖ. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenen vazo üzerinde yer alan betimde Helena yüzü açıkta kalan bir manto ile kocasının arkasında pişman ve birazda utanarak yürürken, iki eli kılıcının kınını tutmuş olan Menelaos'un öfkesi hala geçmemiştir. Sanatçı metop içi bezeme alanını iki yandan, havaya kaldırdıkları elleri ile muhtemelen Helena'ya çıkışan iki erkek figürü ile sınırlandırmıştır[509].

MÖ. 500'lere tarihlenen ve Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde yer alan kırmızı figürlü bir kyliks tondosu üzerinde yer alangörsel anlatım, yukarıdaki örnekte olduğu gibi Menelaos'un Helena'yı götürmesi ile ilgilidir (Lev.55, Res.172). Sparta kralı, kaçak karısının bileğinden tutmuş götürürken, yukarı kaldırdığı kılıcı ile ona karşı tehditkâr bir tutum sergilemektedir[510].

C- Aithra'nın Kurtarılması: Aithra'nın torunları tarafından kurtarılışı ile ilgili Attika seramiklerinde çok az betim vardır. Kleophrades Ressamı'nın, Troia'nın tahribi ile ilgili birkaç konuyu bir arada işlediği Napoli'deki kalpis üzerinde yer alan betimin yanı sıra (Res.162), Myson'un kırmızı figür teknikte boyadığı, MÖ. 500/480'lere tarihlenen ve British Museum'da sergilenen bir kalyks krater üzerindeki görsel anlatım, bu konudaki bir başka örnektir (Lev.55, Res.173). Sahnede Aithra, Polygonotos'un Delphi'deki resminde olduğu gibi kısa saçlıdır. Yaşlı kadının torunlarından birisi (muhtemelen Akamas) elinden tutmuş götürürken, diğeri arkadan gözcülük yaparak ilerlemektedir. Tam teçhizatlı olan Akamas ve Demophon'un kalkanlarının üzerine pegasos ve kenthauros motifleri yerleştirilmiştir[511].

D- Kassandra'ya Taciz: Kassandra'ya taciz olayı, hem Arkaik hem de Klasik Yunan sanatında oldukça popüler bir konu olmuştur. Tanrıça heykeline sarılan

[508] Blome, age. s. 150
[509] Boardman 2003, s. 233, 248
[510] Philipresheph, ags. Troy 28
[511] Boardman 2002, s. 232, 248

Kassandra betimlenen sahnelerin hemen hemen tümünde çıplaktır. Bu da Aias'ın amacını vurgulamaktadır.

Bu konudaki en erken betimler MÖ. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen kalkan şeritlerinde görülür. Siyah figürlü vazolarda yaklaşık olarak MÖ. 560'larda başlayıp yüzyılın sonuna kadar devam eden bu gelenek, MÖ. 5. yüzyıl kırmızı figürlü vazolarında da yaygındır[512].

Kleophrades Ressamı'a ait olan Napoli'deki kalpis üzerinde yer alan konulardan birisi de Kassandra'ya taciz olayı ile ilgiliydi (Res.163). İkinci örnek, Eksekias ile çok yakın ilişki içerisinde olan E Grubu sanatçısı ya da grubun sanatçılarından birisi tarafından siyah figür teknikte boyanan ve MÖ. 6. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenen bir karınlı amphora üzerindeki betimdir (Lev.55, Res.174). Vulci'den ele geçen ve Berlin'de sergilenmekte olan vazo üzerindeki sahnede çıplak olarak sunulan Kassandra, Panathenaia vazolarındaki saldırı duruşunda betimlenen Athena heykeli önünde tapınırken, Lokrisli Aias saçlarından tutmuş ve havaya kaldırdığı kılıcı ile tehdit ettiği kızcağızı tanrıçadan uzaklaştırıp çirkin emeline ulaşmak amacındadır[513].

Bu konudaki bir başka örnek, Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenen ve MÖ. 470'lere tarihlenen kırmızı figürlü bir kalyks krater üzerinde yer alan görsel anlatımdır (Lev.55, Res.175). Sahnede tamamen çıplak olarak işlenen Kassandra'yı, bu kez kalkanı ve mızrağı ile betimlenen Aias bileğinden yakalamış ve heykelden uzaklaştırmaktadır. Kassandra'nın sırtı dönük bir şekilde betimlendiği tanrıça heykeli tahtadan yapılma heykelleri anımsatır bir tarzdadır[514]. Vazonun devamında burada çok az bir bölümü görünen Astyanaks'ın öldürülme sahnesi işlenmiştir.

Kassandra ile ilgili sahneleri sıralarken sanırım şu yorumu yapmak doğru olacaktır: Herhangi bir tapınakta, tanrıça heykelinin önünde çıplak olarak tapınım sanatta görülmeyen bir temadır. Bana göre sanatçılar, bu şekilde bir tasvir ile olayın sonucunu ya da Aias'ın amacını vurgulamış olmalıdırlar.

Dwarf Ressamı, British Museum'da sergilenen ve MÖ. 450'lere tarihlenen kırmızı figürlü bir boyunlu amphora üzerinde konuyu farklı bir şekilde işlemiştir (Lev.56, Res.176). Sahnede giyinik olarak betimlenen Kassandra, çıplak olarak betimlenen bir tanrı heykeline (muhtemelen Apollon) sarılmıştır. Yine ağaç yapım heykelleri andıran

[512] Carpenter, age. s. 217
[513] Boardman 2003, s. 56, 232, 248
[514] Philipresheph; ags. Troy 33

bir heykele sarılan Kassandra'yı saçlarından sıkıca tutup kendine doğru çeken Aias, miğferli, mızraklı ve kalkanlı olmasına rağmen çıplaktır. Böylece burada da gerçekleşecek olan tecavüz olayı vurgulanmış olmalıdır[515].

Öte yandan Boysal, bu sahnenin Menelaos'un Helena'yı kovalama sahnelerinden birisi olduğunu ileri sürmektedir[516]. Ancak Menelaos'un Helena'yı kovalaması ile ilgili yukarıdaki örneklerde bu şekilde, ya da buna benzer bir görsel anlatım yoktur. Oysa hemen aşağıdaki Kassandra'ya taciz ile ilgili örnek bu sahne ile yakın benzerlik göstermektedir. Ayrıca efsanelerde de bu şekilde bir anlatım yoktur. Dolayısıyla bu sahne Kassandra'ya taciz olayı ile ilgili olmalıdır diye düşünüyorum.

Kassandra'ya tecavüz olayı ile ilgili son örnek, Kodros Ressamı'na verilen ve MÖ.440/30'lara tarihlenen kırmızı figürlü bir kyliksin tondosu üzerinde yer alan görsel anlatımdır (Lev.56, Res.177). Bugün Louvre Museum'da sergilenen vazonun tondosundaki sahnede hem tanrıça Athena heykeline sıkı sıkı sarılmış olan Kassandra, hem de onu saçlarından çeken Aias, üsteki örnekte olduğu gibi mızraklı, kalkanlı ve miğferli olmasına rağmen çıplak olarak sunulmuştur. Tanrıça heykeli de yine ağaç yapımı heykelleri andırmaktadır[517].

E- Polyksena'nın Kurban Edilmesi: Destan kronolojisi açısından Troia'nın tahribi sonrası gerçekleştirilen en son ve en trajik olay Polyksena'nın Neoptolemos tarafından Achilleus'un mezarı başında kurban edilmesi hadisesidir. Bu olay İlioupersis'te anlatılmıştır. Erken dönem örneklerinde, (bu örnekler özellikle Etrüsk pazarında rağbet bulmuşlardır) bu kurban olayı işlenmiştir. Fakat geç dönem sanatçıları daha ziyade Polyksena'nın tutsak edilmesi (bununla ilgili örneği Brygos Ressamı'nın Louvre Museum'daki kyliksinde görmüştük: Res.159) ya da Achilleus'un mezarın başına götürülmesi sahnesini işlemeyi yeğlemişlerdir. MÖ. 500'lere tarihlenen ve günümüzde Berlin'de sergilenen siyah figürlü bir hydria üzerinde yer alan sahne de bu örneklerden birisidir (Lev.56, Res.178). Sahnede Neoptolemos bileğinden yakaladığı Polyksena'yı anıt mezarın başına doğru götürmektedir. Mantosuna bürünmüş olan Polyksena kederli bir şekilde başını aşağıya eğmiş ve sol elini de çenesine dayamıştır. Hemen arkasında ona sırtını dönmüş olan iki savaşçı figürü bulunmaktadır. En sağda ise

[515] Philipresheph, ags. Troy 32
[516] Boysal, age. s. 141
[517] Wikimedia, ags. Polyxena, 620px

dört atlı bir araba ve bir başka savaşçı figürü yer almaktadır. Mezarın üzerinde yer alan yılan figürü öte dünyaya ilişkin bir semboldür. Achilleus'un eidolonu mezarın tepesinden yükselmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi kurban olayı değil de bu tarz bir betimleme Attika zevkine daha uygundur[518].

Kurban sahnesi, MÖ. 570/60'lara tarihlenen bir Tyrhenn amphorasında[519] olanca acımasızlığı ile yansıtılmıştır (Lev.56, Res.179)[520]. Bugün British Museum'da sergilenen ve Timiades Ressamı'na[521] verilen vazo üzerinde yer alan sahnede figür isimleri yazılıdır. Buna göre en solda Nestor hemen önünde Diomedes yer almaktadır. Sahnenin ortasında üç Akhalı (Amphilochos, Antiphates ve Lokrisli Aias) tarafından adeta bir ağaç kütüğü gibi taşınan Polyksena, Achilleus'un mezarı başında Neoptolemos tarafından kurban edilmektedir. Genç kadının boğazından fışkıran kanlar sunağın üzerinde yanan ateşi ıslatmaktadır. Sahnenin en sağında yer alan Phoeniks bu korkunç sahneyi görmemek için arkasını dönmüştür. Burada gerçekleştirilen 'haimakuria' (kan akıtma) Achilleus'un kana doymasını sağlamak içindir[522].

F- Aineias'ın Troia'yı Terk Etmesi: Troia'nın tahribine ile ilgili olarak sunacağımız en son görsel anlatımlar, Aineias'ın yaşlı babası ve oğlu ile Troia'yı terk etmesine dair örneklerdir. Bu konu da, Kleophrades Ressamı'nın Napoli'deki kalpisi üzerinde sunulmuştur (Res.163). İkinci örnek, Vulci'den ele geçen ve Würzburg'ta sergilenen siyah figürlü bir boyunlu amphoradır (Lev.57, Res.180). MÖ. 510'lara tarihlenen vazo üzerindeki sahnede Aineias, sırtına aldığı babası Anchises ve yanında yürüyen oğlu Askanius ile beraber anavatanlarından ayrılmaktadırlar. Hemen önlerinde ise bir köpek figürü betimi bulunmaktadır. Çok uzun sürecek olan İtalya yolculuğu

---

[518] Carpenter, age. s. 19, 257, Çevirici, age. s. 38-39

[519] Etrüsk mezarlarında ele geçen bu vazolar, Tyrrhenian (Tiren) denizinden esinlenen bazı araştırmacılar tarafından 'Tyrrhenian amphoraları' diye adlandırılmışlardır (Boysal, age. s. 141).

[520] Tyrrhen amphorası üzerindeki şema, 1994 yılında Çanakkale yakınlarındaki bir tümülüste ortaya çıkarılan ve 'Polyksena Lahdi' (Kızöldün Lahdi) olarak adlandırılan lahit üzerindeki kurban sahnesi ile benzerdir. Çanakkale Müzesi'nde sergilenen ve MÖ. 500/490'lara tarihlenen lahidin II. Uzun yüzünde sağ tarafta kurban sahnesi, sol tarafta ise ağıt yakan Troialılar yer almaktadır. Bu yas sahnesi, Anadolu insanının bu trajik hikaye karşısındaki duygularını yansıtan yerel bir özellik taşımaktadır (Çevirici, age. s. 33-34). Eserin Troas Bölgesi'nde bulunmuş olması, tarih olarak konunun Attika vazolarında yoğun olarak işlendiği bir dönemden olması ve ayrıca aradan yıllar geçtiği halde bu korkunç olayın bölgede hala unutulmamış olması oldukça önemlidir (Boysal, age. s. 145). Tepenin adının "Kızöldün Tepesi" olması da ilginçtir.

[521] Boardman 2003, age. s. 37

[522] Blome, age. s. 140; Classis, ags. Polyxe

başlamıştır artık[523]. Sanatçı ilginç bir betimleme ile üç figürün bakışlarını farklı yönlere doğru döndürmüştür. Anchises, başını geriye doğru çevirmiş düşman eline düşen yurduna son bir defa bakarken, Aineias, kederli bir şekilde başını yere çevirmiştir. Askanius ise umudun işareti olarak ileri doğru bakmaktadır. Böylece sanatçı sahnede hem acı ve özlemi, hem çileyi, hem de istikbaldeki umudu bir arada yansıtmıştır. Miğferli olan Aineias'ın kalkanı yoktur. Babasının elindeki mızraklar da muhtemelen ona aittir.

Cabinet des Medailles 218 Grubu'na ait, Basel'de sergilenen ve MÖ. 500'lere tarihlenen siyah figür teknikteki bir boyunlu amphora üzerinde yer alan betimde Askanius'a yer verilmemiştir (Lev.57, Res.181). Bu defa tam teçhizatlı olarak betimlenen Aineias, sırtına aldığı babası ile sağa doğru ilerlemektedir. Anchises, üstteki örnekte olduğu gibi yine keldir ve başını geriye doğru çevirip yanmakta olan kentine son bir kez bakmaktadır. Sanatçı sahneyi sağdan ve soldan iki kadın figürü ile çevrelemiştir. Sağdaki figür Aineias'ın annesi Aphrodite olarak yorumlanmıştır[524]. Öndeki kadın havaya kaldırdığı sağ eliyle sanki klavuzluk yapıyormuş izlenimi verirken, arkadaki kadın aynı pozisyonu ile onları uğurluyormuş gibidir.

Vulci'den ele geçen ve British Museum'da sergilenmekte olan siyah figür teknikte bir boyunlu amphora üzerindeki sahnede yine Askanius yoktur, beyaz saç ve sakallı Anchises bu defa ileri doğru bakmaktadır (Lev.57, Res.182). Aineias'ın önünde ve arkasında ileri ve geri kaçıyormuş gibi betimlenen kadın figürleri önceki örnekle benzerdir fakat sağ elleri havada değildir. Toronto 315 sınıfına verilen sahneyi sanatçı sağdan ve soldan iki erkek figürü (doldurma amaçlı olmalılar) ile sınırlandırmıştır[525].

Son örneğimiz kırmızı figürlü bir oinochoedir (Lev.57, Res.183). Bu sefer sadece başında miğfer bulunan Aineias, yine ak saç ve sakallı babasını sırtına almış ilerlerken, üstteki örneklerde gördüğümüz mızrak yerine elinde bir asa taşıyan Anchises, geleneksel betimleme biçimi olan tarzda başını geriye doğru çevirmiştir. Askanius yine sahnede düşünülmemiştir. Arkada yer alan figür Athena'dır. Önde yer alan ve kalkanında yılan motifi bulunan erkek figürünün kimliği belli değildir. Vazo için MÖ. 560 tarihi verilmiştir[526]. Ancak bana göre bu yanlış bir tarihtir, çünkü o dönemde

[523] Boysal, age. s. 145-146
[524] Blome, age. s. 152
[525] Boardman 2003, age. s. 232, 252
[526] Emuseum, ags. Aeneas, 2070

kırmızı figür tekniği kullanılmamaktadır. Dolayısıyla bu vazo içn MÖ. 6. yüzyılın son çeyreği ile MÖ. 5. yüzyılın ilk çeyreği arasındaki bir tarih daha uygundur.

Aineias'ın, çok uzun ve çileli bir yolculuk sonrasında ulaştığı ve Roma İmparatorluğu'nu kurmuş olduğu İtalya'ya, Aineias grubunun tasvir edildiği pek çok vazo ithal edilmiştir. Troia Savaşına katılan aktörler içerisinde "pietas erga parentes" yani ana babaya saygının temsilcisi olma ünvanını alan tek kişi Aineias'dır[527].

[527] Blome, age. s. 132

4. SONUÇ

Troia Destanı ile ilgili görsel anlatımlar, Attika seramiklerinin başlıca konularından biridir. Bu anlatımlar, yaklaşık olarak MÖ. 750'lerden itibaren görülmeye başlar. Başlangıçta konular azdır ve aynı zamanda sade bir anlatım söz konusudur. Bazı anlatımların hangi sahneyi yansıttığı tam olarak açıklığa kavuşturulamamıştır. Örneğin M.Ö. 730/20'lere tarihlenen Geç Geometrik Dönem'e ait dinos üzerindeki anlatımın, Paris'in Helena'yı kaçırma sahnesi olabileceğini söyleyenlerin yanı sıra, Odysseus ile karısı Penelope'nin vedalaşma sahnesi olabileceğini söyleyenler de mevcuttur. Figürler keskin açılı ve silüet (gölge) görünümlüdür. Kontur çizimlerinde nadiren detaylara yer verilmiştir. En erken örnekler, Homeros'un destanları ile yaklaşık olarak aynı dönemdendir.

Siyah figürle beraber konuların daha zenginleştiği ve zenginleşen bu konuların daha detaylı ve daha anlaşılır bir şekilde sunulduğu görülür. Bu da şüphesiz Yunan sanatındaki hızlı ilerlemeyle paralel bir gelişimdir. MÖ. 575'lerden itibaren Troia Destanı ile ilgili betimlerde hızlı bir artış vardır. Peleus ve Thetis'in ilk defa buluşmaları ve evlilik törenleri, Paris'in yargısı ya da üç tanrıçanın Hermes'in kılavuzluğunda Paris'in huzuruna götürülüşü, Achilleus'un savaşa giderken Thetis ve Peleus'tan silahlarını alması ya da silah kuşanması ile ilgili betimler, bu dönemde ortaya çıkmış ve giderek yaygınlaşmıştır. Siyah figürde sıkça görülen konulardan birisi de Achileus'un Troilos ve Polyksena'ya pusu kurması, kovalaması ve Troilos'u öldürmesi ile ilgili sahnelerdir. İlyada öncesi döneme ait olan bu konular temel olarak, Kypria Epik Destanı'ndan alınmıştır.

Siyah figürde sevilerek uygulanan konulardan birisi de Aias ve Achilleus'un masa oyunu sahnesidir. Bu konu, MÖ. 540/30'larda Eksekias tarafından siyah figür tekniğinde resmedilmiş ve MÖ. 5. yüzyılın başına dek sevilerek uygulanmıştır.

İlyada Destanı ile ilgili konular siyah figürde fazla değildir. Sarpedon'un cesedinin Hypnos ve Thanatos tarafından taşınması, Achilleus'un ikinci zırh donanımı ve Hektor'u öldürmesi, Patroklos'un ölüm şenlikleri, Priamos'un, Hektor'un cesedi için Achilleus'un huzurunda bulunması gibi konular ele alınmıştır.

Aithiopis Destanı, Penthesileia ve Memnon'un Achilleus tarafından öldürülmesi, Memnon'un cesedinin savaş alanından kaçırılması, Achilleus ve Memnon'un

psykhostasiaları (ruhların tartılması) gibi konularla siyah figürde görsel anlatım olarak yerini almıştır.

Küçük İlyada ve İlioupersis destanlarının konuları arasında yer alan, Aias'ın Achilleus'un cesedini taşıması, Odysseus ve Aias'ın Achilleus'un silahları için yaptıkları kavga, Aias'ın intiharı, Troia'nın düşmesi esnasında Priamos ve Astyanaks'ın öldürülmeleri, Helena'nın geri alınışı, Kassandra'ya taciz, Polyksena'nın kurban edilmesi ya da kurban edileceği sunağa götürülmesi, Aineias'ın Troia'yı terk edişi gibi sahnelerin, kırmızı figürlü vazolardaki kadar olmasa da siyah figür sanatçıları tarafından tercih edildiği görülür.

Attika kırmızı figür seramiğindeki Troia Destanı ile ilgili betimler, siyah figürdeki örneklerle kıyaslanamayacak kadar fazladır. Helena'nın Paris tarafından kaçırılışı, Briseis'in Achilleus'un elinden alınması, Paris-Menelaos, Diomedes-Aineias, Hektor-Aias arasında gerçekleşen düello sahneleri, Hektor'un vedası, Achilleus'a gelen elçiler, Achilleus'un Hektor'u Troia surları etrafında kovalaması ve iki kahramanın çarpışmaları, Achilleus'un ölümü, Neoptolemos'un babasına ait olan silahları Odysseus'tan alması gibi yeni destan konuları ortaya çıkmıştır. Özellikle İlyada ve Troia'nın tahribi ile ilgili konular MÖ. 5. yüzyılın ilk çeyreğinde daha fazladır. İlyada'nın fazla tercih edilmesi, Kleophrades Ressamı'nın destana gösterdiği açık ilgi ve Brygos Ressamı ile çevresindeki sanatçıların betimlediği, mücadele sahnelerinden ziyade, Phoeniks'e içki sunan Briseis, Priamos'un, Hektor'un cesedi için Achilleus'un huzurunda bulunması gibi destanın daha evcil bölümleri dolayısıyladır. Troia'nın tahribi ile ilgili konular, özellikle MÖ. 490'larda Persler'in Atina'yı işgal ettikleri dönemde artış göstermiştir. Çünkü kendi ülkelerinin işgalini gören sanatçılar bunun ne kadar feci bir durum olduğunu Troia'nın tahribi ile ilgili sahnelerle yansıtmaya çalışmışlardır.

Troia Destanı ile ilgili görsel anlatımların tercih edildiği vazolar arasında, en başta amphora, hydria, krater, kyliks gibi kaplar gelmektedir. Daha sonra skyphos ve lekythos gibi formlar sayılabilir. Lekane, dinos, kantharos, stamnos, pelike, pyksis gibi vazolar ise nadir olarak tercih edilmişlerdir. Karınlı amphora ve hydria gibi formlarda metop içi bezeme yaygındır. Brygos ressamı gibi bazı sanatçılar, kylikslerin tüm yüzeyine destan ile ilgili sahneleri yerleştirmişlerdir. Lekythos gibi yüzeyi dar olan vazolar üzerinde ise daha sade konulara yer verilmiştir.

5. KATALOG

Katalog, eserler hakkındaki envanter bilgilerine kolay ulaşılabilmesini sağlamak amacıyla mitolojik kronolojiye göre düzenlenmiştir.

Katalog numaralarına, "Levhalar" bölümünde, resimlerin alt bilgilerinde de yer verilmiştir.

Kat. No : 1 **Levha :** 2 **Resim :** 1 **Sayfa :** 32

Form : Kerch pelikesi (kır. fig)

Konu : Peleus'un baskını.

Tanım : Sahnenin ortasında vücutları beyaza boyanmış olan Thetis ve Eros, sol tarafta ise Thetis'i kolundan yakalamış olan Peleus ve Aphrodite yer almaktadır. Diğer figürler ise nereidlerdir. Peleus'un ayağına dolanan ejder ve sol tarafta yer alan balık, sahnedeki hayvan figürleridir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Marsias Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Helen 56

Tarih : MÖ. 340 civarı

Kat. No : 2 **Levha :** 2 **Resim :** 2 **Sayfa :** 32

Form : Dinos (siy. fig)

Konu : Peleus ile Thetis'in düğünü.

Tanım : Sağ tarafta yer alan sütunlu kapının önünde Peleus ve iç kısımda Thetis yer almaktadır. Peleus'un önünde, düğüne gelen İris, Hestia, Demeter, Leto, Dionysos, Hebe, Kenthauros Kheiron sıralanmışlardır. Vazonun devamında ise düğüne arabaları ile katılan Zeus, Hera ve Athena yer almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Sophilos

Kaynakça : Boysal, age. res. 24

Tarih : MÖ. 580/70

Kat. No : 3 **Levha :** 2 **Resim :** 3 **Sayfa :** 33

Form : Volütlü krater (siy. fig) (Fransuva vazosundan ayrıntı)

Konu : Peleus ile Thetis'in düğünü.

Tanım : Sağ tarafta yer alan sütunlu kapının önünde Peleus ve iç kısımda Thetis yer almaktadır. Vazonun devamında ise düğüne arabaları ile gelen tanrı ve tanrıçalar sıralanmışlardır.

Buluntu Yeri : Chusi

Müze : Floransa, Museo Archeologico

Çömlekçi : Ergotimos **Ressam :** Kleitias,

Kaynakça : Simon, age. res. 52, 53

Tarih : MÖ. 570 civarı

Kat. No : 4 **Levha :** 3 **Resim :** 4 **Sayfa :** 35

Form : Tripot kothon (siy. fig)

Konu : Paris'in kararı.

Tanım : Sahnede en sağdaki figür Paris'tir. Arkasında bir kadın figürü, onun arkasından ise Hermes yer almaktadır. Arkada bulunan üç tanrıçadan ortadaki Hera peçesi ile vurgulanmıştır. Diğer iki tanrıçanın ayırt edici özelliği yoktur.

Buluntu Yeri : Thebai

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** C Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Helen 18

Tarih : MÖ. 570/60

Kat. No : 5 **Levha :** 3 **Resim :** 5 **Sayfa :** 35

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Paris'in kararı.

Tanım : En sağda Paris, hemen arkasında ise Hermes yer almaktadır. Arkada yer alan üç tanrıçadan ortadaki Athena yılanlı aeigisi, mızrağı ve miferi ile vurgulanmıştır. Yanında da bir geyik bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze **:** New York, Metropolitan Museum of Art

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Antimenes Ressamı

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. Helen 27

Tarih **:** MÖ. 540/30

Kat. No : 6 **Levha :** 4 **Resim :** 6 **Sayfa :** 35

Form **:** Hydria (siy. fig)

Konu **:** Paris'in kararı.

Tanım **:** En sağda Paris, hemen arkasında ise Hermes yer almaktadır. Arkada yer alan üç tanrıçadan en öndeki Aphrodite, ortadaki Athena ve en arkadaki ise Hera'dır. Athena'nın yanında bir geyik figürü bulunmaktadır.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Basel

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Antimenes Ressamı

Kaynakça **:** Blome, age. res. 115

Tarih **:** MÖ. 520 civarı

Kat. No :7 **Levha :** 4 **Resim :** 7 **Sayfa :** 36

Form **:** Kalpis (kır. fig)

Konu **:** Paris'in kararı.

Tanım **:** Genç ve sakalsız olarak betimlenen Paris, elinde liri ile bir kayanın üzerinde oturmaktadır. Hemen önünde yer alan tanrıçaların ayırt edici özelliği yoktur. Kayalığın yanında benekli bir koyun figürü bulunmaktadır.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Londra, British Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Beloit edu, ags. Judgem

Tarih **:** MÖ. 500 civarı

Kat. No : 8 **Levha :** 4 **Resim :** 8 **Sayfa :** 36

Form **:** Karınlı amphora (siy. fig)

Konu : Paris'in kararı.

Tanım : Paris elinde liri ile bir kayanın üzerinde otururken, Hermes hemen önündedir. Arkadaki üç tanrıçadan ortadaki Athena, Korinth miğferi, mızrağı ve aeigisi ile vurgulanmıştır, diğer iki tanrıçanın ayırt edici özelliği yoktur.

Buluntu Yeri : ?

Müze : ?

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Crystalinks, ags. Judgme

Tarih : MÖ. 500/490

Kat. No : 9 **Levha :** 5 **Resim :** 9 **Sayfa :** 37

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 17'nin ön yüzü)

Konu : Paris'in kararı.

Tanım : Sahnenin solunda Paris, elinde liri ve yanında keçileri ile yüksek bir kayanın üzerinde otururken, önünde Hermes, Athena, Hera ve Aphrodite sıralanmışlardır. Aphrodite'nin etrafında dört tane Eros figürü bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Berlin, Antiken Museen

Çömlekçi : ? **Ressam :** Makron

Kaynakça : Philipresheph, ags. Helen 19

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 10 **Levha :** 5 **Resim :** 10 **Sayfa :** 37

Form : Pyksis (kır. fig)

Konu : Paris'in kararı.

Tanım : Paris sahnenin ortasında, çoban giysisi, elinde sopası ve şapkası ile oturmaktadır. Hemen önünde Hermes, Hermes'in arkasında Hera ve Athena yer almaktadır. En solda ise Aphrodite ve Eros figürü bulunmaktadır. Paris'in arkasında yer alan figür ise Priamos'tur.

Buluntu Yeri : ?

Müze : New York, Metropolitan Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Penthesileia Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Helen 9

Tarih : MÖ. 460 civarı

Kat. No : 11 **Levha :** 6 **Resim :** 11 **Sayfa :** 37

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 15'in ön yüzü)

Konu : Paris'in kararı.

Tanım : Sağda Paris, İon sütunlu bir sarayda, taht üzerinde otururken, hemen önünde Hermes, elinde bir Eros figürü bulunan Aphrodite, Athena ve Hera sıralanmışlardır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Berlin, Antiken Museen

Çömlekçi : ? **Ressam :** Berlin F 2536 Ressamı

Kaynakça : Theoi, ags. K4.5H

Tarih : MÖ. 440 civarı

Kat. No : 12 **Levha :** 6 **Resim :** 12 **Sayfa :** 38

Form : Kalpis (kır. fig)

Konu : Paris'in kararı.

Tanım : Üst üste figürlerin yerleştirildiği bezeme alanında, ortada Paris, üstünde kavga tanrıçası Eris ve Paris'in altında köpeği yer almaktadır. Tanrıçalardan Hera ve Athena Paris'in sağında, bir nereid eşliğindeki Aphrodite ise solundadır. Hermes, Zeus, Eros, Mousalar ve güneş tanrısı Helios sahnedeki diğer figürlerdir.

Buluntu Yeri : Ruvo

Müze : Karlsruhe, Badisches Landesmuseum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Karlsruhe Paris Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Helen 26

Tarih : MÖ. 400 civarı

Kat. No : 13 **Levha :** 7 **Resim :** 13 **Sayfa :** 38

Form : Kerch hydriası (kır. fig)

Konu : Paris'in kararı.

Tanım : Ortada Paris Doğu'ya özgü kıyafetlerle bir kayanın üzerinde oturmaktadır. Tanrıçalardan Aphrodite sağ tarafında, ayaklarının altında bir kalkan bulunan Athena ile Hera ise sol tarafındadır. Vazo sağdan Hermes ve soldan bir Nymphe figürü ile sınırlandırılmıştır. Paris'in başının üzerinde yer alan Eros, sol üst köşede yer alan ve Aphrodite'ye bir çelenk uzatan kadın ile sağ üst köşedeki Pan, sahnedeki diğer figürlerdir.

Buluntu Yeri : İskenderiye

Müze : Munich, Museumantiker Kleinkunst

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Simon, age. res. 240

Tarih : MÖ. 320/10

Kat. No : 14 **Levha :** 7 **Resim :** 14 **Sayfa :** 40

Form : Pelike (kır. fig)

Konu : Paris ile Helena'nın ilk buluşmaları.

Tanım : Sahnenin ortasında, Doğu'ya özgü kıyafetlerle Paris oturur vaziyette, hemen karşısında yer alan Helena ise ayaktadır. Paris'in baş kısmında uçuşan bir Eros figürü yer almaktadır. Sahne soldan ve sağdan iki kadın figürü ile sınırlandırılmıştır. Soldaki aynen Paris gibi giyinmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Cambridge, Harvard Universty Art Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. Abd 4

Tarih : MÖ. 400 civarı

Kat. No : 15 **Levha :** 8 **Resim :** 15 **Sayfa :** 41

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 11'in arka yüzü)

Konu : Paris, Aineias Sparta'da Helena'nın huzurunda.

Tanım : Sahnenin solunda Helena bir sandalyede otururken, hemen önünde aynaya bakan bir kadın ve diz çökmüş vaziyette Eros figürü bulunmaktadır. Daha sonra Paris, Aineias ve bir başka arkadaşı sıralanmışlardır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Berlin, Antiken Museen

Çömlekçi : ? **Ressam :** Berlin F 2536 Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Abd 5

Tarih : MÖ. 440 civarı

Kat. No : 16 **Levha :** 8 **Resim :** 16 **Sayfa :** 41

Form : Dinos

Konu : Helena'nın Paris tarafından kaçırılışı.

Tanım : Sahnede içerisi kürekçilerle dolu bir gemi ve geminin solunda bir erkek ve sol kolundan tuttuğu bir kadın figürü yer almaktadır.

Buluntu Yeri : Thebai

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Beloit edu, ags. Helen %

Tarih : MÖ. 730 civarı (Geç Geometrik Dönem)

Kat. No : 17 **Levha :** 9 **Resim :** 17 **Sayfa :** 42

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 9'un arka yüzü)

Konu : Helena'nın Paris tarafından kaçırılışı.

Tanım : Sahnenin solunda Paris ve elinden tutarak götürdüğü Helena yer almaktadır. Helena'nın arkasındaki figür Aineias'tır. Daha sonra iki kadın, bir erkek ve yine bir kadın figürü ile sahne sonlandırılmıştır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Berlin, Antiken Museen,

Çömlekçi : ? **Ressam :** Makron

Kaynakça : Philipresheph, ags. Abd 12

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 18 **Levha :** 9 **Resim :** 18 **Sayfa :** 42

Form : Skyphos (kır. fig) (Resim 166'nın ön yüzü)

Konu : Helena'nın Paris tarafından kaçırılışı.

Tanım : Soldan itibaren grubun en başında kalkanında aslan figürü bulunan Aineias yer almaktadır. Hemen arkasından Paris ve elinden tuttuğu Helena gelmektedir. İki aşık arasında ise bir Eros figürü bulunmaktadır. İkna tanrıçası Peitho ve Aphrodite sahnede yer alan diğer figürlerdir.

Buluntu Yeri : Suessula

Müze : Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi : Hieron **Ressam :** Makron

Kaynakça : Philipresheph, ags. Abd 13

Tarih : MÖ. 480 civarı

Kat. No : 19 **Levha :** 10 **Resim :** 19 **Sayfa :** 44

Form : Kantharos (siy. fig)

Konu : Thetis, Achilleus ve Patroklos'u Troia'a seferine yolcu ediyor.

Tanım : Thetis oğlu Achilleus'u yolcu ederken, Achilleus'un arkasında Patroklos ve Odysseus yer almaktadır. Thetis'in arkasındaki figür ise Menelaos'tur. En solda başka bir figür daha bulunmakltadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Berlin, Antiken Museen

Çömlekçi : ? **Ressam :** C Ressamı ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill101

Tarih : MÖ. 550 civarı

Kat. No : 20 **Levha :** 10 **Resim :** 20 **Sayfa :** 44

Form : Tabak tondosu (siy. fig)

Konu : Achilleus'un sefere giderken zırh donanımı.

Tanım : Ortada zırhını kuşanan Achilleus ve karşısında Thetis yer almaktadır. Achilleus'un arkasındaki figür babası Peleus, Thetis'in arkasındaki figür ise Achilleus'un oğlu Neoptolemos'tur.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Atina, National Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Lydos

Kaynakça : Carpenter, age. res. 296

Tarih : MÖ. 550 civarı

Kat. No : 21 **Levha :** 10 **Resim** : 21 **Sayfa :** 44

Form : Karınlı amphora (siy. fig)

Konu : Achilleus, sefere giderken annesi Thetis'ten silahlarını alıyor.

Tanım : Achilleus, üzerinde bir gorgo betiminin yer aldığı Boiotia tipli kalkanı Thetis'ten alırken görülmektedir. Thetis'in hemen arkasında yer alan üç nereid ise sırasıyla kahramanın göğüs zırhını, baldır zırhını ve miğferini taşımaktadırlar. Achilleus'un arkasındaki figür ise babası Peleus'tur.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi : ? **Ressam :** Camtar Ressamı

Kaynakça : Boardman 2003, ags. res. 53

Tarih : MÖ. 550 civarı

Kat. No : 22 **Levha** : 11 **Resim :** 22 **Sayfa :** 45

Form : Vazo altlığı

Konu : Akha ordusunun Aulis Limanı'nda toplanması**.**

Tanım : Ellerinde mızrak bulunan ve aynı tarzda giyinmiş olan beş erkek figürü sıra halinde soldan sağa doğru ilerlemektedirler. Ortada yer alan ve kendisine daha geniş yer bırakılan figürün sol tarafında 'Menelas' yazısı bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : Aegina

Müze : Berlin

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Boysal, age. res. 16

Tarih : MÖ. 650 civarı

Kat. No : 23 **Levha :** 11 **Resim :** 23 **Sayfa :** 47

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Telephos Argos'ta.

Tanım : Sunak benzeri bir podyum üzerinde oturan Telephos, hemen arkasında yer alan ve kılıcını çekmek üzere olan Achilleus'u işaret ederek karşısındaki Agamemnon'a bir şeyler anlatmaktadır. Agamemnon'un arkasında başka bir figür daha bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : Etruria

Müze : Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi : ? **Ressam :** Telephos Ressamı

Kaynakça : Boardman 2002, res. 378

Tarih : MÖ. 460 civarı

Kat. No : 24 **Levha :** 11 **Resim :** 24 **Sayfa :** 48

Form : Beyaz zeminli lekythos (siy. fig)

Konu : İphigeneia'nın kurban edilmesi.

Tanım : İphigeneia, Teukeros adlı bir savaşçı tarafından Artemis'e ait bir sunağa doğru götürülmektedir. Adı silinmiş olan başka bir savaşçı da onlara eşlik etmektedir.

Buluntu Yeri : Selinus

Müze : Palermo, Museo Nazionale

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Carpenter, age. res. 299

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 25 **Levha :** 11 **Resim :** 25 **Sayfa :** 49

Form : Stamnos (kır. fig)

Konu : Lemnos Adası'nda bırakılan Philoktetes.

Tanım : Genç ve sakalsız olarak betimlenen Philoktetes'in duyduğu acı yüzüne yansımıştır. Üst kısımları çıplak olan üç savaşçı sahnedeki diğer figürlerdir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Wikipedia, ags. 800 px

Tarih : MÖ. 460 civarı

Kat. No : 26 **Levha :** 12 **Resim :** 26 **Sayfa :** 49

Form : Lekythos (kır. fig)

Konu : Yaralı Philoktetes.

Tanım : Philoktetes, bir ağacın altına oturmuş ve ağaca benzeyen bir nesneye dayadığı yaralı ayağına bakmaktadır. Herakles'in hediye ettiği yay ve ok ise hemen yanı başındadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : New York, Metropolitan Museum of Art

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. Troy 2

Tarih : MÖ. 430 civarı

Kat. No : 27 **Levha :** 13 **Resim :** 27 **Sayfa :** 50

Form : Amphoriskos (kır. fig)

Konu : Helena Troia'da.

Tanım : Helena, Aphrodite'nin kucağına oturmuş, biraz ileride ise Paris ve kanatlı Eros figürü yer almaktadır. Helena'nın arkasında duran ve elinde mücevher kutusu tutan kadın Aithra'dır. En solda kavga tanrıçası Nemesis ve bir kadın figürü, en sağda ise "yazgı" ve bir başka kadın figürü sahnenin diğer unsurlarıdır

Buluntu Yeri : ?

Müze : Berlin, Antiken Museen

Çömlekçi : ? **Ressam :** Heimarmene Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Abd 7-9, Boysal, age. res. 27

Tarih : MÖ. 430 civarı

Kat. No : 28 **Levha :** 13 **Resim :** 28 **Sayfa :** 52

Form : Dinos (siy. fig)

Konu : Achilleus'un Troilos'a pusu kurması.

Tanım : Solda Achilleus bir ağacın arkasına gizlenmiş, ağacın hemen önünde bir çeşme bulunmaktadır. Çeşmenin üzerine bir horoz figürü yerleştirilmiştir. Çeşmenin

önünde ise elinde su testisi ile Polyksena ve iki atıyla yaklaşmakta olan Troilos bulunmaktadır. Troilos'un arkasında tam donanımlı yaya ve atlı askerler sıralanmışlardır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achil l82

Tarih : MÖ. 570/60

Kat. No : 29 **Levha :** 14 **Resim :** 29 **Sayfa :** 52

Form : Tyrrhen amohorası (siy. fig)

Konu : Achilleus'un Troilos'a pusu kurması.

Tanım : Polyksena, çeşmeden testisi ile su doldurmaya hazırlanırken, hemen arkasında iki atından birine binmiş olan Troilos yaklaşmaktadır. Achilleus ise çeşmenin arkasındaki bir ağacın ardına gizlenmiştir, arkasında tam donanımlı başka bir figür daha bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Münich

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Blome, age. res. 122

Tarih : MÖ. 570/60

Kat. No : 30 **Levha :** 14 **Resim :** 30 **Sayfa :** 53

Form : Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu : Achilleus'un Troilos'a pusu kurması.

Tanım : Polyksena, üzerinde bir kuş figürünün bulunduğu çeşmeden testisini doldurmaya hazırlanırken, hemen arkasında iki atından birine binmiş olan Troilos yaklaşmaktadır. Achilleus ise çeşmenin arkasına gizlenmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Londra B 76 Ressamı

Kaynakça **:** Boardman 2003, age. res. 55

Tarih **:** MÖ. 560 civarı

Kat. No : 31 **Levha :** 14 **Resim :** 31 **Sayfa :** 53

Form **:** Hydria (siy. fig)

Konu **:** Achilleus'un Troilos'a pusu kurması.

Tanım : Polyksena, sahnenin sağında yer alan aslan başlı çeşmeden testisini doldururken, hemen arkasında iki atından birine binmiş olan Troilos ve yaya olarak gelen bir figür yaklaşmaktadır. Tam teçhizatlı Achilleus ise çeşmenin arkasına gizlenmiştir.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Londra, British Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. Achill 77

Tarih **:** MÖ. 550/25

Kat. No : 32 **Levha :** 15 **Resim :** 32 **Sayfa :** 53

Form **:** Hydria (kır. fig)

Konu **:** Achilleus'un Troilos'a pusu kurması.

Tanım : Polyksena, üzerinde bir kuş figürünün bulunduğu aslan başlı çeşmeden testisini doldururken, kalkanında aslan betimi bulunan Achilleus ise çeşmenin arkasına gizlenmiştir.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Petersburg, Hermitage Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Berlin Ressamı

Kaynakça **:** Boysal, age. res. 23

Tarih **:** MÖ. 500 civarı

Kat. No : 33 **Levha :** 15 **Resim :** 33 **Sayfa :** 54

Form **:** Beyaz zeminli lekythos (siy. fig)

Konu **:** Achilleus'un Troilos'a pusu kurması.

Tanım : Polyksena, oinochoesini aslan başlı çeşmeden doldururken, tam donanımlı Achilleus çeşmenin arkasında yer alan bir ağacın ardına gizlenmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Toledo, Museum of Art

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 73-74

Tarih : MÖ. 500 civarı

Kat. No : 34 **Levha :** 16 **Resim :** 34 **Sayfa :** 54

Form : Beyaz zeminli lekythos (siy. fig)

Konu : Achilleus'un Troilos'a pusu kurması.

Tanım : Polyksena, sol eliyle taşıdığı oinochoesi ile yolda ilerlerken, iki defa betimlenen Achilleus figürleri karşılıklı bir biçimde yol kenarındaki hermelerin arkasına yerleştirilmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Atina, National Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Sappho Ressamı

Kaynakça : Boardman 2003, res. 262. 1, 2

Tarih : MÖ. 500/480

Kat. No : 35 **Levha :** 16 **Resim :** 35 **Sayfa :** 54

Form : Kyliks (siy. fig)

Konu : Achilleus Troilos'u kovalıyor.

Tanım : En solda bir çeşme yapısının bulunduğu sahnede Troilos at üstünde, Polyksena ise yaya olarak kaçarlarken, tam donanımlı Achilleus yaya olarak peşlerine düşmüştür. su testisi, tavşan ve kartal figürleri sahnedeki diğer unsurlarıdır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : New York, Metropolitan Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** C Ressamı

Kaynakça : Boysal, age. res. 24

Tarih : MÖ. 580/70

Kat. No : 36 **Levha :** 16 **Resim :** 36 **Sayfa :** 55

Form : Volütlü krater (siy. fig) (Fransuva vazosundan ayrıntı)

Konu : Achilleus Troilos'u kovalıyor.

Tanım : Soldan bir çeşme yapısı, sağdan ise Troia sur duvarları ile sınırlandırılan sahnede Troilos at üstünde, Polyksena ise yaya olarak kaçarlarken, tam donanımlı Achilleus yaya olarak peşlerine düşmüştür. Antenor, Priamos, Hektor, Polites, Thetis, Athena, Hermes ve Apollon sahnede yer alan diğer figürlerdir.

Buluntu Yeri : Chusi

Müze : Floransa, Museo Archeologico

Çömlekçi : Ergotimos **Ressam :** Kleitias

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 75

Tarih : MÖ. 570 civarı

Kat. No : 37 **Levha :** 17 **Resim :** 37 **Sayfa :** 55

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Achilleus Troilos'u kovalıyor.

Tanım : Soldan ve sağdan külahlı iki erkek figürü ile sınırlandırılan sahnede Troilos at üstünde, Polyksena ise yaya olarak kaçarlarken, tam donanımlı Achilleus yaya olarak peşlerine düşmüştür. Sağ taraftaki Polyksena'ya simetrik olarak sol tarafta bir başka kadın figürü daha bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Munich, Antiker Kleinkunst

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 76

Tarih : MÖ. 520 civarı

Kat. No : 38 **Levha :** 17 **Resim :** 38 **Sayfa :** 55

Form : Kalpis (kır. fig)

Konu : Achilleus Troilos'u kovalıyor.

Tanım : Troilos at üstünde, Polyksena ise yaya olarak kaçmaktadırlar. Troilos'un atının bacakları arasında yer alan oinochoe kırılmış bir vaziyettedir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Troilos Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 78

Tarih : MÖ. 480 civarı

Kat. No : 39 **Levha :** 17 **Resim :** 39 **Sayfa :** 56

Form : kyliks (kır. fig)

Konu : Achilleus Troilos'u kovalıyor.

Tanım : Achilleus, atlarını sola süren Troilos'u saçlarında yakalamış ve atından aşağı çekerken, Polyksena sağa doğru kaçmaktadır. Atların ayakları arasında ise bir hydria yer almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Brygos Ressamı

Kaynakça : Carpenter, age. res. 28

Tarih : MÖ. 480 civarı

Kat. No : 40 **Levha :** 17 **Resim :** 40 **Sayfa :** 56

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Achilleus Troilos'u yakalamış, öldürecek.

Tanım : Sahnede Achilleus atlarını sola süren Troilos'u saçlarından çekip atından aşağı indirmiş ve en sağda yer alan sunağa doğru sürüklemektedir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Peruggia, Museo Civico

Çömlekçi : ? **Ressam :** Onesimos

Kaynakça : Boardman 2002, age. res. 232

Tarih : MÖ. 500/480

Kat. No : 41 **Levha :** 18 **Resim :** 41 **Sayfa :** 56

Form : Tyrrhen amphorası (siy. fig.)

Konu : Achilleus'un Troilos'u öldürmesi.

Tanım : Achilleus, omphalos biçimindeki bir sunakta Troilos'un kafasını kesmiş ve elindeki kesik başı cesedi kurtarmaya çalışan Hektor'un önderliğindeki Troialılar'a doğru fırlatmak üzeredir. Troilos'un bedeni sunağın yanındadır.

Buluntu Yeri : Pescia Romana

Müze : Floransa, Museo Archeologico

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Carpenter, age. res. 33

Tarih : MÖ. 560 civarı

Kat. No : 42 **Levha :** 18 **Resim :** 42 **Sayfa :** 56

Form : Tyrrhen amphorası (siy. fig)

Konu : Troilos'un öldürülmesi

Tanım : Achilleus, omphalos biçiminde bir sunakta Troilos'un kafasını kesmiş ve elindeki kesik başı cesedi kurtarmaya çalışan Hektor'un önderliğindeki Troialılar'a fırlatmıştır. Troilos'un bedeni sunağın yanında yere uzanmış bir vaziyettedir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Munich, Antiker Kleinkunst

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. İliad 29

Tarih : MÖ 550 civarı

Kat. No : 43 **Levha :** 18 **Resim :** 43 **Sayfa :** 57

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Troilos'un öldürülmesi.

Tanım : Achilleus, kesme taştan yapılan bir sunakta Troilos'un kafasını kesmiş ve elindeki kesik başı cesedi kurtarmaya çalışan Troialılar'a fırlatmak üzeredir. Troilos'un ayakları yerden kesilmiş bir vaziyettedir. Sol tarafta ise dört atlı bir araba yer almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Blome, age. res. 123

Tarih : MÖ. 510 civarı

Kat. No : 44 **Levha :** 18 **Resim :** 44 **Sayfa :** 57

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Troilos'un öldürülmesi.

Tanım : Sahnenin sağında, üzerinde üçayak bulunan bir sunak bulunmaktadır. Achilleus, Troilos'u sol ayak bileğinden tepe aşağı tutmuş ve yukarı kaldırmış vaziyette sunağın önündedir. Arkasında yer alan kişi ise Priamos'tur. Sahneye Athena da dahil edilmiştir ve solda yer alan dört atlı araba ile Priamos'un arasında, ayaktadır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Münich, Antikensammlungen

Çömlekçi : ? **Ressam :** Leagros Grubu

Kaynakça : Boysal, age. res. 26

Tarih : MÖ. 510 civarı

Kat. No : 45 **Levha :** 19 **Resim :** 45 **Sayfa :** 57

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Troilos'un öldürülmesi.

Tanım : Solda yer alan Achilleus'un mızrağı Troilos'un sağ omzuna saplanmıştır. Yere çökmüş olan Troilos, tam donanımlıdır ve belinden kılıcını çekmek üzeredir. Hemen arkasında yer alan figür ise Aineias'tır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Oltos

Kaynakça : Carpenter, age. res. 34

Tarih : MÖ. 510 civarı

Kat. No : 46 **Levha :** 19 **Resim :** 46 **Sayfa :** 59

Form : Amphora (siy. fig)

Konu : Achilleus ile Aias'ın masa oyunu.

Tanım : Ortada yer alan bir masanın iki yanında, karşılıklı olarak birer tabure üzerinde oturmakta olan kahramanlardan sol tarafta yer alan Achilleus miğferlidir, kalkanı ise arkasındadır. Buna karşılık Aias'ın miğferi, arkasındaki kalkanının üzerindedir. Her iki kalkan da profilden işlenmiştir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Vatikan, Museo Gregoriano Etrusco

Çömlekçi : ? **Ressam :** Eksekias

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 71

Tarih : MÖ. 540/30

Kat. No : 47 **Levha :** 19 **Resim :** 47 **Sayfa :** 59

Form : Bilingual amphora

Konu : Achilleus ile Aias'ın masa oyunu.

Tanım : İki kahraman, ortada yer alan bir masanın iki yanında, karşılıklı olarak birer tabure üzerinde oturmaktadırlar. Sahne iki yandan kahramanların kalkan ve üzerlerinde duran miğferleri ile sınırlandırılmıştır. Sağ tarafta yer alan Aias'ın kalkanı cepheden işlenmiştir.

Buluntu Yeri : Orvieto

Müze : Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi : Andokides **Ressam :** Andokides Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 80

Tarih : MÖ. 530 civarı

Kat. No : 48 **Levha :** 20 **Resim :** 48 **Sayfa :** 60

Form : Kalyks krater (siy. fig)

Konu : Achilleus ile Aias'ın masa oyunu.

Tanım : Tam teçhizatlı iki kahraman, ortada yer alan bir masanın iki yanında, karşılıklı olarak birer tabure üzerinde oturmaktadırlar. Masanın gerisinde Athena da sahneye dahil edilmiştir. İki yandan birer palmiye ile sınırlandırılan sahnede, sağ tarafta yer alan Aias'ın kalkanı dıştan ve cepheden, sol taraftaki Achilleus'un kalkanı içten ve ¾

profilden sunulmuştur.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Toledo, Museum of Art

Çömlekçi : ? **Ressam :** Rycroft Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 70

Tarih : MÖ. 520 civarı

Kat. No : 49 **Levha :** 20 **Resim :** 49 **Sayfa :** 60

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Achilleus ile Aias'ın masa oyunu.

Tanım : İki kahraman, tam teçhizatlı bir şekilde, ortada yer alan bir masanın iki yanında, karşılıklı olarak birer tabure üzerinde oturmaktadırlar. Masanın gerisinde Athena da sahneye dahil edilmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Euphiletos Ressamı

Kaynakça : Wikimedia, ags. 511 px

Tarih : MÖ. 520/10

Kat. No : 50 **Levha :** 20 **Resim :** 50 **Sayfa :** 60

Form : Amphora (siy. fig)

Konu : Achilleus ile Aias'ın masa oyunu.

Tanım : Aias ve Achilleus ortada yer alan bir masanın iki yanında, çömelmiş bir vaziyettedirler. Masanın gerisinde Athena da sahneye dahil edilmiştir. Sahne iki yandan kahramanların kalkan ve miğferleri ile sınırlandırılmıştır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Richmond, Virginia Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 97

Tarih : MÖ. 510 civarı

Kat. No : 51 **Levha :** 20 **Resim :** 51 **Sayfa :** 61

Form : Beyaz zeminli lekythos (siy. fig)

Konu : Achilleus ile Aias'ın masa oyunu.

Tanım : Aias ve Achilleus ortada yer alan yuvarlak bir masanın iki yanında, çömelmiş bir vaziyettedirler. Masanın gerisine ise bir palmiye ağacı yerleştirilmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Diosphos Ressamı

Kaynakça : Wikimedia, ags. 336 px

Tarih : MÖ. 500 civarı

Kat. No : 52 **Levha :** 21 **Resim :** 52 **Sayfa :** 61

Form : Destekli krater (kır. fig)

Konu : Achilleus ile Aias'ın masa oyunu.

Tanım : Aias ve Achilleus ortada yer alan bir masanın iki yanında, çömelmiş bir vaziyettedirler. Masanın gerisinde, elinde zafer tanrıçası Nike figürü bulunan Athena sahneye dahil edilmiştir. Metop içi bezeme olarak tasarlanan sahnede Achilleus'un arkasında başka bir figür daha bulunmaktadır. Sağda yer alan Aias'ın kalkanı dıştan, soldaki Achilleus'un kalkanı ise içten verilmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Berlin, Antiken Museen

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 72

Tarih : MÖ. 440 civarı

Kat. No : 53 **Levha :** 21 **Resim :** 53 **Sayfa :** 61

Form : Kyliks tondosu (kır. fig)

Konu : Achilleus Patroklos'un yaralarını sarıyor.

Tanım : Achilleus, arkadaşı Patroklos'un kolundaki yarayı bezle bağlarken, bir kalkanın üzerine oturmuş olan Patroklos başını diğer yöne çevirmiştir. Kahramanlar belden aşağı çıplak olarak betimlenmişlerdir. Patroklos sakallı ve daha yaşlı, Achilleus

sakalsız ve gençtir. Patroklos'u yaralanmasına sebep olan ok da gösterilmiştir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Berlin, Antiken Museen

Çömlekçi : Sosias **Ressam :** Sosias Ressamı

Kaynakça : Wikimedia, 336 px

Tarih : MÖ. 500 civarı

Kat. No : 54 **Levha :** 21 **Resim :** 54 **Sayfa :** 62

Form : Volütlü krater (kır. fig)

Konu : Chryses kızı Chryseis'i geri almak için Agamemnon'a yalvarıyor.

Tanım : Chryses, bir taht üzerine oturan Agamemnon'un önünde diz çökerek kızını istemektedir. Hemen arkasındaki figür ise kızı Chryseis'tir. Bezeme alanına yayılmış bir şekilde betimlenen ve kimliği bilinmeyen başka figürler de sahnede yer almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Wikipedia, ags. 750 px

Tarih : MÖ. 360/50

Kat. No : 55 **Levha :** 22 **Resim :** 55 **Sayfa :** 63

Form : Amphora (kır. fig)

Konu : Briseis.

Tanım : Briseis, dönemin kadın modası olan ve zarif bir şekilde vücut hatlarını belli eden khiton ve omzunda mantosu ile betimlenmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Oltos

Kaynakça : Boysal, age. res. 33

Tarih : MÖ. 520/500

Kat. No : 56 **Levha :** 22 **Resim :** 56 **Sayfa :** 63

Form : Kyliks tondosu (kır. fig) (Resim 158-160'ın tondosu)

Konu : Briseis Phoeniks'e içki sunuyor.

Tanım : Zarif bir şekilde betimlenen Briseis, sağ elinde tuttuğu oinochoe ile bir sandalye üzerinde oturan ak saçlı Phoeniks'in uzattığı phialeyi doldurmaktadır. Asılı olan kalkan ve kın içerisindeki kılıç figürü, sahnenin geçtiği yerin kapalı bir mekan olduğunu kanıtlamaktadır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : Brygos **Ressam :** Brygos Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. İliad 22

Tarih : MÖ. 490/80 civarı

Kat. No : 57 **Levha :** 22 **Resim :** 57 **Sayfa :** 63

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Briseis Achilleus'un huzurundan ayrılıyor.

Tanım : Birinin elinde bir kerykaion bulunan haberciler, iki sütunlu ve tepesi kumaş parçası ile örtülü bir çadır içerisinde, khimationa sarılmış bir vaziyette, açılır kapanır bir taburenin üzerinde oturan Achilleus'un huzurundan Briseis'i götürmektedirler. Çadırın iki yanında da birer erkek figürüne yer verilmiştir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Briseis Ressamı

Kaynakça : Boysal, age. res. 31

Tarih : MÖ. 480 civarı

Kat. No : 58 **Levha :** 23 **Resim : 58 Sayfa :** 63

Form : Skyphos (kır. fig) (Resim 78'in ön yüzü)

Konu : Achilleus'tan alınan Briseis.

Tanım : Başında diadem bulunan ve ismi yanına yazılı olan Agamemnon Briseis'i götürmektedir. Hemen arkalarında ise bir haberci bulunmaktadır. Başını çevirip geriye

bakan figür ise Diomedes'tir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Makron

Kaynakça : Philipresheph, ags. İliad 6

Tarih : MÖ. 480 civarı

Kat. No : 59 **Levha :** 23 **Resim :** 59 **Sayfa :** 64

Form : kyliks tondosu (kır. fig)

Konu : Achilleus'tan alınan Briseis.

Tanım : Başında bir şapka ve sol elinde bir mızrak tutan Agamemnon, sağ eliyle, sol bileğinden tuttuğu Briseis'in götürmektedir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Robertson, age. res. 76b

Tarih : MÖ. 5. yüzyılın ilk çeyreği

Kat. No : 60 **Levha :** 23 **Resim :** 60 **Sayfa :** 65

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 70'in ön yüzü)

Konu : Paris-Menelaos mücadelesi.

Tanım : Sahnenin ortasında, sol tarafta düelloyu kazanan Menelaos, sağ tarafta ise kaçar pozisyonda betimlenmiş olan Paris yer almaktadır. Menelaos'un arkasında adı yazılı olmayan figürün Aphrodite olduğu söylenir. En sağda, Menelaos'un önündeki figür ise tanrıça Artemis'dir.

Buluntu Yeri : Capua

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : Kalliades **Ressam :** Douris

Kaynakça : Wikimedia, ags.800 px

Tarih : MÖ. 480 civarı

Kat. No : 61 **Levha :** 24 **Resim :** 61 **Sayfa :** 66

Form : Amphora (kır. fig)

Konu : Odysseus – Athena-Diomedes.

Tanım : Ortada Athena, sağında Odysseus ve solunda Diomedes yer almaktadır. Odysseus'un kalkanı içten, Diomedes'in kalkanı dıştan verilmiştir. Her üç figür de tam teçhizatlıdır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Stockholm, Medelhavstmuseet

Çömlekçi : ? **Ressam :** Tyzskiewicz Ressamı

Kaynakça : Boardman 2002, res. 185

Tarih : MÖ. 500/480

Kat. No : 62 **Levha :** 24 **Resim :** 62 **Sayfa :** 66

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Diomedes-Aineias mücadelesi.

Tanım : Pandaros'un cesedi için Diomedes'le çarpışan Aineias yere yığılmış, onu yaralayan Diomedes mızrağı havada Aphrodite'yi kovalamaktadır. Sağ tarafta yer alan Apollon ise Aineias'ın yardımına koşmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Kopenhag, Thorvaldsen Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Carpenter, age. res. 307

Tarih : MÖ. 520 civarı

Kat. No : 63 **Levha :** 24 **Resim :** 63 **Sayfa :** 66

Form : Kalyks krater (kır. fig)

Konu : Diomedes-Aineias mücadelesi.

Tanım : Sol tarafta Diomedes, sağ tarafta Aineias yer almaktadır. Diomedes'in arkasında Athena bulunurken, geriye doğru düşmekte olan Aineias'ı tutmaya çalışan ise annesi Aphrodite'dir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze **:** Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Tyzskiewicz Ressamı

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. İliad 13

Tarih **:** MÖ. 500 civarı

Kat. No : 64 **Levha :** 24 **Resim :** 64 **Sayfa :** 66

Form **:** Pelike (kır. fig)

Konu **:** Diomedes ile Glaukos silahları değiştiriyor.

Tanım **:** Sol tarafta yer alan Diomedes, profilden betimlenen kalkanını, sağ tarafta yer alan ve sağ elini uzatmış olan doğulu kıyafetler içerindeki Glaukos'a vermek üzeredir.

Buluntu Yeri **:** Gela

Müze **:** Gela, Archeology Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Hasselman Ressamı

Kaynakça **:** Wikimedia, ags. 630 px

Tarih **:** MÖ. 420 civarı

Kat. No : 65 **Levha :** 25 **Resim :** 65 **Sayfa :** 67

Form **:** karınlı amphora (kır. fig)

Konu **:** Hektor'un vedası.

Tanım **:** Sahnenin ortasında başı ve sağ ayağı profilden, gövdesi ve sol ayağı cepheden verilen Hektor, sağında babası Priamos, solunda ise annesi Hekabe yer almaktadır. Hektor ile Hekabe arasında yer alan kahramanın gorgo motifli kalkanı profilden işlenmiştir.

Buluntu Yeri **:** Vulci

Müze **:** Münich, Museum Antiker Kleinkunst

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Euthymides

Kaynakça **:** Charbonneaux, age. res. 375

Tarih **:** MÖ. 510 civarı

Kat. No : 66 **Levha :** 25 **Resim :** 66 **Sayfa :** 67

Form **:** Stamnos (kır. fig)

Konu : Hektor'un vedası.

Tanım : Tam teçhizatlı olarak işlenen Hektor sunu için elinde bir omphalos tutarken, sol eliyle örtüsünü hafifçe yukarı kaldırmış olan Andromache başını öne eğmiş yere bakmaktadır. Sahne sağdan Priamos ve soldan Hekabe ile sınırlandırılmıştır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Münich, Museum Antiker Kleinkunst

Çömlekçi : ? **Ressam :** Kleophon ressamı

Kaynakça : Blome, age. res. 127

Tarih : MÖ. 440/30

Kat. No : 67 **Levha :** 25 **Resim :** 67 **Sayfa :** 68

Form : Kantharos (kır. fig)

Konu : Kassandra Hektor'a libasyon yapıyor.

Tanım : Sol tarafta yer alan ve profilden işlenen Kassandra, çıplak ve cepheden betimlenen abisi Hektor'a, sağ elinde tuttuğu omphalos ile libasyon yapmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Puglia, Gravina Pomarici Santomasi Vakfı

Çömlekçi : ? **Ressam :** Eretria Ressamı

Kaynakça : Wikimedia, ags. 541 px

Tarih : MÖ. 425/20 civarı

Kat. No : 68 **Levha :** 25 **Resim :** 68 **Sayfa :** 68

Form : Kantharos (kır. fig) (Resim 67'nin devamı)

Konu : Paris Apollon'dan silahlarını alıyor.

Tanım : Sol tarafta yer alan ve profilden işlenen Paris, cepheden betimlenen tanrı Apollon'dan silahlarını almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Puglia, Gravina Pomarici Santomasi Vakfı

Çömlekçi : ? **Ressam :** Eretria Ressamı

Kaynakça : Wikimedia, ags. 541 px

Tarih : MÖ. 425/20 civarı

Kat. No : 69 **Levha :** 26 **Resim :** 69 **Sayfa :** 68

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Hektor'un arabası.

Tanım : Sürücü Kebrione dört atın koşulduğu arabanın üzerinde hazır bir vaziyette beklerken, Hektor henüz daha arabasına binmemiştir, arkasında bir başka figür daha bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : Camiros

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Londra B 76 Ressamı

Kaynakça : Boardman 2003, res. 54

Tarih : MÖ. 570/50

Kat. No : 70 **Levha :** 26 **Resim :** 70 **Sayfa :** 69

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 60'ın arka yüzü)

Konu : Hektor-Aias mücadelesi.

Tanım : Tam teçhizatlı iki savaşçının düellosunda, sol tarafta yer alan Aias'ın mızrağından korunmak isteyen Hektor geriye doğru kaykılmış bir vaziyette sunulmuştur. Kahramanların arkasında koruyucu tanrıları Apollon ve Athena yer almaktadır. Aias'ın kalkanı ile Hektor arasında bir kaya parçası bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : Capua

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : Kalliades **Ressam :** Douris

Kaynakça : Philipresheph, ags. İliad

Tarih : MÖ. 480 civarı

Kat. No : 71 **Levha :** 26 **Resim :** 71 **Sayfa :** 69

Form : Stamnos (kır. fig) (Resim 76'nın arka yüzü)

Konu : Hektor-Aias mücadelesi.

Tanım : Sol tarafta yer alan ve kalkanı içten verilen Aias ile sağ tarafta yer alan ve aslan betimli kalkanı dıştan verilen Hektor'un mücadelesinde, kahramanların arasına

boğazı kesik, ayakları havada ve sırt üstü yatan ve ismi "(Pat)roklos" olan bir koç figürü yerleştirilmiştir. Hektor'un arkasındaki figür babası Priamos'tur. Aias'ın arkasındaki figürün ise kimliği açık değildir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : İsviçre, özel koleksiyon

Çömlekçi : ? **Ressam :** Triptolemos Ressam

Kaynakça : Boardman 2002, res. 304.1

Tarih : MÖ. 485/70

Kat. No : 72 **Levha :** 27 **Resim :** 72 **Sayfa :** 69

Form : Amphora (kır. fig)

Konu : Hektor ile Aias arasındaki mücadelenin kesilmesi.

Tanım : Sol tarafta yer alan ve kalkanı dıştan verilen Aias Phoeniks tarafından, sağ tarafta yer alan ve kalkanı içten verilen Hektor ise Priamos tarafından alandan uzaklaştırılmaktadırlar. Her iki kahramanın birbirine verdikleri hediyeler de betimlenmiştir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Würzburg, Martin von Wagner Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Kleophrades Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. İliad 20

Tarih : MÖ. 480 civarı

Kat. No : 73 **Levha :** 27 **Resim :** 73 **Sayfa :** 71

Form : Kalyks krater (kır. fig)

Konu : Achilleus'a elçi olarak gelen Odysseus.

Tanım : Bir örtüye sarılmış olan Achilleus ile çıplak olarak betimlenen Odysseus karşılıklı otururken, diğer elçiler ayaktadırlar. Achilleus'un oturduğu sandalyenin üzerinde bir geyik derisi bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : Cerveteri

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Eukharides Ressamı

Kaynakça **:** Boardman 2002, res. 166

Tarih **:** MÖ. 500/480

Kat. No : 74 **Levha :** 27 **Resim : 74 Sayfa :** 71

Form **:** Kalpis (kır. fig)

Konu **:** Achilleus'a gelen elçiler

Tanım : Metop içi bezeme olarak tasarlanan sahnede khimationuna sarılmış olan Achilleus ile geliş sebeplerini ona açıklayan Odysseus karşılıklı otururken, diğer elçiler ayaktadır. Achilleus'un oturduğu sandalyenin üzerinde bir geyik derisi bulunmaktadır.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Münich

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Stoevesandt, ags. res. 95

Tarih **:** MÖ. 480 civarı

Kat. No : 75 **Levha :** 28 **Resim :** 75 **Sayfa :** 71

Form **:** Oinochoe (kır. fig)

Konu **:** Achilleus ve elçi Odysseus.

Tanım : Genç olarak betimlenen Achilleus, açılıp kapanabilen bir sandalyede otururken, geliş sebeplerini kendisine açıklayan Odysseus ayakta ve sopasına dayanmış bir vaziyette betimlenmiştir.

Buluntu Yeri **:** Cerveteri

Müze **:** Roma, Museo Nazionale Etrusco of the Villa Giulia

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Tyzskiewicz Ressamı

Kaynakça **:** Wikimedia, ags. 600 px

Tarih **:** MÖ. 480 civarı

Kat. No : 76 **Levha :** 28 **Resim :** 76 **Sayfa :** 71

Form **:** Stamnos (kır. fig) (Resim 71'in ön yüzü)

Konu **:** Achilleus'a gelen elçiler.

Tanım **:** Ortada, khimationuna sarılmış bir şekilde Achilleus ile bacak bacak üstüne

atan Odysseus karşılıklı oturmaktadırlar. İki kahramanın arasında, daha geri planda bir miğfer bulunmaktadır. Achilleus'un arkasındaki figür Phoeniks'tir. Odysseus'un arkasında ise Diomedes yer almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : İsviçre, özel koleksiyon

Çömlekçi : ? **Ressam :** Triptolemos Ressamı

Kaynakça : Blome, age. res.128

Tarih : MÖ. 485/70

Kat. No : 77 **Levha :** 28 **Resim :** 77 **Sayfa :** 72

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Achilleus'a gelen elçiler.

Tanım : Khimationuna bürünmüş olan Achilleus en solda yer alırken, hemen önünde tanrı Hermes, Hermes'in önünde ise ak saçlı Phoeniks yer almaktadır. Üç figürün de yüzleri en sağda bulunan Odysseus'a doğru döndürülmüştür. Tüm figürler oturur bir pozisyondadır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Tarqunia ressamı

Kaynakça : Wikimedia, ags. 800 px

Tarih : MÖ. 480/70

Kat. No : 78 **Levha :** 28 **Resim :** 78 **Sayfa :** 72

Form : Skyphos (kır. fig) (Resim 58'in arka yüzü)

Konu : Achilleus'a gelen elçiler.

Tanım : Achilleus, açılıp kapanabilen bir tabure üzerinde otururken, Odysseus hemen karşısında ayakta ve sopasına dayanmış bir şekilde betimlenmiştir. Diğer elçilerden Aias Odysseus'un, Phoeniks'i ise Achilleus'un arkasına yerleştirilmiştir, her iki figür de Odysseus gibi ayakta ve sopalarına dayanmış bir pozisyondadır. Arka planda asılı olan bir kılıç bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze **:** Paris, Louvre Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Makron

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. İliad 23

Tarih **:** MÖ. 480/70

Kat. No : 79 **Levha :** 29 **Resim :** 79 **Sayfa :** 73

Form **:** Kyliks (kır. fig)

Konu **:** Dolon'un öldürülmesi.

Tanım : İlyada'da anlatıldığı gibi bir kurt postuna bürünen ve başına da bir kürk geçirmiş olan Dolon, önden Odysseus ve arkadan Diomedes tarafından kıstırılmış ve başını da korkuyla geriye doğru çevirmiştir.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Petrsburg, Hermitage Müzesi

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Dokimasia Ressamı

Kaynakça **:** Boardman 2002, res. 276

Tarih **:** MÖ. 500/480'ler

Kat. No : 80 **Levha :** 29 **Resim :** 80 **Sayfa :** 73

Form **:** Lekythos (kır. fig)

Konu **:** Dolon'un öldürülmesi.

Tanım **:** İlyada'da anlatıldığı gibi bir kurt postuna bürünen ve başına da bir kürk geçirmiş olan sakallı Dolon, bir ağacın altında pusuya yatmıştır.

Buluntu Yeri **:** İtalya

Müze **:** Paris, Louvre Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :**

Kaynakça **:** Wikimedia, ags. 450 px

Tarih **:** MÖ. 460 civarı

Kat. No : 81 **Levha :** 29 **Resim :** 81 **Sayfa :** 75

Form **:** Stamnos (kır. fig)

Konu **:** Patroklos Achilleus'un huzurundan ayrılıyor.

Tanım : Biri oturmakta olan üç figür, ellerindeki phialerle libasyon yapmaktadır. Bu figürlerden oturan Achilleus, hemen önünde yer alan ve cepheden işlenen Patroklos, en soldaki Automedon ve en sağdaki Phoeniks olarak yorumlanmıştır. Patroklos ile Automedon arasında ise bir sunak bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Roma

Çömlekçi : ? **Ressam :** Kleophrades Ressamı

Kaynakça : Boysal, age. res. 43

Tarih : MÖ. 500/480

Kat. No : 82 **Levha :** 29 **Resim :** 82 **Sayfa :** 76

Form : Kantharos (siy. fig)

Konu : Achilleus ve atları.

Tanım : Sakallı ve çıplak olarak betimlenen Achilleus atları ile ilgilenmektedir. Figür isimleri yazılıdır. Atlardan Ksanthos ve Balios ölümsüzdür, Pedasos ise Sarpedon tarafından öldürülecektir.

Buluntu Yeri : Atina, Akroplis

Müze : Atina Nationalmuseum

Çömlekçi : Nearchos **Ressam :** Nearchos

Kaynakça : Boardman 2003, res. 49

Tarih : MÖ. 570/50

Kat. No : 83 **Levha :** 30 **Resim :** 83 **Sayfa :** 76

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Sarpedon'un cesedinin Hypnos ve Thanatos tarafından taşınması.

Tanım : Kanatlı ve sakallı olarak betimlenen ikizler, Hypnos (Uyku) ve Thanatos (Ölüm), silahları soyulduğu için çıplak olan Sarpedon'un cesedini yerden kaldırmaktadırlar. Sağ ve solda yer alan kadın figürlerinin kimlikleri açık değildir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : Pamphaios **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Robertson, age. res. 73a

Tarih **:** MÖ. 525/500

Kat. No : 84 **Levha :** 30 **Resim :** 84 **Sayfa :** 76

Form **:** Kalyks krater (kır. fig)

Konu **:** Sarpedon'un cesedinin Hypnos ve Thanatos tarafından taşınması.

Tanım **:** Vücudundaki yaralardan kanlar fışkıran Sarpedon'un çıplak cesedi, Hypnos ve Thanatos tarafından yerden kaldırılırken, sahneye dâhil edilen Hermes onlara yol göstermektedir. Figür isimleri yazılıdır.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** New York, Metropolitan Museum of Art

Çömlekçi **:** Euksitheos **Ressam :** Euphronios

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. İliad 52

Tarih **:** MÖ. 510 civarı

Kat. No : 85 **Levha :** 31 **Resim :** 85 **Sayfa :** 77

Form **:** Lekythos (siy. fig)

Konu **:** Sarpedon'un cesedinin Hypnos ve Thanatos tarafından taşınması.

Tanım **:** Sarpedon'un çıplak olan cesedi, tam teçhizatlı olarak betimlenen Hypnos ve Thanatos tarafından yerden kaldırılmaktadır.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Berlin Staatliche Museen

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Athena Ressamı

Kaynakça **:** Boardman 2003, res. 251

Tarih **:** MÖ. 500/480

Kat. No : 86 **Levha :** 31 **Resim :** 86 **Sayfa :** 78

Form **:** Kyliks (kır. fig)

Konu **:** Patroklos'un cesedi için mücadele.

Tanım **:** Gözler arasında ve kulbun her iki yanında simetrik olarak betimlenen tam donanımlı askerler, kulbun altında yüzükoyun yatan bir ceset için mücadele

etmektedirler. Mücadele eden bu altı savaşçıdan Hektor ve Diomedes'in adları okunabilmektedir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Münich, Museum Antiker Kleinkunst

Çömlekçi : ? **Ressam :** Eksekias,

Kaynakça : Philipresheph, İliad 25

Tarih : MÖ. 530 civarı

Kat. No : 87 **Levha :** 31 **Resim :** 87 **Sayfa :** 78

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Patroklos'un cesedi için mücadele.

Tanım : Kalkanında aslan tasviri bulunan Aineias ile karşısındaki Aias, silahları ve elbiseleri soyulmuş olan Patroklos'un cesedi için mücadele etmektedir. Aineias'ın arkasında Hippasos yer alırken, Diomedes Aias'a yardım etmektedir. Patroklos'un gövdesinin üst bölümü hafif burkulmuş bir vaziyette betimlenmiştir. Figür adları yazılıdır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Berlin

Çömlekçi : ? **Ressam :** Oltos,

Kaynakça : Boysal, age. res. 47

Tarih : MÖ. 520/10

Kat. No : 88 **Levha :** 31 **Resim :** 88 **Sayfa :** 78

Form : Kalyks krater (kır. fig)

Konu : Patroklos'un cesedinin taşınması.

Tanım : Ağır silahlı Akhalar, zorla kurtardıkları cesedi, yıldızlarla süslü bir örtüye sardıktan sonra özenli bir şekilde yerden kaldırmaktadırlar. Ölünün gür saçları yere doğru sarkmaktadır. Arka kısımda kalan ve ağıt yakan kişinin Achilleus olduğu kabul edilir. En solda ismi okunabilen kahraman ise Aias'tır. Ölen kahramanın "eidolon"u (gölge-hayal) küçük bir savaşçı şeklinde sağa doğru koşmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze **:** Agrigent

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Blome, age. res. 131

Tarih **:** MÖ. 500

Kat. No : 89 **Levha :** 32 **Resim :** 89 **Sayfa :** 79

Form **:** Kyliks tondosu (kır. fig)

Konu **:** Thetis Hephaistos'tan silahları alıyor.

Tanım **:** Bir sandalye üzerine oturan Hephaistos, sol elinde bir miğfer ve sağ elinde bir çekiç tutmaktadır. Karşısında ayakta duran Thetis'in ise, sağ elinde bir mızrak ve sol elinde Boiotia tipli bir kalkan bulunmaktadır. Hephaistos'un başının hizasında da bir çift dizlik asılıdır.

Buluntu Yeri **:** Vulci

Müze **:** Berlin Statliche Museen

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Metal Dökümhane Ressamı

Kaynakça **:** Theoi, ags. P13.4T

Tarih **:** MÖ. 490/80

Kat. No : 90 **Levha :** 32 **Resim :** 90 **Sayfa :** 80

Form **:** Lekane (siy. fig)

Konu **:** Thetis Achilleus'a silahları teslim ediyor.

Tanım **:** Sphenkslerle sınırlandırılan sahnede, Thetis ve Achilleus karşılıklı betimlenmişler ve ortalarında da tanrıçanın kahramana sunduğu kalkan, miğfer ve mızraktan oluşan silahlar yer almaktadır. Boiotia tipi kalkan üzerinde panter figürü bulunmaktadır.

Buluntu Yeri **:** Ialysos

Müze **:** Rhodos Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** KX Ressamı

Kaynakça **:** Boardman 2003, res. 20

Tarih **:** MÖ. 580/70

Kat. No : 91 **Levha :** 32 **Resim :** 91 **Sayfa :** 80

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Thetis Achilleus'a silahları teslim ediyor.

Tanım : Thetis kalkan ve zafer tacını andıran bir nesneyi oğluna sunarken, göğüslük, dizlik ve miğfer gibi diğer kuşamları arkada yer alan nereidler taşımaktadır. Sakallı olarak betimlenen Achilleus aynı zamanda çıplaktır. Arkasında yer alan ve diğer tarafa yönelik olarak işlenen tam teçhizatlı figür ise Odysseus'tur.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Wikipedia, ags. 800 px

Tarih : MÖ. 575/50

Kat. No : 92 **Levha :** 33 **Resim :** 92 **Sayfa :** 81

Form : Karınlı amphora (siy. fig)

Konu : Thetis Achilleus'a silahları teslim ediyor**.**

Tanım : Thetis, zarif bir armayla süslenmiş olan Boiotia tipli kalkanı Achilleus'a verirken, sahnede yer alan diğer figürlerin kimlikleri açık değildir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Berlin, Staatliche Museen

Çömlekçi : ? **Ressam :** Amasis Ressamı

Kaynakça : Boardman 2003, res. 87

Tarih : MÖ. 560/40

Kat. No : 93 **Levha :** 33 **Resim :** 93 **Sayfa :** 81

Form : Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu : Thetis Achilleus'a silahları teslim ediyor.

Tanım : Thetis yuvarlak tipli kalkanı ve miğferi oğluna verirken betimlenmiştir. Achilleus'un arkasında başka bir figür daha yer almaktadır.

Buluntu Yeri : Orvieto

Müze : Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi : ? **Ressam :** Amasis Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, İliad 27

Tarih : MÖ. 560/40

Kat. No : 94 **Levha :** 33 **Resim :** 94 **Sayfa :** 81

Form : Pelike (kır. fig)

Konu : Thetis Achilleus'a silahları teslim ediyor.

Tanım : Thetis, bir sandalye üzerine oturan kederli Achilleus'u teselli ederken, savaş donanımlarını nereidler taşımaktadır. Sahneye Athena da dâhil olmuştur. En sağda yer alan figür ise Phoeniks veya deniz tanrısı Nereus olarak yorumlanmaktadır.

Buluntu Yeri : Camiros

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Wikimedia, ags. 716 px

Tarih : MÖ. 460 civarı

Kat. No : 95 **Levha :** 34 **Resim :** 95 **Sayfa :** 83

Form : Volütlü krater (kır. fig) (Resim 121'in ön yüzü)

Konu : Achilleus Hektor'u kovalıyor.

Tanım : Üstten aşağı doğru Hektor'un fırlattığı mızraktan Achilleus'u kurtaran Athena, elindeki mızrağı Achilleus'a göstererek, ölümünün ondan olacağını hatırlatan Apollon ve kaçan Hektor'u kovalayan tam donanımlı Achilleus sıralanmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Berlin Ressamı

Kaynakça : Boysal, age. res. 52

Tarih : MÖ. 490 civarı

Kat. No : 96 **Levha :** 34 **Resim :** 96 **Sayfa :** 83

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Achilleus Hektor'u kovalıyor.

Tanım : Üstte, önde Hektor ve arkasında Achilleus koşar vaziyette betimlenmişlerdir. Başını geriye çevirmiş olan Hektor mızrağı ile kendisini korumaya çalışmaktadır. Kâsenin ağız kenarı sur duvarı ile çevrelenmiştir. Karşılıklı iki kapıyı koruyan, silüet görünümlü, İskit kıyafetli iki okçu bulunmaktadır. Altta ise oldukça harap bir durumda olan sur kapısının iç kısmında Priamos ile Hekabe görülmektedir.

Buluntu Yeri : Cerveteri

Müze : Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi : ? **Ressam :** Kleoprades Ressamı

Kaynakça : Boysal, age. res. 53

Tarih : MÖ. 500/480

Kat. No : 97 **Levha :** 34 **Resim :** 97 **Sayfa :** 83

Form : Hydria (kır. fig)

Konu : Achilleus-Hektor mücadelesi.

Tanım : Achilleus sol tarafta, Hektor ise sağ taraftadır. Saldırı pozisyonunda betimlenen Achilleus çıplak, arkasına doğru kaykılmış olan Hektor ise kısa bir khiton giymiştir. Achilleus'un elinde bir kılıç bulunmaktadır. Kahramanların arkasında koruyucu tanrıçalar Athena ve Apollon yer almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Vatikan

Çömlekçi : ? **Ressam :** Eukharides Ressamı

Kaynakça : Boysal, age. res. 54

Tarih : MÖ. 510 civarı

Kat. No : 98 **Levha :** 35 **Resim :** 98 **Sayfa :** 84

Form : Stamnos (kır. fig)

Konu : Achilleus-Hektor mücadelesi.

Tanım : Achilleus sol tarafta, Hektor ise sağ taraftadır. Saldırı pozisyonunda betimlenen Achilleus kısa bir khiton giymiş, arkasına doğru kaykılmış olan Hektor ise çıplaktır. Hektor'un elinde bir kılıç bulunmaktadır. Kahramanların ortasında Athena yer almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Münich, Antikensammlungen

Çömlekçi : ? **Ressam :** Berlin Ressamı

Kaynakça : Theoi, ags. K8.6

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 99 **Levha :** 35 **Res :** 99 **Sayfa :** 84

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Achilleus-Hektor mücadelesi.

Tanım : Achilleus sol tarafta, Hektor ise sağ taraftadır. Saldırı pozisyonunda betimlenen Achilleus ve arkasına doğru kaykılmış olan Hektor çıplak olarak sunulmuşlardır. Hektor kılıcını çekmek üzeredir. Achilleus'un mızrağı hasmının boğazına saplanmıştır. Kahramanların arkasında Apollon ve Athena yer almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Vatikan

Çömlekçi : ? **Ressam :** Douris

Kaynakça : Blome, age. res. 133

Tarih : MÖ. 5. yüzyılın ilk çeyreği

Kat. No : 100 **Levha :** 35 **Resim :** 100 **Sayfa :** 84

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Achilleus Hektor'un cesedini sürüklüyor.

Tanım : Sahnede Achilleus sırt üstü yatırdığı Hektor'u ayaklarından, Automedon'un kullandığı arabanın eksenine bağlamıştır. Solda şehir kapısında ağıtlar yakan anne Hekabe ve baba Priamos, sağda ise Patroklos'un omphalos biçimli mezar anıtı ile tepesinde yükselmekte olan eidolon görünmektedir. Arabaya binmekte olan Achilleus başını geriye çevirmiş, dor düzeninde bir saçaklığın altında duran anne ve babaya bakmaktadır. Sahneye İris de dahil edilmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi : ? **Ressam :** Leagros Grubu

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. İliad 33

Tarih **:** MÖ. 520 civarı

Kat. No : 101 **Levha :** 36 **Resim :** 101 **Sayfa :** 85

Form **:** Dinos (siy. fig)

Konu **:** Patroklos onuruna düzenlenen cenaze oyunları.

Tanım **:** Bir arabayı çeken atlar seyircilerin oturduğu tribüne doğru dörtnala koşar bir pozisyonda betimlenmişlerdir. Seyirciler iki farklı yöne bakmaktadır. Sağ taraftaki Achilleus'un adı yazılıdır, fakat vazo kırık olduğu için tam olarak gözükmemektedir. En tepedeki seyirci sağ taraftaki tribüne oturmuş olmasına rağmen başını atların geldiği yöne çevirmiştir. Sophilos'un imzasının altında, sahnenin Patroklos'un ölüm şenlikleri ile ilgili olduğu belirtilmiştir.

Buluntu Yeri **:** Pharsalos

Müze **:** Atina, National Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Sophilos

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. İliad 51

Tarih **:** MÖ. 580/70

Kat. No : 102 **Levha :** 36 **Resim :** 102 **Sayfa :** 86

Form **:** Volütlü krater (siy. fig) (Floransa Vazosu'ndan ayrıntı)

Konu **:** Patroklos onuruna düzenlenen cenaze oyunları.

Tanım **:** Dönüş noktasını geçmiş olan üç yarış arabası, bronzdan bir üçayaklı kazanın önünde duran Achilleus'a doğru yaklaşmaktadır. Alanda, kazananlara verilecek olan bir dinos ve ayrıca bir başka üçayaklı kazan daha bulunmaktadır. Yarışı kazanan Diomedes burada üçüncü sıradadır, birinci sırada Odysseus, ikinci sırada ise Automedon gelmektedir.

Buluntu Yeri **:** Chusi

Müze **:** Floransa, Museo Archeologico

Çömlekçi **:** Ergotimos **Ressam :** Kleitias

Kaynakça **:** Boysal, age. res. 57

Tarih **:** MÖ. 570 civarı

Kat. No : 103 **Levha :** 36 **Resim :** 103 **Sayfa :** 87

Form : Kyliks tondosu (kır. fig)

Konu : Achilleus ve ölü Hektor.

Tanım : Sağ elinde bir kılıç tutan Achilleus yatağında otururken, öldürdüğü Hektor'un çıplak cesedi yatağın altındadır. Sakalsız ve genç olarak betimlenen Achilleus'un aksine Hektor sakallı ve daha olgun bir yapıdadır. Peleusoğlu'nun ayakları karnına doğru çekik bir şekilde sunulmuştur. Yukarıda gorgo motifli kalkan asılı durmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : Hieron **Ressam :** Makron

Kaynakça : Wikimedia, ags. 612 px

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 104 **Levha :** 37 **Resim :** 104 **Sayfa :** 87

Form : Amphora (siy. fig)

Konu : Priamos Achilleus'un huzurunda.

Tanım : Ak saçlı Priamos, oğlunun cesedini almak için Achilleus'un huzurundadır. Peleusoğlu bir klineye uzanmış, Hektor'un cesedi ise klinenin altındadır. Troialı yiğidin ayakları karnına doğru çekik ve sağ eliyle başını tutar pozisyonda betimlenmiştir. Priamos'un arkasında bir kadın figürü bulunmaktadır. Achilleus'un silahları yanıbaşındadır. Ayrıca Hektor'un cesedinin yanında ikinci bir miğfer bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : ?

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Stoevesandt, age. res. 96

Tarih : MÖ. 540 civarı

Kat. No : 105 **Levha :** 37 **Resim :** 105 **Sayfa :** 88

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Priamos Achilleus'un huzurunda.

Tanım : Priamos, oğlunun cesedini almak için Achilleus'un huzurundadır. Hektor'un

cansız bedeninin yattığı bir klineye uzanmış olan Achilleus başını diğer yöne çevirmiş ve başına bir diadem yerleştirmekte olan kadına doğru bakmaktadır. Achilleus'un önündeki masada ekmek ve et gibi yiyecekler bulunmaktadır. Priamos'un arkasında çadırdan ayrılan kişi Hermes'tir. Sahne, soldan bir hydria ile üç phiale taşıyan hizmetçi, sağdan ise bir savaşçı figürü ile sınırlandırmıştır.

Buluntu Yeri : Vulci
Müze : Münich
Çömlekçi : ? **Ressam :** Oltos
Kaynakça : Boysal, age. res. 58
Tarih : MÖ. 520/500

Kat. No : 106 **Levha :** 37 **Resim :** 106 **Sayfa :** 88

Form : Beyaz zeminli lekythos (siy. fig)
Konu : Priamos Achilleus'un huzurunda.
Tanım : Priamos, oğlunun cesedini almak için Achilleus'un huzurundadır. Peleusoğlu Hektor'un cansız bedeninin yattığı bir klineye uzanmıştır. Priamos'un arkasındaki genç fidyeleri taşımaktadır. Achilleus'un arkasında başka bir figür daha bulunmaktadır.
Buluntu Yeri : ?
Müze : Edinburgh, İskoç Kraliyet Müzesi
Çömlekçi : ? **Ressam :** Edinburgh Ressamı
Kaynakça : Boardman 2003, res. 241. 1-2
Tarih : MÖ. 500/480

Kat. No : 107 **Levha :** 37 **Resim :** 107 **Sayfa :** 88

Form : Kyliks tondosu (kır. fig)
Konu : Priamos Achilleus'un huzurunda.
Tanım : Oldukça genç olarak betimlenen Achilleus kapının önündedir ve saçları dökülmüş olarak betimlenen Priamos kendisine doğru yaklaşmaktadır.
Buluntu Yeri : ?
Müze : Londra, British Museum
Çömlekçi : ? **Ressam :** Briseis Ressamı

Kaynakça **:** Wikimedia, ags. 605 px

Tarih **:** MÖ. 480 civarı

Kat. No : 108 **Levha :** 38 **Resim :** 108 **Sayfa :** 88

Form **:** Skyphos (kır. fig)

Konu **:** Priamos Achilleus'un huzurunda.

Tanım **:** Priamos oğlunun cesedi için Achilleus'un huzurundadır. Altında Hektor'un cesedinin yer aldığı kline oymalı ve boyalıdır. Klineye uzanan Achilleus'un başının altında da iki yastık bulunmaktadır. Elinde, masanın üzerinde yer alan, hatta bir kısmı üzerine sarkmış olan etleri kesmekte kullandığı bir bıçak tutan Peleusoğlu, süzgeç ve kepçe kullanarak şarap doldurmakta olan sakiye bakmaktadır. Priamos'u fidye taşıyan erkek ve kadın hizmetçiler takip etmektedir.

Buluntu Yeri **:** Cerveteri

Müze **:** Viyana, Kunsthistorisches Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Brygos Ressamı

Kaynakça **:** Simon, age. res. 146

Tarih **:** MÖ. 485/70

Kat. No : 109 **Levha :** 38 **Resim :** 109 **Sayfa :** 89

Form **:** Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu **:** Achilleus Penthesileia mücadelesi.

Tanım **:** Tam teçhizatlı iki savaşçının düellosunda, kısa bir khiton üzerine panter derisi kıyafeti giymiş olan Penthesileia, başını geriye doğru çevirmiş ve mızrağını boynuna saplayan Achilleus'a, Achilleus da ona bakmaktadır.

Buluntu Yeri **:** Vulci

Müze **:** Londra, British Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Eksekias

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. Achill 43

Tarih **:** MÖ. 540/30

Kat. No : 110 **Levha :** 38 **Resim :** 110 **Sayfa :** 90

Form : Boyunlu amphora (kır. fig)

Konu : Achilleus-Penthesileia mücadelesi.

Tanım : Tam teçhizatlı iki savaşçının düellosunda, Penthesileia başını geriye doğru çevirmiş Achilleus'a, Achilleus da ona bakmaktadır. Peleusoğlu mızrağını havaya kaldırmış ve hasmına saplamak üzeredir. Gelen saldırıdan korunmak isteyen Penthesileia hafif öne doğru kaykılmış vaziyettedir ve geride tuttuğu kalkanı Achilleus'un kalkanına değmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Eksekias

Kaynakça : Wikimedia, ags. 718 px

Tarih : MÖ. 540/30

Kat. No : 111 **Levha :** 39 **Resim :** 111 **Sayfa :** 90

Form : Kyliks tondosu (kır. fig)

Konu : Achilleus-Penthesileia mücadelesi.

Tanım : Achilleus, kraliçeye göğsünden öldürücü darbeyi indirirken, Penthesileia hasmının göğsüne dokunmaktadır. Betimde ayrıca sol tarafta kılıcını çekip şaşkınlıkla sola doğru ilerleyen bir Akhalı, sağda ise bir Amazon yer almaktadır. Doğululara has bir şekilde giyinmiş olan bu Amazon da yaralanmıştır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Munich, Museum Antiker Kleinkunst

Çömlekçi : ? **Ressam :** Penthesileia Ressamı

Kaynakça : Wikipedia, ags. 726 px

Tarih : MÖ. 460 civarı

Kat. No : 112 **Levha :** 39 **Resim :** 112 **Sayfa :** 90

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Achilleus Penthesileia'nın cesedini taşıyor.

Tanım : Achilleus, öldürdüğü Penthesileia'nın cesedini omzuna atmış, savaş alanının

dışına taşımaktadır. Beyaz tenli kraliçenin uzun saçları aşağı doğru sarkmış vaziyettedir. Önlerinde, birinin kalkanında triskeles betimi bulunan iki savaşçı daha bulunmaktadır. Arka tarafta ise bir başka Amazon, Akhalı birisi tarafından öldürülmek üzeredir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Leagros Grubu

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill100

Tarih : MÖ. 510 civarı

Kat. No : 113 **Levha :** 39 **Resim :** 113 **Sayfa :** 91

Form : Amphora (siy. fig)

Konu : Memnon ve zenci uşakları.

Tanım : Köşelerde ters-düz işlenen palmetlerle sınırlandırılan sahnenin ortasında dev cüssesi ile kalkanı içten verilen Memnon yer alırken, iki yanında birer zenci uşağı bulunmaktadır. Elinde bir pelta ve sopa bulunan sağdaki uşağın adı Amasis'tir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Carpenter, res. 324

Tarih : MÖ. 530 civarı

Kat. No : 114 **Levha :** 40 **Resim :** 114 **Sayfa :** 92

Form : Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu : Antilochos'un cesedi için Achilleus-Memnon mücadelesi.

Tanım : Arkalarında anneleri Eos ve Thetis'in yer aldığı Memnon ve Achilleus, Antilochos'un cesedi için mücadele halindedirler. Sol tarafta yer alan Achilleus'un kalkanı içten, sağ tarafta yer alan Memnon'un kalkanı ise dıştan verilmiştir; yere düşen Antilochos iki savaşçının kalkanları arasında kalmıştır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Brüksel, Musées Royaux

Çömlekçi : ? **Ressam :** Üç Çizgi Grubu

Kaynakça **:** Boardman 2003, res. 217

Tarih **:** MÖ. 510 civarı

Kat. No : 115 **Levha :** 40 **Resim :** 115 **Sayfa :** 92

Form **:** Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu **:** Antilochos'un cesedi için Achilleus-Memnon mücadelesi.

Tanım **:** İki kahraman Anthilochos'un cesedi için mücadele halindedirler. Sol tarafta yer alan Achilleus'un kartal motifli kalkanı dıştan, sağ taraftaki Memnon'un kalkanı ise içten verilmiştir. Yere dayadığı sol elinin üzerine yüklenmiş olan Antilochos, henüz tam olarak yere düşmemiş, kalkanına yüklenmiştir.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:**

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. Achill 48

Tarih **:** MÖ. 500 civarı

Kat. No : 116 **Levha :** 40 **Resim :** 116 **Sayfa :** 92

Form **:** Kalyks krater (kır. fig)

Konu **:** Antilochos'un cesedi için Achilleus-Memnon mücadelesi.

Tanım **:** İki kahraman, Anthilochos'un cesedi için mücadele halindedirler. Sol tarafta yer alan Achilleus'un kalkanı içten, Sağ taraftaki Memnon'un Medusa başı motifli kalkanı ise dıştan verilmiştir. Memnon geriye doğru kaykılmış bir vaziyettedir ve düşmesin diye arkasında duran annesi Eos onu tutmaktadır. Achilleus'un arkasındaki figür de kendi annesi Thetis'dir. Antilochos ise boylu boyunca yerde yatmaktadır.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. Achill 49

Tarih **:** MÖ. 490/80

Kat. No : 117 **Levha :** 40 **Resim :** 117 **Sayfa :** 93

Form : Stamnos (kır. fig)

Konu : Memnon ve Achilleus'un psykhostasiaları.

Tanım : Sahnenin ortasında sakalı olarak betimlenen Hermes, bir eliyle kerykaionunu bir eliyle de Achilleus ve Memnon'un ruhlarını tarttığı teraziyi tutarken, her iki yanında Eos ve Thetis yer almaktadır. Memnon'un kefesi ağır basmıştır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi : ? **Ressam :** Syrakusa Ressamı

Kaynakça : Theoi, ags. T19.9.Eos

Tarih : MÖ. 520/480

Kat. No : 118 **Levha :** 41 **Resim :** 118 **Sayfa :** 93

Form : Volütlü krater (kır. fig)

Konu : Memnon ve Achilleus'un psykhostasiaları.

Tanım : Sahnenin ortasında yer alan Zeus, sağ eliyle tuttuğu ve kefelerinin birinde Achilleus, diğerinde Memnon'un eidolonlarının (gölge-ruh) bulunduğu terazide iki kahramanın ruhlarını tartmaktadır. İki yanındaki Eos ve Thetis ise onu izlemektedir.

Buluntu Yeri : Tarqunia

Müze : Bonn, Akademisches Kunstmuseum (Beazley'in çizimi)

Çömlekçi : ? **Ressam :** Kleophrades Ressamı

Kaynakça : Boardman 2002, res. 134

Tarih : MÖ. 500/480

Kat. No : 119 **Levha :** 41 **Resim :** 119 **Sayfa :** 93

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Memnon ve Achilleus'un psykhostasiaları.

Tanım : Sahnenin ortasında petasosu, kanatlı çizmeleriyle betimlenen Hermes, bir elinde kerykaionunu tutarken, diğer eliyle de kefelerinde kahramanların eidolonlarının bulunduğu teraziyi tutmaktadır. Tanrıçalar Thetis ve kanatlı Eos kaçar bir pozisyonda betimlenmişlerdir.

Buluntu Yeri : ?

Müze **:** Paris, Louvre Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. Achill 55

Tarih **:** MÖ. 450 civarı

Kat. No : 120 **Levha :** 41 **Resim :** 120 **Sayfa :** 93

Form **:** Kyliks (kır. fig)

Konu **:** Achilleus-Memnon mücadelesi.

Tanım **:** Sağ tarafta yer alan ve hafif çöker vaziyette betimlenen Memnon'un mızrağı, Achilleus'un kalkanını delmiştir. Kalkanı ile kendisini korumaya çalışan Achilleus ise mızrağını hasmına saplamak üzeredir. Her iki kahraman da çıplaktır. Arkalarında anneleri Eos ve Thetis yer almaktadır.

Buluntu Yeri **:** Atina

Müze **:** Atina, Agora Museum

Çömlekçi **:** Gorgos **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Boardman 2002, res. 48.1

Tarih **:** MÖ. 510/500

Kat. No : 121 **Levha :** 42 **Resim :** 121 **Sayfa :** 94

Form **:** Volütlü krater (kır. fig) (Resim 95'in arka yüzü)

Konu **:** Achilleus-Memnon mücadelesi.

Tanım **:** Sol tarafta yer alan Achilleus mızrağı ile hasmına saldırırken, kalkanı ile kendini korumaya çalışan Memnon kılıcı ile saldırı hazırlığındadır. Achilleus'un kalkanı içten ve cepheden, Memnon'un kalkanı ise profilden işlenmiştir. Arkalarında anneleri yer almaktadır.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Londra, British Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Berlin Ressamı

Kaynakça **:** Philpresheph, Achill 51

Tarih **:** MÖ. 490 civarı

Kat. No : 122 **Levha :** 42 **Resim :** 122 **Sayfa :** 94

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 140'ın arka yüzü)

Konu : Achilleus-Memnon mücadelesi.

Tanım : Sahnenin tam ortasında yer alan kanatlı Eos, başını, sağ tarafta bulunan ve mızrağını Memnon'un sol göğsüne saplamış olan Achilleus'a doğru çevirmiştir. Memnon aldığı darbe ile yere düşmek üzeredir. Sol tarafta yer alan Memnon'un arkasında biri sakallı üç genç bulunurken, sağ taraftaki Achilleus'un arkasında bir erkek ve bir kadın bulunmaktadır. Her iki kahraman da çıplaktır.

Buluntu Yeri : Spina

Müze : Ferrara, Museo Nazionale Archeologico

Çömlekçi : ? **Ressam :** Penthesileia Ressamı

Kaynakça : Simon, age. res.188

Tarih : MÖ. 460/50

Kat. No : 123 **Levha :** 42 **Resim :** 123 **Sayfa :** 94

Form : Kyliks tondosu (kır. fig) (Resim 60 ve 70'in tondosu)

Konu : Eos Memnon'un cesedini yerden kaldırıyor.

Tanım : Kanatlı olarak betimlenen Eos, çıplak olarak betimlenen oğlu Memnon'un cesedini yerden kaldırırken, kahramanın aldığı yaralardan kanlar fışkırmaktadır.

Buluntu Yeri : Capua

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : Kalliades **Ressam :** Douris

Kaynakça : Philipresheph, Eos Memnon

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 124 **Levha :** 42 **Resim :** 124 **Sayfa :** 94

Form : Olpe (siy. fig)

Konu : Eos Memnon'un cesedini savaş alanından kaçırıyor.

Tanım : Kanatlı olarak betimlenen ve başında bir miğfer bulunan Eos, çıplak olarak betimlenen oğlu Memnon'un cesedini kucağına almış ve uçar vaziyette bir deniz üzerinden götürmektedir.

Buluntu Yeri : Camiros

Müze **:** Paris, Cabinet des Médailles
Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Leagros Grubu
Kaynakça **:** Boardman 2003, res. 207
Tarih **:** MÖ.520/500

Kat. No : 125 **Levha :** 43 **Resim :** 125 **Sayfa :** 95

Form **:** Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu **:** Eos Memnon'un cesedini savaş alanından kaçırıyor.

Tanım : Kanatlı olarak betimlenen Eos, çıplak olarak betimlenen oğlu Memnon'un cesedini kucağına almış, uçar vaziyette alandan uzaklaşmaktadır. Eos'un hemen arkasında yer alan ve kalkanında tavşan motifi bulunan tam teçhizatlı savaşçı başını geriye çevirmiş ve onların gidişini izlemektedir. Sağ üstte ise bir kartal motifi vardır.

Buluntu Yeri **:** ?
Müze **:** New York, Metropolitan Museum
Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Diosphos Ressamı
Kaynakça **:** Theoi, ags. T.19.11
Tarih **:** MÖ. 505/480

Kat. No : 126 **Levha :** 43 **Resim :** 126 **Sayfa :** 95

Form **:** Karınlı amphora (siy. fig)

Konu **:** Memnon ve yaslı annesi Eos.

Tanım **:** Eos, oğlunun cesedini koruluğun ortasında, ağaç dallarından yaptığı bir döşek üzerine uzatmış, yanı başında onun için yas tutmaktadır. İki ağaç arasında yatan Memnon'un tanrısal silahları arkadaki ağaçlara dayalıdır. Ağaçların dalları üzerine bir kuş konmuştur. Yaprak döken ağaçlarla, iğne yapraklı ağaçlar sahnedeki bitkisel örgelerdir.

Buluntu Yeri **:** Vulci
Müze **:** Vatikan
Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Yaslı Kadın Ressamı
Kaynakça **:** Philipreshep, ags. Achill 52
Tarih **:** MÖ. 530 civarı

Kat. No : 127 **Levha :** 43 **Resim :** 127 **Sayfa :** 96

Form : Karınlı amhora (siy. fig)

Konu : Achilleus'un ölümü.

Tanım : Paris'in fırlattığı ok, Achilleus'un ayak bileğine isabet etmiştir. Öne doğru düşmekte olan Achilleus, bir Troialı'yı öldürmüştür. Kalkanında köpek betimi olan Menelaos ise Paris'e saldırmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : University of Pennsylvania

Çömlekçi : ? **Ressam :** Eksekias

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 62

Tarih : MÖ. 530 civarı

Kat. No : 128 **Levha :** 44 **Resim :** 128 **Sayfa :** 96

Form : Pelike (kır. fig)

Konu : Achilleus'un ölümü.

Tanım : Sağ tarafta yer alan ve cepheden işlenen Achilleus kalkanı ile kendini korumaya çalışırken, sol tarafta yer alan ve profilden işlenen Paris'in attığı ok kahramanın sağ ayağının topuğuna doğru yönelmiştir. Sahnenin ortasında, tam cepheden işlenen Apollon, başını Paris'e doğru çevirmiş ve sol eliyle Achilleus'un zayıf noktasını göstermektedir. Paris'in hemen önünde üç yedek ok daha toprağa saplıdır. Apollon ve Paris'in başında zafer kazananlara özgü birer yaprak taç vardır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Bochum, Ruhr University

Çömlekçi : ? **Ressam :** Niobidler Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 67

Tarih : MÖ. 460/50

Kat. No : 129 **Levha :** 44 **Resim :** 129 **Sayfa :** 97

Form : Volütlü krater (siy. fig) (Fransuva Vazosu'ndan ayrıntı)

Konu : Aias Achilleus'un cesedini taşıyor.

Tanım : Aias, Achilleus'un cesedini omzuna atmış, sağ dizi ve sol ayağından aldığı

destek ile yerden kalkmaya çalışmaktadır. Devasa görünümlü Achilleus'un uzun saçları yere doğru sarkmıştır. Figür isimleri her iki kahramanın yanına yazılıdır.

Buluntu Yeri : Chusi

Müze : Floransa, Museo Archeologico

Çömlekçi : Ergotimos **Ressam :** Kleitias

Kaynakça : Boysal, age. res. 68

Tarih : MÖ. 570 civarı

Kat. No : 130 **Levha :** 44 **Resim :** 130 **Sayfa :** 97

Form : Kyliks tondosu (siy. fig)

Konu : Aias Achilleus'un cesedini taşıyor.

Tanım : Aias, Achilleus'un cesedini omzuna atmış, sağ dizi ve sol ayağından aldığı destek ile yerden kalkmaya çalışmaktadır. Devasa görünümlü Achilleus'un uzun saçları yere doğru sarkmıştır. Figür isimleri her iki kahramanın yanına yazılıdır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Vatikan, Museo Etrusko Gregoriano

Çömlekçi : ? **Ressam :** Phrynos Ressamı

Kaynakça : Charbonneaux, age. res. 98

Tarih : MÖ. 6. yüzyılın ortaları

Kat. No : 131 **Levha :** 44 **Resim :** 131 **Sayfa :** 98

Form : Amphora (siy. fig)

Konu : Aias Achilleus'un cesedini taşıyor.

Tanım : Aias, Achilleus'un cesedini sırtına almış, ağır adımlarla ilerlemektedir. Kendini korumaya çalıştığı Boiotia tipli kalkanı dolayısıyla yalnızca güçlü bacakları gözükmektedir. Tam donanımlı Achilleus'un miğferinin sorgucu öne doğru sarkmıştır, kalkanı ise sırtında durmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Münich

Çömlekçi : ? **Ressam :** Eksekias

Kaynakça : Blome, age. res. 143

Tarih : MÖ. 530 civarı

Kat. No : 132 **Levha :** 44 **Resim :** 132 **Sayfa :** 98

Form : Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu : Aias Achilleus'un cesedini taşıyor.

Tanım : Aias, Achilleus'un cesedini sırtına almış, ağır adımlarla ilerlemektedir. Dik durduğu için Aias'ın başı ve sorguçlu miğferi gözükmektedir. Ancak üzerinde iki yılan motifi bulunan ve cepheden işlenen Aias'ın kalkanından dolayı Achilleus'un başı gözükmemektedir. Peleusoğlu'nun kalkanı sırtındadır. Sahnede, önde bir erkek ve arkada bir kadın olmak üzere iki figür daha bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Antimenes Ressamı

Kaynakça : Wikimedia, ags. 800 px

Tarih : MÖ. 520/10

Kat. No : 133 **Levha :** 44 **Resim :** 133 **Sayfa :** 98

Form : Kyliks tondosu (siy. fig)

Konu : Aias Achilleus'un cesedini taşıyor.

Tanım : Omuzlarının üzerinde taşıdığı Achilleus'un ağırlığı, Aias'ın, ¾ cepheden verilen yüz ifadesinde kendini göstermektedir. Sol elinin parmakları, Achilleus'un kanamakta olan yarasının hemen üzerindedir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris

Çömlekçi : ? **Ressam :** Douris

Kaynakça : Blome, age. res. 141

Tarih : MÖ. 500/470

Kat. No : 134 **Levha :** 45 **Resim :** 134 **Sayfa :** 99

Form : Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu : Achilleus'un cesedinin Leuke Adası'na gidişi.

Tanım : Alttan ve üstten palmet motifleri ile sınırlandırılan sahnede, tüm silahlarını

kuşanmış olan kanatlı bir savaşçı, bir gemi ve içerisinde balıkların bulunduğu dalgaların üzerinden büyük adımlarla ilerlemektedir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Londra, British Museum

Kaynakça : Blome, age. res. 142

Tarih : MÖ. 540/30

Kat. No : 135 **Levha :** 45 **Resim :** 135 **Sayfa :** 100

Form : Oinochoe (siy. fig)

Konu : Achilleus'un silahları için Odysseus ile Aias arasındaki kavga.

Tanım : Bütün figürlerin çıplak olarak betimlendiği sahnede Aias ve Odysseus kılıçları ile birbirlerine hücum ederken, diğer kahramanlar onları durdurmak için büyük çaba sarf etmektedir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :**

Kaynakça : Wikimedia, ags. 660 px

Tarih : MÖ. 530/20

Kat. No : 136 **Levha :** 45 **Resim :** 136 **Sayfa :** 100

Form : Karınlı amphora (siy. fig)

Konu : Achilleus'un silahları için Odysseus ile Aias arasındaki kavga.

Tanım : Figürlerin sıkı ve karmaşık bir yapıda sunulduğu sahnede, tam teçhizatlı olan Odysseus ile Aias'ın kavgasını araya giren arkadaşları engellemeye çalışmaktadırlar.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Münich, Antikensammlungen

Çömlekçi : ? **Ressam :** Münich 1410 Ressamı

Kaynakça : Boardman 2003, res. 141

Tarih : MÖ. 530/20

Kat. No : 137 **Levha :** 45 **Resim :** 137 **Sayfa :** 100

Form : Beyaz zeminli lekythos (siy. fig)

Konu : Achilleus'un silahları için Odysseus ile Aias arasındaki kavga.

Tanım : Aias ile Odysseus'un, Achilleus'un silahlarına sahip olmak için yaptıkları kavgayı araya giren arkadaşları engellemeye çalışmaktadır. Aias'ın elinde bir kılıç, Odysseus'un elinde ise bir mızrak bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Edinburg Ressamı

Kaynakça : Wikimedia, ags. 285 px

Tarih : MÖ. 500 civarı

Kat. No : 138 **Levha :** 45 **Resim :** 138 **Sayfa :** 100

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 141'in ön yüzü)

Konu : Achilleus'un silahları için Odysseus ile Aias arasındaki kavga**.**

Tanım : Aias ile Odysseus'un, Achilleus'un silahlarına sahip olmak için yaptıkları kavgada, ortada yer alan Agamemnon kollarını kaldırarak kontrolden çıkan kahramanları yatıştırmaya çalışırken, diğer bazı Akhalı yiğitler de kendisine yardımcı olmaktadır. Kahramanların elinde birer kılıç bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Brygos Ressamı

Kaynakça : Carpenter, age. res. 330

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 139 **Levha :** 46 **Resim :** 139 **Sayfa :** 100

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 142'nin ön yüzü)

Konu : Achilleus'un silahları için Odysseus ile Aias arasındaki kavga.

Tanım : Sahnenin ortasında bir podyum üzerinde uğruna mücadele verilen silahlar, iç kısımda, hemen arkada ise kavgaya tutuşan Aias ve Odysseus'u yatıştırmaya çalışan Agamemnon yer almaktadır. Kendisine yardımcı olmaya çalışan Akhalı kahramanlar sahnenin diğer unsurlarıdır.

Buluntu Yeri : Cerveteri

Müze : Viyana, Kunsthistorisches Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Douris

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 86

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 140 **Levha :** 46 **Resim :** 140 **Sayfa :** 101

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 122'nin ön yüzü)

Konu : Achilleus'un silahları için Odysseus ile Aias arasındaki kavga.

Tanım : Sahnenin ortasında Agamemnon, kılıçları ile birbirine saldıran sol taraftaki Aias'ı sağ eliyle durdurmaya çalışırken, sağ taraftaki Odysseus'a doğru sert bir şekilde bakmaktadır. Arkadaşları da kendisine yardımcı olmak amacındadırlar. Aias cepheden, buna karşılık Odysseus arkadan görülmektedir.

Buluntu Yeri : Spina

Müze : Ferrara, Museo Nazionale Archeologico

Çömlekçi : ? **Ressam :** Penthesileia Ressamı

Kaynakça : Simon, age. res.186

Tarih : MÖ. 460/50

Kat. No : 141 **Levha :** 46 **Resim :** 141 **Sayfa :** 101

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 138'in arka yüzü)

Konu : Achilleus'un silahları için yapılan oylama.

Tanım : Achilleus'un silahları için yapılan oylama tanrıça Athena'nın huzurunda gerçekleşmektedir. Mantosuna sarılmış olan Aias sahnenin en sağında yer alırken, podyum üzerinde seçim için kullanılan taşlar kendi tarafında biriken Odysseus en soldadır. Sola doğru kaykılmış olan Athena Aias'a bakmaktadır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Brygos Ressamı

Kaynakça : Carpenter, age. res. 330

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 142 **Levha :** 46 **Resim :** 142 **Sayfa :** 101

Form : Kyliks (kır. fig)

Konu : Achilleus'un silahları için yapılan oylama.

Tanım : Achilleus'un silahları için yapılan oylama tanrıça Athena'nın huzurunda gerçekleşmektedir. Mantosuna sarılmış olan Aias sahnenin en sağında yer alırken, podyum üzerinde seçim için kullanılan taşlar kendi tarafında biriken Odysseus en soldadır. Sağa doğru kaykılmış olan Athena Osysseus'un tarafında biriken taşlara bakmaktadır. İki kişi oyunu kullanırken, hemen arkalarında birer figür daha bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : Cerveteri

Müze : Viyana, Kunsthistorisches Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Douris

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 87

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 143 **Levha :** 47 **Resim :** 143 **Sayfa :** 101

Form : Karınlı amphora (siy. fig)

Konu : Aias'ın intiharı.

Tanım : Bir hurma ağacına sırtını dönen Aias, çömelmiş bir pozisyonda, Hektor'un kendisine hediye ettiği kılıcının kabzasını hafif tümsek şeklinde bir toprak yığınına saplamaktadır. Ön kısımda ise kahramanın Medusa başı süslemesi olan kalkanı, kalkanın üzerinde yer alan miğferi ve miğfere dayadığı iki mızrağı yer almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Bologna, Museo Municipal

Çömlekçi : ? **Ressam :** Eksekias

Kaynakça : Charbonneaux, ags. res.112

Tarih : MÖ. 540/30

Kat. No : 144 **Levha :** 47 **Resim :** 144 **Sayfa :** 102

Form : Oinochoe (kır. fig)

Konu : Aias'ın intiharı.

Tanım : Kılıcını yere saplayan Aias, kollarını havaya kaldırarak intihar etmeden önceki son duasını yapmaktadır. Çıplak ve profilden işlenen kahramanın vücut anatomisi normal insanı aşan bir yapıdadır. Saçı sakalı dağınık bir şekilde sunulan Aias'ın kalkanı arkadadır ve profilden işlenmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : ?

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : emuseum, ags. 2072

Tarih : MÖ. 6. yüzyılın ikinci yarısı

Kat. No : 145 **Levha :** 47 **Resim :** 145 **Sayfa :** 102

Form : Lekythos (kır. fig)

Konu : Aias'ın intiharı.

Tanım : Kılıcını yere saplayan Aias, kollarını havaya kaldırarak intihar etmeden önceki son duasını yapmaktadır. Çıplak ve profilden işlenen ve hafif geriye doğru kaykılmış olan kahramanın başında bir kurdele bulunmaktadır. Arkada yer alan ve yandan tasarlanan kalkanın yaslandığı bir destek bulunmaktadır. Kılıcın kını ise kalkanın hemen üzerinde yer almaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Basel

Çömlekçi : ? **Ressam :** Alchimachos Ressamı

Kaynakça : Blome, age. res. 148

Tarih : MÖ. 460/50

Kat. No : 146 **Levha :** 47 **Resim :** 146 **Sayfa :** 102

Form : Kyliks tondosu (kır. fig)

Konu : Aias'ın intiharı.

Tanım : Aias, kılıcının üzerine sırt üstü atlayarak intihar etmiştir. Kahramanın cesedi, kendisine Akhalı önderler sanıp öldürdüğü koçların postları üzerinde yer alırken, Tekmessa da bedenini örtmektedir. Kılıcın kını yukarıda asılıdır.

Buluntu Yeri : ?

Müze **:** New York, Bareis Colection

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Brygos Ressamı

Kaynakça **:** Boardman 2002, res. 246

Tarih **:** MÖ. 490/80

Kat. No : 147 **Levha :** 48 **Resim :** 147 **Sayfa :** 105

Form **:** Kyliks tondosu (kır. fig) (Resim 139 ve 142'nin tondosu)

Konu **:** Odysseus Achilleus'un silahlarını oğlu Neoptolemos'a veriyor.

Tanım : Oldukça genç ve sakalsız olarak betimlenen Neoptolemos'un sol eliyle yukarıda tuttuğu miğfer, Odysseus'tan almak üzere olduğu göğüslük veya zırhlı yelek ve yerde duran dizlikler, yukarıdan aşağı doğru aynı hat üzerinde sıralanmıştır. Odysseus'un kalkanında bir geyiği parçalayan aslan betimi yer almaktadır.

Buluntu Yeri **:** Cerveteri

Müze **:** Viyana, Kunsthistorisches Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Douris

Kaynakça **:** Charbonneaux, age. res. 405

Tarih **:** MÖ. 490/80

Kat. No : 148 **Levha :** 48 **Resim :** 148 **Sayfa :** 106

Form **:** Kyliks tondosu (kır. fig)

Konu **:** Palladion'u çalan Diomedes.

Tanım **:** Oldukça genç olarak betimlenen ve heykelin çalınmasında başrol oynayan Diomedes, sol eliyle tuttuğu Palladion heykeli ile üzerinde ateş yanan bir sunağa doğru yaklaşmaktadır.

Buluntu Yeri **:** Apulia

Müze **:** Oxford, Ashmolean

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. Troy 4

Tarih **:** MÖ. 380 civarı

Kat. No : 149 **Levha :** 48 **Resim :** 149 **Sayfa :** 114

Form : Form belirsiz (siy. fig) vazo parçası

Konu : Troya Atı.

Tanım : Kırık parça üzerinde iki savaşçı, sadece bir bacağı kalmış olan attan aşağı, birinin başında miğfer bulunan çıplak iki savaşçının omuzlarına basarak inmektedirler.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Berlin

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Blome, age. res. 153

Tarih : MÖ. 560/50

Kat. No : 150 **Levha :** 48 **Resim :** 150 **Sayfa :** 117

Form : Geometrik Dönem vazo parçası

Konu : Astyanaks'ın öldürülmesi.

Tanım : Neoptolemos, bacağından tuttuğu Astyanaks'a kılıcını indirmek üzereyken, bu yıllarda Dipylon vazolarında görülen yas tutan üzgün kadınları anımsatır bir tarzda işlenen anne Andromache, ellerini havaya kaldırarak başını arkaya çevirmiştir. Sağda ise elleri başının üzerinde olan bir erkek figürü bulunmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : ?

Çömlekçi : ? **Ressam :**?

Kaynakça : Boysal, age. res. 78

Tarih : MÖ. 750/25

Kat. No : 151 **Levha :** 49 **Resim :** 151 **Sayfa :** 117

Form : Amphora (siy. fig)

Konu : Astyanak ve Priamos'un öldürülmeleri, Menelaos ve Helena.

Tanım : Neoptolemos, bir bacağından tuttuğu Astyanaks'ı bir sunak üzerinde oturan Priamos'a doğru fırlatmaktadır. Sahnenin sol tarafında ise Helena ve Menelaos yer almaktadır. Öldürülmüş olan Troialı bir erkek ve olayı dehşetle izleyen iki kadın, sahnede yer alan diğer figürlerdir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze **:** Berlin, Staatliche Museen

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Lydos

Kaynakça **:** Charbonneaux, age. res. 73

Tarih **:** MÖ. 560/50

Kat. No : 152 **Levha :** 49 **Resim :** 152 **Sayfa :** 117

Form **:** Lekane (siy. fig)

Konu **:** Astyanak ve Priamos'un öldürülmeleri.

Tanım : Tam teçhizatlı olan ve gorgo medusa süslemeli kalkanı dıştan verilen Neoptolemos, bir bacağından tuttuğu Astyanaks'ı, arkasında Priamos ve bir kadının bulunduğu sunağa doğru fırlatmak üzeredir. Sol tarafta atlı ve yaya olarak yaklaşmakta olan Troialı figürler sahnenin diğer unsurlarıdır.

Buluntu Yeri **:** Cumae

Müze **:** Napoli, Museo Nazionale

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** C Ressamı

Kaynakça **:** Classis, age. PriamA

Tarih **:** MÖ. 560/50

Kat. No : 153 **Levha :** 49 **Resim :** 153 **Sayfa :** 118

Form **:** Pyksis (siy. fig)

Konu **:** Astyanaks ve Priamos'un öldürülmesi.

Tanım : Neoptolemos, ayak bileğinden tuttuğu Astyanaks'ı havaya kaldırmış ve Priamos'u da öldürmek için bir sunak üzerine yatırmıştır. Sol tarafta olaya müdahale etmek isteyen Troialılar yer alırken, sağ tarafta bir erkek ve bir kadın bulunmaktadır.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Berlin

Çömlekçi **:** ? **Ressam :**?

Kaynakça **:** Blome, age. res. 155

Tarih **:** MÖ. 550 civarı

Kat. No : 154 **Levha :** 49 **Resim :** 154 **Sayfa :** 118

Form : Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu : Astyanaks ve Priamos'un öldürülmesi.

Tanım : Alttan ve üstten ters düz palmetlerle sınırlandırılan sahnede, tam teçhizatlı olarak betimlenen Neoptolemos, ayak bileğinden tuttuğu Astyanaks'ı havaya kaldırmış ve Priamos'u da öldürmek için bir sunak üzerine yatırmıştır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Wikipedia, ags. 615 px

Tarih : MÖ. 520/10

Kat. No : 155 **Levha :** 49 **Resim :** 155 **Sayfa :** 118

Form : Amphora (siy. fig)

Konu : Priamos'un öldürülmesi.

Tanım : Neoptolemos, bir sunak üzerine yatırdığı Priamos'un göğsüne mızrağını saplamıştır. Sahne sağdan ve soldan, feryat ve figân ile acımasız katile lanet yağdıran iki kadın figürü ile sınırlandırılmıştır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : ?

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Timelass, ags. Priam

Tarih : MÖ. 520/10

Kat. No : 156 **Levha :** 50 **Resim :** 156 **Sayfa :** 118

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Priamos'un öldürülmesi.

Tanım : Priamos, Neoptolemos'un göğsüne sapladığı mızrak ile sunağa yığılmak üzeredir. Ak saçlı kralın bir eli havaya kalkmıştır. Arkasında yer alan karısı Hekabe ve karşı tarafta elinde çiçek bulunan kadın, el hareketleriyle olaya tepkilerini koymaktadırlar. Sahne iki yandan dört atlı iki araba ile sınırlandırılmıştır.

Buluntu Yeri : ?
Müze : Würzburg
Çömlekçi : ? **Ressam :** Leagros Grubu
Kaynakça : Boysal, age. res. 79
Tarih : MÖ. 510 civarı

Kat. No : 157 **Levha :** 50 **Resim :** 157 **Sayfa :** 119
Form : Lekythos (siy. fig)
Konu : Priamos'un öldürülmesi.
Tanım : Neoptolemos, Astyanaks'ın tüm vücudu yerine kesik başını, sunak üzerinde oturan Priamos'a doğru fırlatmak üzeredir. Troia kralının arkasında yas tutan bir kadın figürü bulunmaktadır. Achilleus'un oğlunun kalkanı ön kısımda profilden sunulmuştur.
Buluntu Yeri : ?
Müze : Atina, National Museum
Çömlekçi : ? **Ressam :** ?
Kaynakça : Carpenter, age. res. 37
Tarih : MÖ. 500 civarı

Kat. No : 158 **Levha :** 50 **Resim :** 158 **Sayfa :** 119
Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 56'nın dış yüzü)
Konu : Astyanaks ve Priamos'un öldürülmeleri, tutsak edilen Polyksena.
Tanım : Sahnenin ortasında volütlü köşeleri olan ve kana boyanan bir sunak yer almaktadır. Sunağın arkasında ise oldukça büyük bir üçayak bulunmaktadır. Sağ eliyle ayak bileğinden tuttuğu Astyanaks'ı, düzgün giysiler içerisinde oturan Priamos'a doğru fırlatmak üzere olan Neoptolemos'un kalkanı üzerinde aslan figürü bulunmaktadır. Priamos'un arkasında tutsak edilerek götürülen kadın Polyksena'dır.
Buluntu Yeri : Vulci
Müze : Paris, Louvre Museum
Çömlekçi : ? **Ressam :** Brygos Ressamı
Kaynakça : Philipresheph, ags. Troy 18
Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 159 **Levha :** 51 **Resim :** 159 **Sayfa :** 119

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 158'den ayrıntı)

Konu : Tutsak edilen Polyksena.

Tanım : Tam teçhizatlı olan ve cepheden işlenen kalkanında yılan motifi bulunan bir Akhalı, Troia kralı Priamos'un kızı Polyksena'yı kurban edileceği sunağa doğru götürmektedir. Başını geriye çevirmiş olan prenses çaresiz bir şekilde babasının öldürülmesini izlemektedir.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Brygos Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Troy 43

Tarih : MÖ. 590/80

Kat. No : 160 **Levha :** 51 **Resim :** 160 **Sayfa :** 119

Form : Kyliks (kır. fig) (Resim 158'in arka yüzü)

Konu : Havan tokmağı ile savaşan Andromache.

Tanım : Orsimes adındaki Akhalı, bir Troialı'yı öldürmek üzeredir. Arkasında yer alan Andromache ise havan tokmağı ile ona saldırırken, aynı zamanda oğlunu korumaya çalışmaktadır.

Buluntu Yeri : Vulci

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Brygos Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Achill 93

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 161 **Levha :** 51 **Resim :** 161 **Sayfa :** 120

Form : Kalpis (kır. fig)

Konu : Priamos ve Astyanaks'ın öldürülmesi.

Tanım : Tasvir alanının ortasında Neoptolemos, öldürdüğü Astyanaks'ın cesedini,

başından ve omzundan yaralanmış bir şekilde, hurma ağacı yanında yer alan ve volütlü köşelere sahip olan bir sunak üzerinde oturan Priamos'un kucağına fırlatmıştır. Achilleus'un oğlu, Priamos'un omuzundan tutmuş ve ona da bir kılıç darbesi indirmek üzeredir. Yerde yatan figür de Troialı bir savaşçıdır. Resmin devamında Andromache havan tokmağı ile bir Akhalı savaşçıya saldırırken, tam teçhizatlı Akamas ile Demophon büyükanneleri Aithra'yı kurtarmaktadırlar. Tasvirin en sağında yer alan ve yas tutan kadının kimliği belirsizdir. Priamos'un oturduğu sunağın arkasındaki hurma ağacına yaslanmış olan yaslı kadın figürünün solunda ise Kassandra'ya sarkıntılık ve Troia'yı terk eden Aineias ve ailesi ile ilgili sahneler yer almaktadır.

Buluntu Yeri : Nola
Müze : Napoli, Museo Nazionale
Çömlekçi : ? **Ressam :** Kleophrades Ressamı
Kaynakça : Philipresheph, ags. Troy 19
Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 162 **Levha :** 52 **Resim :** 162 **Sayfa :** 120
Form : Kalpis (kır. fig) (Resim 161'den ayrıntı)
Konu : Havan tokmağı ile savaşan Andromache, Aithra'nın kurtarılışı.
Tanım : Neoptolemos'un Priamos'a saldırdığı sahnenin devamında Andromache havan tokmağı ile bir Akhalı savaşçıya saldırırken, tam teçhizatlı Akamas ile Demophon büyükanneleri Aithra'yı kurtarmaktadırlar. Tasvirin en sağında yer alan ve yas tutan kadının kimliği belirsizdir.
Buluntu Yeri : Nola
Müze : Napoli, Museo Nazionale
Çömlekçi : ? **Ressam :** Kleophrades Ressamı
Kaynakça : Philipresheph, ags. Troy 26
Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 163 **Levha :** 52 **Resim :** 163 **Sayfa :** 120
Form : Kalpis (kır. fig) (Resim 161'den ayrıntı)
Konu : Kassandra'ya taciz ve Aineias'ın Troia'yı terk edişi.

Tanım : Priamos'un oturduğu sunağın arkasındaki hurma ağacına yaslanmış olan yaslı kadın figürünün solunda Lokrisli Aias, Athena heykeline sarılan ve çıplak olarak betimlenen Kassandra'ya tacizde bulunurken, Aineias ailesi ile beraber Troia'yı terk etmek üzeredir.

Buluntu Yeri : Nola

Müze : Napoli, Museo Nazionale

Çömlekçi : ? **Ressam :** Kleophrades Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Troy 37

Tarih : MÖ. 490/80

Kat. No : 164 **Levha :** 52 **Resim :** 164 **Sayfa :** 121

Form : Boyunlu amphora (kır. fig)

Konu : Menelaos Helena'yı kovalıyor.

Tanım : Başında yüzünü tamamen kapatan bir Miğfer bulunan Menelaos koşar pozisyonda betimlenen Helena'yı bileğinden yakalamış kılıcı ile saldırmak üzeredir. Yüzünü çevirip kendisine bakan Helena'nın göğüsleri açıktadır. Menelaos'un kılıcı eğiktir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. Troy 22

Tarih : MÖ. 520 civarı

Kat. No : 165 **Levha :** 53 **Resim :** 165 **Sayfa :** 121

Form : Skyphos (kır. fig) (Resim 18'in arka yüzü)

Konu : Menelaos Helena'yı kovalıyor

Tanım : Cepheden işlenen boğa başlı motifli kalkanı ve kılıcı ile Menelaos Helena'ya saldırırken, araya kadınlar girmiştir. Sahnede Priamos'un yanı sıra, rahip Chryses ve kızı Chryseis de yer almaktadır.

Buluntu Yeri : Suessula

Müze : Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi : Hieron **Ressam :** Makron

Kaynakça **:** Philipreheph, ags. Troy 23

Tarih **:** MÖ. 480 civarı

Kat. No : 166 **Levha :** 53 **Resim :** 166 **Sayfa :** 121

Form **:** Boyunlu amphora (kır. fig)

Konu **:** Menelaos Helena'yı kovalıyor.

Tanım **:** Uzun ve kalın giysiler içerisindeki Helena, başını geriye doğru çevirmiş bir pozisyonda sunağa doğru koşarken, Kalkanı içten ve cepheden işlenen Menelaos onu kovalamaktadır; kılıcını ise düşürmüştür.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Viyana, Kunsthistorisches Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Berlin Ressamı

Kaynakça **:** Boardman 2002, res. 158

Tarih **:** MÖ. 500/480

Kat. No : 167 **Levha :** 53 **Resim :** 167 **Sayfa :** 122

Form **:** Volütlü krater (kır. fig)

Konu **:** Menelaos Helena'yı kovalıyor.

Tanım **:** Tam teçhizatlı bir şekilde betimlenen Menelaos uzun adımlarla Helena'yı kovalarken, yakalanacağını anlayan Helena yönünü ona doğru dönmüştür. Menelaos'un korkusu ile sola doğru koşan iki hizmetçi figürü sahnede yer alan diğer unsurlardır.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Paris, Louvre Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. Troy 21

Tarih **:** MÖ. 470 civarı

Kat. No : 168 **Levha :** 53 **Resim :** 168 **Sayfa :** 122

Form **:** Çan krater (kır. fig)

Konu **:** Menelaos Helena'yı kovalıyor.

Tanım **:** Tam teçhizatlı bir şekilde betimlenen Menelaos Helena'yı kovalarken kılıcını

düşürmüştür. Helena ise korku ile ellerini havaya kaldırmıştır. Menelaos'a doğru yönelmiş olan Eros ile en solda yer alan ve elinde mızrak taşıyan kadın sahnedeki diğer figürlerdir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Menelaos Ressamı

Kaynakça : Wikimedia, ags. 518 px

Tarih : MÖ. 450/40

Kat. No : 169 **Levha :** 54 **Resim :** 169 **Sayfa :** 122

Form : Çan krater (kır. fig)

Konu : Menelaos Helena'yı kovalıyor.

Tanım : Tam teçhizatlı bir şekilde betimlenen Menelaos, bir sunağa sığınmakta olan ve vücudunun bir bölümü açıkta bırakılan Helena'yı kovalarken kılıcını düşürmüştür.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Toledo, Museum of Art

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, Troy 24

Tarih : MÖ. 440 civarı

Kat. No : 170 **Levha :** 54 **Resim :** 170 **Sayfa :** 122

Form : Burma kulplu amphora (kır. fig)

Konu : Menelaos Helena'yı kovalıyor.

Tanım : Tam teçhizatlı bir şekilde betimlenen Menelaos Helena'yı kovalarken kılıcını düşürmüştür. Korku ile iki yana kaçışan kadın figürleri sahnenin diğer unsurlarıdır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Basel

Çömlekçi : ? **Ressam :** Kleophos Ressamı

Kaynakça : Blome, age. res. 159

Tarih : MÖ. 420 civarı

Kat. No : 171 **Levha :** 54 **Resim :** 171 **Sayfa :** 123

Form : Karınlı amphora (siy. fig)

Konu : Menelaos Helena'yı götürüyor.

Tanım : Helena, yüzü açıkta kalan bir manto ile kocasının arkasından yürürken, Menelaos'un iki eli kılıcının kınını tutmaktadır. Metop içi bezeme alanı iki yandan sağ ellerini havaya kaldıran iki erkek figürü ile sınırlandırılmıştır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : İngiltere özel koleksiyon

Çömlekçi : ? **Ressam :** Amasis Ressamı

Kaynakça : Boardman 2003, res. 90

Tarih : MÖ. 560/30

Kat. No : 172 **Levha :** 55 **Resim :** 172 **Sayfa :** 123

Form : Kyliks tondosu (kır. fig)

Konu : Menelaos Helena'yı götürüyor.

Tanım : Menelaos, kaçak karısının bileğinden tutmuş götürürken, başını ona doğru çevirmiş ve kılıcını yukarı kaldırmıştır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Philipresheph, ags. Troy 28

Tarih : MÖ. 500 civarı

Kat. No : 173 **Levha :** 55 **Resim :** 173 **Sayfa :** 123

Form : Kalyks krater (kır. fig)

Konu : Aithra'nın kurtarılışı.

Tanım : Kısa saçlı olan ve elinde bir değnek bulunan Aithra'yı, torunlarından birisi elinden tutmuş götürürken, diğeri arkadan gelmektedir. Tam teçhizatlı olan Akamas ve Demophon'un kalkanlarının üzerine pegasos ve kenthauros motifleri yerleştirilmiştir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Myson

Kaynakça **:** Boardman 2002, res. 172, 2

Tarih **:** MÖ. 500/480

Kat. No : 174 **Levha :**55 **Resim :** 174 **Sayfa :** 124

Form **:** Karınlı amphora (siy. fig)

Konu **:** Kassandra'ya taciz.

Tanım : Metop içi bezeme olarak tasarlanan sahnede Lokrisli Aias, Panathenaia vazolarındaki saldırı duruşunda betimlenen Athena heykeline sığınan çıplak vaziyetteki Kassandra'yı saçlarından yakalamış, kılıcı ile tehdit ederek heykelden uzaklaştırmak amacındadır.

Buluntu Yeri **:** Vulci

Müze **:** Berlin, Staatliche Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Grup E

Kaynakça **:** Boardman 2003, res. 93

Tarih **:** MÖ. 550/30

Kat. No : 175 **Levha :** 55 **Resim :** 175 **Sayfa :** 124

Form **:** Kalyks krater (kır. fig)

Konu **:** Kassandra'ya taciz.

Tanım : Çıplak olarakbetimlenen Kassandra'yı, kalkanı ve mızrağı ile betimlenen Aias bileğinden yakalamış ve heykelden uzaklaştırmaktadır. Kassandra'nın sırtı dönük bir şekilde betimlendiği tanrıça heykeli tahtadan yapılma heykelleri anımsatmaktadır.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Boston, Museum of Fine Arts

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** ?

Kaynakça **:** Philipresheph, ags. Troy 33

Tarih **:** MÖ. 470 civarı

Kat. No : 176 **Levha :** 56 **Resim :** 176 **Sayfa :** 124

Form **:** Boyunlu amphora (kır. fig)

Konu **:** Kassandra'ya taciz.

Tanım : Giyinik olarak betimlenen Kassandra, çıplak olarak betimlenen bir tanrı heykeline sarılmıştır. Ağaç yapım heykelleri andıran bu heykele sarılan Kassandra'yı saçlarından sıkıca tutup kendine doğru çeken Aias, miğferli, mızraklı ve kalkanlı olmasına rağmen çıplaktır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Dwarf Ressamı

Kaynakça : Philipresheph, ags. Troy 32

Tarih : MÖ. 450 civarı

Kat. No : 177 **Levha :** 56 **Resim :** 177 **Sayfa :** 125

Form : Kyliks tondosu (kır. fig)

Konu : Kassandra'ya taciz.

Tanım : Hem tanrıça Athena heykeline sıkı sıkı sarılmış olan Kassandra, hem de onu saçlarından çeken Aias, mızraklı, kalkanlı ve miğferli olmasına rağmen çıplak olarak betimlenmiştir. Tanrıça heykeli ağaç yapımı heykelleri andırmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Paris, Louvre Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Kodros Ressamı

Kaynakça : Wikimedia, ags. 620 px

Tarih : MÖ. 440/30

Kat. No : 178 **Levha :** 56 **Resim :** 178 **Sayfa :** 125

Form : Hydria (siy. fig)

Konu : Tutsak edilen Polyksena.

Tanım : Neoptolemos, bileğinden yakaladığı Polyksena'yı anıt mezarın başına doğru götürmektedir. Mantosuna bürünmüş olan Polyksena kederli bir şekilde başını aşağıya eğmiş ve sol elini de çenesine dayamıştır. Hemen arkasında ona sırtını dönmüş olan iki savaşçı figürü bulunmaktadır. En sağda ise dört atlı bir araba ve bir başka savaşçı figürü yer almaktadır. Mezarın üzerinde bir yılan figürü bulunurken, Achilleus'un eidolonu mezarın tepesinden yükselmektedir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Berlin Staatliche Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Carpenter, age. res. 24

Tarih : MÖ. 500 civarı

Kat. No : 179 **Levha :** 56 **Resim :** 179 **Sayfa :** 126

Form : Tyrrhen amphorası (siy. fig)

Konu : Polyksena'nın kurban edilmesi,

Tanım : Sahnenin ortasında üç Akhalı (Amphilochos, Antiphates ve Lokrisli Aias) tarafından adeta bir ağaç kütüğü gibi taşınan Polyksena, Achilleus'un mezarı başında Neoptolemos tarafından kurban edilmektedir. Genç kadının boğazından fışkıran kanlar sunağın üzerinde yanan ateşi ıslatmaktadır. En solda Nestor hemen önünde Diomedes yer almaktadır. Sahnenin en sağında yer alan Phoeniks bu korkunç sahneyi görmemek için arkasını dönmüştür. Figür isimleri yazılıdır

Buluntu Yeri : ?

Müze : Londra, British Museum

Çömlekçi : ? **Ressam :** Timiades Ressamı

Kaynakça : Classis, ags. Polyxe

Tarih : MÖ. 570/60

Kat. No : 180 **Levha :** 57 **Resim :** 180 **Sayfa :** 126

Form : Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu : Aineias Troia'dan ayrılıyor.

Tanım : Aineias, sırtına aldığı babası Anchises ve yanında yürüyen oğlu Askanius ile beraber anavatanlarından ayrılmaktadır. Hemen önlerinde ise bir köpek figürü betimi bulunmaktadır. Anchises başını geriye doğru çevirmiş; Aineias kederli bir şekilde yere, Askanius ise ileri doğru bakmaktadır.

Buluntu Yeri : ?

Müze : Würzburg

Çömlekçi : ? **Ressam :**?

Kaynakça **:** Boysal, age. res. 85

Tarih **:** MÖ. 510 civarı

Kat. No : 181 **Levha :** 57 **Resim :** 181 **Sayfa :** 127

Form **:** Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu **:** Aineias Troia'dan ayrılıyor

Tanım **:** Tam teçhizatlı olarak betimlenen Aineias, sırtına aldığı babası ile sağa doğru ilerlemektedir. Anchises, geriye bakmaktadır. Sahne sağdan ve soldan iki kadın figürü ile sınırlandırılmıştır. Sağdaki figür Aineias'ın annesi Aphrodite olarak kabul edilir.

Buluntu Yeri **:** ?

Müze **:** Basel

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Cabinet des Medailles 218

Kaynakça **:** Blome, age. res. 160

Tarih **:** MÖ. 500 civarı

Kat. No : 182 **Levha :** 57 **Resim :** 182 **Sayfa :** 127

Form **:** Boyunlu amphora (siy. fig)

Konu **:** Aineias Troia'dan ayrılıyor.

Tanım **:** Tam teçhizatlı olarak betimlenen Aineias, sırtına aldığı babası ile sağa doğru ilerlemektedir. Aineias'ın önünde ve arkasında ileri ve geri kaçıyor izlenimi veren birer kadın figürü bulunmaktadır. Sahne, sağdan ve soldan iki erkek figürü sınırlandırılmıştır.

Buluntu Yeri **:** Vulci

Müze **:** Londra, British Museum

Çömlekçi **:** ? **Ressam :** Toronto 315 sınıfı

Kaynakça **:** Boardman 2003, res. 283

Tarih **:** MÖ. 500/480

Kat. No : 183 **Levha :** 57 **Resim :** 183 **Sayfa :** 127

Form **:** Oinochoe (kır. fig)

Konu **:** Aineias Troia'dan ayrılıyor.

Tanım **:** Aineias, ak saçlı ve sakallı babasını sırtına almış ilerlerken, mızrak yerine

elinde bir asa taşıyan Anchises, başını geriye doğru çevirmiştir. Arkada yer alan figür Athena'dır. Önde yer alan ve kalkanında yılan motifi bulunan erkek figürünün kimliği belli değildir.

Buluntu Yeri : ?

Müze : ?

Çömlekçi : ? **Ressam :** ?

Kaynakça : Emuseum, ags. 2070

Tarih : MÖ. 6. yüzyılın sonu 5. yüzyılın başı

6. KAYNAKÇA

Akurgal, E. Anadolu Uygarlıkları (1998)

Akurgal, E. Anadolu Kültür Tarihi (2000)

Aristoteles Poetika (Çev. İ. Tunalı,1995)

Bayladı, B. Mitoloji Sözlüğü (2005)

Başaran, C. Arkeolojiye Giriş (1998)

Bernard, W. "Homeros'un İlyadası" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. F. Gehle, düz. R. Aslan, 2001) 79 - 81

Blome, P. "Yunan Sanatında Destan" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. S. B. Gün, 2001) 118 - 152

Boardman, J. Kırmızı Figürlü Atina Vazoları (Çev. G. Ergin, 2002)

Boardman, J. Siyah Figürlü Atina Vazoları (Çev. G. Ergin, 2003)

Boysal, Y. Görsel İlyada (2004)

Brandau, B- Schickert, H-
Jablonka, P. Resimlerle Troya (Çev. A. Kanat, 2004)

Can, Ş. Klasik Yunan Mitolojisi (1970)

Cancık, H. "Troia Savaşı" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. S. B. Gün, 2001) 174 - 179

Carpenter, T. H. Antik Yunanda Sanat ve Mitoloji (Çev. B. M. Ünlüoğlu, 2002)

Charbonneaux, J. Das Archaische Griechenland (1969)

Cömert, B. Mitoloji ve İkonografi (1999)

Çevirici, F. "Polyksena'nın Kurban Edilmesi Mitosunun Antik Metinlerde ve Arkeolojik Metaryeller Üzerinde Değerlendirilmesi" Olba XIV (2006) 23 - 52

Erhat, A. Mitoloji Sözlüğü (2003)

Estin, C-Laporte, H. Yunan ve Roma Mitolojisi (Çev. M. Eran, 1987)

Ferrari, G. "Menelas" The Journal of Hellenic Studies (1987) 180 - 182

Fink, G. Antik Mitolojide Kim Kimdir ?(Çev. S. Yalçın, 2004)

Graves, R. Yunan Mitleri (Çev. U. Akpur, 2004)

Grimal, P. Mitoloji Sözlüğü - Yunan ve Roma (Çev. S. Tamgüç,

1997)

Hamilton, E. Mitologya (Çev. Ü. Tamer, 2002)

Halikarnas Balıkçısı Anadolu Efsaneleri (2003)

Herodotos Herodot Tarihi (Çev. M. Ökmen, 1991)

Homeros İlyada (Çev. A. Erhat - A.Kadir, 2004)

_____ Odysseia (Çev. A. Erhat – A. Kadir, 1994)

Jahne, A. "Heinrich Schliemann" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. F. Gehle, düz. R. Aslan, 2001)

Johansen, K. F. The Iliad in Early Grek Art (1967)

Karaosmanoğlu, M. Mitoloji ve Egenin Tanrıları (2005)

Kınal, F. Eski Anadolu Tarihi (1998)

Korfmann, M. "Yüksek Troia Kültürü (VI-VIIa)" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. F. Gehle, düz. R. Aslan, 2001) 218 -221

Köhlmeier, M. Tanrıların Masalları (Çev. A. Dirim, 2001)

Lauffer, S. Büyük İskender (Çev. N. Sorguç, 2004)

Mansel, A. M. Ege ve Yunan Tarihi (1999)

Memiş, E. Eskiçağ Tarihinde Doğu-Batı Savaşları (2003)

Meydan Larousse Ansiklopedisi V. Cilt, Sabah Gazetesi (1992)

Ovidius Naso, P. Dönüşümler 'Metamorphoses' (Çev. İ. Z. Eyüboğlu, 1994)

Pausanias Periegesistes Hellados (Yunanistan Betimlemesi)

Page, D. History and Homeric Iliad (1959)

Platon Timaios ve Kritias (Çev. E. Güney, 2001)

Robertson, M. A History of Greek Art (1975)

Rosenberg, D. Dünya Mitolojisi (Çev. K. Akten, 2003)

Selvi, H- Şahin, E-Demir, M. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (2006)

Sevin, V. Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası (2001)

Schaffer, T. V. Die Kyprien (1934)

Schefold, K. Gods and Hereos in Late Greek Art (1992)

Schwab, G. Klasik Yunan Mitolojisinin En Güzel Efsaneleri (Çev. D. D. Yüzer, 2004)

Simon, E. Die Griechischen Vasen (1976)

Stoevesandt, M. "Iliada'nın Aynasında Troia Savaşı Destanı" Troia: Düş ve

Gerçek (Çev. S. B. Gün, 2001) 88 - 97

Strabon Geographika (Çev. A. Pekman, 1993)

Umar, B. Türkiye Halkı'nın İlkçağ Tarihi, C.II (1991)

Umar, B. Türkiye'deki Tarihsel Adlar (1993)

Umar, B. Troia (2002)

Vergilius Aeneis (Çev. T. Uzel, 1998)

West, L. M. "Binyıllar Arasında Homeros" Troia: Düş ve Gerçek (Çev. F. Gehle, düz. R. Aslan 2001) 85 - 86

Woodford, S. The Trojan War in Ancient Art (1998)

Wöhlcke, M. Troya Savaşı (Çev. A. Erbak, 2004)

Williams, D. Greek Vases (1985)

http://www.beloit.edu/Trojan%20War%20Site/Web%20Site/Home TrojanWar_Museum.htm

http://bluepoint.gen.tr/troia/akhilleus.html

http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Trojan_War

http://www.class.uh.edu/classes/Arth1380/ArtConceptPages/ParthenonMetopes/index.htm

http://www.crystalinks.com/trojanwar.html

http://www.emuseumstore.com/

http://en.wikipedia.org/wiki/Trojanwar, 800px

http://www.philipresheph.com/demodokos/catalog.htm

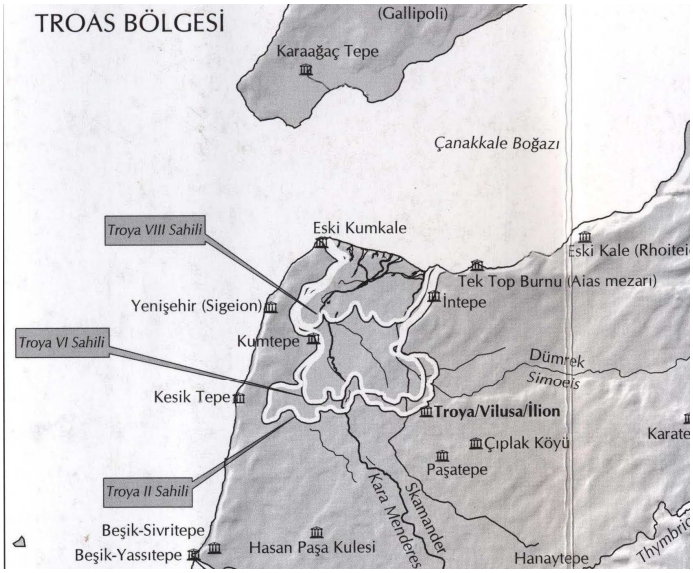
www.tempodergisi.com.tr/il_rehberleri/07693

http://www.theoi.com/Gallery/.

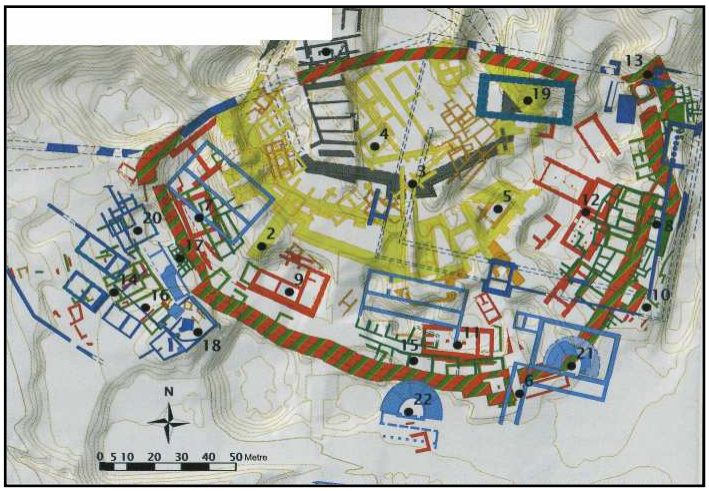
http://www.timelessmyths.com/classical/trojanwar.html

http://tr.wikipedia.org/wiki/Harvard_%C3%9Cniversitesi

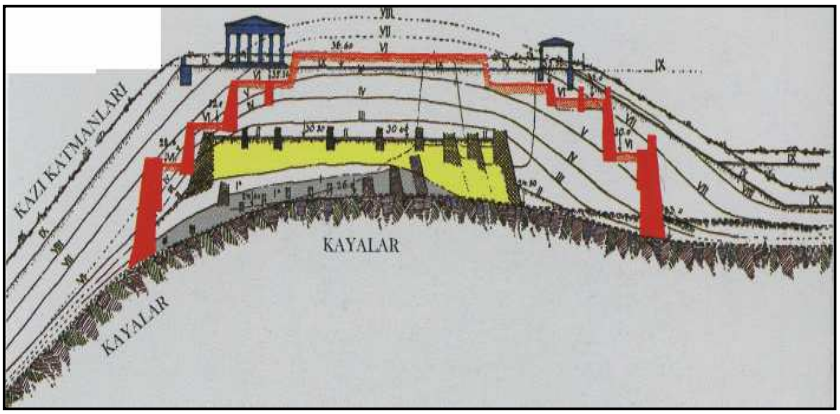
http://www.troiavakfi.com/KaziTarihcesi.asp?menu_item=Kazi

Şek. 1. Troas Bölgesi ve Antik Troia kenti yerleşmesi
(Brandau - Schickert - Jablonka, age'den)

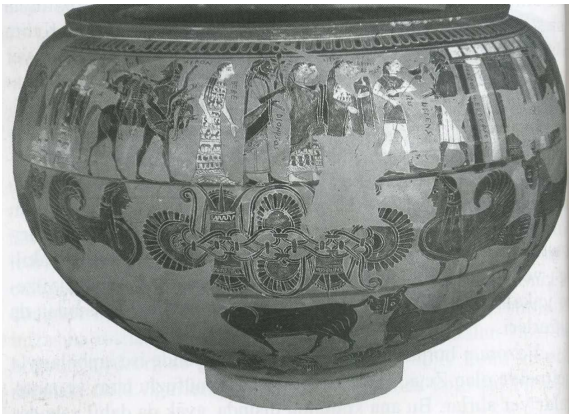
Şek. 2. Troia kale bölgesi katmanlarının yerleşim planı (Brandau - Schickert - Jablonka, age. 167'den)

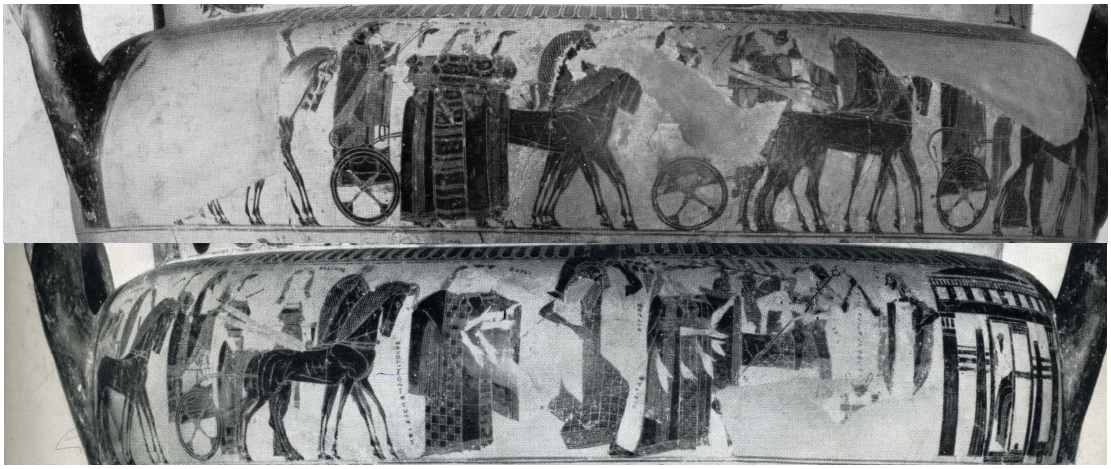
Şek. 3. Troia kale bölgesi katmanlarının kesiti
(Brandau – Schickert - Jablonka, age. 165'den)

Res. 1. (Kat.1) Peleus'un baskını

Res. 2. (Kat. 2) Peleus ile Thetis'in düğünü

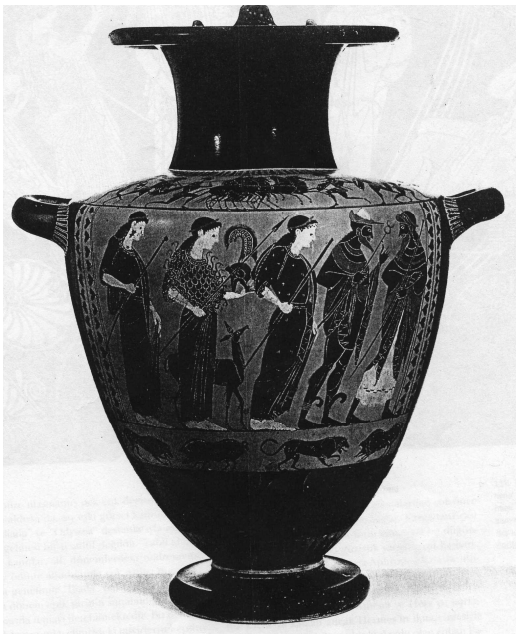
Res. 3. (Kat. 3) Peleus ile Thetis'in düğünü

Res. 4. (Kat. 4) Paris'in kararı

Res. 5. (Kat. 5) Paris'in kararı

Res. 6. (Kat. 6) Paris'in kararı

Res. 7. (Kat. 7) Paris'in kararı

Res. 8. (Kat. 8) Paris'in kararı

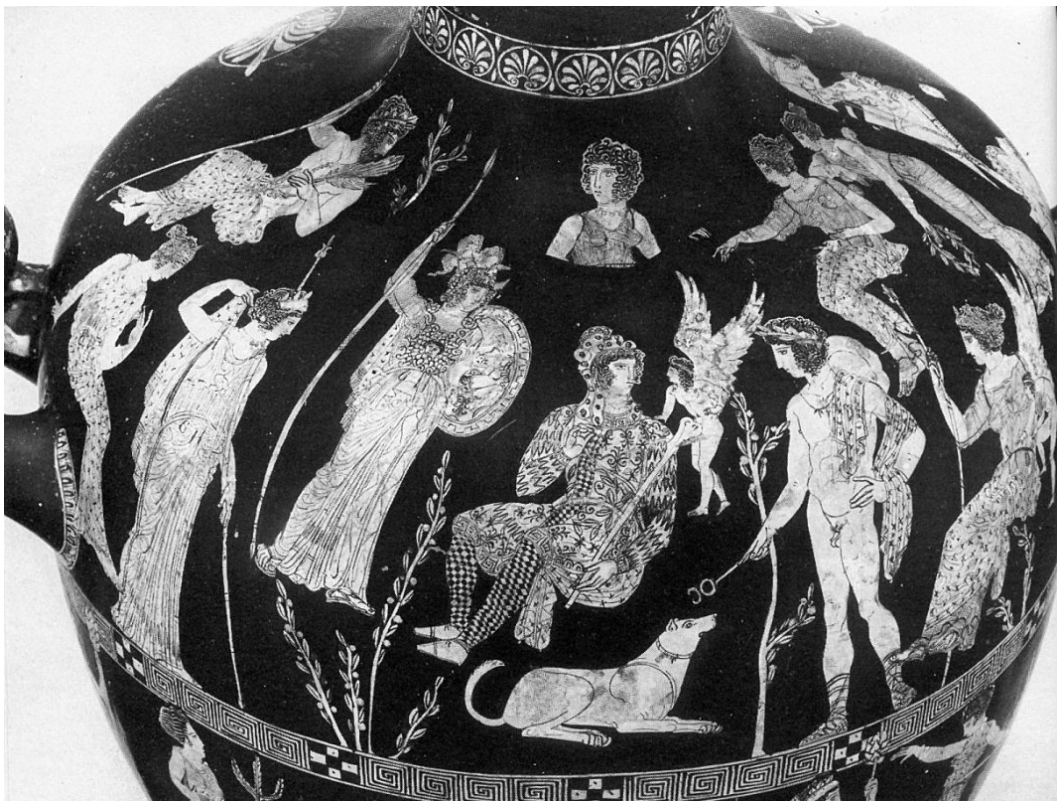
Res. 9. (Kat. 9) Paris'in kararı

Res. 10. (Kat. 10) Paris'in kararı

Res. 11. (Kat 11) Paris'in kararı

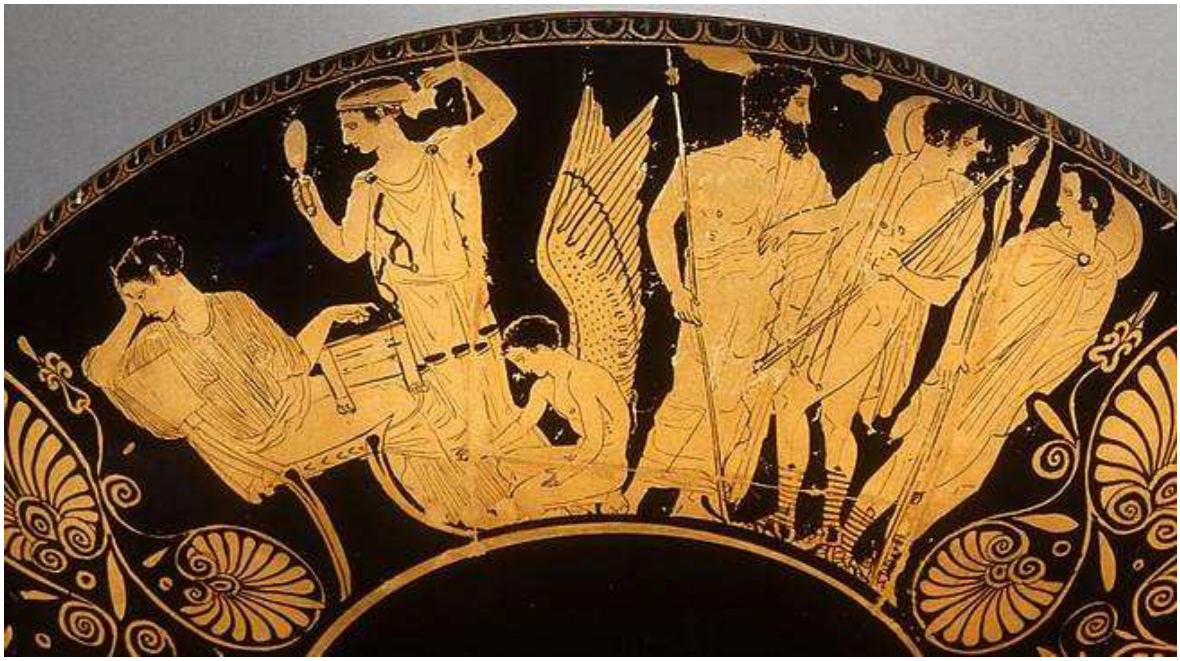
Res. 12. (Kat. 12) Paris'in kararı

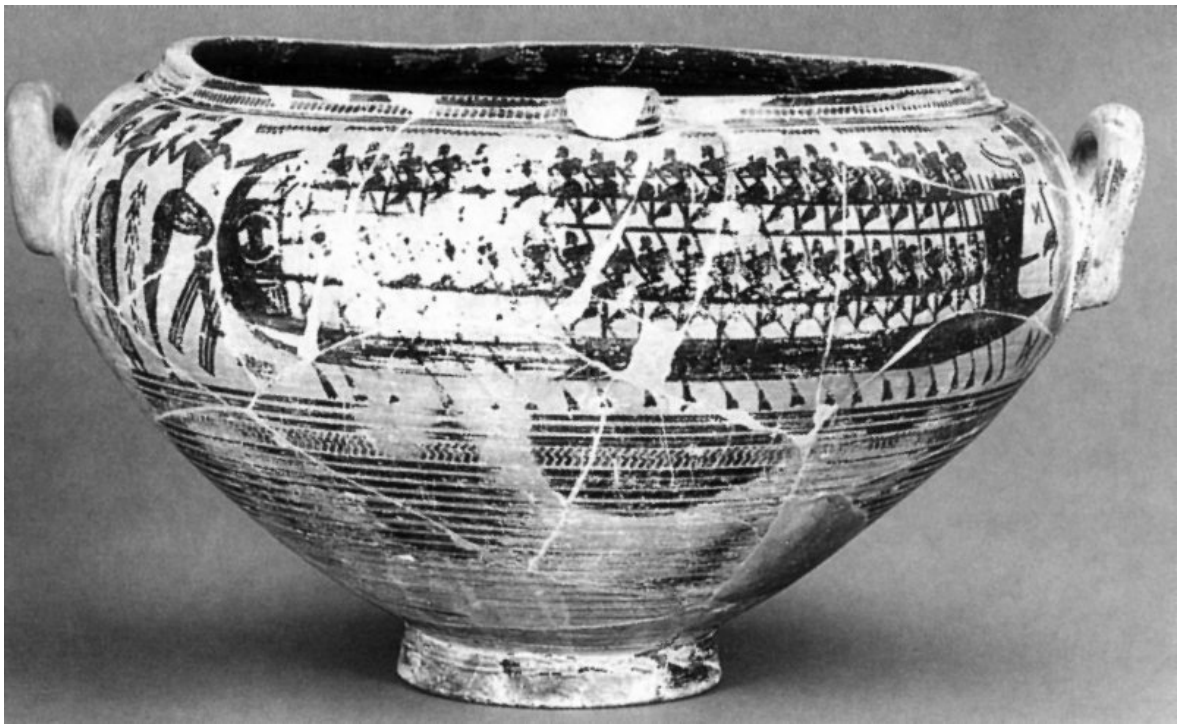
Res. 13. (Kat. 13) Paris'in kararı

Res. 14. (Kat. 14) Paris ile Helena'nın ilk buluşmaları

Res. 15. (Kat. 15) Paris'in Aineias'la beraber Sparta'da Helena tarafından görünmesi

Res. 16. (Kat. 16) Helena'nın Paris tarafından kaçırılışı

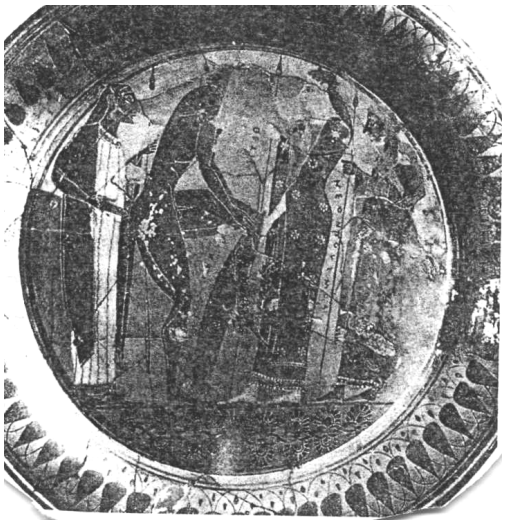
Res. 17. (Kat. 17) Helena’nın Paris tarafından kaçırılışı

Res. 18. (Kat. 18) Helena’nın Paris tarafından kaçırılışı

Res. 19. (Kat. 19) Thetis, Achilleus ve Patroklos'u Troia'a seferine yolcu ediyor

Res. 20. (Kat. 20) Achilleus sefere giderken zırhını kuşanıyor

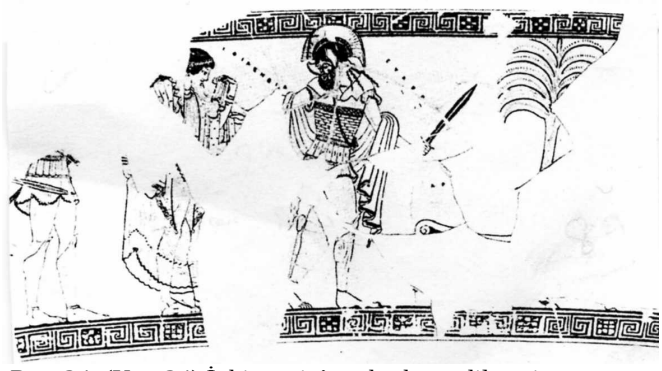
Res. 21. (Kat. 21) Achilleus sefere giderken annesi Thetis'ten silahlarını alıyor

Res. 22. (Kat. 22) Akha ordusunun Aulis Limanı'nda toplanması

Res. 23. (Kat. 23) Telephos Argos'ta

Res. 24. (Kat. 24) İphigeneia'nın kurban edilmesi

Res. 25. (Kat. 25) Lemnos Adası'nda bırakılan Philoktetes

Res. 26. (Kat. 26) Yaralı Philoktetes

Res. 27. (Kat. 27) Helena Troia'da

Res. 28. (Kat. 28) Achilleus'un Troilos'a pusu kurması

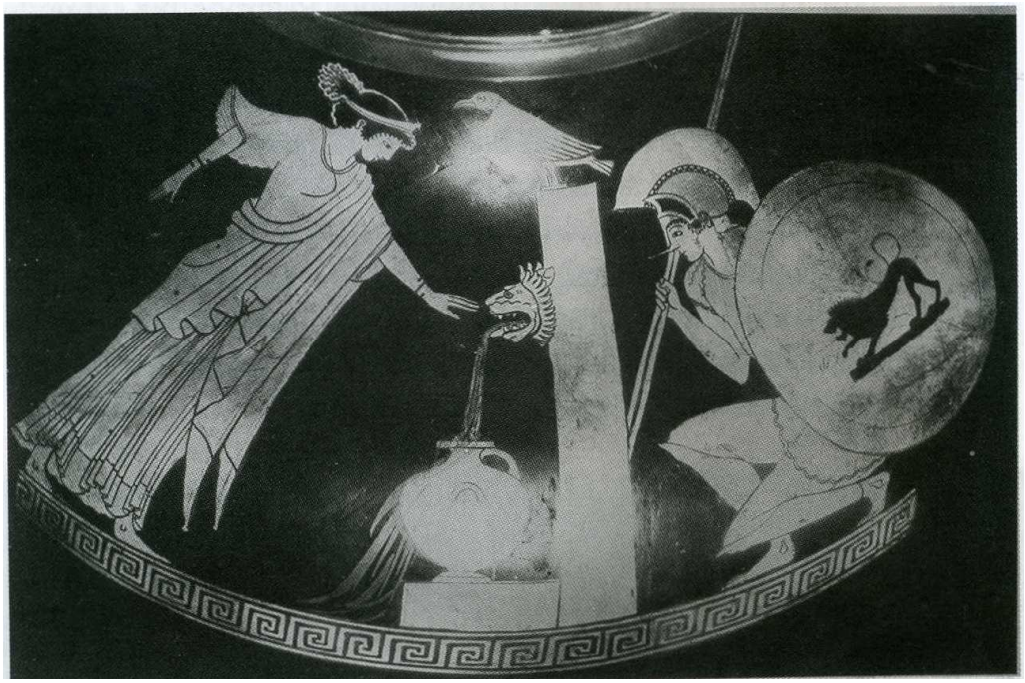
Res. 29. (Kat. 29) Achilleus’un Troilos’a pusu kurması

Res. 30. (Kat. 30) Achilleus’un Troilos’a pusu kurması

Res. 31. (Kat. 31) Achilleus’un Troilos’a pusu kurması

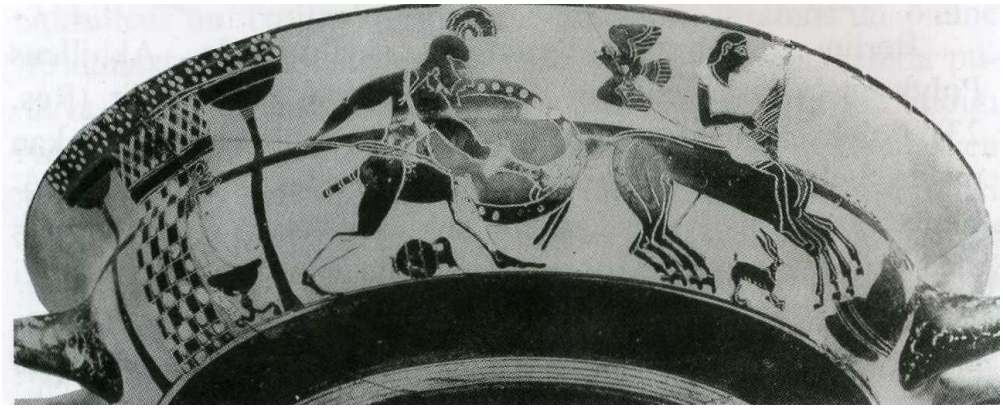
Res. 32. (Kat. 32) Achilleus'un Troilos'a pusu kurması

Res. 33. (Kat. 33) Achilleus'un Troilos'a pusu kurması

Res. 34. (Kat. 34) Achilleus'un Troilos'a pusu kurması

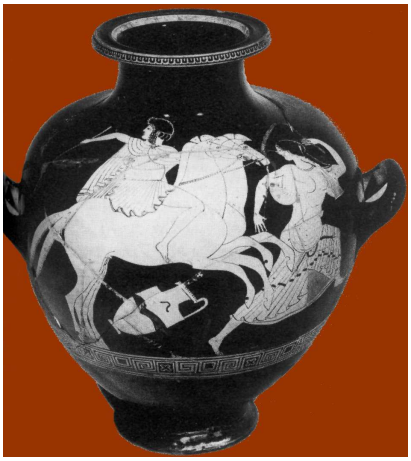
Res. 35. (Kat. 35) Achilleus Troilos'u kovalıyor

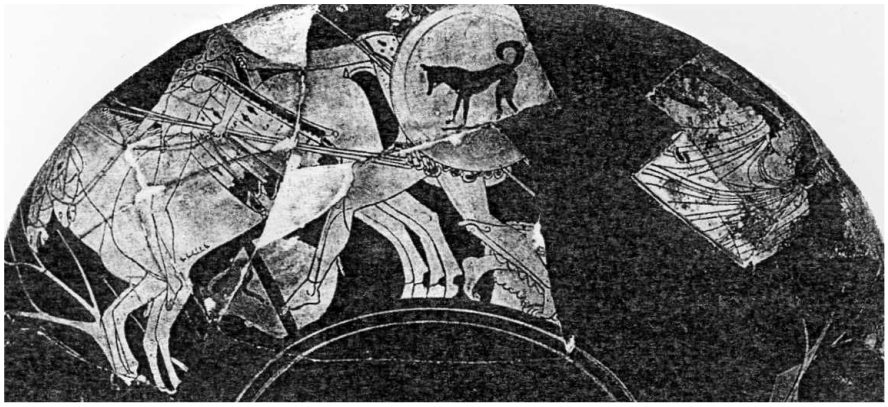
Res. 36. (Kat. 36) Achilleus Troilos'u kovalıyor

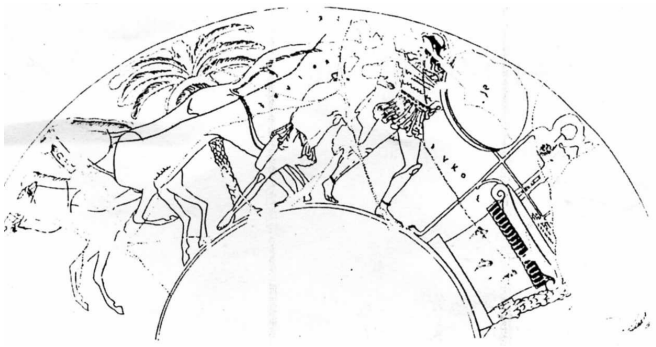
Res. 37. (Kat. 37) Achilleus Troilos'u kovalıyor

Res. 38. (Kat. 38) Achilleus Troilos'u kovalıyor

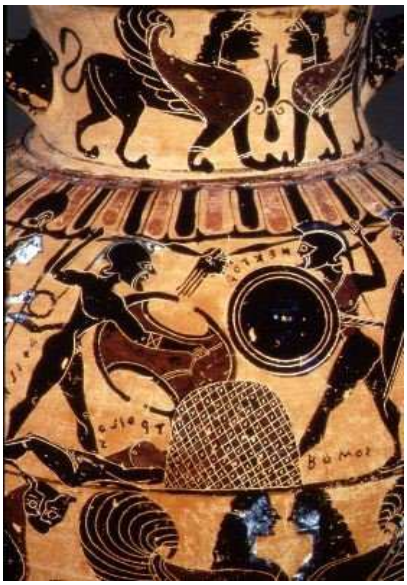
Res. 39. (Kat. 39) Achilleus Troilos'u kovalıyor

Res. 40. (Kat. 40) Achilleus Troilos'u yakalamış, öldürecek

Res. 41. (Kat. 41) Troilos'un öldürülmesi

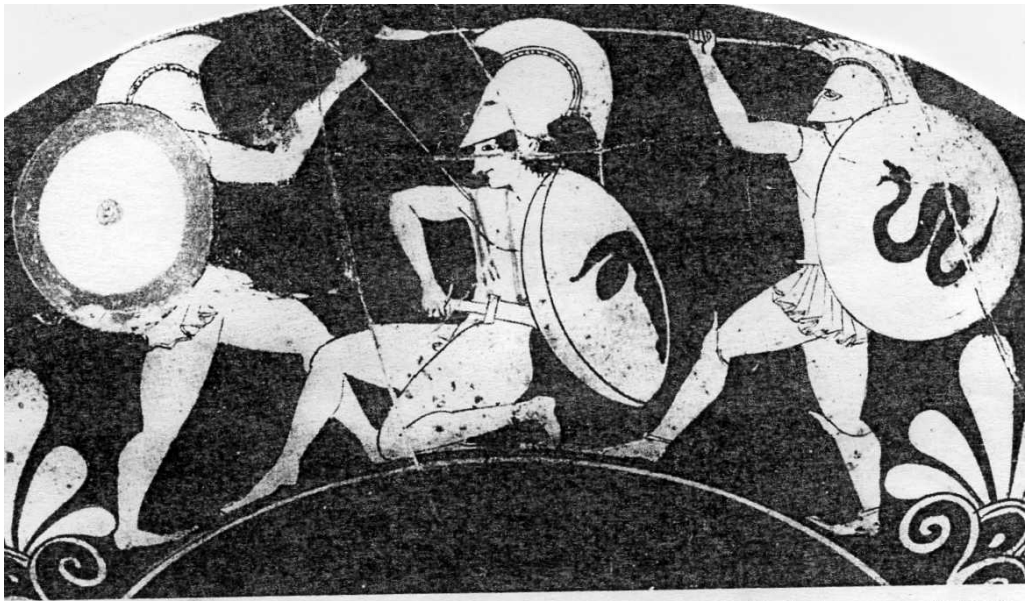
Res. 42. (Kat. 42) Troilos'un öldürülmesi

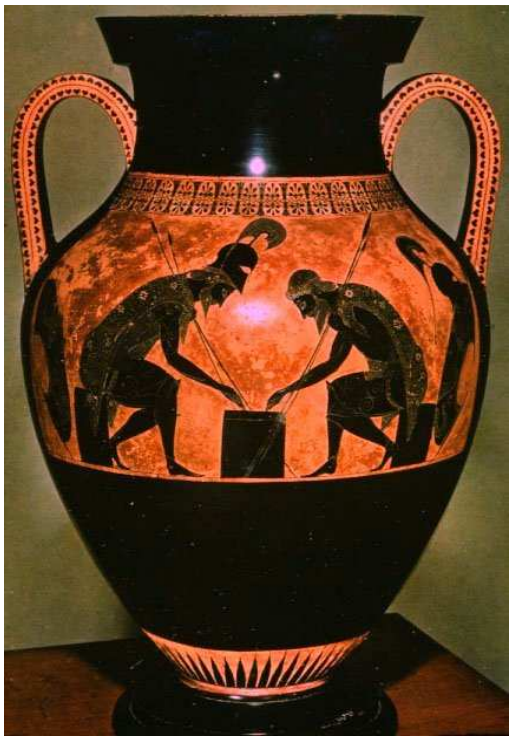
Res. 43. (Kat. 43) Troilos'un öldürülmesi

Res. 44. (Kat. 44) Troilos'un öldürülmesi

Res. 45. (Kat. 45) Troilos'un öldürülmesi

Res. 46. (Kat. 46) Achilleus ile Aias'ın masa oyunu

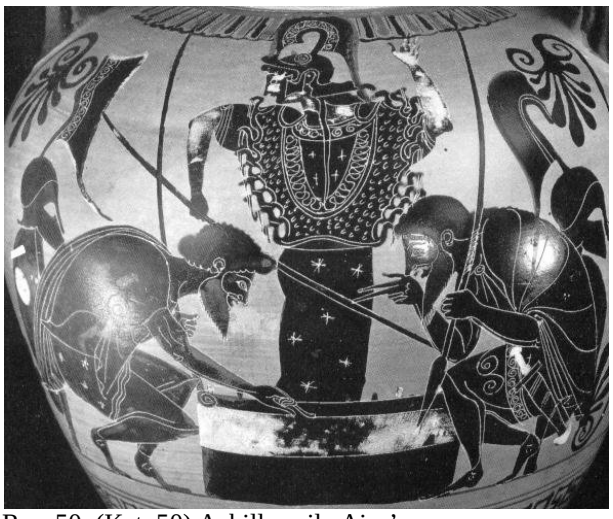
Res. 47. (Kat. 47) Achilleus ile Aias'ın masa oyunu

Res. 48. (Kat. 48) Achilleus ile Aias'ın masa oyunu

Res. 49. (Kat. 49) Achilleus ile Aias'ın masa oyunu

Res. 50. (Kat. 50) Achilleus ile Aias'ın masa oyunu

Res. 51. (Kat. 51) Achilleus ile Aias'ın masa oyunu

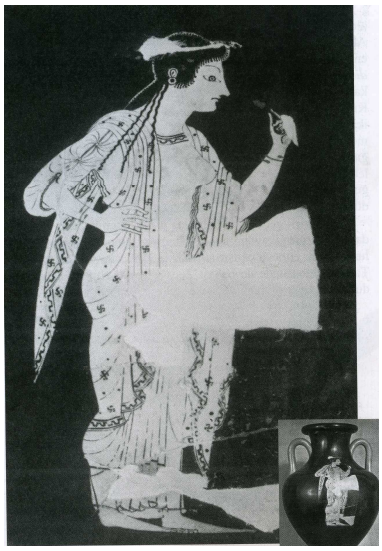
Res. 52. (Kat. 52) Achilleus ile Aias'ın masa oyunu

Res. 53. (Kat. 53) Achilleus Patroklos'un yaralarını sarıyor

Res. 54. (Kat. 54) Chryses kızı Chryseis'i geri almak için Agamemnon'a yalvarıyor

Res. 55. (Kat. 55) Briseis

Res. 56. (Kat. 56) Briseis Phoeniks'e içki sunuyor

Res. 57. (Kat. 57) Briseis Achilleus'un huzurundan ayrılıyor

Res. 58. (Kat. 58) Achilleus'tan alınan Briseis

Res. 59. (Kat. 59) Achilleus'tan alınan Briseis

Res. 60. (Kat. 60) Paris - Menelaos mücadelesi

Res. 61. (Kat. 61) Odysseus - Athena -Diomedes

Res. 62. (Kat. 62) Diomedes - Aineias mücadelesi

Res. 63. (Kat. 63) Diomedes - Aineias mücadelesi

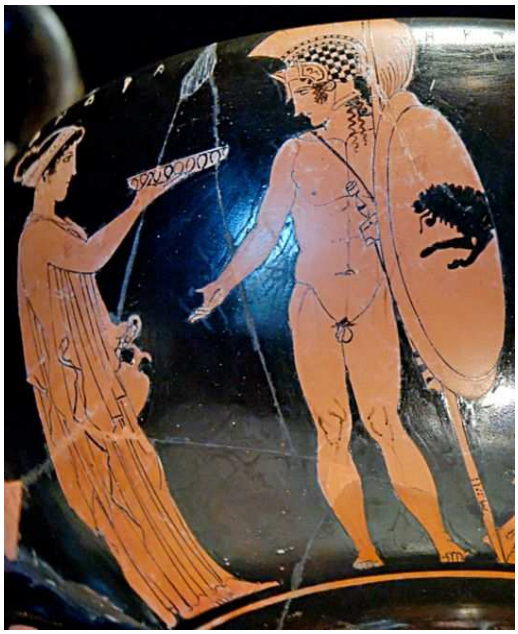
Res. 64. (Kat. 64) Diomedes ile Glaukos silahlarını değiştiriyorlar

Res. 65. (Kat. 65) Hektor'un vedası (anne ve babasına)

Res. 66. (Kat. 66) Hektor'un vedası (karısına)

Res. 67. (Kat. 67) Kassandra Hektor'a libasyon yapıyor

Res. 68. (Kat. 68) Paris Apollon'dan silahlarını alıyor

Res. 69. (Kat. 69) Hektor'un arabası

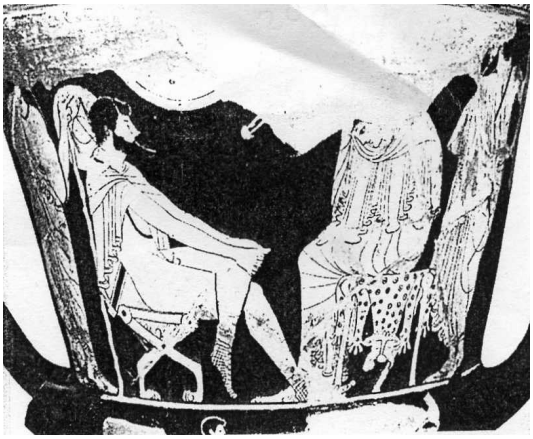
Res. 70. (Kat. 70) Hektor - Aias mücadelesi

Res. 71. (Kat. 71) Hektor - Aias mücadelesi

Res. 72. (Kat. 72) Hektor ile Aias arasındaki mücadelenin kesilmesi

Res. 73. (Kat. 73) Achilleus'a elçi olarak gelen Odysseus

Res. 74. (Kat. 74) Achilleus'a gelen elçiler

Res. 75. (Kat. 75) Achilleus ve elçi Odysseus

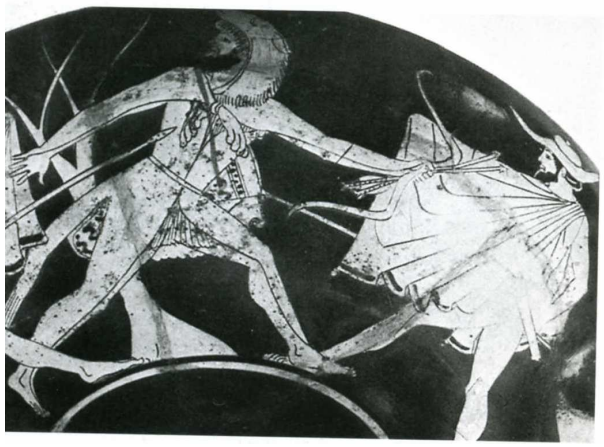
Res. 76. (Kat. 76) Achilleus'a gelen elçiler

Res. 77. (Kat. 77) Achilleus'a gelen elçiler

Res. 78. (Kat. 78) Achilleus'a gelen elçiler

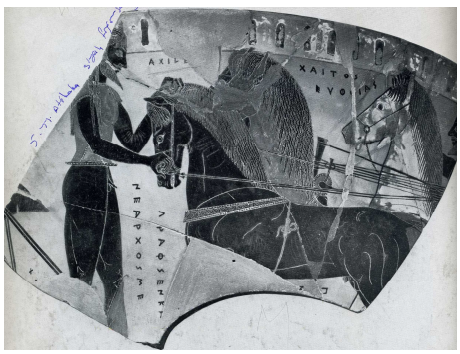
Res. 79. (Kat. 79) Dolon’un öldürülmesi

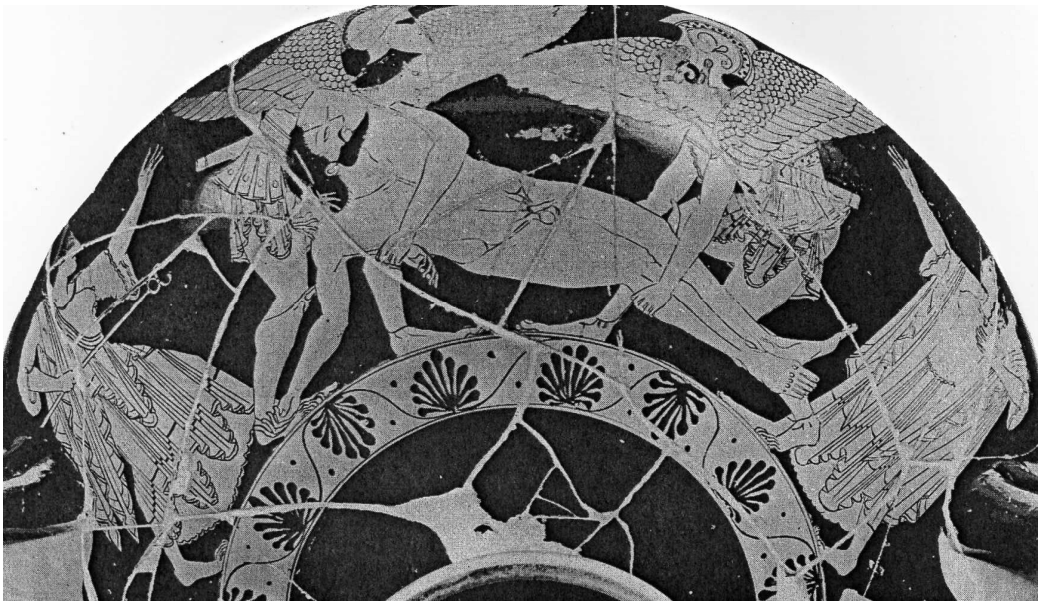
Res. 80. (Kat. 80) Dolon’un öldürülmesi

Res. 81. (Kat. 81) Patroklos Achilleus’un huzurundan ayrılıyor

Res. 82. (Kat. 82) Achilleus ve atları

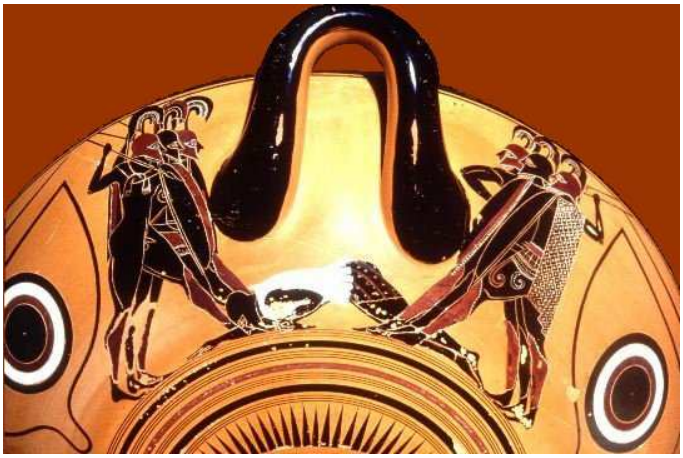
Res. 83. (Kat. 83) Sarpedon’un cesedinin Hypnos ve Thanatos tarafından taşınması

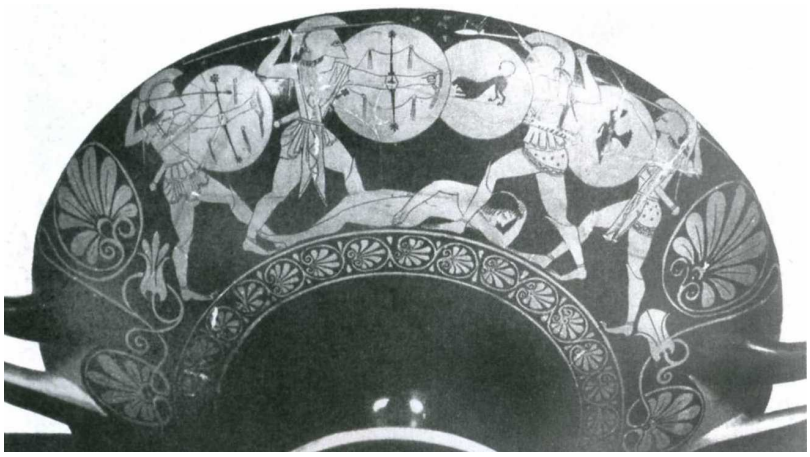
Res. 84. (Kat. 84) Sarpedon’un cesedinin Hypnos ve Thanatos tarafından taşınması

Res. 85. (Kat. 85) Sarpedon'un cesedinin taşınması

Res. 86. (Kat. 86) Patroklos'un cesedi için mücadele

Res. 87. (Kat. 87) Patroklos'un cesedi için mücadele

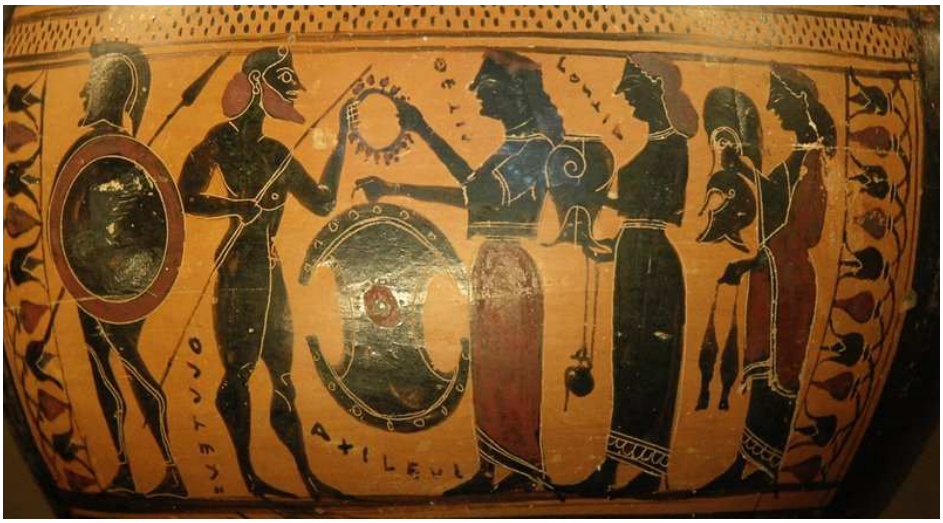
Res. 88. (Kat. 88) Patroklos'un cesedinin taşınması

Res. 89. (Kat. 89) Thetis Hephaistos'tan silahları alıyor

Res. 90. (Kat. 90) Thetis Achilleus'a silahları teslim ediyor

Res. 91. (Kat. 91) Thetis Achilleus'a silahları teslim ediyor

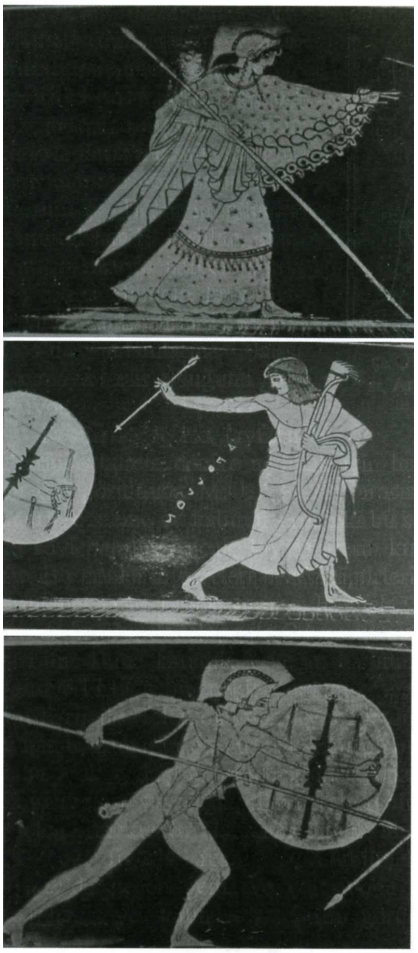
Res. 92. (Kat. 92) Thetis Achilleus'a silahları teslim ediyor

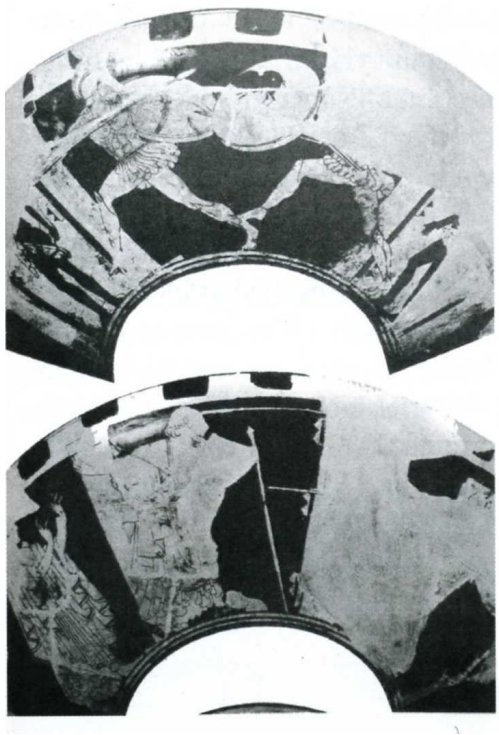
Res. 93. (Kat. 93) Thetis Achilleus'a silahları teslim ediyor

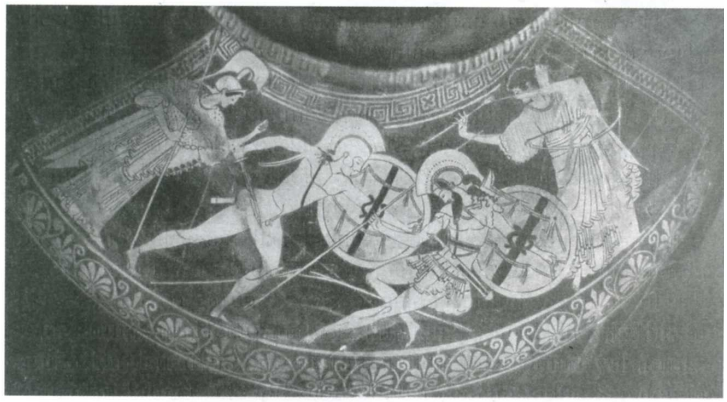
Res. 94. (Kat. 94) Thetis Achilleus'a silahları teslim ediyor

Res. 95. (Kat. 95) Achilleus Hektor'u kovalıyor

Res. 96. (Kat. 96) Achilleus Hektor'u kovalıyor

Res. 97. (Kat. 97) Achilleus - Hektor mücadelesi

Res. 98. (Kat. 98) Achilleus - Hektor mücadelesi

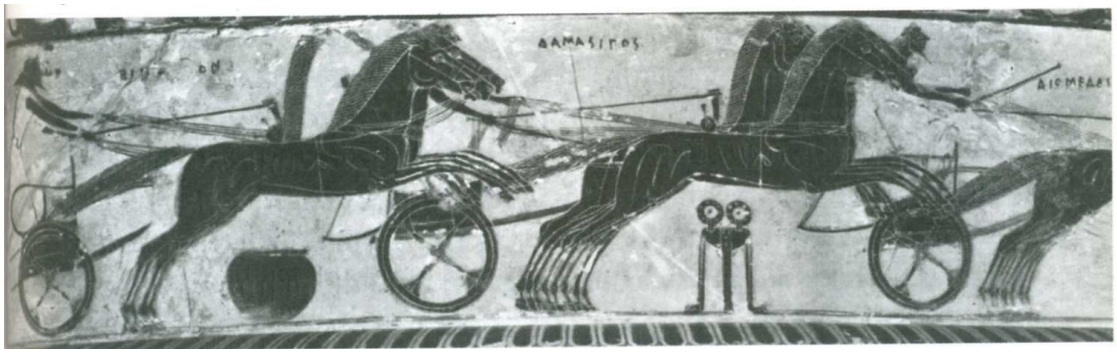
Res. 99. (Kat. 99) Achilleus - Hektor mücadelesi

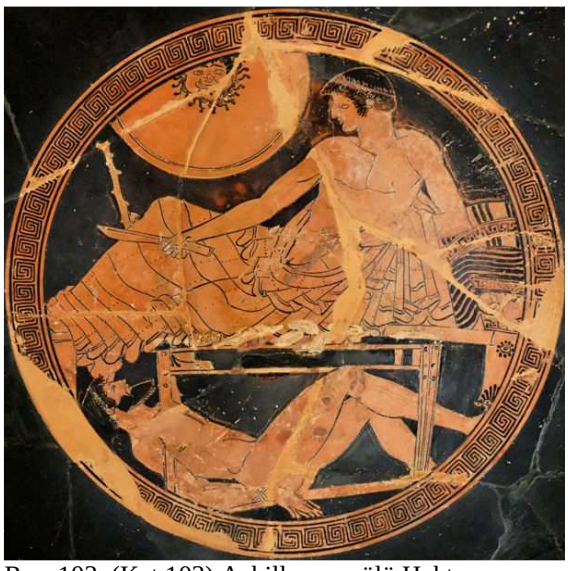
Res. 100. (Kat. 100) Achilleus Hektor'un cesedini sürüklüyor

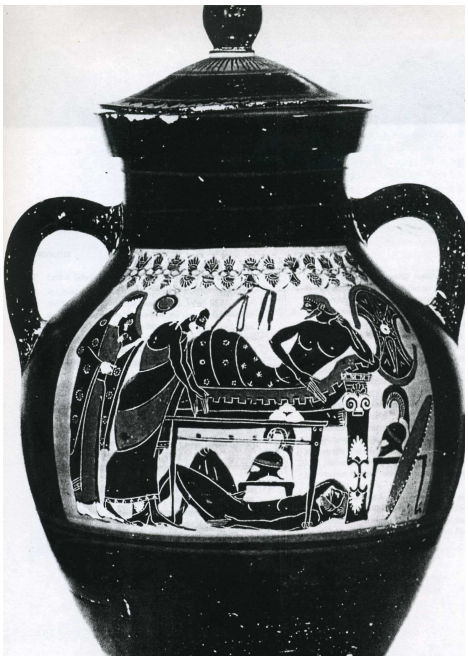
Res. 101. (Kat. 101) Patroklos onuruna düzenlenen cenaze oyunları

Res. 102. (Kat. 102) Patroklos onuruna düzenlenen cenaze oyunları

Res. 103. (Kat.103) Achilleus ve ölü Hektor

Res. 104. (Kat. 104) Priamos Achilleus'un huzurunda

Res. 105. (Kat. 105) Priamos Achilleus'un huzurunda

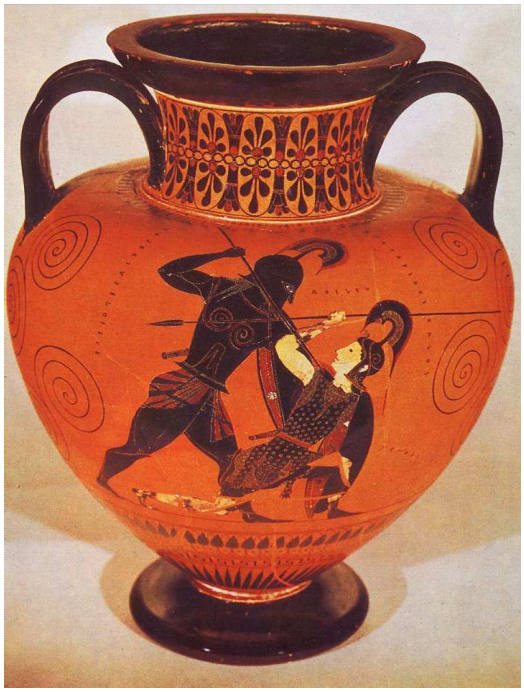
Res. 106. (Kat. 106) Priamos Achilleus'un huzurunda

Res. 107. (Kat. 107) Priamos Achilleus'un huzurunda

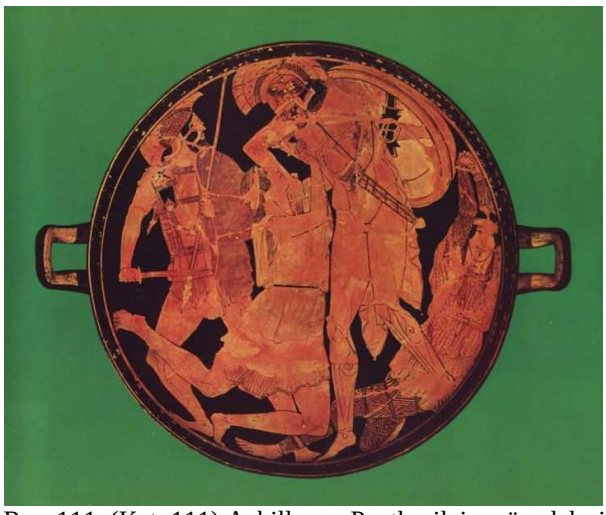
Res. 108. (Kat. 108) Priamos Achilleus'un huzurunda

Res. 109. (Kat. 109) Achilleus - Penthesileia mücadelesi

Res. 110. (Kat. 110) Achilleus - Penthesileia mücadelesi

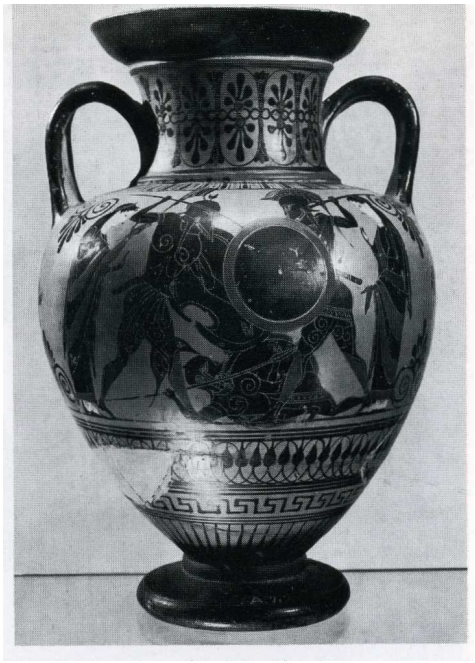
Res. 111. (Kat. 111) Achilleus - Penthesileia mücadelesi

Res. 112. (Kat. 112) Achilleus Penthesileia'nın cesedini taşıyor

Res. 113. (Kat. 113) Memnon ve zenci uşakları

Res. 114. (Kat. 114) Antilochos'un cesedi için Memnon - Achilleus mücadelesi

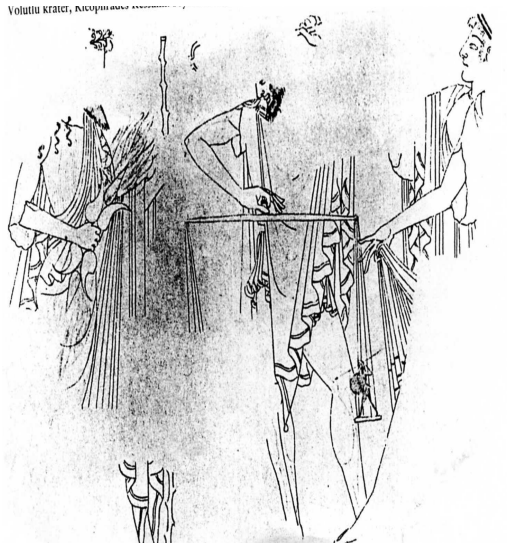
Res. 115. (Kat. 115) Antilochos'un cesedi için Memnon - Achilleus mücadelesi

Res. 116. (Kat. 116) Antilochos'un cesedi için Memnon - Achilleus mücadelesi

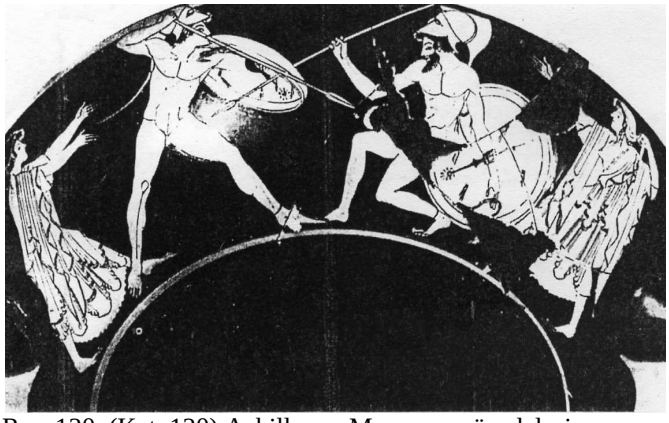
Res.117. (Kat. 117) Memnon ve Achilleus'un psykhostasiaları

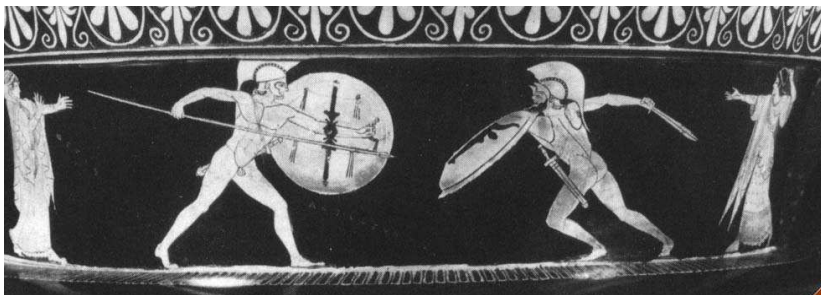
Res. 118. (Kat. 118) Memnon ve Achilleus'un psykhostasiaları

Res. 119. (Kat. 119) Memnon ve Achilleus'un psykhostasiaları

Res. 120. (Kat. 120) Achilleus - Memnon mücadelesi

Res. 121. (Kat. 121) Achilleus - Memnon mücadelesi

Res. 122. (Kat. 122) Achilleus - Memnon mücadelesi

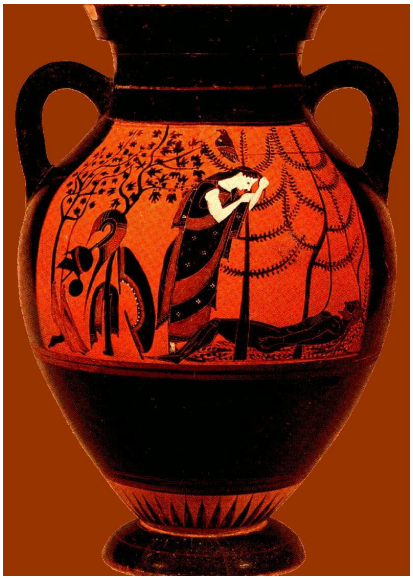
Res. 123. (Kat. 123) Eos Memnon'un cesedini yerden kaldırıyor

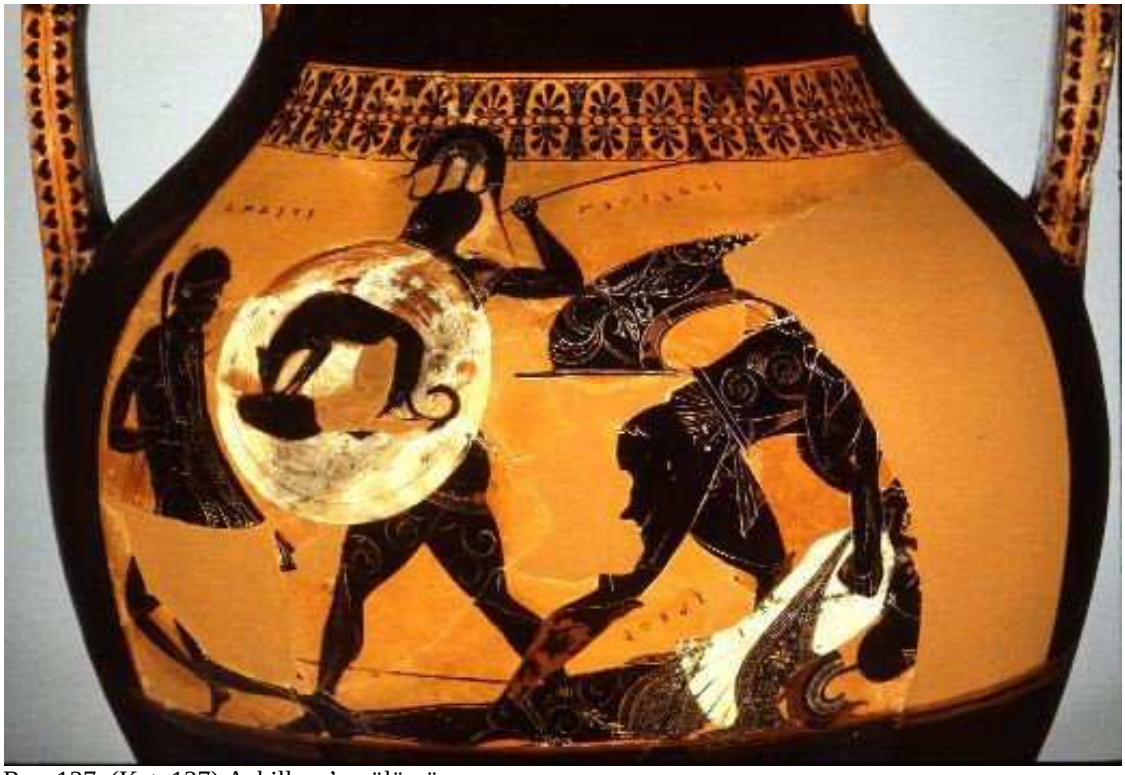
Res. 124. (Kat. 124) Eos oğlunun cesedini savaş alanından kaçırıyor

Res. 125. (Kat. 125) Eos Memnon'un cesedini savaş alanından kaçırıyor

Res. 126. (Kat. 126) Memnon ve yaslı annesi Eos

Res. 127. (Kat. 127) Achilleus'un ölümü

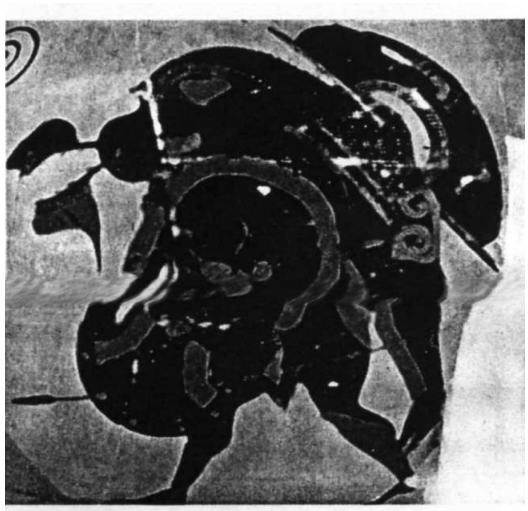
Res. 128. (Kat. 128) Achilleus'un ölümü

Res. 129. (Kat. 129) Aias Achilleus'un cesedini taşıyor

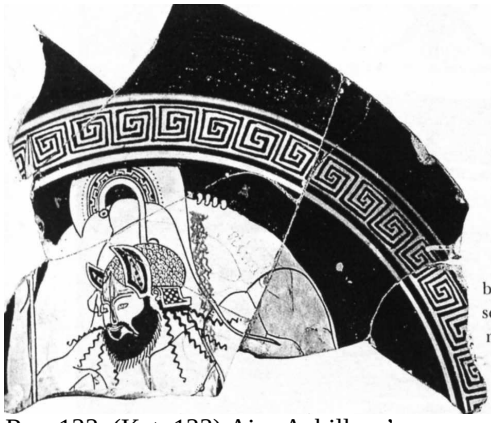
Res. 130. (Kat. 130) Aias Achilleus'un cesedini taşıyor

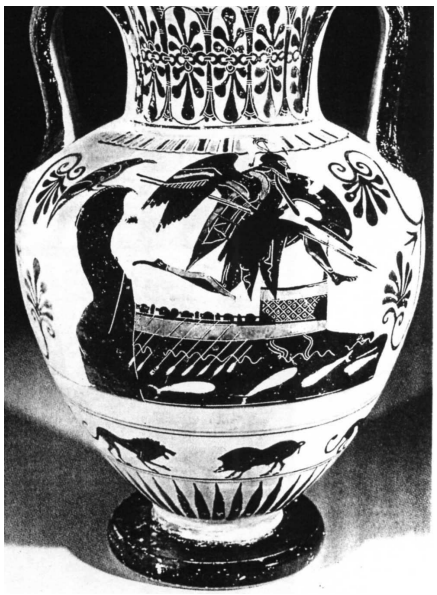
Res. 131. Aias (Kat. 131) Achilleus'un cesedini taşıyor

Res. 132. (Kat. 132) Aias Achilleus'un cesedini taşıyor

Res. 133. (Kat. 133) Aias Achilleus'un cesedini taşıyor

Res. 134. (Kat. 134) Achilleus'un cesedinin Leuke Adası'na gidişi

Res. 135. (Kat. 135) Achilleus'un silahları için Odysseus ile Aias arasındaki kavga

Res. 136. (Kat. 136) Achilleus'un silahları için kavga

Res. 137. (Kat. 137) Achilleus'un silahları için kavga

Res. 138. (Kat. 138) Achilleus'un silahları için kavga

Res. 139. (Kat. 139) Achilleus'un silahları için Odysseus ile Aias'ın kavgası

Res. 140. (Kat. 140) Achilleus'un silahları için Odysseus ile Aias'ın kavgası

Res. 141. (Kat. 141) Achilleus'un silahları için yapılan oylama

Res. 142. (Kat. 142) Achilleus'un silahları için yapılan oylama

Res. 143. (Kat. 143) Aias'ın intiharı

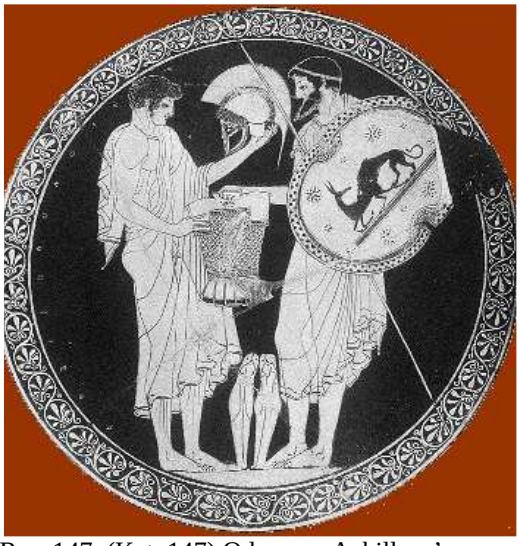
Res. 144. (Kat.144) Aias'ın intiharı

Res. 145. (Kat. 145) Aias'ın intiharı

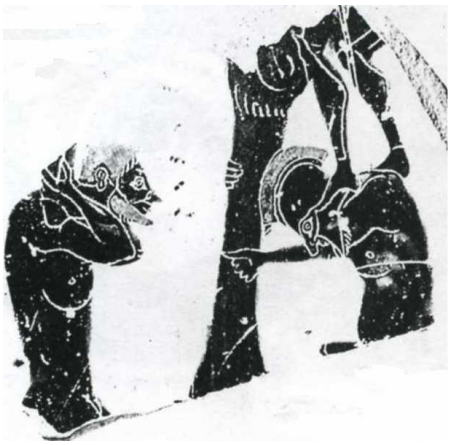
Res. 146. (Kat. 146) Aias'ın intiharı

Res. 147. (Kat. 147) Odysseus Achilleus'un silahlarını oğlu Neoptolemos'a veriyor

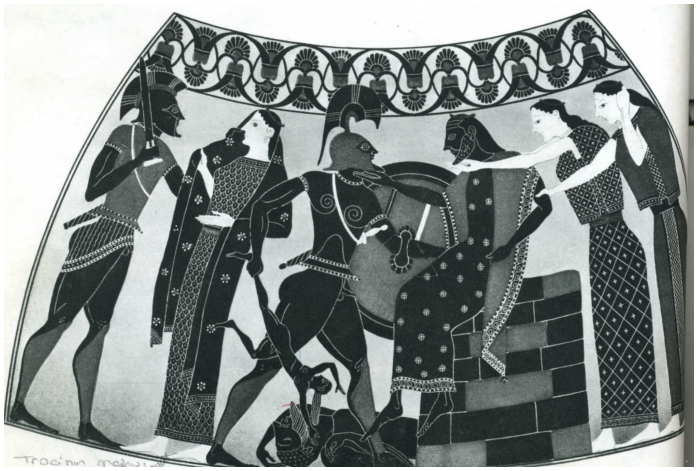
Res. 148. (Kat. 148) Palladion'u çalan Diomedes

Res. 149. (Kat. 149) Troya atı

Res. 150. (Kat. 150) Astyanaks'ın öldürülmesi

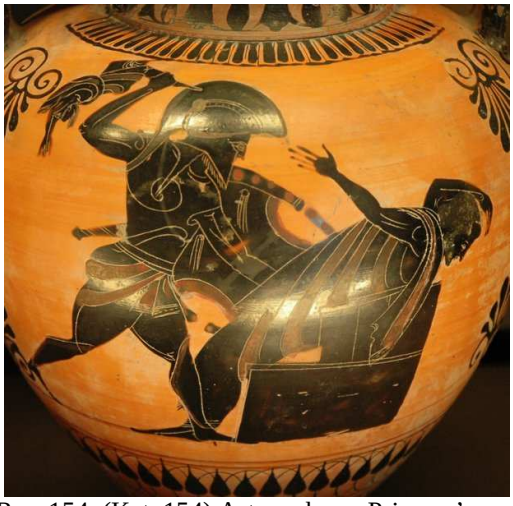
Res. 151. (Kat. 151) Astyanaks ve Priamos'un öldürülmesi, Menelaos ve Helena

Res. 152. (Kat. 152) Astyanaks ve Priamos'un öldürülmesi

Res. 153. (Kat. 153) Astyanaks ve Priamos'un öldürülmesi

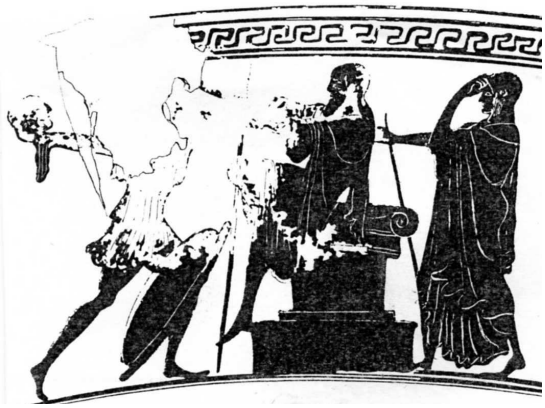
Res. 154. (Kat. 154) Astyanaks ve Priamos'un öldürülmesi

Res. 155. (Kat. 155) Priamos'un öldürülmesi

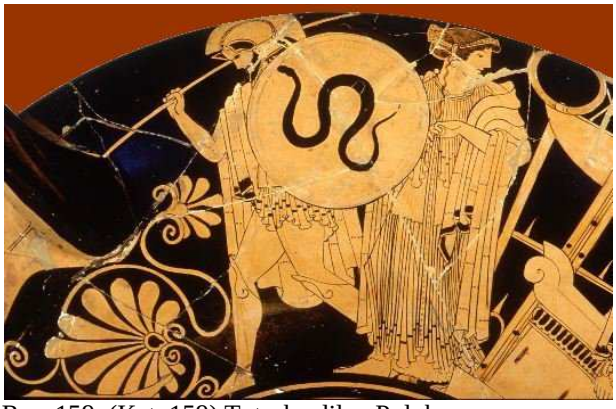
Res. 156. (Kat. 156) Priamos'un öldürülmesi

Res. 157. (Kat. 157) Priamos'un öldürülmesi

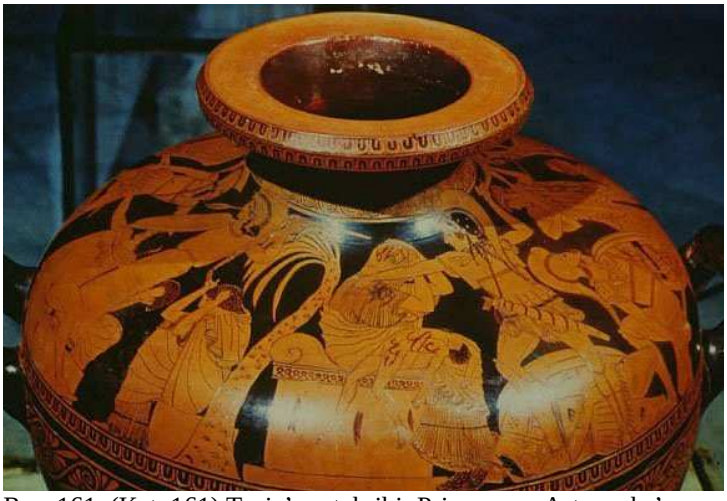
Res. 158. (Kat. 158) Astyanaks ve Priamos'un öldürülmesi, tutsak Polyksena

Res. 159. (Kat. 159) Tutsak edilen Polyksena

Res. 160. (Kat. 160) Havan tokmağı ile savaşan Andromache

Res. 161. (Kat. 161) Troia'nın tahribi: Priamos ve Astyanaks'ın öldürülmesi, Kassandra'ya tecavüz, havan tokmağı ile savaşan Andromache, Aithra'nın kurtarılışı ve kenti terk eden Aineias

Res. 162. (Kat. 162) Resim 161'den ayrıntı; havan tokmağı ile savaşan Andromache ve Aithra'nın kurtarılışı

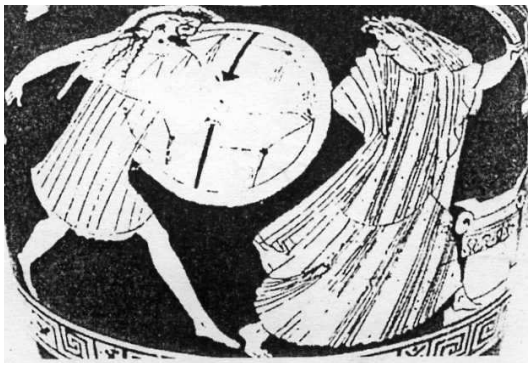
Res. 163. (Kat. 163) Resim 161'in devamı; Kassandra'ya taciz ve Aineias'ın kenti terk edişi

Res. 164. (Kat. 164) Menelaos Helena'yı kovalıyor

Res. 165. (Kat. 165)Menelaos Helena'yı kovalıyor

Res. 166. (Kat. 166) Menelaos Helena'yı kovalıyor

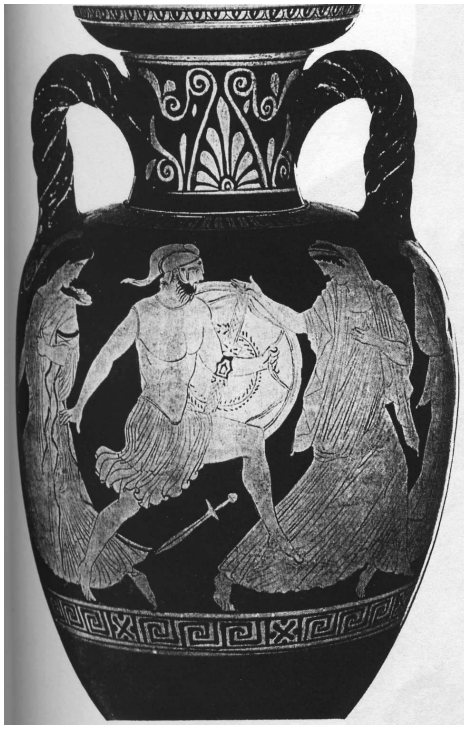
Res. 167. (Kat. 167) Menelaos Helena'yı kovalıyor

Res. 168. (Kat. 167) Menelaos Helena'yı kovalıyor

Res. 169. (Kat. 169) Menelaos Helena'yı kovalıyor

Res. 170. (Kat. 170) Menelaos Helena'yı kovalıyor

Res. 171. (Kat. 171) Menelaos Helena'yı götürüyor

Res. 172. (Kat. 172) Menelaos Helena'yı götürüyor

Res. 173. (Kat. 173) Aithra'nın kurtarılışı

Res. 174. (Kat. 174) Kassandra'ya taciz

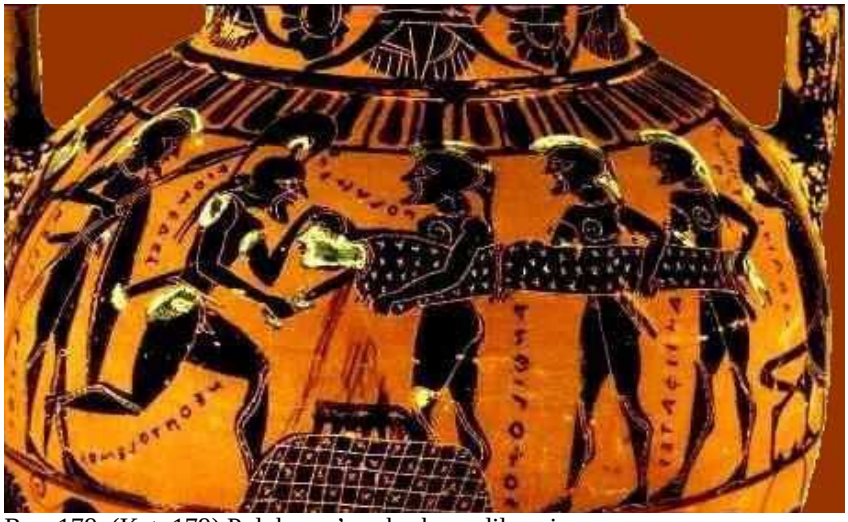

Res. 175. (Kat. 175) Kassandra'ya taciz

Res. 176. (Kat. 176) Kassandra'ya taciz

Res. 177. (Kat. 177) Kassandra'ya taciz

Res. 178. (Kat. 178) Tutsak edilen Polyksena

Res. 179. (Kat. 179) Polyksena'nın kurban edilmesi

Res. 180. (Kat. 180) Aineias Troia’dan ayrılıyor

Res. 181. (Kat. 181)Aineias Troia’dan ayrılıyor

Res. 182. (Kat. 182) Aineias Troia’dan ayrılıyor

Res. 183. (Kat. 183) Aineias Troia’ dan ayrılıyor

ÖZGEÇMİŞ

16 Haziran 1969 yılında Erzurum'da doğdum. İlkokulu, Börekli Köyü İlkokulu'nda, ortaokulu, Erzurum Gazi Ahmet Muhtar Paşa Ortaokulu'nda tamamladım. 1990/92 yılları arasında Kayseri Hava İndirme Tugayı'nda paraşütçü komando olarak askerliğimi yaptım. 1996 yılında, Atatürk Üniversitesi'nde devlet memuru olarak göreve başladım. 1997 yılında yarım kalan lise eğitimimi tamamlamak için Açık Öğretim Lisesi'ne kayıt yaptırdım ve 1999 yılında mezun oldum. Aynı yıl, Atatürk Üniversitesi Klasik Arkeoloji Bölümünde başlayan lisans eğitimimi 2003 yılında tamamladım. Halen Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans öğrenimim devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babasıyım.